

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**ARA NESİL PERİYODİKLERİNDEN BERK ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

Murat ERENLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman UZKUÇ**

KONYA-2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Murat ERENLER
	Numarası	1142001001008
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı/ Türk Dili ve Edebiyatı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Ara Nesil Periyodiklerinden Berk Üzerine Bir İnceleme

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası

Murat E

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Murat ERENLER
	Numarası	1142001001008
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı/ Türk Dili ve Edebiyatı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Süleyman UZKUÇ
	Tezin Adı	Ara Nesil Periyodiklerinden Berk Üzerine Bir İnceleme

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Ara Nesil Periyodiklerinden Berk Üzerine Bir İnceleme başlıklı bu çalışma 02.12.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman UZKUÇ	Danışman	
Dr. Öğr. Üyesi Sena KÜÇÜK	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Aziz AYVA	Üye	

ÖN SÖZ

Belirli aralıklarla çıkan ve süreli yayınlardan olan dergiler toplumun bilim, sanat ve kültür seyrini yansıtan birer aynadırlar.

Bilim, kültür ve yayın ailesinin bir üyesi olarak en geniş anlamıyla Türk kültürünü temsil etmeyi benimseyen dergilerden biri olan *Berk* de hiç şüphesiz büyük bir ülküyü, çok şerefli bir görevi üzerine almış ve ülkemizde süreli yayınların gelişmesi, yaygınlaşması noktasında kilometre taşlarından biri olmuştur. Biz de bu bağlamda araştırmacılara katkı sağlaması amacıyla tez konusu olarak *Berk* mecmuasını seçtik. Çalışmamız, *Berk*'in 1886'da başlayıp 1887'de son bulan yayın serüvenindeki on iki sayısının incelenmesini, tahlilî fihristini ve yeni yazıya aktarılmış metinlerini içermektedir.

Çalışmamız, *Berk* mecmuasının eski harflerden yeni harflere aktarılması temeline dayanması sebebiyle asıl başvuru kaynağımız mecmuanın kendisi olmuştur. Çalışmamızın çeşitli kısımlarında açıklama ve değerlendirmelerin daha iyi yapılabilmesi için başka kaynaklara da başvurulmuştur.

Çalışmamızda ele aldığımız metinler, yeni yazıya aktarılırken ayın, hemze ve uzun harfleri göstermeye çalıştık. Metinlerde geçen yabancı isimleri metin içinde geçtiği şekliyle verdik ancak kendi dillerindeki yazılışlarını dipnotla belirttik.

Mecmuada yayımlanan eserler kimi zaman sansüre takılmış ve bu sebeple manzum ya da mensur parçalarda kimi cümle, kelime ya da kelime grupları eksiltili olarak verilmiştir. Çalışmamızda sansüre takılan bu cümle, kelime ya da kelime grupları dipnotla belirtilmiştir. Ayrıca *Berk*'te yapılan yazım yanlışlarını yeni yazıya aktarırken –*Berk*'in sonuna eklenen yazım yanlışı cetveli doğrultusunda- düzeltilmiş şekli ile verdik ve bu kelimeleri dipnot kullanarak belirttik.

Çalışmamız “Giriş”, “*Berk*'in İncelenmesi”, “*Berk*'in Tahlilî Fihristi”, “*Berk*'in Yeni Yazıya Aktarılması” bölümleri ile “Sonuç”, “Kaynakça”, “Dizin” ve “Ekler”den oluşmaktadır.

“Giriş”te çalışmamızın konusunu teşkil eden *Berk* mecmuasının yayımlandığı 1886 yılına kadarki dergiciliğimiz ve basınımız hususunda çeşitli kaynaklardan yararlanarak kısa bilgiler vermeye çalıştık. Ayrıca *Berk*’in yayımlandığı tarihlerin edebiyat tarihimizde denk geldiği dönemi ve *Berk*’in bu dönem içerisindeki yerini kısaca ele aldık.

I. Bölüm olan “*Berk*’in İncelenmesi”ni, “*Berk*’in Tanıtımı ve Biçim Açısından İncelenmesi” ve “*Berk*’in İçerik Açısından İncelenmesi” şeklinde iki başlık altında ele aldık. İlk başlıkta *Berk* mecmuasının tanıtımını yapıp biçim açısından inceledik ve yazar kadrosu hakkında bilgi verdik. Mecmuada eserleri bulunan şair ve yazarların kısa biyografilerini de bu başlık altında sunduk.

“*Berk*’in İçerik Açısından İncelenmesi” başlığında mecmuada yer alan eserleri “Edebî Türler”, “Edebiyat Dışı Yazılar” ve “Hiçbir Türe Dâhil Edilemeyen Çeşitli Yazılar” olarak tasnif ettik. “Edebî Türler” kısmını “Telif Eserler” ve “Tercüme Eserler” olmak üzere iki başlıkla tasnif edip mecmuada yayınlanan edebî tenkit, hatıra, hâl tercümesi, hikâye, mektup, mensur şiir ve şiir gibi eserleri inceledik.

Mecmuada yer alan edebiyat dışı yazıları “Edebiyat Dışı Yazılar” başlığı altında, konularına göre tasnif ederek “Fennî Yazılar”, “Dinî Yazılar” ve “Mûsikî Yazıları” başlıkları altında inceledik.

Mecmuayı içerik açısından incelerken yukarıda zikredilen başlıklar altında değerlendiremediğimiz özür, tebrik, sunuş vb konulu yazıları ise “Hiçbir Türe Dâhil Edilemeyen Çeşitli Yazılar” başlığı altında ele aldık.

II. Bölüm olan “*Berk*’in Tahlilî Fihristi”nde, “Tüm Sayıların Tahlilî Fihristi”, “Şair ve Yazar Adlarına Göre Fihrist” ve “Edebî ve Diğer Türlerle Göre Fihrist” başlıklarıyla *Berk* mecmuasının detaylı tahlilî fihristini vermeye çalıştık.

III. Bölüm olan “*Berk*’in Yeni Yazıya Aktarılması”nda, mecmuanın bütün sayılarının yeni yazıya aktarılmış hâlini kronolojik olarak verdik. Ayrıca bu bölümde sıraladığımız bütün metinlerin künyesini de belirttik.

“Sonuç”ta yaptığımız inceleme ve değerlendirmeden hareketle *Berk* mecmuası hakkındaki genel hükümlerimizi ifade etmeye çalıştık. “Kaynakça”da çalışmamız boyunca faydalandığımız kaynakları alfabetik olarak sıraladık ve araştırmacılara kolaylık sağlaması amacıyla çalışmamızın sonuna “Eser Adları” ve “Şahıs İsimleri” kısımlarından oluşan “Dizin” ekledik. Ayrıca *Berk* mecmuasının incelenmesi açısından önemli gördüğümüz belge ve fotoğrafları “Ekler”de verdik.

Yükseköğrenim hayatım boyunca benden hiçbir zaman ilmî ve manevi desteğini esirgemeyen ve çalışmamız boyunca yardımlarını sakınmayan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Süleyman UZKUÇ’a teşekkürü bir borç bilirim.

Murat ERENLER

Konya, 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Murat ERENLER
	Numarası	114201001008
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı/ Türk Dili ve Edebiyatı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Uzkuç
	Tezin Adı	Ara Nesil Periyodiklerinden Berk Üzerine Bir İnceleme

ÖZET

Berk, Mehmed Remzî tarafından 1886-1887 yıllarında, İstanbul'da 12 sayı yayımlanmış edebiyat ve ilim mecmuasıdır. Şiir, hikâye, mektup, edebî tenkit ve hâl tercümesi (biyografi) türlerinde eserleri ihtiva eden mecmuada; fen, din, müzik ve tarih konularında ilmî yazılar da bulunmaktadır. Bunun yanında Alman, Fransız, İngiliz, Yunan yazar ve şairlerin eserlerinden yapılmış tercümeler vasıtası ile Batı edebiyatından örnekler okuyucuya sunulmuştur.

Türk dergiciliğinin gelişmesinde önemli bir yere sahip olan *Berk*'te Alaybeyizâde Nâcî, Halit Ziyâ Uşaklıgil, Muallim Nâcî, Nâbîzâde Nâzım, Tevfik Fikret gibi edebiyat tarihimizde önem arz eden yazar ve şairlerin eserleri bulunmaktadır. Bunun yanında *Berk*'in yayımlandığı tarihlerin içinde bulunduğu dönem edebiyat tarihimizde Ara Nesil olarak adlandırılmakta ve bu dönemin sanatçılarından İbn'ur-reşad Ali Ferruh, Harputlu Hayrî, Muallim Feyzî, Mehmet Zîver, Şeyh Vassî, Recep Vahyî, Nâbîzâde Nâzım, Abdülhekim Sabit, Alaybeyizâde

Nâci, Ali Kemâl, Ali Ulvî, Besîm, Halîl Edîb, Hayret Efendi, Mehmed Reşîd ve Menemenlizâde Mehmed Tâhir gibi sanatçıların eserleri de mecmuada yer almaktadır.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmayı *Berk*'in tanıtılması, yeni yazıya aktarılması, biçim ve içerik yönünden incelenmesi, yazar kadrosu hakkına bilgi verilmesi ve detaylı fihristlerinin çıkarılması hususları doğrultusunda hazırlayarak *Berk*'in, Türk dergiciliği ve edebiyatı içerisindeki konumunu tespit etmeyi amaçladık.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Dergi, Berk mecmuası, Mehmed Remzî, Ara Nesil.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Murat ERENLER
	Numarası	114201001008
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı/ Türk Dili ve Edebiyatı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Uzkuç
	Tezin İngilizce Adı	A Review On The Berk Journal That Belongs To Ara Nesil

SUMMARY

Berk is a literary and science journal that was published 12 sections by Mehmed Remzî 1886-1887 in İstanbul. The journal has different genres of work that poetry, stories, letters, literary criticisms and biographies. It also includes scientific essays about science, religion, music and history. The examples of the Western literature beside that had been offered to the reader by the translation of the German, French, English and Greek author's work.

In the *Berk* journal which has an important place in the development of Turkish journalism has the works of writers and poets such as Alaybeyizâde Nâcî, Halit Ziyâ Uşaklıgil, Muallim Nâcî, Nâbîzâde Nâzım, Tevfik Fikret which have an important place in our history of literature. In addition the perrod in which ibcludes the dates that Berk journal is published is called "Ara Nesil" in our literary history and the works of authors such as İbn'ur-reşad Ali Ferruh, Harputlu Hayrî, Muallim Feyzî, Mehmet Zîver, Şeyh Vassî, Recep Vahyî, Nâbîzâde Nâzım, Abdülhekim Sabit, Alaybeyizâde

Nâci, Ali Kemâl, Ali Ulvî, Besîm, Halîl Edîb, Hayret Efendi, Mehmed Reşîd, Menemenlizâde Mehmed Tâhir also featured in the journal.

We aimed in this work to determine the position of *Berk* journal in the Turkish journalism and literature by introducing *Berk* journal, transferring it to a new writing, analyzing it in terms of form and content, giving information about the staff and preparing detailed indexes.

Key Words: Literature, Journal, Berk Journal, Mehmed Remzî, Ara Nesil.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	I
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu.....	II
ÖN SÖZ	III
ÖZET	VI
SUMMARY	VIII
İÇİNDEKİLER	X
KISALTMALAR	XII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM:	12
BERK'İN İNCELENMESİ	12
1.1. BERK'İN TANITIMI VE BİÇİM AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	12
1.1.1. Berk'in Tanıtımı	12
1.1.2. Mecmuanın Biçim Özellikleri	14
1.1.3. Berk'in Yazar Kadrosu.....	15
1.2. BERK'İN İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	32
1.2.1. Edebî Türler.....	33
1.2.1.1. Telif Eserler	33
1.2.1.1.1. Şiir	33
1.2.1.1.2. Mensur Şiir	39
1.2.1.1.3. Hikâye	40
1.2.1.1.4. Mektup	40
1.2.1.1.5. Hatıra.....	43
1.2.1.1.6. Edebî Tenkit	43
1.2.1.1.7. Hâl Tercümesi	45

1.1.1.1.8. Kitâbe-i Seng-i Mezâr	45
1.1.1.1.9. Edebiyat ve Tarih Konusundaki Diğer Yazılar	45
1.2.1.2. Tercüme Eserler	46
1.2.1.2.1. Şiir	46
1.2.1.2.2. Mensur Şiir	46
1.2.1.2.3. Mektup	47
1.2.1.2.4. Hikâye	47
1.2.1.2.5. Anı	47
1.2.2. Edebiyat Dışı Yazılar	48
1.2.2.1. Fennî Yazılar	48
1.2.2.2. Dinî Yazılar	49
1.2.2.3. Mûsikî Yazıları	49
İKİNCİ BÖLÜM:	51
BERK'İN TAHLİLÎ FİHRİSTİ	51
2.1. Tüm Sayıların Tahlilî Fihristi	51
2.2. Şair ve Yazar Adlarına Göre Fihrist	66
2.3. Edebî ve Diğer Türlerle Göre Fihrist	83
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:	99
BERK'İN YENİ YAZIYA AKTARILMASI	99
SONUÇ	366
KAYNAKÇA	370
DİZİN	376
EKLER	396

KISALTMALAR

- S. : Sayı
s. : Sayfa
vb. : ve benzeri
C. : Cilt

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nda XVII. asırda hızla başlayan gerilemenin bir sonucu olarak Batılılarla savaş ve kısmen ticaret dışında temas kurmama alışkanlığı bir kenara bırakılmış ve askerî alandaki yenilginin önüne geçmek amacıyla çeşitli adımlar atılmaya başlanmıştır. Yirmi Sekiz Mehmed Çelebi'nin Fransa'ya yaptığı ziyaretle başlayan bu Batı üstünlüğünü anlama süreci 3 Kasım 1839 yılında Gülhane Parkı'nda okunan *Gülhane Hatt-ı Hümayûnu* ismiyle zikredilen ferman ile belgelenmiş ve Batı medeniyetinin üstünlüğünü kabul edip örnek alma amacı ilan edilmiştir. (Akyüz, 1995: 5).

İlan edilen bu ferman ile birlikte siyasi, toplumsal, askerî ve ekonomik alanda Batı'yı örnek alma gayesi kendini göstermeye başlar ve bu durum sosyal, kültürel ve edebî alana da yansır. (Uzkuç, 2005: 1). Fransızlar başta olmak üzere diğer milletlerin Osmanlı topraklarında neşrettiği gazeteler bulunmasına rağmen Türk dilinde yayımlanmaya başlayan ilk gazetenin ortaya çıkışı 1831 senesine gelindiğinde mümkün olmaktadır.

Sultan II. Mahmut ve Osmanlı bürokratları Yunan isyanı (1821-1829) sırasında uluslararası basında yer alan haberlerin devletin aleyhinde bir güç oluşturduğunu fark eder ve bir gazete çıkartılması gerektiği kanaatine varırlar ve 1831 yılında *Takvim-i Vekâyi* isimli gazete yayımlanmaya başlar. (Demir, 2014: 59). Esad Efendi idaresinde, halkı devletin yaptıklarından ve dış dünyadan haberdar etmek, sanayi ve ticareti ilgilendiren duyuruları yapmak için haftada bir neşredilen bu gazeteyi, Sultan Abdülmecid döneminde *Morning Herald* gazetesinin İstanbul muhabiri William Churchill'in kendisine verilen özel bir imtiyazla 1 Ağustos 1840 tarihinde neşretmeye başladığı yarı resmî *Ceride-i Havâdis* gazetesi takip eder. (Canan, 1997: 2).

Türk topraklarında yayımlanan ilk resmî Türkçe gazete olan *Takvim-i Vekâyi*'den takribi otuz; devletin desteğini alan yarı resmi gazete *Ceride-i Havâdis*'ten yirmi sene sonra, 21 Ekim 1860 tarihinde yayımlanmaya başlayan *Tercümân-ı Ahvâl*, devletten destek almayarak özel girişimlerle çıkartılmıştır. Fikir gazeteciliği

bağlamında ayrı bir yere sahip olan *Tercümân-ı Ahvâl*, modern gazeteciliğin Osmanlı Devleti'ndeki ilk örneği olarak ele alınmaktadır.(Köksal, 2018: 820). Bu gazetenin bütün sermayesini karşılayarak yayın hayatına sokan kişi Agâh Efendi'dir. (İnuğur, 1999, 185-186). Agâh Efendi'nin bu konuda en büyük yardımcısı olan *Tercümân-ı Ahvâl*'de daha çok edebî yazıları ile yer alan Şinasi (Girgin, 2001: 32), üç buçuk yıllık gazetecilik serüveninin altı ayını bu gazetede yazarak geçirmiş ve yirmi beşinci sayıda *Tercümân-ı Ahvâl*'den ayrılarak 28 Haziran 1862 tarihinde *Tasvir-i Efkâr* gazetesini yayımlamaya başlamıştır. (Demir, 2014: 70)

Devletten bağımsız bir şekilde yayımlanmaya başlayan bu gazeteleri 1 Ocak 1867 tarihinde Filip Efendi tarafından çıkarılan ve başmuharrirliğini Ali Suavi'nin yaptığı *Muhbir* (Çelik, 2006: 32), Namık Kemal'in 13 Haziran 1872'de Aleksan Sarafyan'dan kiralayarak yayımlamaya başladığı ve başmuharrirliğini kendisinin yaptığı *İbret* (Yazıcı, 2006a: 369), Ebu Ziya Tevfik'in 9 Kasım 1872'de kiralayarak yeniden yayımlamaya başladığı *Hadika* (Yazıcı, 2006b: 18), Papadopoulos tarafından 1876'da kurulan ve başmuharrirliğini Şemsettin Sami'nin yaptığı *Sabah* (Üçpınar, 2012: 5) takip eder.

Genç, aydın, idealist kişilerin çıkardığı bu gazeteler, hükümetin çağdaşlaşmayı ağırdan alan adımlarını şiddetli bir şekilde eleştirmeye başlamış ve bu anlamda yapılması gerekenleri ihtiva eden yazılar yayımlayarak siyasi bir kamuoyu oluşturmuştur. (Akyüz, 1995: 28). Devlete karşı oluşan bu siyasi kamuoyu ve muhalefete karşılık ve ülkede yayılmaya başlayan basın olgusunu kontrol edebilmek için ilk olarak “1858'de Fransa'dan alınmış olan Ceza Kanununun 138 ve 139. maddeleri ile basına yönelik cezai düzenleme gerçekleştirilir. Buna göre devletin emri ve ruhsatı ile açılmış matbaalarda, devlet, tebaası ve hükümet erbabı aleyhinde gazete, kitap ve zararlı evrak basmaya ve yayımlamaya cüret edenlerin bastırdıkları şeyler ellerinden alınacak, suçun derecesine göre matbaası geçici olarak veya tamamen kapatılacak ve para cezası verilecektir. Genel ahlaka aykırı olarak alay ve eleştiri içeren yazıları ve edepsiz resimleri basan, bastıran ve yayımlayanlar da para ve hapis cezasına çarptırılacaktır.” (Özkorkut, 2002: 72).

Yapılan bu cezai düzenlemeden sonra Sultan Abdülaziz döneminde (1864) Matbuat Nizamnamesi yayımlanmıştır. Fransa'da III. Napoleon zamanında hazırlanan (1852) basın kanunundan çevrilen bu nizamnameyi (Kudret, 2000: 5), “*basının serbest alanını önemli ölçüde daraltan yeni bir düzenleme: Kararname-i Âli izler. Geçici olarak çıkarıldığı ve çıkarılmasını gerektiren nedenler ortadan kalkar kalkmaz yürürlükten kaldırılacağı ifade edilen, fakat 1909'a kadar yürürlükte kalan 1867 tarihli bu Kararname ile İstanbul'da değişik dillerde çıkan ba'zı gazetelerin, ülke çıkarlarına aykırı, zararlı düşünceler ve yalan haberler yayımladığı; asayiş ve düzenin sağlanması için Matbuat Nizamnamesi hükümleri dışında hükümetçe cezalandırma işlemine ve önleyici tedbirler alınmasına karar verildiği ilân edilir.*” (Özkorkut, 2002: 74) ve Kararnamenin gereği yerine getirilerek *Muhbir* gazetesi, Girit meselesi üzerine yazdığı haberler ve Belgrat Kalesi'nin Sırbistan'a terk edilmesini eleştiren yazısı üzerine geçici olarak kapatılmış, Namık Kemal “Şark Meselesi” isimli makalesi yüzünden yasaklı duruma düşmüş, mizah dergisi *Diyojen* on beş kez kapatılmış, *İbret* gazetesi bir ay, daha sonra dört ay yasaklanmış, *Basiret* gazetesi süresiz kapatılmış ve *Hayal* gazetesi yasak edilmiştir (Benek, 2016: 34).

Basına uygulanan bu kontrol mekanizması işlevselliğini 1876 yılında tahta çıkan II. Abdülhamit'in ve I. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra bir süre yumuşatsa da “*Sultan Abdülhamit, sansür ve diğer baskılar konusunda epey zengin bir birikime mirasçı olmuş, geçmişteki denemeleri göz önünde bulundurarak sistem üzerinde her yıl biraz daha oynamış, onu bir kuyumcu gibi işlemiş, geliştirmiş kanun ve tüzüklerdeki bütün boşlukları doldurmuş, açık kapıları tıkamış; kurduğu düzeni tam otuz üç yıl hiç aksatmadan uygulamıştır.*” (Kudret, 2000: 5).

Türk basını içerisinde gazeteciliğin gelişimi ve devamı bu doğrultuda ilerlerken basının bir diğer ayağını oluşturan dergicilik faaliyetleri de aynı dönem içerisinde başlamış ve gelişim göstermiştir. Ülkemizde bilinen ilk Türkçe ve mesleki dergi, *Vaka-i Tıbbiye*'dir (Bayrak, 1994: 153). Adından da anlaşıldığı gibi bu bir tıp dergisidir. 1849-1851 yıllarında İstanbul'da yirmi sekiz sayı çıkmıştır. *Vaka-i Tıbbiye*'den sonra Münif Paşa'nın, Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye adına 1862 yılında

çıkardığı *Mecma-i Fünûn* gelmektedir. Münif Paşa'nın ilk sayıda yer alan takdim yazısına göre vatan çocuklarını yetiştirmek amacıyla çıkarılan *Mecma-i Fünûn* aylık ilim, kültür ve fen dergisidir. (Uçman, 2003b: 270). Bu dönem yayımlanmaya başlayan *Mirat* (1862), *Ceride-i Askeriye* (1864), *Mecmua-i İbretnüma* (1865), *Âyine-i Vatan* (1867), *Tuhfetü't-tıb* (1867) mecmuları isimlerinden de anlaşılacağı üzere meslekî, fennî dergilerdir. Nitekim bu dönemde çıkarılan dergilerin isimleri dahi hedef ve rollerini açıklayıcı mahiyettedir. Bununla beraber bu dönem dergilerinin başında: “Fennî ve edebî mecmuadır”, “Siyasetten başka her şeyden bahseder” veya “Edebiyat, hikemiyat, siyasiyat, gazeliyat, terâcim-i ahvâl, tarih, tiyatro, hikâyât ve fûnûn ve ma'arif ve her nevi âsâr ve letâiften bahseder” şeklinde çeşitli açıklamalarla amaçlar belirtilmiştir (Şen, 2009: 383).

Çalışmamızın konusunu teşkil eden *Berk* mecmuasının yayımlandığı 1886 yılına değin çıkarılan dergileri sıralamadan evvel 1862 yılında Mustafa Refik Bey tarafından neşredilen *Mirat*'ın ilk resimli Türk dergisi (Aydoğdu, 2018: 919), 1863 yılında on sayı yayımlanan *Mûsikî-i Osmani*'nin ilk müzik dergisi (Gönenç, 2007: 64), 1869 yılından başlayarak aynı adlı gazetenin eki olarak cuma günleri çıkarılan *Mümeyyiz*'in ilk çocuk dergisi (Bayram, 2005: 485), 1870 yılında Teodor Kasap tarafından yayımlanmaya başlayan *Diyojen*'in ilk Türkçe mizah dergisi (Çakır, 2006: 163) olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Bu dönemde yukarıda zikrettiğimiz dergiler dışında edebî, fennî, içtimai, iktisadi vb alanlarda içerik oluşturmuş *Ravzatü'lmaârif* (1870), *Dağarcık* (1871), *Sıhhatnüma* (1871), *Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye* (1871), *Mazbûtetü'l-Fünûn* (1872), *Cüzdan* (1872), *Dolap* (1873), *Mecmua-yı Nevâdir-i Âsâr* (1873), *Müteferrika* (1873), *Revnak* (1873), *Âsâr-ı Perakende* (1873), *Kırk Ambar* (1873), *Mir'at-ı Vatan* (1873), *Çekmece* (1873), *Hayat* (1873), *Armağan* (1873), *Sandık* (1873), *Kasa* (1873), *Çanta* (1873), *Öteberi* (1873), *Mecmua* (1873), *Medeniyet* (1874-Sonradan *Musavver Medeniyet* adıyla yayımlanmıştır), *Misbah-ı Felah* (1874), *Afîtab-ı Maarif* (1874), *Cihan* (1874), *Keşkül* (1875), *Mir'at-ı İber* (1876), *Arkadaş* (1876), *Muharrir* (1876) gibi mecmuları sıralayabiliriz (Barış, 2010: 35).

I. Meşrutiyetin yarattığı iyimser havanın kısa sürmesi ve Osmanlı tarihinde İstibdat Dönemi olarak da anılan II. Abdülhamit'in otuz üç yıl süren baskılı yönetiminin bir sonucu olarak gazetecilik alanında bir durgunluk yaşanmış, buna karşın halkın dergilere olan ilgisi artmıştır. Bu dönem dergilerinin yazınsal anlamdaki içeriklere yönelmesi yöneticilerin gazetelere nazaran dergileri tehlike unsuru olarak görmemelerine (Gönenç, 2007: 65) ve hatta desteklemelerine neden olmuştur. Bu doğrultuda I. Meşrutiyet'in ilanından sonra edebî ve çeşitli konularda bilgiler içeren dergilerin sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Bu dergileri *Derme Çatma* (1878), *Medrese-i Edeb* (1878), *Yadigâr* (1878), *Mecmua-i Ulûm* (1878), *Ceride-i Mehâkim* (1879), *Maârifden Bir Sadâ* (1879), *Musavver Meşâhir-i Âlem* (1879), *Mebâhis-i Mütenevvia* (1879), *Mecmua-yı Âsâr-ı Edebiye* (1879), *Mecmua-i Ebûzziya* (1880), *Bağçe* (1880), *Şark* (1880), *Sümruhu-ı Edeb* (1880), *Hazine-i Evrak* (1881), *Manzara-yı İrfan* (1881), *Hafta* (1881), *Envâr-ı Şarkîye* (1881), *İbni Sina* (1881), *Hadikatü'l-Maârif* (1881), *Rehber-i Fünûn* (1882), *Musavver Türkistan* (1882), *Vasıta-yı Terakki* (1882), *Bahâriyye-i Edebiyye* (1882), *Envâr-ı Zekâ* (1882), *Afâk* (1883), *Mecmua-i Âsâr* (1882), *İnsaniyet* (1883), *Gülşen* (1884), *Şafak* (1884), *Güneş* (1885), *Hamiyet* (1885), *Şua* (1885), *Gayret* (1886), *Hazîne-i Fünûn* (1887), *Zerrât* (1887), *Nihal* (1888), *Nilüfer* (1889), *Servet-i Fünûn* (1891), *Mekteb* (1891), *Malumat* (1895), *Resimli Gazete* (1896), *İrtika* (1899) şeklinde sıralayabiliriz (Barış, 2010: 35).

Çalışmamızın konusunu teşkil eden *Berk* de bu dönem içerisinde, 1886 yılında yayımlanmaya başlamıştır. *Berk*'in yayınlanmaya başladığı bu tarihin Türk edebiyatında hangi döneme isabet ettiğini belirleme çabasına girecek olursak şu hususları belirtmemizde fayda olacağı kanaatindeyiz:

“Türk edebiyatında yenileşme döneminin ikinci nesli ile *Servet-i Fünûn* arasında, daha çok 1884/5-1896 yılları içinde yoğun olarak edebî faaliyette bulunan bir nesilden söz edilir. Edebiyat tarihlerinin üzerinde durmadığı bu nesil mensupları, bir topluluk veya grup oluşturmamış, ortak bir dergi ve sanat anlayışı etrafında toplanmamışlardır. Ancak ortaya koydukları eser ve sanat anlayışı bakımından adeta Tanzimat sonrasının ikinci nesli ile *Servet-i Fünûn* arasında bir köprü görevi

görmüşler, bu özelliklerinden dolayı da Ara Nesil şeklinde adlandırılmışlardır.” (Gariper, 2014: 113).

Ara Nesil adlandırması ilk defa Mehmet Kaplan’ın 1943 yılında hazırladığı doktora tezini, 1946 yılında yayınlamasıyla gündeme gelmiştir (Özarslan, 1996: 268). Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret ve Şiiri* adını taşıyan çalışmasında Batı tesirinde gelişen Türk edebiyatının Servet-i Fünûn’a kadar olan dönemini üç devreye ayırmıştır:

1. Siyasi ve sosyal fikirler devri.
2. Ferdîyetçilik, büyük ihtiraslar ve ıstıraplar devri.
3. Küçük ve günlük hassasiyetler devri: Ara Nesil (Kaplan, 1946: V-9; Aktaran: Özarslan, 1996: 268-269).

Mehmet Kaplan, kitabının *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser* ismiyle yapılan ikinci baskısında bu tasnifte “Ara Nesil” ibaresini kaldırmış ancak bu kısımdaki muhteviyat değişmemiştir (Özarslan, 1996: 268). Mehmed Kaplan, Türk edebiyatında kendisine kadar gelen sınıflandırmanın yanlış olduğunu, Abdülhak Hâmid ve Recâizâde Ekrem’den hemen sonra Servet-i Fünûn’un başlatılmasının doğru olmadığını belirtir: “Çok defa yapıldığı gibi Servet-i Fünun edebiyatını, Hâmid ve Recâizâde Ekrem’den hemen sonra başlatıvermek bir hatadır. Bu iki şahsiyetin en mühim eserlerini vermiş oldukları 1873-1877 yılından itibaren, Servet-i Fünûn zümresinin toplandığı 1895 yılına kadar arada yirmi seneye yakın bir zaman uzanır ki Abdülhamid istibdadının ilk devresine rastlamakla beraber, edebî faaliyetler bakımından bütün bütün de boş geçmez; aksine, bizim ara nesil dediğimiz 25-30 kişilik bir yazar grubunun gerek duyuş tarzı, gerek üslup sahasında adeta edebiyatımızın çehresini değiştirecek faaliyetlerine sahne olur.” (Kaplan, 1887: 22).

Mehmet Kaplan’ın bu dönem için belirttiği görüşlerden sonra birçok araştırmacı bu dönemin sınırlarını, temsilcilerini, sanat anlayışını belirlemek için çalışma yapmıştır. Ancak bu dönemde eser veren sanatçılar, belirli bir sanat anlayışının yahut bir yayın organının etrafında toplanmadıkları için bu dönem edebiyatını tarihlendirmek ve bu edebiyatın sınırlarını çizmek oldukça zordur.

Mehmet Kaplan'dan “yıllar sonra *Ara Nesil* yazarlarından Nâbîzâde Nâzım hakkında doktora çalışması yapan Himmet Uç, bu nesil için Mehmet Kaplan'a yakın bir ifade kullanarak “*Ara Dönem*” edebiyatçıları der. Necat Birinci de Nâbîzâde Nâzım üzerine yaptığı çalışmasında, söz konusu nesli “*Arayışlar*” devri sanatçıları olarak niteler. *Ara Nesil şairi Mehmet Celâl*’in *Küçük Gelin* adlı eserini yayıma hazırlayan M. Fatih Andı ise bu neslin üstlendiği aktarıcılık görevine dikkat çekerek dönem yazarlarına “*Aktarıcı Nesil*” tabirini kullanır.” (Kaya, 2013: 150).

Genel olarak *Ara Nesil* şeklinde isimlendirilen bu edebî devrenin tarihî sınırları araştırmacılar tarafından belirlenmeye çalışılmıştır. Bu devrenin isim babası olan Mehmet Kaplan, mezkûr devre için 1946 yılında yayımladığı çalışmasında 1300-1312 (1882-1894) aralığını verdikten sonra, eserinin 1971 yılında yapılan ikinci baskısında bu aralığı 1877-1895 olarak belirtmiştir (Gariper, 2014: 114). Bu devrenin tarih aralığını Birol Emil, 1877-1895 (Emil, 1979: 18-19); Ersin Özarslan ise 1887-1896 olarak (Özarslan, 1996: 271) belirtmektedir.

Ara Nesil sanatçılarından Menemenlizâde Mehmed Tâhir ve Nâbîzâde Nâzım üzerine çalışmış Necat Birinci, bu devrenin başlangıcını 1880 olarak ifade eder (Kolcu, 2018: 15) fakat daha sonraki çalışmalarında bu tarihi şu ifadeleriyle biraz daha ileriye götürür: “*Ara Nesil*’in başlama tarihini daha önce biz de 1880 olarak belirlemiştik. Ancak bu başlangıcı açıklayan çok sağlam deliller ileri sürememiştik. Bugün *Ara Nesile* yeniden bir başlangıç tarihi ararken, bu nesil mensuplarının önde gelenlerinin en az iki yıl birlikte yazdıkları *Hâver*, *Güneş*, *Berk* gibi dergilerin çıkış tarihi olan 1884, 1885 yıllarını bu neslin edebiyat dünyasına doğuş tarihi olarak kabul edebiliriz. Prof. Dr. Mehmet Kaplan da 1300 tarihini verirken bu yılda *Ara Nesil*’in faaliyetlerinin başladığı dergilerin yayın hayatına çıkışını düşünmüş olabilir.” (Birinci, 2000: 90)

M. Fatih Andı, *Ara Nesil Şairi Mehmed Celâl* isimli çalışmasında bu devrenin başlangıç tarihi için 1980’li yılların başını işaret eder (Andı, 1995: Vİ). Birol Emil danışmanlığında doktora tezi hazırlayan Mahmut Babacan ise *Ara Nesil*’de *Tenkid*

isimli doktora çalışmasında bu devrenin başlangıç tarihini 1884 olarak vermektedir (Babacan, 1993: III).

Ara Nesil devresinin tarih aralığı hususunda buraya kadar ele alınan çalışmalarda belirlenmiş bir aralığın bulunmadığı görülmektedir. Ancak Mehmet Kaplan ve Necat Birinci'nin Ara Nesil'e mensup sanatçıların çıkardıkları dergilerin tarihlerini dikkate alarak bu anlamda bir ölçüt oluşturma kanaatinde olduklarını söyleyebiliriz. Bu vesile ile Ara Nesil sanatçılarının çıkardıkları ve faaliyet gösterdikleri dergilerin çıkış tarihlerine dikkat çekmek gerekmektedir: *Hazine-i Evrak* (1881), *Envâr-ı Zekâ* (1883), *Mirat-ı Âlem* (1883), *Âsâr* (1885), *Gayret* (1885), *Gülşen* (1885), *Güneş* (1885), *Hâver* (1885), *Berk* (1886), *Şule* (1886), *Hamiyet* (1886), *Nahl-ı Emel* (1886), *Sa'y* (1887), *Manzara* (1887), *Fevâid* (1888), *Nihâl* (1888), *Nilüfer* (1889), *Nokta* (1889), *Maarif* (1891), *Hazine-i Fünûn* (1892), *Malûmât* (1895) (Kolcu, 2018: 16).

“Bütün bu verileri dikkate alarak Ara Nesil'i oluşturan kadronun eserlerini yayımladığı ve gerek kendilerinin çıkardıkları gerekse ürün verdikleri dergilerin çıkışı olan ortalama tarihi esas almak doğru olacaktır. Buna bir de bu edebî faaliyetlerin zihinsel arka planı ile zevk ve estetiğinin oluşum aşamalarını birkaç yıl geriye götürerek 1880 tarihinin Ara Nesil'in başlangıç yılı olarak kabul etmek kanaatimize göre en sağlıklı olacaktır.” (Kolcu, 2018: 17) ifadeleriyle Ali İhsan Kolcu, Ara Nesil'in tarih aralığını belirleme hususunda nihai bir hüküm vermiştir. Biz de Ara Nesil'in başlangıç yılını belirleme hususunda, bu nesli oluşturan kadronun çıkardıkları yahut eser verdikleri dergilerin çıkış tarihini ölçüt olarak almanın isabetli olacağı ve bu nedenle 1880-1881 yıllarını Ara Nesil'in başlangıç tarihi olarak ele almanın uygun olacağı kanaatindeyiz.

Ara Nesil'in tarih aralığının belirlenmesinde olduğu gibi yazar kadrosunu belirlemede de araştırmacılar ortak bir noktada buluşamamıştır. *“Bu neslin kimlerden oluştuğu sorusuna farklı cevaplar verilir. Mehmet Kaplan içlerinde Nâbîzâde Nâzım, Mehmet Zîver, Fazlı Necib, Mehmet Celâl ve Mustafa Reşîd gibi önemli sanatçıların da bulunduğu yirmi beş otuz kişilik bir yazar grubunun olduğunu söyler. M. Fatih Andı, Ara Nesil şairi Mehmet Celâl üzerine yaptığı çalışmada Kaplan'ın verdiği*

isimlere Beşir Fuat, Andelip Faik Esad, Menemenlizâde Tâhir, Tepedelenlizâde Kâmil, Müstecâbizâde İsmet, Fatma Aliye Hanım, İbnür-rifat Samih, Tevfik Lamih, Recep Vahyî, Halil Edîp, Ahmet Râsim, Nigar Hanım ve Faik Reşâd gibi şahısları da ekler. Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil, Zeynep Kerman'ın hazırladığı Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi'nde yazar kadrosuna başka isimlerin eklendiği görülür: Mihrünnisa Abdülhak Hamid, Abdülkerim Sabit, Abdulhalim Memduh, A. Nâzım, Ali Ulvî, Kâzım, Ali Galip, Bâkî, Sadî, Muallim Nâcî, Hüseyin Rahmî, Ebubekir Hâzım, Ali Kemâl, Şeyh Vasfî, Elhac İbrahim ve M. Nuri.” (Kaya, 2013: 51).

Ara Nesil kadrosunu tespit etmenin oldukça güç olduğunu ifade eden Necat Birinci, bu devrin kadrosu için kırk bir isim zikretmiştir: A. Nâzım, Abdülhalim Memduh, Abdülkerim Hâdi, Abdülkerim Sabit, Adanalı Ziyâ, Alaybeyizâde Nâcî, Ali Ferruh, Ali Feyzî, Ali Kemâl, Ali Nizâmî, Ali Nusret, Ali Ulvî, Andelib, Ayın Nadir, Besîm, Besîm Ömer, Beşir Fuad, Fazlı Nacîb, Halil Edîp, Hasan Asaf, Hayret Efendi, Hüseyin Dâniş, İbn-i Rıfat Samih, İsmail Safâ, Manastırlı Rıfat, Mehmed Celâl, Mehmed Zîver, Menemenlizâde Mehmed Tâhir, Mihrünnisâ Abdülhak Hamid, Muallim Feyzî, Muhyiddin, Mustafa Reşîd, Müstecabîzâde İsmet, Nigâr Bint Osman, Nureddin Ferruh, Recep Vahyî, Selânikli Tevfik, Şeyh Vasfî, Tepedelenlizâde Hüseyin Kâmil, Zîver, Nâbizâde Nâzım (Birinci, 2000: 89).

Birinci, zikrettiği isimler için “*bu liste Ara Nesil'in tam kadrosu değildir. Dönemin dergi ve gazetelerinde yapılacak bir tarama bu listeyi çok daha genişletebilir. Bundan dolayı Ara Nesil kadrosu üzerinde konuşanlar daima birbirini tutmayan sayıda isim saymışlardır. Ancak taşıdıkları edebî kabiliyet bakımından bu listeye ekleyecek fazla bir isim de bulmak zordur.*” (Birinci, 2000: 90) ifadelerini kullanarak bu kadronun Ara Nesil'in tam kadrosu olmadığını vurgulamıştır.

Mahmut Babacan “Ara Nesil'de Tenkid” isimli çalışmasında, Birinci'nin listesinden farklı olarak on sekiz isim daha zikretmiş ve bu sayıyı elli dokuz olarak ele almıştır: Abdülgani Seniye, Abdülrahim Rüştü, Ahmet İhsan, Ahmet Vefa, Ali Nihad, Avânzâde Mehmed Süleyman, Cerrahizâde Ali Sacid, Faik Hilmi, Halid Safâ, Hasan

Tahsin, Hocaîde Ahmet Cevdet, Fehmi Efendi, Feraizcizâde Osman Faiz, Hüseyin Avnî, M. Raşid, Mehmed Müncî, Rusûhî, Mehmet Ref'et (Babacan, 1993: V-VI).

Ara Nesil'de hem yenilikçi hem de gelenekçi bir duruşa sahip, diğer bir tabirle orta yolu benimseyen ve Mutavassitîn ismiyle zikredilen bir zihniyetten bahsedilir. Sözlük anlamı ortada vasıtalık eden, aracı olan Mutavassitîn'i edebî bir gruptan ziyade zihniyet temsili olarak ele almak gerekir (Kolcu, 2018: 45). Cafer Gariper, Ara Nesil mensuplarının bazıları ise ne eskinin ne de yeninin yanında yer alır, ikisinin ortası olan ılımlı bir yol seçer. Mutavassitîn olarak adlandırılan Ahmet Rasim, Ali Kemal ve Recep Vahyî gibi isimlerden oluşan bu sanatçıların Recaizade Mahmud Ekrem'den çok Muallim Naci'ye yakın oldukları görülür (Gariper, 2014: 112) şeklinde ifade ettiği Mutavassitîn'i Ali İhsan Kolcu, **Ortada Kalanlar** (Muallim Naci, Mehmed Celal, Halil Edip, Müstecabizade İsmet, Halid Eyyup, Mehmed Salahî, Adanalı Ziya, Harputlu Hayri, Nizamülhikem Ahmet Hamdi, Ali Ulvi, Recep Vahyi, Tevfik Lamih, Muhiddin Raif, Mehmed Besim, İbn-i Rıfat Samih, Alaybeyizade Nâcî, Abdülkerim Sabit, Feraizcizade Osman Faiz, Ali Ruhi, Emin Hümayi, Ermenekli Hasan Rüştü, Mahmud Kemaleddin Fenarî, Hüseyin Haşim, Abdülhak Mührunnisa, Fatma Aliye Hanım, Manastırlı Mehmed Rıfat, Süleyman Tevfik, Tepedenlizade Hüseyin Kamil), **Ortanın Doğusundakiler** (Ali Muzaffer, Eşref, Andelip Faik Reşad, Muallim Feyzi, Hayret Efendi, Şeyh Vasfî, Üsküdarlı Tal'at, Abdülgani Seniy, Üsküdarlı Safî, Emine Semiye, Murad Emrî), ve **Ortanın Batısındakiler** (Ahmet Rasim, Ali Kemal, Ahmet Vefa, Ali Nusret, Alişanzade İsmail Hakkı, Avanzade Mehmed Süleyman, Beşir Fuad, Mahmud Sadık, Mehmed Ziver, Menemenlizade Mehmed Tahir, Cerrahizade Ali Cahid, Nabizade Nazım, Nureddin Ferruh, Kemalpaşazade Said, Zaimzade Hasan Fehmi, Tevfik Nevzad, Vecihî, Hüseyin Daniş, Ali Suad, Abdülkerim Hadi, Ali Nihad, Mustafa Reşid, Selanikli Fazlı Necib) şeklinde daha kapsamlı bir şekilde tasnif etmiştir (Kolcu, 2018: 49).

Ara Nesil'in tarih aralığının belirlenmesi ve yazar kadrosunu belirlemede araştırmacılar ortak bir noktada buluşmamıştır. Ancak Ara Nesil üzerine yapılmış muhtelif çalışmalarda bu devreye mensup olmaları hasebiyle isimleri zikredilen

İbnü'r-Reşad Ali Ferruh, Harputlu Hayrî, Muallim Feyzî, Mehmet Zîver, Şeyh Vasfî, Recep Vahyî, Nâbîzâde Nâzım, Abdülhekim Sabit, Alaybeyizâde Nâci, Ali Kemâl, Ali Ulvî, Besîm, Halil Edîp, Hayret Efendi, Mehmed Reşîd, Ahmet Rasim, Mehmed Zîver, Mahmud Kemaleddin ve Menemenlizâde Mehmed Tâhir'in *Berk*'te yayımlanmış eserleri olduğunu ve ba'zı isimlerin yazar kadrosu içinde olduğunu hatırlatarak üzerinde çalıştığımız mecmuanın Ara Nesil'e hizmet ettiğini ve bu dönem ile ilgili çalışmalara katkı sağlayacağını söylemek son derece uygundur.

BİRİNCİ BÖLÜM:

BERK'İN İNCELENMESİ

1.1. BERK'İN TANITIMI VE BİÇİM AÇISINDAN İNCELENMESİ

1.1.1. Berk'in Tanıtımı

Berk mecmuası, 1886 yılında Mehmed Remzî tarafından Bab-ı Ali Caddesi Numara: 34 adresindeki İdare-i Şirket-i Mürettebiye Matbaası'nda yayınlanmaya başlanmış ve 1887 yılına değin on iki sayı yayımlanmıştır.¹ Mecmuanın içeriğinde ve başka kaynaklarda yayınlandığı tarih, yayın aralığı, ücreti gibi hususlarda hiçbir bilgi yer almamaktadır. *Berk* ile ilgili edindiğimiz birçok bilgiyi mecmuadaki özür, sunuş, vb yazılardan çıkarmaktayız.²

¹Mecmuanın yayınlandığı tarihlere ilişkin hiçbir bilgiye ulaşamadığından yayın cetveli çıkarılamamıştır. Yaptığımız araştırma neticesinde *Berk* mecmuasının cilt ve yayımlanan sayı hususlarında karmaşa yaratacak bilgilere rastlanılmıştır. M. Orhan Bayrak, “*Türkiye’de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü 1831-1993*” isimli çalışmasında *Berk* mecmuasını hiç zikretmemiş; Selahattin Öztürk, Abdurrahman M. Hacıismailoğlu, Muhammed Hızarcı tarafından hazırlanan “*Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Kataloğu Süreli Yayınlar*” isimli çalışmada *Berk* maddesi için Mehmed Remzî’nin 1888 yılında neşretmeye başladığı *Nihal* mecmuası işaret edilmiş ve *Berk* mecmuasının bilgileri bu mecmuanın bilgileri gibi verilmiştir (Öztürk vd., 2006: 290). Bunun yanında “*Tanzimat Devri Periyodikleri ve Dergicilik*” isimli çalışmada *Berk* mecmuası için “İmtiyaz sahibi Mehmed Remzî olan *Berk* 1302–1303 yıllarında İstanbul’da neşr olunmuştur. İki cilt hâlinde çıkarılan dergi on iki sayı yayımlanmıştır.” ifadeleri yer almaktadır (Şen, 2009: 386). Aynı çalışmada Mehmed Remzî’nin yayımladığı diğer bir dergi olan *Nihal* mecmuası için “*Nihal* dergisi 1303–1304 tarihleri arasında dokuz sayı olarak çıkarılabilmektedir. İstanbul’da çıkarılan eserin imtiyaz sahibi Mehmed Remzî’dir.” ifadelerine yer verilmektedir. (Şen, 2009: 391)

Nihâl mecmuası, 1888-1889 yılları arasında Mehmed Remzî tarafından 25x13 cm. ebadında dokuz sayı halinde ve tek cilt olarak yayınlanmış bir dergidir. (Şenderin, 2016: 82). *Nihal* mecmuası’nın ilk sayısında yayın kurulu adına yayımlanan “Bir İfadecik” başlıklı yazıda “*Berk ‘unvânlı neşr etmekde olduğumuz risâle-i mevkûtenin nâmını ba’zı ilcâât-ı zamân ile Nihâl’e tebdil etmeye mecbûr olduk*” ifadelerine yer verilmiştir. Bu bilgilerden yola çıkarak *Berk* mecmuasının isminin değiştirildiği anlaşılsa da *Nihâl* mecmuası incelendiğinde derginin ilk sayısında cilt ve cüz numaralarının birden başlatıldığı görülmektedir. Bu sebeple her iki mecmuanın aynı olamayacağı, *Berk*’in yayın hayatı bittikten sonra *Nihâl* ismi ile başka bir mecmuanın yayın hayatına başladığı aşîkârdır.

² Nurullah Bulut’un “*Ara Nesil Dönemi Yazarlarının Edebî Yazılarının Yeni Harflere Aktarılması Ve Tahlîli*” isimli yüksek lisans çalışmasında Recep Vahyî, Muallim Nâcî, Halîl Edîp, Ahmet Râsım, Mehmed Zîver, Halid Ziyâ, Ali Kemâl ve Nâbîzâde Nâzım’ın *Berk*’te yayımlanan yirmi kadar eseri yeni harflere aktarılmış ancak metinlerin künyesinde 1778, 1788, 1882 ve 1885 tarihlerine yer verilmiştir. *Berk*’in on iki sayı yayımlandığı ve 1886 yılında yayın hayatına başladığı göz önünde bulundurulduğunda mezkûr çalışmada verilen tarihlerde hata olduğu anlaşılabacaktır.

Berk, 1967 SA 18 (Dvd no: 5) yerel yer numarası ile Milli Kütüphâne’de bulunmaktadır.³

Berk, yayın hayatına Hey’et-i Tahrîriye imzası taşıyan bir mukaddime ile başlamıştır. Mukaddimedede fen ve edebiyatın önemine değinilmiş ve Batı’daki gelişmiş devletlerin bu gelişmeyi nasıl başardığı örneklerle anlatılmıştır. Mukaddimenin son kısmında “*Risâlemiz her on beş günde bir neşrolunmak şartıyla e’âzım-ı udebâ-yı hâzıranın ‘âsâr-ı âlîyesini câmi’ bulunacaktır. Heyet-i risâlemizi teşkîl eden muharrirîn genç-‘unvân mesûduyla mütehallî bulunuyor. Bu sebepten udebâ-yı ecnebiye-i muhtelifenin efkâr-ı ‘âlîyesini bî’t-terceme risâlimize derc edeceğimiz gibi ara sıra vukû’ bulacak hatâlarımızın dahî kârî’în-i kirâm hazerâtı tarafından ihtâr ve tebliğ buyurulmasını hâlisâne ricâ ederiz.*” (*Berk*, 1887: 2) ifadelerine yer verilmiştir. Bu ifadelerden yola çıkarak *Berk*’in, on beş günde bir yayınlanacağını, başka milletlerin ediplerinden tercümelerin yapılacağını ve yayın ekibinin genç yaşlardaki muharrirlerden oluştuğunu söyleyebiliriz.

Mecmuanın beşinci sayısında Hey’et-i Tahrîriye imzası ile yayımlanan “İ’tizâr” başlıklı yazıda yer alan “*Berk’ımız her on beş günde bir neşredildiği hâlde bu defaki cüz’ünün üç dört gün tehîre uğraması –memleketimizde sebât ve devâm gösterilemeyecek diye- ‘ulviyenizde bir hâtıra-i müte’essife-tahaddüsüne meydân verdirmemelidir. Zîrâ: meslek-i sâbiteye ri’âyetimiz bulunduğu –Berk’in devâm-ı neşri- medâr-ı delîl-i isbât olunabilecektir.*” (*Berk*, 1887: 160) ifadelerinden beşinci sayıda birkaç günlük bir gecikme yaşandığını anlamaktayız.

Berk 1887 yılında, on iki sayının sonunda yayın hayatına veda etmiştir. Mecmuanın son sayısında yayımlanan, Muallim Feyzî’nin bir şiirine yayın heyeti tarafından yazılan cevabî yazıda “*Sühendân-ı şöhret-şi’âr Cenâb Feyzî’nin ara sıra eser-i iltifâta tenezzül buyurmalarından mecmû’amızın istikbâlini emîn görüyoruz.*” (*Berk*, 1887: 355) ifadelerine yer verilmiştir. Bu ifadelerden *Berk*’in yayın hayatının planlı bir şekilde sonlanmadığını söylemek mümkündür. Zira imtiyaz sahibi Mehmed

³ *Berk*’in Millî Kütüphâne yayın kataloğu bir numaralı ekte verilmiştir.

Remzî'nin *Berk*'ten sonra yayınlamaya başladığı *Nihâl*'in mukaddimesinde “*Berk ‘unvânlı neşretmekde olduğumuz risâle-i mevkûtenin nâmını ba’zı ilcâât-ı zamân ile Nihâl’e tebdîl etmeye mecbûr olduk*” (Nihal, 1888:1) ifadelerinden *Berk*'in yayın hayatının bitmesinde zorunlu bir durum olduğunu anlamaktayız. Matbûat Nizâmnamesi'nin hükümlerinin yerine getirilmeyerek *Berk*'in ruhsatının iptal edilmesi kuvvetle muhtemeldir.

1.1.2. Mecmuanın Biçim Özellikleri

Berk mecmuası 12x18 cep kitabı ebadında basılmıştır. Her sayısı ilk sayfa dâhil 32 sayfadır. Ancak her sayıda sayfa numaraları birden başlanmamakta ve birbirini takip etmektedir. 1. Sayı 1-32., 2. Sayı 33-64., 3. Sayı 65-96., 4. Sayı 97-128., 5. Sayı 129-160., 6. Sayı 161-192., 7. Sayı 193-224., 8. Sayı 225-256., 9. Sayı 257-288., 10. Sayı 289-320., 11. Sayı 321-352., 12. Sayı 353-384. sayfalar arasındadır.

Mecmuanın her sayısının ön kapağında, dergi isminin altında cild, cüz ve imtiyaz sahibi bilgileri ve “*siyasiyattan ma’adâ her mesâilden bahseder.*” ibaresi yer almaktadır. Ancak bu ibare beşinci sayıdan sonra kullanılmamıştır. Mecmuanın kapak kısmında birinci ve ikinci sayıda yayın heyeti tarafından kaleme alınan yazılar dışında şiir türüne yer verilmiştir. Kapak kısmında yer alan şiirlerin hemen hepsi Eşref Paşa’ya aittir.

Hiçbir sayısında resim içeriğine rastlamadığımız ve herhangi bir konuya ayrılan özel bir sayısı olmayan mecmuada, matbaa hataları dikkati çekmektedir. Nitekim ikinci sayının kapağında Hey’et-i Tahrîriye imzası ile yayımlanan “Şükrân-ı Ni’met” başlıklı yazının “*Berk’imizin neşrolunacağı gün sâhib-i imtiyâzı Remzî Efendi’nin ve rüfekâdan dahi ba’zılarının vücûdça muzdarip bulunmalarından risâlemizde ba’zı matba’a sehvlerinin vukû’ bulmasına binâen Tercümân-ı Hakikat-beyânın vâki’ olan ihtâr-ı ‘âlîsini kemâl-i ehemmiyetle telakkî ettik*” (Berk, 1887: 33) ifadelerinden *Tercüman-ı Ahvâl* gazetesinde yayımlanan bir yazıda *Berk* mecmuasının birinci sayısında yapılan matbaa hatalarından –ilk sayıda on yedi matbaa hatası mevcuttur.- dolayı eleştirildiğini ve beşinci sayının sonunda Hey’et-i Tahrîriye imzası ile yayımlanan “İ’tizâr” başlıklı yazının “*bir de i’tirâza hâcet kalmamak üzere şimdiden*

‘arz olunur ki Berk’in ba’zı sahifelerinde matba’a sehvlerimiz vukû’ buluyor. Bu ciheti i’tirâf ile beraber on ikinci nüshanın hîn-i hitâmında sehviyât-ı mezkûrenin bir cedvel-i mahsûs-ı derûnunda gösterilmesi iltizâm olunacaktır.” (Berk, 1887: 160) ifadelerinden yayın heyetinin de bu durumun farkında olduğunu anlıyoruz. Özür yazısında belirtildiği gibi on ikinci sayının sonuna “*Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir*” başlığı altında yapılan matbaa hatalarını, düzeltilmiş hâllerini ve sayfa numaralarını belirten bir cetvel eklenmiştir. Bu cetvelde derginin on iki sayısı içinde yapılmış kırk altı matbaa hatası ve düzeltilmiş şekli verilmiştir.⁴

Mecmuada matbaa hatalarının yanında ba’zı şiir ve nesir parçalarının eksiltili olarak verildiği de göze çarpmaktadır. Mecmuanın ikinci sayısında İbnü’r-Reşad Ali Ferruh’un gazelinde bir kelime grubunun; beşinci sayısında Ra’dî’nin gazelinin bir mısrasının; yedinci sayıda Muallim Nâcî’ye ait kıtanın bir mısrasının; onuncu sayıda Eşref Paşa’nın gazelinin son kelimesinin, Ali Ulvî’nin şarkısının bir mısrasının, Mehmed Tevfik’in (Tevfik Fikret) gazelinin bir mısrasının ve on ikinci sayıda Abdullah Enver’e ait mektupta bir kelime grubunun eksiltili olarak yayımlandığı tespit edilmiştir. Mecmuanın yayımlandığı dönemde suda erimek anlamına gelen “halletmek” kelimesinin tahttan indirmek anlamına gelen “hal” kelimesi ile benzerlik göstermesi sebebiyle yasak oluşu düşünüldüğünde (Kudret, 2000: 67) zikredilen eksiltili yayımlamaların da dönemin sansür mekanizmasından dolayı olduğu aşîkârdır.

1.1.3. Berk’in Yazar Kadrosu

Mehmed Remzî önderliğinde yayımlanan *Berk* mecmuasının oldukça geniş bir yazar kadrosu vardır. Çeşitli türlerde eser yayımlamış toplamda elli şair/yazar eserleri ile mecmuada yer almıştır. Mecmuanın yazın ekibini oluşturan isimleri ise Alaybeyizâde Nâcî, Ahmet Râsim, Ali Kemâl, Ali Ulvî, Cenâb Berkî (Şeyh Vâfî), Eşref Paşa, Fatma Nerîme Hanım, H. Kemâl, Halîl Edîp, Hasan Vâfî, İbnu’s-Su‘edâ Saffet, Mehmed Tevfik (Tevfik Fikret), Menemenlizâde Tâhir, Muallim Nâcî, Nâbîzâde Nâzım, Nâdirî Fevzî olarak sıralayabiliriz. Ayrıca beşinci sayıda Hey’et-i

⁴ Bu cetvel 14, 15, 16 numaralı eklerde verilmiştir.

Tahrîriye imzasıyla yayımlanan “İhzâr-ı Mahsûs” başlıklı yazının “*Berk’in fûnûn kısmını der-‘uhde buyuran refikimiz Bafralı Doktor Yanko Efendi’nin bugünlerde ba’zı mesâ’il-i zâtiyeleriyle meşgûl bulunmalarından Fa’âliyet-i Dimâğ bendinin mâ’bad ve ikmâline gelecek nüshadan i’tibâren beda edeceklerdir.*” (Berk, 1887: 160) ifadelerinden Doktor Bafralı Yanko’nun *Berk* mecmuasının fen yazıları kısmından sorumlu olduğunu anlamaktayız.

Mecmuanın yazar kadrosundaki isimler incelendiğinde Muallim Nâcî ile Recaizade Mahmut Ekrem arasında, Muallim Nâcî’nin, *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinin edebî sütununu idare ettiği 1883 tarihinde başlayıp bu gazeteden uzaklaştırılması üzerine şiddetlenen münakaşalar ile başlayan (Tansel, 1953: 159) eski-yeni tartışmasında Muallim Nâcî gibi tarz-ı kadîmi savunanlar olduğu dikkati çekmektedir. Zira Şeyh Vasfî, Harputlu Hayrî, Nâdirî Fevzî, Eşref Paşa, Alaybeyizâde Nâcî, Ali Ulvî, Halîl Edîp, Hayret Efendi gibi şahsiyetlerin birbirlerine bilhassa Eşref Paşa ve Muallim Nâcî’ye olan yakınlıkları bilinmektedir ve “bu yazarlar divan edebiyatı üslup ve zevkine devam etme gayretindedir.” (Kaya, 2013: 156).

4. Berk’te Eserleri Bulunanların Kısa Biyografileri

Abdullah Enver

Mecmuada iki mektubu, birer tarih ve kıtası bulunan Abdullah Enver’in hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Abdülhekim Hikmet

Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Mecmuada bir gazeli yer almaktadır.

Abdülkerim Sabit

1863 yılında İstanbul’da doğmuştur. Bir süre özel eğitim gördükten sonra Galatasaray Sultanîsi’ne girmiş, bitirmeden ayrılmıştır. Çeşitli konsolosluklarda görev yapan Abdülkerim Sabit, Muallim Nâcî ile beraber *İmdâd’ül Midâd* isimli bir

mecmua neşretmiştir. 1885 yılında yayımlanan *Sabah-ı İnşirâh* isimli bir şiir kitabı vardır. 1913 yılında vefat etmiş ve Edirnekapı Mezarlığı'na defnedilmiştir (Kolcu, 2018:577). *Berk*'te iki şiir parçası yer almaktadır.

Alaybeyizâde Nâcî (1856-1920)

Trabzon'da doğmuş ve memuriyetinin büyük kısmını İstanbul'da geçirerek bu şehirde hayata veda etmiştir. Devrindeki ünlü edip Muallim Nâcî'nin edebî çevresinde bulunur ve ondan Alaybeyizâde Nâcî ismiyle ayrılır ve bu çevrede şiirleriyle, mükemmel Arapça ve Farsça bilgisiyle, temiz şahsiyetiyle tanınan, *Neşîde*, *Lisân-ı Kitâbet* ve *Serair-i Alüftegân* isimleriyle yayınlanmış matbu üç eseri ve *Trabzon veya Tahassür* isminde yayınlanmamış bir eseri bulunan Alaybeyizâde Nâcî'nin eserlerin yayımlandığı ilk dergi *Berk* mecmuasıdır. (Birinci, 2013: 9-20) Alaybeyizâde Nâcî'nin *Berk*'te yayımlanmış altı şiiri; bir mektubu bulunmaktadır.

Ahmet Râsim (1865-1932)

Yaşadığı dönemin gazeteci, memur, muharrir, mütercim gibi kimlikleriyle adından sıkça söz ettiren ve özellikle hatıra türünde verdiği eserlerle tanınan Ahmed Râsim'deki (Karadağ, 2015: 182) “*hâkim özellik, ansiklopedist tavırlı bir gazeteci karakteridir. Türkiye'ye Batı'dan gelen yenilikleri, mahallî hayatı ve asırlar boyu teşekkül eden millî zevki gözden uzak tutmadan benimsemenin doğru olacağına inanan Ahmet Râsim, kendi ifadesiyle mutavassıt (orta yolu benimseyen) bir kimse idi. Onun edebiyat anlayışı ve dil zevkini doğrudan doğruya bu düşünce şekillendirmektedir. Bir devrin İstanbul'unu, sürdürülen yaşayış tarzı, çeşitli hayat tezahürleri, insanı, ses ve rengiyle en ince ayrıntılarına kadar anlatan Ahmet Râsim, yazılarıyla Türkçe'nin insana has hâl ve görüşleri anlatmada kıvraklık kazanmasına ve zenginleşmesine de hizmet etmiştir. Daha çok bir nesir yazarı olarak tanınan Ahmet Râsim'in şiirleri de vardır.*” (Aktaş ve Özcan, 1989: 117). Ahmet Râsim'in *Berk*'te hâl tercümesi, mektup tercümesi, mensur şiir, mensur şiir tercümesi ve hatıra, türlerinde birer eseri olup dinî muhteviyatlı bir yazısı bulunmaktadır.

Ali Kemâl (1867-1922)

İstanbul Süleymaniye’de doğmuştur. Asıl adı Ali Rıza’dır. 1882’de Mekteb-i Mülkiye’ye girmiştir. Ahmet Midhat ve bilhassa Muallim Nâcî’nin tesiri altında ilk şiirlerini bu yıllarda kaleme almış, yine bu sırada Muallim Nâcî’nin çevresinde teşekkül eden gruba yakınlık duyan Ali Kemâl, mektepteki arkadaşlarıyla *Gülşen* adlı bir dergi çıkararak (1886) ilk şiir ve yazılarını burada yayımlamaya başlamıştır. Bu dergide biraz gençlik hevesi, biraz da şöhret kazanmak arzusuyla Menemenlizâde Tâhir ve Hoca Hayret gibi devrin önde gelen şair ve âlimleriyle tartışmlara girmiştir. İlk yazılarında Ali Kemâl ismini kullandığından daha sonra bu isimle tanınmıştır. Mülkiye tahsili ve buradaki hocaların etkisiyle Muallim Nâcî tarzındaki şiir ve edebiyat anlayışı zamanla değişikliğe uğrayarak daha çok siyasi ve sosyal meselelerle ilgilenmeye başlamıştır.

Daha çok siyasi yazıları ve gazeteciliğiyle tanınan Ali Kemâl’in en önemli yazıları edebiyat, dil ve tarih konularındadır. Büyük bir kısmı gazete ve dergilerde kalan yazılarının ancak bir bölümü sonradan kitap haline getirilmiştir. Yayımlanmış eserleri arasında ilk sırada roman denemeleri gelir. Romandan çok uzun hikâye denebilecek bu eserlerinde Ali Kemâl karşılaştığı veya başından geçen ba’zı olayları anlatmıştır. *İkdam* gazetesinin başmuharrirliğini yapmış ve *Peyam* isminde siyasi-edebî bir gazete çıkarmıştır (Uzun, 1989: 405-408). *İki Hemşire*, *Çölde Bir Sergüzeşt* (roman); *Yıldız Hatırât-ı Elîmesi* (hikâye), *Sorbon Dârülfünûnunda Edebiyyât-ı Hakîkiye Dersleri*, *Paris Muhâsebeleri*, *Râşid Müverrih Mi Şâ’ir Mi?* (eleştiri); *Ömrüm* (hatırat); *Tunus* (gezi); *Edebiyat ve Siyâsiyat* (siyaset) yayınlanmış eserlerindendir. (Kolcu, 2018: 193-194) Ali Kemâl’in *Berk*’te altı şiiri yayınlanmıştır.

Ali Ulvî (Mehmet Ali Ulvî Erçin)

Tam adı Mehmet Ali Ulvî’dir. 1865 yılında İstanbul’da doğmuştur. Nisan 1920’de Burdur milletvekili seçilmiş ve bu görevde iken 16 Ekim 1922’de Ankara’da vefat etmiştir. Ali Ulvî’nin şiirleri *Berk*’in dışında *Şafak*, *Tercüman-ı Hakikat*, *Mekteb* ve *Saadet*’te yayımlanmıştır. Şiirleri *Gelişigüzel*; tercümeleri *Tercemelerim* ismiyle

yayımlanmıştır (Kolcu, 2018: 1095-1098). Ali Ulvî'nin, *Berk*'te sekiz şiiri ve bir tercüme mensur şiiri yer almaktadır.

Aşkî

Mecmuada *İştîyâk* isimli tenkit türünde tek eseri bulunan 'Aşkî hakkında herhangi bir bilgi edinilememiştir.

Âteşdil

Hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. Mecmuada bir şiiri bulunmaktadır.

Âteşzebân Veysî Paşazâde Ali Rûhî

Mecmuada bir gazeli bulunan Âteşzebân Veysî Paşazâde Ali Ruhî hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Behzâd

Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Mecmuada '*Aşk* isimli bir şiiri yer almaktadır.

Cenâb Berkî (Şeyh Vasfî) (1851-1910)

Asıl adı Ali Vasfî'dir. İstanbul Fatih'te doğmuştur. Daha çok eski tarzda yazdığı şiirleriyle tanınan Şeyh Vasfî, Recaizade Mahmud Ekrem'le Muallim Nâcî arasındaki tartışmada Nâcî'nin yanında yer almış, yeni edebiyat anlayışına karşı eski edebiyatı savunmuştur. Manzumeleriyle bir kısım makaleleri *Tercümân-ı Ahvâl* ve *Saâdet* gazeteleriyle *Maârif*, *Mekteb*, *Hazîne-i Fünûn*, *İmdâdü'l-midâd*, *Güneş* ve *Mürüvvet* dergilerinde yayımlanmıştır. Şiirlerinde daha çok aşk, tabiat ve ba'zı tasavvufî konular işlenmiştir. Muallim Nâcî'ye büyük hayranlık duyan Şeyh Vasfî, onun Mes'ûd-i Harâbâtî mahlasıyla kaleme aldığı manzumelere nazîreler yazmış, ba'zı manzumelerinde Berkî mahlasını kullanmıştır. (Atalay ve Kılıç, 2011: 64).

Bütün manzumeleri *Cezebât* ismiyle bir araya getirilmiştir; Muallim Nâcî ile olan mektuplaşmaları *Şöyle Böyle* ismi altında toplanmıştır (Özsarı, 2010: 71-72). Mecmuada beş şiiri yer almaktadır.

Cenâb Vahî

Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Mecmuada bir mensur şiiri yer almaktadır.

Doktor Bafralı Yanko (? - 1936)

Berk mecmuası'nın fen kısmından sorumlu yazarı olan ve doğum yeri ile tarihi tespit edilemeyen “*Bafralı Yanko tıp ve edebiyat sahalarında eserler vermiş bir ilim adamıdır. 1936 yılında İstanbul’da ölen Yanko’nun Bafralı olarak tanınmış olması doğum yerinin Bafra olduğu kanaatini uyandırmaktadır. Dr. Bafralı Yanko, bir hekim olarak tıbbı dair yazdığı kitaplar ve makaleler yanında, siyasi yazılar, edebî öyküler ve çeviriler yapmış bir müverrihimizdir.*

Sadık bir Osmanlı vatandaşı olduğu anlaşılan ve Bafralı, Orduluoğlu olarak da tanınan Yanko, Bab-ı Vâlâ-yı Seraskerî Hastahanes’nde doktor olarak çalışmış, dönemin tıp derneği olarak faaliyet yürüten ve 1867 yılında kurulan Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye azalığında bulunmuştur. Dernek günümüzde Türkiye Tıp Akademisi olarak bilinmektedir. Bafralı Yanko adı, bu kuruluşun 1867-1911 kayıtlarında geçmektedir.

Türkiye’de çocuk hekimliğinin ilk dergisi Emrâz-ı Etfâl’in yayın kurulunda yer alan Yanko, doktor yarbaylığından emekli olmuş ve 28 Aralık 1936 tarihinde İstanbul’da ölmüştür.” (Ulutürk, 2013: 349-350). *Berk*’te “Fünûn” başlığı altında fen konusunda altı yazısı yayımlamıştır.

Doktor H.H.

Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Mecmuada fen konusunda iki makalesi yer almaktadır.

Ebu El-hazîn Hicranî

Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır. *Berk*'in yayın heyetine yazdığı mektup ile bir şiiri mecmuada yer almaktadır.

Ebû'l-garîp Vîcdânî (Nâdirî Fevzî)

Mecmuada Ebû'l-garîp Vîcdânî mahlasının (Birinci, 2013: 12) yanında ismi ile yayımlanmış eserleri de vardır. Hayatı hakkında detaylı bilgiye ulaşılammıştır. *Berk* mecmuasında daha çok ilmî yazılar olmakla beraber on bir yazısı bulunmaktadır. Bunlardan ikisi mektup, ikisi edebî tenkit türündedir; Dîvân üzerine dört parçada halinde yayımlanmış edebiyat sahasında yazısının yanında, dinî konuda yazılmış iki yazısı bulunmaktadır.

(Mustafa) Eşref Paşa (1820-1894)

Osmanlı devlet adamlığının yanında “*Eşref Paşa genç yaşından itibaren edebiyatla da meşgul olmuş, resmi görevleri sırasında devrin şairleriyle tanışarak onlara yakınlık göstermiş şairlerdendir. Edebî yeniliğin aydınları sardığı XIX. yüzyılda eski tarz şiiri devam ettiren şairlerdendir. Aynı zevki paylaşan şairlerin oluşturduğu Encümen-i Şuarâ toplantılarına da katılmıştır. Ancak şiirinin nazım tekniği bakımından kuvvetli olduğu, divan tarzının bütün özelliklerini taşıdığı ayrıca kaside ve mersiyelerindeki başarısı ifade edilmekle birlikte genellikle sanatında dikkate değer bir incelik ve orijinalliğin bulunmadığı da belirtilmiştir. 1861’de o zamana kadar yazdığı şiirlerini topladığı divanı Eşrefü’ş-şuarâ adıyla basılmıştır.*” (Kahraman, 1995: 475-476). Namık Kemâl’e Namık mahlasını veren Eşref Paşa’nın *Berk*’te yayınlanmış dokuz şiiri yer almaktadır.

Fatma Nerîme Hanım

Mecmuada eserleri bulunan tek kadın şairdir. Şarkı türünde yedi şiiri bulunan Fatma Nerîme Hanım’ın bir de mecmuaya teşekkür mahiyetindeki mektubu yer almaktadır. Hayatı hakkında detaylı bilgiye ulaşılammış olup 1922 yılında Ahmet Hikmet Müftüoğlu ile evlendiği bilinmektedir. (Birinci, 2011: 317).

H. Kemâl

Kim olduğu hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. Mecmuada dört ilmî yazısı ve Nef’i üzerine iki parça hâlinde yayımlanmış hâl tercümesi bulunmaktadır.

Hakkı Nevzad Lem’i

Mecmuada iki şiiri bulunan Hakkı Nevzad Lem’i hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Halîd Ziyâ (Uşaklıgil) (1865-1945)

Uşşâkîzâdeler diye anılan ve bir kolu İzmir’e yerleşerek halı ticaretiyle uğraşan Uşaklı Helvacızâdeler ailesine mensuptur. Halîd Ziyâ ticaretle ilgisi bulunmayan, zarıf yaratılışlı, Mevlânâ Celâleddin ve Hâfız-ı Şîrâzî hayranı, yaşam tarzı bakımından Avrupai olan Hacı Halil Efendi’nin üçüncü çocuğudur. Mercan’daki bir mahalle mektebinde başlayan eğitimi yeni usulde öğrenim veren sıbyan mektebinde sürmüştür. Daha sonra ailesinden izinsiz Fâtih Askerî Rüşdiyesi’ne kaydolmuştur. İttihat ve Terakkî Cemiyeti’ne dâhil olmasıyla çeşitli görevlerde bulunmuştur. Oğlu’nun ölümünden sonra hayatla bağlarını koparan yazar her türlü tedaviyi reddettiği uzun bir hastalığın ardından 27 Mart 1945 tarihinde ölmüş ve Bakırköy Mezarlığı’ndaki aile kabristanına defnedilmiştir. (Kerman, 2012: 227-228). Türk romanının büyük ustası olarak kabul edilen Halîd Ziyâ, mensur şiir, piyes, tenkit ve tercüme eserleri ile edebiyat tarihimiz içerisinde önemli bir yere sahiptir. *Berk* mecmuasında dört mensur şiiri yer almaktadır.

Halîl Edîp (?- 1911)

Halîl Edîp için Bursalı Mehmed Tâhir Bey’in Osmanlı Müellifleri isimli eserinde “*zamanımız ediplerinden seçkin bir zat olup Bursalıdır. Çocukluk çağını babasıyla taşralarda geçirerek İstanbul’a gelişinde tayin olunduğu devlet kalemlerinde memur olarak güzel vazife gördü. Bu esnada bazı mekteplerde muallimlik hizmetinde bulundu. Son memuriyeti Meclis-i Maarif Başkâtipliği idi. 1330’da vefat ederek Eyüp civarına defnedildi. Gerek telif gerek terceme suretiyle*

meydana getirdiği eserlerde İslami adap ve ahlak dairesinden ayrılmamıştır. Tabiat itibariyle hassas ve teessüre meyyal idi.” ifadelerine yer verilmiştir (Yavuz ve Özen, 1972: 96-97). Şiirleri, 1887 yılında Terkib-i Bend ismiyle yayınlanmıştır. İki Refika Yahud Bir Numune-i İzdivac ve Mağrur-ı ‘Aşk isimli iki romanı vardır. Eserleri Berk’in yanında Hamiyyet, Şafak, Sa’y, Resimli Gazete, Servet-i Fünûn ve Eşref dergilerinde yayımlanan (Kolcu, 2018: 461-463) Halîl Edîp’in Berk’te dört şiiri, bir mektbu, bir edebî tenkidi ve iki mensur şiir tercümesi bulunmaktadır.

Harputlu Hayrî (1855-1910)

Asıl adı Mehmed Hayrullah’tır. 1855 yılında Harput’ta doğmuştur. Harputlu Hayrî namıyla tanınmaktadır. Anadolu’nun çeşitli vilayetlerinde devlet görevlerinde bulunan Harputlu Hayrî 1910 yılında vefat etmiş ve Edirnekapi Mezarlığına defnedilmiştir (İnal, 1969: 625). Berk’te üç şiiri ve bir dinî konuda bir yazısı mevcuttur.

Hasan Vasfî

Berk’te beş şiiri, üç edebî tenkid türünde eseri yayımlanan Hasan Vasfî hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Hayret Efendi (1848-1913)

Adana’da yetişen 19-20. yüzyıl şairlerindendir. Hayret Efendi, memleketinden dolayı Adanalı Hoca Hayret Efendi olarak da tanınmaktadır. Asıl adı, Mehmet Bahaeddin’dır. Çiftçilik yapan Hacı Hüseyin Ağa’nın oğludur. 1848’de Adana’da doğmuştur. Adana’da devrinin önemli bilginlerinden dersler alarak ilk tahsilini tamamlayıp icazet almıştır. Tahsilini daha da ilerletmek için; İstanbul’a gelmiştir. Medreseye İstanbul’da devam etmiştir. Dârü’l-muallimînden de diploma alarak öğretmen olan Hayret Efendi, öğretmenlik hayatına Adana’da başlamıştır.

1909’da yayımlanan bir makalesi yüzünden beş yıl Rodos’a sürgün edilmiştir. Bir yıl sonra affedilerek İstanbul’a dönen Hayret Efendi, 1911’de emekliye ayrılmıştır. Hayret Efendi, 1913’te İstanbul’da vefat etmiştir. Merkez Efendi Mezarlığı’na

defnedilmiştir (Kalyon ve Kalyon, 2015: 125). *Berk*'in birinci sayısında yayımlanan gazelinin sunuluşunda geçen “*Kütüphâneler müfettişi meşhûr Hayret Efendi hazretlerinin tenezzülle ihdâ buyurdıkları bir gazel-i selâseleridir.*” (Berk, 1887: 5) ifadelerinden 1886 yılında kütüphaneler müfettişi olarak görev yaptığını anlamaktayız. Şiirleri *Şehrâşn ve Sihri-i Beyân* ismiyle 1886 yılında yayımlanmıştır (Kolcu, 2018: 864). *Berk*'te iki şiiri yer almaktadır.

Hüseyin Fevzî

Mecmuada bir şiiri yer alan Hüseyin Fevzî hakkında herhangi bir bilgi edinilememiştir.

İbnü'r-Reşad Ali Ferruh (1865-1904)

Ali Ferruh 1865'te İstanbul'da doğmuştur. Paris, Londra, Petersburg sefareti müsteşarlıklarında bulunmuştur. 1904'te Sofya'da vefat etmiş ve cenazesi İstanbul'a getirilerek Kadıköy'deki Mahmud Baba türbesinde babasının yanına defnedilmiştir (İnal, 1969: 413). Şiirleri *Laklakiyât-ı Edebiye* ismiyle 1881 yılında yayımlanmıştır. 1885'te yayımlanan *Huşenk* isminde bir tiyatro eseri vardır (Kolcu, 2018: 594). *Berk*'te yayımlanmış bir şiiri bulunmaktadır.

İbnu's-Su'edâ Saffet

Hakkında bilgi ulaşılamamıştır. *Berk* mecmuasında üç hâl tercümesi, dört ilmî yazısı ve mersiye türünde bir şiiri yer almaktadır.

M. Veysî

Hakkında bilgi edinilememiştir. Mecmuada Viktor Hugo'dan yaptığı bir mensur şiir tercümesi yer almaktadır.

M. Zac

Mecmuada “İşkodra’dan Mektûp” başlıklı tek eseri bulunan M. Zac hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Mektuptan yola çıkarak bugün Arnavutluk sınırları içinde kalan İşkodra’da yaşayan edebiyat meraklısı bir şahsiyet olduğu söylenebilir.

Mahmud Kemaleddin (1863-1889)

Bugün Yunanistan’a bağlı olan Golos eşrafından Ömer Ağa’nın oğludur. 1863 yılında Golos’ta doğmuştur. Babasının ölümünden sonra annesi ile Bursa’ya yerleşmiştir. Eserleri 1886 yılında *Âsarım* ismi ile basılmıştır. (İnal, 1969: 857). *Berk*’te bir şiiri yer almaktadır.

Mazhar

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Mecmuada Lehistan edebiyatından yaptığı bir tercüme hikâye yer almaktadır.

Mehmed Necîp

On birinci sayıda yayımlanan *Hazân* isimli mensur şiirinin sunuluşu için yayın heyeti tarafından yazılan “*Bu kere şehrimizi teşrîf buyuran Midillili Mehmed Necîp Beyefendinin Hazân ‘unvânlı makâle-i ‘ibretnümâlarıdır.*” (Berk, 1887:324) ifadelerinden Midilli’li olduğu anlaşılmaktadır. *Berk*’te iki mensur şiiri, bir mektubu ve bir hatıra türündeki eseri yer almaktadır.

Mehmed Remzî

Berk mecmuasının imtiyaz sahibidir. Daha sonra *Nihâl* mecmuasını neşretmiştir. Mecmuada yayımlanan tercüme eserlerinden yola çıkarak Rumca ve Fransızca bildiğini söylemek mümkündür. Hayatı ve şahsiyeti hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. *Berk*’te son beş sayıda tefrika edilen bir hikâyesi, bir tercüme şiiri, iki tercüme mensur şiiri ve bir mektubu yer almaktadır.

Mehmed Tefvîk (Tefvîk Fikret) (1867-1915)

Asıl adı Mehmed Tefvîk olan şair, 1 Ocak 1867'de İstanbul'da doğmuştur. Fikret, önce Mahmudiye Valide Rüştîyesi'ne verilmiş, bu okulun kapatılmasından sonra Galatasaray Sultanîsi'ne devam etmiştir. Fikret, Fransızca ve Fransız edebiyatıyla beraber Muallim Nâcî, Muallim Feyzî ve Recâizâde Mahmud Ekrem'den edebiyat, Şeyh Vasfî'den Farsça dersleri görmüştür. Onların etkisiyle şiir yazmaya başlamıştır. 1888'de Galatasaray Sultanîsi'ni birincilikle bitiren Fikret, Bab-ı Ali istişare odasına memur olmuştur (Kaplan, 1986:7).

“Uzun süredir şeker hastalığına müptela olduğu anlaşılan Fikret, hastalığı zamanında teşhis ve tedavi edilmediğinden 1915 yılı başlarında aniden yatağa düşmüş ve 18-19 Ağustos gecesi ölmüştür. Cenazesi aile mezarlığının bulunduğu Eyüpsultan'a gömülmüş, vasiyeti gereği mezarı daha sonra İstanbul Belediyesi tarafından 1945'te Edebiyat-ı Cedide Müzesi haline getirilen Rumelihisarı'ndaki Âşîyan'ın bahçesine nakledilmiştir.” (Uçman, 2012: 9).

Türk şiirine çeşitli açılardan getirdiği yeniliklerle adından önemle söz ettiren ve *“küçük yaştan beri şiirle ve resimle uğraşan Tefvîk Fikret'in ilk şiir denemeleri divan edebiyatı tarzındadır. Gençlik yıllarında, eski şiir anlayışını sürdürmeye çalışan Muallim Nâcî ve Muallim Feyzî'den etkilenmiş, bu etki Recâizâde Mahmud Ekrem ve Abdülhak Hâmid'i tanıdıktan sonra onların tarafına doğru yön değiştirmiştir.”* (Uçman, 2012: 11). Fikret'in Berk mecmuasında yer alan şiirleri henüz yirmi yaşına varmadan, hocalarının tesiriyle söylemiş olduğu eski tarzdaki şiirleridir ki bunlar yedi tanedir.

Mehmed Zîver (1867- 1921?)

Ara Nesil mensuplarından olan Mehmed Zîver, Midilli adasının önde gelen ailelerinden Kulaksızzâdeler'e mensuptur ve 1867 tarihinde dünyaya gelmiştir. Eserlerinde “Maârif müdürlerinden” namıyla imzasını atan Mehmed Zîver'in eğitim alanında çalıştığı açıktır. Mesleki hayatı boyunca Rodos, Kosova, İşkodra, Edirne, Yanya ve Trabzon eğitim müdürlüklerinde bulunmuştur. Genel olarak edebî

faaliyetler, eser değerlendirmeleri ve dergiler arası süren edebî münakaşalar üzerine olan yazılarını ihtiva eden *Hikmet-i Edebiyye*, *Güzel Sözler* ve *Mütâlaât-ı Edebiyye* isimli eserleri mevcuttur (Özakman, 2018: 448-451).

Menemenlizâde Tâhir (Mehmed Tâhir) (1862-1903)

Adana'nın Karaisalı kazasında doğmuştur. Adana'da başladığı öğrenimine İstanbul'da Soğukçeşme Askerî Rüşdiyesi'nde devam etmiş ve çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. 27 Ocak 1903'te kalp krizinden ölmüş, Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir.

“Tanzimat sonrası ile Servet-i Fünûn dönemi arasında ‘Ara Nesil’ olarak adlandırılan edebî devrenin önde gelen şahsiyetlerinden olan Mehmed Tâhir daha çok şair, tenkitçi, retorikçi ve eğitimci olarak tanınır. Henüz Mekteb-i Mülkiye’de okurken talebesi olduğu Recâizâde Mahmud Ekrem ile Abdülhak Hâmid ve Muallim Nâcî’nin yeni tarz eserlerinin etkisi altında yazmaya başladığı ilk şiirleri Tercümân-ı Hakikat ve Mir’ât-ı Âlem’de yayımlanmıştır. Devrinde edebî tenkitleriyle dikkati çeken Mehmed Tâhir, bilhassa ‘Ta’lîm-i Edebiyyât’ tartışmaları sırasında Recâizâde Mahmud Ekrem’i eleştirenlere karşı onu savunanların arasında yer almıştır” (Uçman, 2003a: 534-535). *Berk*’te beş şiiri yer almaktadır.

Muallim Feyzî (Ahmed Feyzî) (1842-1910)

Muallim Feyzî namı ile tanınan Ahmed Feyzî, 1842 yılında İran’da doğmuştur. Dönemin bilginlerinden Esed Molla’nın oğludur. Mısır’da tanıştığı ve sürekli onu koruyacak olan Abdurrahman Sami Paşa ile İstanbul’a gelmiştir. Osmanlı uyruğuna geçmiş ve Mîrgûn Rüştiyesi, Robert Koleji ve Galatasaray Sultanisi’nde dersler vermiştir. 27 Şubat 1910 günü Üsküdar’da vefat ederek Seyyid Ahmed Deresi Mezarlığına defnedilmiştir (İnal, 1969: 425). *Berk* mecmuasında dört şiiri yer almaktadır.

Muallim Nâcî (1850-1893)

İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Ömer'dir. Babası saraç ustası Ali Bey, annesi, Fatma Zehra Hanım'dır.

“1891’de “Gazi Ertuğrul Bey” adlı manzumesini padişaha takdim edince II. Abdülhamid onu Osmanlı tarihini kaleme almakla görevlendirmiş; ayrıca rütbe ve nişanla ödüllendirilip kendisine maaş bağlanmıştır. Bunun üzerine Nâcî zamanının büyük bir kısmını Osmanlı tarihini yazmaya ayırmıştır. Bu maksatla 1892 yılının Eylül ayında Şeyh Vafî ve Ali Rızâ Bey ile birlikte Söğüt, Bilecik, Eskişehir, Yenişehir, Bursa ve İzmit’e bir gezi yapmıştır. Fakat dönüşünde geçirdiği bir kalp krizi sonucu 12 Nisan 1893 tarihinde Fatih’teki evinde ölmüş ve ertesi gün Dîvânyolu’nda II. Mahmud Türbesi’nin haziresine defnedilmiştir.

Muallim Nâcî’nin hayatı Kürt Said Paşa’nın 1876’da Varna’ya mutasarrıf olmasıyla değişmiştir. Said Paşa onu yanına hususi kâtip olarak aldı. Paşa ile birlikte önce Tulçı’ya giden Nâcî, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’nın başlaması üzerine onunla beraber İstanbul’a geçmiştir. Said Paşa Yenişehirfeneri’ne tayin edilince Nâcî’yi de beraberinde götürmüştür. Burada Yenişehirli Avnî Bey ile tanışmıştır. İstanbul’a döndüğünde Anadolu müfettişi Said Paşa ile birlikte Halep, Diyarbakır, Elazığ, Sivas, Erzurum, Trabzon ve çevresinde dokuz ay kadar dolaşmış ve Said Paşa’nın Cezâyir-i Bahr-i Sefîd valiliğine tayini üzerine Mektûbî Kalemi mümeyyizi olarak Sakız adasına gitmiştir. Burada iken Tercümân-ı Hakikat gazetesine gönderdiği “Kuzu”, “Şâm-ı Garîbân” ve “Nusaybin Civarında Bir Vadi” gibi şiirleri, onun edebî şahsiyetinin teşekkül etmeye başladığını gösteren başarılı ilk örneklerdir. Bir müddet sonra İstanbul’a dönmüş ve Ahmed Midhat Efendi’nin isteği üzerine Tercümân-ı Hakikat’in edebî sütununu yönetmeye başlamıştır (Ocak 1883). Gazetede yazdığı şiirler ve Fransızca’dan yaptığı çeviriler kendisini kısa zamanda şöhrete kavuşturmuştur.

Türk edebiyatının Tanzimat’tan sonraki yenileşme döneminde adı etrafında büyük gürültüler koparılan şahsiyetlerinden biri olan Muallim Nâcî, Türk şiirine Batı

etkisiyle yeni bir anlayış getiren Abdülhak Hâmid (Tarhan) ve Recaizade Mahmud Ekrem'e karşı çıktığından eski edebiyat anlayışının bayraktarı olarak tanıtılmıştır. Ancak Nâcî kendi devrinde eski edebiyatı en iyi bilen, klasik tarza bağlı bir şahsiyet olmakla beraber yeni tarzda da oldukça başarılı manzumeler yazmıştır.

Değişik alanlarda eser veren Muallim Nâcî'nin en önemli yönü şairliğidir. Şiirleri divan geleneğini sürdürenler ve yeni tarzda olanlar diye iki grupta ele alınabilir. Eski tarzdaki şiirlerinin önemi geleneği sürdürmek amacıyla yazılmış olmasından gelmektedir. Yeni tarz şiirleri ise yeniliklere yabancı kalmadığını gösteren örneklerdir" (Uçman, 2005:315-317). Muallim Nâcî'nin, Berk'te beş şiiri, iki tercüme mensur şiiri, bir mektubu ve edebî tenkit türünde bir yazısı bulunmaktadır.

Mustafa Cemîl

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Mecmuada bir şiiri yer almaktadır.

Mustafa Reşîd (1861-1936)

1861 yılında Edirne'de doğmuştur. Kadirî Şeyhi Ahmed Niyazi Efendi'nin oğludur. Öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul'da Maarif Nezaretinde memurluk yapmıştır. *Şark* ve *Envar-ı Zekâ* dergilerini çıkarmış, *Tarîk* gazetesinin başmuharrirliğini yapmıştır (İnal, 1969: 1436). Roman, hikâye, mektup, şiir türleri başta olmak üzere birçok eseri vardır. Berk'te bir mektubu ve bir şiiri yer almaktadır.

Nâbîzâde Nâzım (1863-1893)

"İstanbul Nişantaşı'nda doğmuştur. Asıl adı Ahmed Nâzım, babasının adı Nâbî'dir. Annesini hiç tanımamış, babasını da henüz mahalle mektebine devam ettiği sırada kaybetmiştir. Bu sebeple üvey anne ve dadıların elinde büyümüştür. 1884 yılında topçu mülâzım-ı sânisî olarak girdiği erkân-ı harbiye sınıfından 1887'de yüzbaşı rütbesiyle mezun olmuş ve bir süre Mekteb-i Harbiye'de matematik, istihkâm ve topografya dersleri vermiştir. 1891 yılında Ayşe Nâciye Hanım ile evlenmiş ancak evliliğinin henüz ilk aylarında yakalandığı kemik vereminden kurtulamayarak 5

Ağustos 1893'te ölmüştür. Mezarı Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'nda Miskinler Tekkesi'nden Saraçlar Çeşmesi'ne inen yol üzerindedir.

Edebiyatla ilgilenmeye daha ilk mektep sıralarında iken başlayan Nâbîzâde Nâzım, ilk edebiyat zevkini Beşiktaş Askerî Rüşdiyesi'nde Farsça hocası olan Muallim Cûdî Efendi'den almış, Mühendishane'ye geçtikten sonra da edebî çalışmalarla meşgul olmuştur. İlk yazısı 1880'de "Mühendishâne Mektebi Şâkirdânından A. Nâzım" imzasıyla Vakit gazetesinde yayımlanmıştır.

İlk şiirlerini Menemenlizâde Mehmed Tâhir, İsmail Safâ ve Muallim Nâcî'nin etkisi altında kaleme alan Nâbîzâde, devrinde büyük tartışmalara yol açan Muallim Nâcî'nin eski tarz şiirlerini değil, onun daha ziyade Batı etkisinde ve yeni tarzda yazdığı şiirleri örnek almış, Nâcî'nin bu şiirlerinde dikkati çeken sade dil, lirik üslûp ve tabii söyleyiş şeklini taklit etmeye çalışmıştır. Özellikle sağlam bir dil anlayışını benimsemesiyle Nâcî tesiri onda daima kendini hissettirmiştir. Bir süre sonra Abdülhak Hâmid ile Recaizade Mahmud Ekrem'in şiirleriyle ilgilenince bu defa onların yolundan gitmeye başlamıştır" (Uçman, 2006: 264-265). Hikâye, roman ve şiir türlerinde yayımlanmış birçok eseri olan Nâbîzâde Nâzım'ın Berk'te dört şiiri, bir mensur şiiri yer almaktadır.

Ra'dî

Hakkında bilgiye ulaşamamıştır. Mecmuada bir gazeli bulunmaktadır.

Recep Vahyî (1867-1923)

Kandiye ahalisinden Hacı Ali'nin oğludur. 1867 yılında Kandiye'de doğmuştur. Osmanlı ordusunun içinde çeşitli görevlerde bulunmuş ve bu görevler sebebiyle liyakat madalyalarına layık görülmüştür. 1923 yılında Üsküdar'daki evinde kardeşi tarafından ölü bulunmuş ve Karacaahmet Mezarlığına defnedilmiştir (İnal, 1969: 1902-1905). Şiirleri *Minhâcû'l Mirac*, *Terkib-i Bend*, *Terci-i Bend*, *Harb-i Umûmî*

isimleriyle yayımlanmıştır (Kolcu, 2018: 983). *Berk* mecmuasında bir tercüme hikayesi bulunmaktadır.

Said Beyzade Cemil (Said Cemil Dikel) (1872-1942)

“Cumhuriyet döneminin ilk Kuran mütercimlerinden Cemil Said Dikel 1872 yılında İstanbul'da doğuştur. Diplomat ve yazar Kemal Paşazade Mehmet Said'in oğlu olan Cemil Said asker bir ailenin içinde yetişmiş ve ilk kitabını 13 yaşında yazmıştır. Ortaöğretimini Mekteb-i Sultani'de yaptıktan sonra Harp Akademisi'ne girerek askerlik mesleğini seçmiştir. Osmanlı elçiliklerinde, St. Petersburg, Paris ve Tahran'da askerî ataşe olarak görev yapmıştır. 1908'de Meşrutiyet'in ilanından sonra askerlik görevinden ayrılarak İstanbul'a ve yazarlık mesleğine dönmüştür.

Cemil Said, birçok yazısında Kuran'ın tercüme edilmesi gereğini vurgulamıştır. İslâm dünyasında Arapça konuşanların azınlıkta olduğunu, birçok Müslümanın Kuran'ı anlamadan ezberlediğini, aslında Kuran'ın içeriğinin, insanlara söylemek istediğinin önemli olduğunun dikkatini çekmeye çalışıyordu. Bu konuda da yapılması gerekenin, tefsir değil Kuran'ın tercüme edilmesi, fakat Arapçada olan ve Türkçede olmayan bazı terimlerin de Türkçe açıklanması gerektiğini söylüyordu. 1924 yılında başladığı Kur'an tercümesi muhtelif baskılarla (1924, 1925, 1927) yayımlanmıştır. Bu tercümeler birçok yönden ağır tenkitlere uğramış, Atatürk, Cemil Said'in kendisine hediye ettiği Kur'an-ı Kerim Tercümesi adlı kitabını sürekli okumaktaydı. Birçok ayetin altını çizerek üzerinde durduğu ve kendi el yazısıyla notlar eklediğinde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ilk resmi Kur'an tercümeleri yayımlandı. Cemil Said Dikel, 1942 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.”⁵ Mecmuanın son sayısında yayımlanan “Hâne-i Pederi Ziyâret” isimli tercüme eserinin takdiminden Tarik gazetesi başmuharriri Said Bey'in oğlu olduğu anlaşılmaktadır.

⁵ Said Cemil Dikel hakkındaki bilgiler, <http://www.oktayaras.com/cemil-said-dikel/tr/28870> adresinden alınmıştır.

Serî Paşa

Hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Mecmuada bir şiiri yer almaktadır.

Serveş

Mecmuada bir gazeli bulunan Serveş hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi (Mehmed) Besîm (1862-1892)

1862 yılında İstanbul’da doğmuştur. Asıl adı Mehmed Besîm’dir. Çeşitli devlet görevlerinde bulunmuş, emekli olduktan sonra Bursa’da yaşamıştır. Son zamanlarını felçli bir şekilde geçiren Besîm, 1892’de Bursa’da vefat etmiştir. Basılmış bir eseri olmayıp şiirleri *Berk*, *Nihâl*, *Mekteb*, *Terakki*, *Mecmua-i Muallim*, *Saâdet*, *Tercüman-ı Hakikat* ve *Sa’y* mecmularında yayımlanmıştır (Kolcu, 2018: 1046-1047). *Berk*’te üç şiiri yer almaktadır.

Üsküdarlı Süleyman Bey (1844-1894)

İstanbul’lu Said Efendi’nin oğludur. 1844 yılında Üsküdar’da doğmuştur. Üsküdarlı namı ile tanınmaktadır. Devlet dairelerinde çeşitli görevlerde bulundu. Arapça, Farsça ve Mesnevi dersleri aldı. Dîvânı yayımlanamamıştır. 1894 yılında vefat etmiştir (İnal, 1969: 1612). *Berk* mecmuasında yayımlanmış iki şiiri vardır.

1.2. BERK’İN İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Neşredildiği dönemdeki basının sıkı sıkıya kontrol edilmesinin bir neticesi olarak “siyasiyattan ma’adâ her mesâilden bahseder” sloganı ile yayımlanan *Berk* mecmuasının içerik açısından incelenmesini edebî ve edebiyat dışı olmak üzere iki ana başlıkta ele almak doğru olacaktır. Bunun yanında mecmuada yer alan özür, tebrik, sunuş gibi yazıları zikrettiğimiz başlıklar altında değerlendiremeyeceğimizden ayrı bir başlık altında inceleyeceğiz.

1.2.1. Edebî Türler

Berk mecmuasının hacminin büyük bir kısmını edebî türdeki eserler oluşturmaktadır. *Berk*'te roman tefrikası dışında o dönemin benzer dergilerinde yayımlanan edebî türlerin hemen hepsinin örneğine rastlamamız mümkündür: Şiir, mensur şiir, hatıra, mektup, hâl tercümesi, edebî tenkit, hikâye. Bu telif eserlerin dışında dünya edebiyatından yapılan tercümeler ile şiir, mensur şiir, hikâye, mektup, hatıra türlerinde örnekler sunulmuştur.

1.2.1.1. Telif Eserler

Berk mecmuasında elli şair/yazara ait yüz seksen bir telif eser bulunmaktadır. Bu eserlerin bazıları bir bütünün parçaları olup farklı sayılarda (cüz) tefrika edilmiştir. Şiir türündeki eserlerin sayısı diğer türlerdeki eser sayısı ile kıyaslandığında dikkat çekmektedir (yüz dokuz). Şiir türünden sonra mektup türünde yayımlanan eserler de sayı bakımından çoğunluktadır (on beş).

1.2.1.1.1. Şiir

Bir edebî ve ilmi mecmua olan *Berk*'te de şiir türü önemli bir yer tutmuştur. Mecmuada bulunan yüz seksen bir telif eserin yüz dokuzu şiir türündedir.

Berk mecmuası yazarlarına dikkatlice bakıldığında çoğunun dönemlerinde eski tarz şiir geleneğini sürdürme anlayışında olanlardan teşekkül ettiği görülmektedir. Bu durum mecmuada yayımlanan şiirlerin mahiyetini de etkilemektedir. Edebî yeniliğin aydınları sardığı o dönemde mecmuada bulunan elli sekiz gazel, on sekiz kıta, sekiz mesnevi, on bir şarkı, üç terci-i bend, iki tahmis, üç beyit, bir murabba ve bir mersiye nazım şekli ile söylenmiş manzum parçalarda divan şiirinin konu, söyleyiş, biçim özelliklerini görmek mümkündür. Zikrettiğimiz durumun dışında tutabileceğimiz en belirgin şair Menemenlizâde Tâhir'dir. Mecmuanın birinci sayısında yayımlanan "Meyûs Bir Kız" ve on birinci sayıda yayımlanan "Bir 'Aşığın Sevdiğinden Ayrılması" isimli şiirler dönem içinde cereyan eden yenileşmeye paralel olarak bilhassa konu bakımından diğerlerinden farklılık göstermektedir.

Mecmuada dokuz gazeli ile en çok şiiri olan isim Eşref Paşa'dır. Mecmuanın bir, iki ve on ikinci sayıları dışında her sayıda bir gazeli bulunan şairin şiirleri kapak kısmında yer almaktadır. Eşref Paşa'nın şiirlerinin kapak kısmında verilmesi ve şiirleri sunulurken “*Efâzil-i şu'arâ-yı 'asırdan müşîr-i hikmetsemîz devletli Eşref Paşa hazretlerinin lütfen Berk'ımız hakkında şâyân buyurdıkları teveccühât-ı 'irfân-penâhîlerinin bir numûne-i 'âlâ'el-âlâ olmak üzere ihdâ buyrulan bir eser-i hikmet-disârıdır.*” (Berk, 1887: 65) ve “*Devletli Eşref Paşa hazretlerinin zâde-i tab'-ı dilârâlarının diğer bir eser-i belâğatnisârîdir ki tezyîn-i sahife-i iftihâr etmekle kesb-i mübâhât eyleriz.*” (Berk, 1887: 97) ifadelerinin kullanılması mecmua yönetimi için Eşref Paşa'nın şahsı ve sanatının ne denli muteber olduğunu göstermektedir.

Divan şiiri geleneğini benimseyen ve “*aynı zevki paylaşan şairlerin oluşturduğu Encümen-i Şuarâ toplantılarına da katılan Eşref Paşa, eski tarz şiiri devam ettiren şairlerdendir. Şiiri nazım tekniği bakımından kuvvetli, divan tarzının bütün özelliklerini taşıdığı ifade edilmekle birlikte genellikle sanatında dikkate değer bir incelik ve orijinalliğin bulunmadığı*” (Kahraman, 1995: 455) ifade edilmektedir. Eşref Paşa'nın mecmuada yayımlanan didaktik ve lirik gazellerinin hepsi eski tarz şiir anlayışı ile söylenmiştir.

Berk'te sekiz şiiri bulunan Ali Ulvî'nin Muallim Nâcî'nin sana redifli gazeline yapılan nazîresi ve onuncu sayıda yayımlanan şarkısı dışındaki şiirleri beyit ve kıta nazım türleri ile söylenmiş manzum parçalardan ibarettir.

Berk mecmuasının tek kadın şairi olan Fatma Nerîme Hanım'ın, yedisi şarkı nazım şekli ile kaleme alınmış sekiz şiiri mecmuada yer almaktadır. Bu şiirlerin tamamı aşk üzerine söylenmiş lirik şiirlerdir.

“*Türk edebiyatı tarihinde birinci ve ikinci Tanzimat neslinden sonra edebiyatta Batılı anlamda asıl yenilikleri gerçekleştiren Servet-i Fünûn topluluğunun bütün faaliyeti büyük ölçüde Tevfik Fikret'in yönetimindeki Servet-i Fünûn Dergisi etrafında gerçekleşir*” (Uçman, 2012: 9-10) ve Tevfik Fikret, şiir alanındaki faaliyetlerin başrolündedir. “*İlk şiir denemesini Galatasaray Sultanîsi'nden hocası olan Muallim*

Feyzî ve Şeyh Vasfî'yi taklit ederek başlayan Fikret, daha sonra yöneleceği Recaizade Mahmud Ekrem'i daha önce tanınmasına rağmen birden bire Muallim Nâcî mektebine dâhil olur" (Sağlam, 2003: 406) ve bu anlayışla şiirler yazar. Tevfik Fikret, asıl adı olan Mehmed Tevfik imzasını kullanarak (Çetin, 2012: 95) *Berk* mecmuasında yedi şiiriyle yer alır. Mecmuadaki şiirlerin tamamı Muallim Nâcî ekolünde söylenmiş şiirlerdir.

Tevfik Fikret'in mecmuada yayımlanan şiirlerinden ikisi Recaizade Mahmud Ekrem'in "Mezârîstân" ve Muallim Nâcî'nin "hazin" ve "şeb-i mehtâpta" redifli gazellerine yaptığı tahmîslerdir. Fikret, şiirlerini "*Üstâd-ı muhteremim şâ'ir-i mu'ciz-dem-i edîp-i vâlâ-himem sa'âdetli Ekrem Beyefendi hazretlerinin bir gazel-i hakîmânelerini tahmisidir*" (Berk, 1887: 315) ve "*Üstâd-ı sühan-verân Muallim Nâcî Efendi hazretlerinin bir gazel-i meşhûrlarını tahmîstir*" (Berk, 1887: 328) ifadelerini kullanarak takdim etmiş ve şairlere hayranlığını bu vesileyle göstermişse de daha sonra Muallim Nâcî'tahkir edecektir.

"*Muallim Nâcî'nin peyklerinden, peyk-i mümtazı olan*" (Birinci, 2013: 15) Alaybeyizâde Nâcî'nin şiirlerinin yayımlandığı ilk mecmua olan *Berk*'te (Birinci, 2013:12) altı şiiri bulunmaktadır. Mecmuanın sekizinci sayısında yayımlanan "Esîr-i Gurbet Bir Mihnetzede Lisânınınından" isimli şiiri şairin tek şiir kitabı olan *Neşide*'de bulunmamaktadır (Birinci, 2013: 12). Alaybeyizâde Nâcî'nin mecmuada bulunan şiirleri de Muallim Nâcî ekolünde söylenmiş şiirlerdendir.

Muallim Nâcî tarzındaki şiir ve edebiyat anlayışına sahip olan şairlerden biri olan Ali Kemâl'in mecmuada yayımlanmış altı şiiri bulunur. Bu altı şiirin dördü gazel nazım şekli ile söylenmiş olup biri Şeyh Vasfî'nin "iftihâr"; diğeri Muallim Nâcî'nin "şeb-i mehtâpta" redifli gazellerine nazîredir. Mecmuanın son sayısında yayımlanan "'Âlem-i Sîhr" isimli terci-i bend nazım şekli ile yazılmış şiirinin vasıta beyti Menemenlizâde Tâhir'in:

*"Bütün eşyâ bana Allahu 'arz eyler o 'âlemde
Çemenler goncalar Allah derler kalbe her demde"* (Berk, 1887: 359)

beyti ile oluşturulmuştur. Ali Kemâl'in şiirlerinin konusunu ekseriyetle aşk oluşturmaktadır.

“Türk şiirine Batı etkisiyle yeni bir anlayış getiren Abdülhak Hamid (Tarhan) ve Recaizade Mahmud Ekrem'e karşı çıkararak eski edebiyat anlayışının bayraktarı” (Uçman, 2005: 215) olarak bilinen Muallim Nâcî'nin mecmuada üçü gazel, ikisi kıta nazım şekli ile söylenmiş beş şiiri bulunmaktadır. Mecmuanın birinci sayısında yayımlanan “öyle değil” redifli gazelin son beytinin Şeyh Vasfî ile sıkı dostluğundan ötürü *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinden uzaklaştırılması sebebiyle yazıldığı söylenmektedir (Tansel, 1953: 189):

*“Hukuk-ı ülfete Nâcî ri'âyet eyleyeni
Nasıl fedâ edelim âdemiyyet öyle değil.”* (Berk, 1887: 4)

“Tanzimat edebiyatının ikinci yarısında Muallim Nâcî ile Recaizade Mahmud Ekrem arasındaki eski-yeni edebî tartışmalarında eski edebiyatı savunarak Muallim Nâcî'nin yanında yer alan” (Atalay ve Kılıç, 2011: 64) ve *“Muallim Nâcî ile sıkı bir dostluk kuran, müşterek iki gazeli bulunan”* (Tansel, 1953: 189) Şeyh Vasfî'nin Berk mecmuasında Cenâb Berkî ve Berkî mahlaslarıyla yayımlanmış beş şiiri yer almaktadır. Bu şiirlerden ikisi gazel, ikisi kıta ve biri mesnevi nazım şekli ile söylenmiştir. Mecmuanın ilk sayısının kapağında Şeyh Vasfî imzası ile şu kıt'aya yer verilmiştir:

*“Maşrık-ı efkârdan berk-ı ma'ârif parlayıp
Eyliyor baştanbaşa âfâk-ı 'ilmi nûra gark.
Çeşm-i 'ibretle kitâb-ı kâ'inâta kıl nazar
Pertev-i feyz-i terakkiyle münevver garb ü şark”* (Berk, 1887: 1)

Şeyh Vasfî'nin, mecmuanın yedinci sayısında yayımlanan kıtası Recaizade Mahmud Ekrem'in “Zemzeme” sine ve “bülbul” redifli şiirine tariz maksadıyla yazılmıştır (Tansel, 1953: 175):

*“Mutribâ ırlamağa kalkışma
Bülbul-i bağ-ı belâgat var iken
Müteşâ'irlere hoş gelse dahi*

Dinlemez zemzeme-i ehl-i sühan” (Berk, 1887: 195)

“Bu tarîzin yazılmasında şüphesiz *Recaizade Mahmud Ekrem*’in peyklerinden” (Tansel, 1953: 177) Menemenlizâde Tâhir’in altıncı sayıda yayımlanan ve *Recaizâde Mahmud Ekrem*’in “Zemzeme” sine ve “bûlbûl” redifli şiirlerine övgü cümleleri içeren “Bûlbûlün Zemzemesi” isimli şiirinin etkisi büyüktür.

Menemenlizâde Mehmed Tâhir, mecmuada eski şiiri savunanların arasında *Recaizade Mahmud Ekrem* tarafında yer alan tek şair olarak göze çarpmaktadır. Mecmuada, ikisi mesnevi, birer terci-i bend, kıta ve gazel nazım şekilleri ile söylenmiş beş şiiri bulunmaktadır. Menemenlizâde Tâhir, mecmuanın yedinci sayısında “Bî-iktidar Bir Şair-i Mübahi İçin Söylenmiştir” ismiyle yer alan şiiriyle “*Muallim Nâcî taraftarı olması ve Berkî mahlasını kullanması*” hasebiyle Şeyh Vasfî’yi hicvetmiştir (Tansel, 1953: 177):

*“Gürleme berk gibi kendini bil ey şâ’ir
Kendi meddâhın olan hâmeni sanma kâdir
Medh ile kendini medh etme midir şi’ir ‘aceb
Şi’ir eğer böyle ise la’net eder ehl-i edeb”* (Berk, 1887: 199-200)

Görüldüğü üzere *Berk* mecmuasında dönem içerisinde yaşanan edebî tartışmaların ürünü olan eserler de yer almaktadır. Bunun yanında mecmuada teknik açıdan oldukça zayıf, şiirle amatörce uğraşanların da eserleri mevcuttur. Bu tür eserler genellikle mecmuayı tebrik edici ve övücü mahiyettedir:

Üsküdâr’dan Tebrîk

...

*Bir de şu evc-i edeb-i ‘âlemde
Müvecceh-kelân şârika-i Berke bak*

*Çeşmini tâ çeşme-i nûr eylesin
Kalbimde gark-ı server eylesin*

Mustafa Cemîl (Berk, 1887: 155)

Mevlânâ

-Medreseden Müdür-i Berk'e-

...

Az müriüvvet mi? Neşr-i Berk ettik

'Âlemi nûr-ı feyze gark ettik

Hep de rengîn-nüvîs hey'et-i Berk

Şükre şâyestedir bu himmet-i Berk

...

Müstecâb eylesin du'âmızı Hakk

Dâ'im 'ül intişâr olsun Berk

Hasan Vasfî (Berk, 1887: 184-186)

Mecmuada yer alan elli sekiz gazelin dokuzu nazîre yoluyla söylenmiştir. Üsküdarlı Süleymân Sâlim ve Alaybeyizâde Nâcî, Fuzulî'nin; Halîl Edîp, Fuzulî ve Ziyâ Paşa'nın; Harputlu Hayrî ve Ali Kemâl, Şeyh Vasfî'nin; Ali Ulvî, Ali Kemâl ve Trabzon Rûsumât Baş Kâtibi Besîm, Muallim Nâcî'nin gazellerine nazîre yazmışlardır. Mecmuada, divan şiiri geleneklerinden tarih düşürme sanatının örnekleri de mevcuttur:

Üç Dört Yaşlarında Bir Nev-hayâtın 'Âlem-i Vücûda Vedâsında Valîdesi Lisânından Söylenmiş Sûzîşli Bir Târîhtir

Bir melektin sen karıştın gerçi eflâkîlere

Hasretinle mâderin bîçâre ama ah eder

Cehverin târîhini her an tekrâr eder

Tıfl iken uçtun kucağımdan ciğer-pârem 'ömer (1301-1884)

Abdullah Enver (Berk, 1887: 363)

1.2.1.1.2. Mensur Şiir

Berk mecmuasında Cenâb Vahî, Nâbîzâde Nâzım, Mehmed Necîp ve Halîd Ziyâ imzalı sekiz mensur şiir yer almaktadır. “Türk edebiyatında mensur şiirin ilk örneğini İzmir’de çıkan Nevruz gazetesinde (14 Mart 1884) Halit Ziyâ’nın verdiği kabul gören yaygın bir görüştür” (Gariper, 2006: 371). “Mensur şiir türünün kabul görmesinde Recaizade Mahmud Ekrem’in Takdir-i Elhan’daki “her mevzun ve mukaffa lakırdı şiir olmak lazım gelmez, her şiir mevzun mukaffa bulunmak iktiza etmediği gibi” cümlesi ve yine Takdir-i Elhan’da “bendenizce kafiyesiz şiir yazmaktan ise nesr-i muhayyel yolunda tasvir-i meram etmek evla ve efdaldır. Nesr-i muhayyel ise mevzun değil iken adeta tavr-ı şiiri alabiliyor.” cümlesindeki edebî fetvası etkili olmuştur.” (Andı, 1997: 32). “Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âti mensuplarının kaleminde mensur şiirin adeta bir moda halini almasında Ara Nesil sanatçılarının bu türün yerleşmesinde ve dikkate değer örnekler vermesindeki payı büyüktür” (Gariper, 2006: 376). Servet-i Fünûn’dan evvel, Ara Nesil döneminde yayımlanan Berk’te de mensur şiir türünün önemli örnekleri –bilhassa Halîd Ziyâ özelinde düşünüldüğünde- bulunmaktadır.

Mecmuada yayımlanan bu tür eserler için “henüz mensur şiir ifadesi kullanılmamakla birlikte Ara Nesil’de “nesr-i şâirâne, nesr-i muhayyel, nesr-i şiir-âmez, nesr-i hayâlî, nesr-i nazm-âmez, mesure” ifadeleri bu tür için zikredilmekte ve bir isim bulma sancısı sürmektedir” (Kolcu, 2018: 114). “Halîd Ziyâ’nın kendisine daha iyi bir gelecek hazırlamanın imkânlarını yoklamak maksadıyla 1885 yılında yaptığı İstanbul seyahati esnasında yazdığı dört mensureyi Mehmed Remzî’ye verir ve bu dört eser Berk mecmuasında yayımlanır” (Andı, 1997: 35). Halîd Ziyâ, “ ”da aşk ve özlem, “İncizâp”ta aşk, “Müteverrim”de aşk ve ölüm, “Ağlarım”da hayattan nefret etme ve çaresizlik temlerini işlemiştir.

Mecmuada yer alan Mehmet Necîp'e ait "Hazân"da sonbahar ve hüznü, "Hüsnüne Mağrûr Bir Cüvâna Hitâb-ı Nasîhat-âmîz"de güzellik ve yaradanın kudreti konuları işlenmiştir.

1.1.1.1.3. Hikâye

Mecmuda imtiyaz sahibi Mehmed Remzî'ye ait olan ve son beş sayıda tefrika edilen "Fırat Nehrinde Bir Kız" isimli tek hikâye bulunmaktadır. Hikâyede, küçük yaşta kimsesiz kalan Nuriye isimli on dokuz yaşlarındaki bir kızın hüznü, çektiği ıstıraplar anlatılır ve nihayetinde sevgilisinin de öldüğü haberini almasıyla kendisini Fırat nehrine atmak suretiyle intihar edişi konu edilir.

Mehmed Remzî'nin hikâyesinin tekniği oldukça zayıftır. Tıpkı Ahmet Mithad Efendi'de olduğu gibi hikâyenin dışında açıklamalara yer verir. Sekizinci sayıda başlayan hikâyede uzun sayılabilecek bir girişten sonra "*ma'mâfih bu ciheti terk ile asıl mevzû'bahsimiz olan "Fırat Nehrinde Bir Kız" 'unvânlı levhamızı tasvîre rücû' edelim.*" (Berk, 1887: 255) ifadelerini kullanan Mehmed Remzî, bu durumu adeta kendisi de desteklemektedir.

1.1.1.1.4. Mektup

Berk mecmuasında mektup türünde on beş eser yayınlanmıştır. Bu mektuplar ekseriyetle muharrirlerin mecmuaya eser gönderirken kaleme aldıkları metinlerdir. Mecmuanın yayımlanışından duyulan memnuniyeti, daha evvel gönderilen eserler için yapılan değerlendirmelere teşekkür, mektuplar ile birlikte gönderilen eserler hakkında kısa bilgi verilmesi, mecmuaların edebiyat ve toplum içindeki önemi çoğunlukla mektupların konusunu oluşturmaktadır.

"Muallim Nâcî, 1881 yılında Said Paşa'nın Cezayir-i Bahr-i Sefîd valiliğine tayini üzerine Mektubî Kalemi mümeyyizi olarak Sakız adasına gitmiş" (Uçman, 2005: 315) ve buradaki görevi süresince Ahmed Mithad Efendi'ye mektuplar yazarak *Tercüman-ı Hakikat* gazetesine eserler göndermiştir. Muallim Nâcî'nin üçüncü sayıda yayımlanan 1 Eylül 1881 tarihli mektubunda Sakız Adası'nda gerçekleşen depremler ve bununla beraber yaşananlar anlatılmıştır:

“Dediğim hareketin te’siriyle benim oturduğum odada masanın üzerinde yanmakta olan şam’dân devrildi. Kitaplar birbiri üzerinden kayıp masanın üstüne yayıldı. Hâsılı oda vardı geldi. Nasıl? Epeyce bir şiddet değil mi? Kasaba içinde evvelce zedelenmiş olan ba’zı ebniye yıkıldı. Bir iki hayvan telef oldu ise de insânca zây’îât olmadı. Fakat halk feryâd ederek sahilde vâki’ kılıç meydânına döküldü. Paşa efendimiz müsellemler olan hamiyet-i rahmiyânesi iktizâsınca gece sa’âtlerce memleketi dolaşıp âhâliyi avutmayla çalıştı.” (Berk, 1887: 68)

Muallim Nâcî, mektubunun sonunda “bu kere yazdığım “feryâd” ‘unvânlı manzûmeyi gönderiyorum. Bunu Tercümân-ı Hakikate verip vermemek re’ine vâbestedir. Neşri cihetini niçin tercîh etmediğimi sorarsanız şu cevâbı veririm: Bir pâreye sadhezâr feryâd!” (Berk, 1887: 69) ifadelerini kullanarak kıta nazım şekli ile söylenmiş bir şiir göndermiştir.

Envâr-ı Zekâ mecmuası imtiyaz sahibi ve muharrirlerinden olan Mustafa Reşîd, “Tebrîk” başlığı ile yayımlanan mektubunda:

Risâle-i mevkûtelar dünyânın her tarafında büyük bir rağbete mazhar olmuşlar iken memleketimizde nasılsa revâc bulamamışlardır garîp değil midir? Bu derece rağbetsizlik mevcûd olduğu hâlde bir iki seneden beri “vilâyetten katt”-i nazar-pâyitahtımızda o kadar resâ’il-i mevkûte ‘arz-ı vücûd olmuştur ki şimdiye değin hiçbir pâyitaht böyle bir zaman-ı kalîl içinde bu kadar risâle-i mevkûte çıkarmaya muvaffak olamamıştır. Lakin te’süf olunur ki bunların hemân kâfesi açıldıktan bir iki sa’at sonra solan çiçekleri tenzîr edercesine birkaç cüz’ çıkar çıkmaz –yâd hazînelerini kulûb-i kâr’inde bırakarak- ‘âlem-i matbû’âtda ve ebediyen vedâ etmişlerdir. İnşallah siz bunlara benzemezsiniz hikmetinizin mübâdisinde rağbetsizlik görseniz bile me’yûs olmazsınız. Çalışalım arkadaşlar çalışalım ki tevfîk-i ezel gayrete ‘âşıktır.” (Berk, 1887: 102) ifadelerini kullanmış ve bu ifadelerden o dönemde yayımlanan mecmuaların çok sayıda oluşu ancak birçoğunun kısa bir zaman sonra yayın hayatına veda edişi çıkarılmaktadır.

Mustafa Reşîd'in mektubu, mecmuada Hey'et-i Tahrîriye imzasını taşıyan şu ifadelerle birlikte yayımlanmıştır:

“Üslûb-ı zamân üzere tahrik-i hâme eyleyen muharrîrin meyânında her zevk-ı selîmin muvafık-ı tab'î vecihle tahrîr ve hüsn-i ifâdede şöhret alan biraderimiz Mustafa Reşîd Beyefendi hazretlerinin Berk'ımızı şâyân-ı tebrîk buyurdıkları cidden memnuniyetimizi mûcib oldu.” (Berk, 1887: 102)

Ebul'garîb Vîcdânî, “Berk Mecmû'ası Hey'et-i Tahrîriyesine” ismiyle yazdığı mektûbunda mecmû'a hakkındaki görüşlerini ifade ettikten sonra “rica-yı mahsûsumdur” başlığı altında *“Esîr-i letâfete karşı gülzâr-ı şî'ir ve edepte boy gösteren ma'ârif fidanlarının ellerinde nâ-mevzûn ve dâire'i âhlâk-ı millîyemizden bîrûn birtakım manzûmeler görülüyor. Halbuki fenn-i celîl 'arûzda beyân buyrulan efâ'il ü tefâ'il ile adem-i mutâbakatlarıyla beraber bir de muğâyyir-i fen ve hakikat oluşları yok mu? Zevk-ı işnâyân-ı edebî mûcib-i te'süfleri oluyor. Nasıl olmasın ki 'avâma neşren kabul ettirilemeyen efkâr 'âliye-i kudsiyet-i âsâra nazmân kabûl ettirmek ve tabî'at-ı insâniyeyi âhenk ü usûl ile ezvâk-ı rûhâniyeden behredâr ve mütelezviz eylemek maksad-ı 'âliyesiyle safha-i vücûda getirilen bu fenn-i rikkat-i fezâyâ ri'âyet olunduğu halde esâtîr-i evvelîn'den teşvîk-i hevâ vü hevese dâ'ir nakl ve tercüme olunan efkâr-ı bâtila ve hikâyât-ı ğarîbe bu fenn-i celîl-i iktidârın usûl ve erkânına mutâbık olduğu iddi'â olunarak şî'ir nâmı tahtında inzâr-ı erbâb-ı hünrûrâne 'arz edebilir. Haydi, edilsin diyelim. Fakat gülistân-ı şî'iri bâd-havâ-peresti ile hazâna uğratan haksızlığı ne yapalım? İşte bu gâh-ı mebnâdır ki gencine-i ma'ârif- itlâkına cesbân olan Berk'ınızı öyle hâr u his ile imlâ buyurmanızı hâlisâne ricâ ederim kardeşlerim.”* (Berk, 1887: 175) ifadelerini kullanmış ve mecmuanın eski şiire sahip çıkmasını istemiştir.

Mecmuada, Halîl Edîp'in hemşirem şeklinde hitap ederek Behice isminde bir kadına ve Nâdirî Fevzî'nin trenle Edirne'ye seyahat ederken ‘Ömer Saci Bey’e yazdığı -mecmuada iki parça halinde yayımlanmıştır- Muallim Nâcî'nin mektubu ile birlikte diğer mektuplardan ayrılmaktadır. Zikrettiğimiz bu üç mektup diğer mektuplar gibi mecmuaya yahut yazın ekibine yazılmış mektuplardan ziyade ferdî meseleleri

anlatmaktadır. Mektupların yeni yazıya aktarılmış hali “Berk’in Yeni Yazıya Aktarılması”nda verilmiştir.

1.1.1.1.5. Hatıra

Berk mecmuasında biri Ahmet Râsim’e, diğeri Mehmet Necîp’e ait hatıra türünde iki eser yer almaktadır. Ahmet Râsim, Rumeli sahilinde çocuğunu kaybeden bir anne ve babaya denk gelişini gecenin kendisinde yarattığı duygusal hezeyanlar ile ilişkilendirerek anlatır. Mehmet Necîp ise kızını veremden kaybeden bir annenin durumunu, kızın cenazesi esnasında yaşananları ruhsal tasvirler ile vermektedir.

1.1.1.1.6. Edebî Tenkit

Mecmuada Muallim Nâcî, ‘Aşkî, Hasan Vasfî, Halîl Edîp ve Nâdirî Fevzî imzasını taşıyan sekiz edebî tenkit metni yer almaktadır. Nâdirî Fevzî’nin eseri iki parça halinde yayımlanmıştır.

Hasan Vasfî, yedinci sayıdaki eserinde ‘Acem şairlerinden Şâhî’nin bir gazelinin tevsi ederek (genişleterek) şerh etmiş, on birinci sayıdaki eserinde Osmanlı âlimlerinden Mehmed Zihni Efendi tarafından hazırlanan meşhur kadınlar ansiklopedisi olan *Meşahir’un-nisa*’da (Ermiş, 2006: 43) yer alan Arap kadın şairlerden Ümm Abân’ın iki şiirini şerh etmiştir. Hasan Vasfî, on ikinci sayıdaki eserinde ise Sıdk’uş-şuara Cenâb Hasan’ın üç beyitlik şiirini mealen tercüme etmiştir

‘Aşkî, beşinci sayıda “İştîyâk” başlıklı eserinde on dört beyitten mürettep mesnevi nazım şekli ile söylenmiş bir şiiri şerh etmiştir. Şiirin sahibi belli olmamakla birlikte “*Cânımdan ziyâde sevdiğim bir zâtın iştîyâk ser-levhalı latifesine şerh-i âcizânemdir.*” (Berk, 1887: 141) ifadesi mecmuada dipnotla verilmiştir.

Halîl Edîp, sekizinci sayıdaki “Floriyan’dan” başlıklı yazısında Fransız yazar, şair Jean-Pierre Claris de Florian’dan tercüme ettiği dürüstlük hususundaki yazıyı Sadî’nin *Gülîstan*’ındaki bir kıssa ile kıyaslamış ve ikisi arasında fark olmadığını vurgulamıştır.

Nâdirî Fevzî, sekiz ve dokuzuncu sayıda iki parça halinde Karinâbâd Hanedanından (bugün Bulgaristan sınırlarında kalan Karnobat) Hasan Tahsin Bey'e cevap mahiyetinde yazdığı yazısında “*Fezâ’îl-i ‘ilmiye ve kemâlât-ı edebiyemi takdîr ettikten sonra şöyle ‘senin gibi nev-belâ-yı ‘asırdan ve udeba-yı dehrden bulunanların mezâyika hâlde yaşamalarına hiçbir vakit vicdânım kâ’îl olmadığından ve buna te’âlî bugün ki günde epeyce bir servete mâlik bulunduğumdan bir muktezâ-yı uhûvvet-i nakden mu’âvenette bulunmaktan çekinmem’ diyorsun, beni kızdırıyorsun!*” ve “*Tahsîn sen çıldırdın mı? Senin medhettiğin kadar benim fazıl ve kemâlim, ‘ilim ve ‘irfânım olduğu gibi sâ’illiğe de asla hevesim yoktur. Zillet-i suâl nazarımda ol kadar çirkindir ki mevt-i hâ’îl yanında bir şey değildir!*” (Berk, 1887: 202-203) ifadeleriyle şiddetli bir şekilde eleştirdiği Hasan Tahsin’e “*mîrim, sen sarrâfsın bu kabîl-i mesâil-i hikemiye sana ne lüzûmu var? Yoksa berk gibi çakıp çakıp da ra’d gibi gürleyecek misin? Bu kere de sana insâf ediyorum. Bu meseleyi de öğrenmen için çakıp gürlemeden ‘ilm-i hikmet-i tabî’iyeden berk ile ra’dın ne ma’nâya geldiklerini söylüyorum dikkat et.*” (Berk, 1887: 202-203) ifadelerini kullanarak ra’d ve berk arasındaki farkı anlatmıştır. Dokuzuncu sayıda yayımlanan yazının sonunda devamı olduğu belirtilmişse de mecmuanın sonraki sayılarında bu hususta yayımlanmış bir eser yer almamaktadır.

Mecmuada yayımlanmış edebî tenkit yazılarından biri de Muallim Nâcî’ye ait “Bir Tezkire Cevâbı” isimli yazıdır. Nâcî, eserlerinden bazılarının bir mecliste bulunan bir kişi tarafından beğenilmemesini müdafaa edenlere cevaben yazdığını ifade ederek başladığı yazısında “*Beyhûde yorulmuşsunuz. Her kesin bir zevki var. Bunun beğendiğini o beğenmez, onun beğendiğini bu. Zevk-i selîm dediğimiz kuvve-i mümeyyize nerede ise evvelâ onu bulmalıdır da âsâr-ı edebiye intikâdına sonra cerrât etmelidir. Kim ne derse desin! Bir âsârın mâhîyeti lâkırdı ile değişmez. Zâten ‘âlem-i matbû’âtta böyle mehâfil-i husûsîyede deverân eden mebâhisin hiç hükmü olmaz. Mebâhis-i mezkûre ne zamân bu ‘âleme çıkarsa o zamân icâbına bakılır. Siz merak etmeyiniz. Âsûde olunuz. Bir daha öyle i’tirâzâta tesâdüf edecek olursanız “kim ehemmiyet verir Nâcî-i melâmet-i sengine” diyiniz de geçiveriniz.*” (Berk, 1887: 36) ifadeleriyle bir eserin mahiyetinin lakırdı ile değişmeyeceğini vurgulamıştır.

1.1.1.1.7. Hâl Tercümesi

Mecmuada İbnu's-Su'edâ Saffet, H. Kemâl, Mehmed Zîver, Mehmed Remzî ve Ahmed Râsim imzaları ile dokuz hâl tercümesi (biyografi) yer almaktadır.

İbnu's-Su'edâ Saffet'in, Osman Gazi'nin kayınbabası ve hocası Şeyh Edebâlî, 1340-1413 yılları arasında Şiraz ve Semerkand'ta yaşayan İslam bilgini, İslam felsefesi üzerine düşünmüş ve *Tarifât* ismiyle felsefe sözlüğü oluşturmuş Seyyid-i Şerif-i Cürcani ve Osmanlı'da coğrafya ve astronomi bilgisini Ekmeleddin Mehmed Bin Mahmud Rumi'yi konu edinen üç hâl tercümesi bulunmaktadır.

H. Kemâl, mecmuada iki parça halinde yayımlanan hâl tercümesinde Nef'î'nin hayatını ve şiirini; Mehmed Zîver ve Mehmed Remzî Fransız yazar, düşünür Victor Hugo'yu ve sanatını; Ahmed Râsim ise içki içen meşhur şahsiyetleri anlatmıştır. Ahmed Râsim, Büyük İskender ve İmparator Zenon döneminden kıssalara yer vermiş bizdeki en ünlü sarhoşun Bekri Mustafa olduğunu belirtmiştir.

1.1.1.1.8. Kitâbe-i Seng-i Mezâr

“Türk edebiyatında ölüye düşürülen tarihten mezar taşı kitabesine geçilmesiyle mersiye farklı anlam kazanır; ölüm hadisesi bir tevekkül ve kader unsuru olmaktan çıkarak hayatın içinde hayatla mevcut bir kimliğe dönüşür. Bu durum mezar taşında murakabeyi de beraberinde getirir.” (Güneş, 2010: 151). *“Tanzimat döneminde Kitabe-i Seng-i Mezar konulu tercümelerin ardı ardına yayınlanması, Türk edebiyatında Kitabe-i Seng-i Mezar şiiri modasının başlamasına zemin hazırlar.”* (Kolcu, 2004; 65-66). Ara Nesil sanatçılarının birçoğu bu türde eser vermiş ve bu dönemde bir moda haline gelmiştir. *Berk*'in beşinci sayısında Nâbîzâde Nâzım imzasını taşıyan eşini kaybeden bir aşgîn dilinden söylenmiş Kitabe-i Seng-i Mezar konulu bir eser yer almaktadır.

1.1.1.1.9. Edebiyat ve Tarih Konusundaki Diğer Yazılar

Nâdirî Fevzî'nin, mecmuanın beş, altı, yedi ve dokuzuncu sayılarında “Dîvân” başlığı ile yayınlanan yazılarında dîvân kelimesinin manâlarını ve kökeninin Farsçaya

dayandığını, varlığı bilinen ancak somut olarak var olmayan Arap dîvânlarının isimlerini vererek dîvânların edebiyat, tarih ve kültürel hayattaki önemini anlatmıştır. Nâdirî Fevzî yazısı, El Cenân'dan ilaveler yapılarak tercüme edilmiştir.

1.2.1.2. Tercüme Eserler

Berk mecmuasında telif eserlerin yanında Alphonse de Lamartine, Andre Chenier, Alfred Louis Charles de Musset, Sully Prudhomme, Jean-Pierre Claris de Florian, François Rene de Chateaubriand, Jean Jacques Rousseau, Madam Sevigne ve Victor Hugo gibi sanatçıların eserleri ile Fransız; William Shakespeare'in eserleri ile İngiliz; Teofil Lenartoviç'in eserleri ile Polonya (Lehistan); Ahilleas Parashos'un eseri ile Yunan edebiyatına ait örnekler tercüme yoluyla okuyucuya aktarılmıştır. Zikredilen isimler dikkate alındığında Fransız edebiyatına mensup sanatçılardan daha çok tercümelerin yapıldığını söyleyebiliriz. Tercümelerin çoğunluğunu mensur şiir türündeki eserler oluşturmaktadır. Mecmuada bulunan on altı tercüme eser ile *Berk*'in Ara Nesil'de hızlanan tercüme anlayışına iştirak ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

1.2.1.2.1. Şiir

Mehmed Remzî tarafından Yunan şair Ahilleas Parashos'tan "Bir Yetim Lisânından" ismi ile tercüme edilen kırk mısradan mürettep lirik şiir türündeki tek tercüme şiirdir.

1.2.1.2.2. Mensur Şiir

Mecmuada yayımlanmış dokuz tercüme mensur şiir bulunmaktadır. Halîl Edîp, Alphonse de Lamartine'nden "Mâzî" ismi ile gece ve mâzî ve Alfred Louis Charles de Musset'ten "Alfred Demosa'nın Bir Sonesi" ismi ile aşk; Muallim Nâcî, Sully Prudhomme'dan "Hâkim-i Kâi'nât Olsam" ve "William Shakespeare'den "Şekspir'in Bir Sonesi" isimleri ile aşk; Mehmed Remzî, Andre Chenier'den "Andre Şenye'nin Âsârından" ismi ile özlem ve ölüm arzusu; Ali Ulvî, Alphonse de Lamartine'den "Lamartin'in Maskat-ı Re'se Avdet Serlavhalı Manzumesinden Bir Parça" ismi ile çocukluğa özlem ve Ahmed Râsim, Alfred Louis Charles de Musset'ten "Nıfs'ul-

Leyl” ismi ile zaman ve François Rene de Chateaubrian’dan “Vicdân” ismi ile vicdan konusunun işlendiği mensur şiir tercümeleri yapmışlardır.

1.2.1.2.3. Mektup

Mecmuada, İncelikli espriler ve neşenin hâkim olduğu mektuplarıyla tanınan Fransız aristokrat ve yazar Madam Sevigne’nin kızına yazmış olduğu özlem temalı ve Paris’te yaşayan bir gence vatanına dönmesi, ailesine hizmet etmesi, vicdanın sesini dinlemesi gibi birçok ahlakî konuda nasihatler konu edinen Jean Jacques Rousseau’nun mektubunun tercümesi bulunmaktadır. Madam Sevigne’nin mektubunu Ahmet Râsim, Jean Jacques Rousseau’nun mektubunu Halîl Edîp tercüme etmiştir.

1.2.1.2.4. Hikâye

Mecmuada iki tercüme hikâye bulunmaktadır. Bunlardan birisi Mazhar imzasıyla Polonyalı yazar Teofil Lenartoviç’in kimsesiz bir kızın yalnızlık duygusu ile yaşadığı hissiyatı konu edinen hikâyesi “Lehistan Edebiyâtından Bir Numûne” ismi ile tercüme edilmiştir. Diğer ise Recep Vahyî’nin, “Sinek İle Örümcek Yâhûd İntibâh” ismi ile Fransızcadan tercüme ettiği ve konusunu düşmanlarından sinek ile örümcek sayesinde kurtulan şehzadenin hissiyatının oluşturduğu eseridir.

1.2.1.2.5. Anı

Berk mecmuasında François Rene de Chateaubriand’ın doğumunun ve çocukluğunun geçtiği eve yaptığı ziyaret esnasında yaşadıklarını ve duygularını anlattığı hatırası, Said Beyzade Cemil (Cemil Said Dikel) tarafından, “Hâne-i Pederi Ziyâret” ismi ile tercüme edilmiştir. Said Beyzade Cemil’in on beş yaşlarında yapmış olduğu bu tercüme için yayın heyeti şu ifadeleri kullanmıştır: “İşte mekâtib-i ‘âliyemizin birkaçına tedrîis-i ‘ilm buyurmakla ma’ârif-i ‘Osmâniyemize bunca hizmetleri, ma’arifetleri sebkât edegelen mu’teber Tarîk Gazetesi başmuharrir-i fazîlet-semâtı sa’âdetli Sa’îd Beyefendi hazretleri, envâr-ı halkiyesinin efrâd-ı cem’iyete olan te’sîr-i zekâ ve teneşşânları Cemil Beyefendi’nin tahsil-i fazıl ve kemâl eylemelerini sonraya bırakmadıkları anlaşılıyor çünkü Cemil Beyefendi’nin *Berk*’ımıza derc, neşriyle kesb-i mefaharet eylediğimiz eser-i tercümeleri

hadâsetseniyeleriyle mütenâsib olmayıp ileride pek büyük bir zât olacaklarını tebeşşir ediyor.” (Berk, 1887: 366)

1.2.2. Edebiyat Dışı Yazılar

Berk mecmuasının yayımlandığı dönemdeki dergilerde “temasa geçtiğimiz Avrupa medeniyetinin üstünlüğünü teşkil eden teknik ve fen yeniliklerine ait makalelere, yeni icad ve keşiflere dair ayrı ayrı bölümler bulunmaktadır” (Şen, 2009: 383). Bu doğrultuda Berk mecmuasında yayımlanan telif ve tercüme edebî eserlerin yanında edebiyat dışı yazılar da bulunmaktadır. Berk’te yirmi edebiyat dışı yazı bulunmaktadır. Bu eserleri konularına göre şu şekilde tasnif edebiliriz:

1.2.2.1. Fennî Yazılar

Berk mecmuasının fennî konulardan sorumlu yazarı Doktor Bafralı Yanko’dur. Fünûn başlığı altında bir, iki, üç, dört, sekiz ve dokuzuncu sayılarda yayımlanan yazı dizisinde özetle dimağ faaliyetleri, kuvve-i müfekkirenin ne olduğu, beynin çalışması, beyinde fikir kuvvetinin nasıl oluştuğu, insanlarda ve hayvanlarda beynin nasıl çalıştığı, insanın aklî melekelerini neler olduğu, bu melekeleri kaybettiğinde çocuktan bir farkının olmayacağı, insanların yaşlandıkça çocukça davranmasının bu melekeleri kaybetmesinden kaynaklandığını ve bu konu hususunda yapılmış çalışmaların neler olduğunu açıklamıştır.

Doktor Bafralı Yanko’nun dışında mecmuanın son iki sayısında Doktor H.H. imzası ve Sâmi’a-i Elvânnümûn ismiyle yayımlanan ilmi makalede psikoloji biliminin alt dallarından olan ve günümüzde sinestezi olarak bilinen işitsel renklilik anlatılmış, dilimize Sâmi’a-i Elvânnümûn terimi ile yerleşen bu ilmin İngilizce ve diğer Batı dillerindeki karşılıkları verilmiş, Avrupa’daki uygulamaları, uygulama merkezleri anlatıldıktan sonra A harfinin siyah, o harfinin beyaz, i harfinin kırmızı rengi çağrıştırdığı örnekleri verilerek Avrupa’da bu alanda çalışma yapmış kişilerin uygulama yöntemlerine değinilmiştir.

1.2.2.2. Dinî Yazılar

H. Kemâl, “Mâhiyet-i ‘Ömr-i İnsânî” başlığı altında bir, iki, üç ve dördüncü sayılarda yayımlanan yazı dizisinde özetle insanoğlunun kâinatta sorumluluklarının olduğunu, ömrün fani oluşunu ve insanın bu dünyada yapacakları ile ancak nam bırakabileceğini, bitkilerin sonbaharda yaşadıklarını insanların da yaşayacağını, aşk, alaka, hırs, heves gibi unsurların insanlar için bela olduğunu ve bu duyguların insanları esirleştirdiğini, insan ömrünün su gibi akıp gittiğini, zamanın birbirine bağlı lahzalardan oluşan bir nehir olduğunu nihayetinde bir denize dökülerek son bulacağını ifade etmiştir.

H. Kemâl, Sa’id Bey’in *Tarîk* gazetesinde insan ömrü üzerine yazdığı yazıdan istifade ederek yazısını oluşturmuştur.

İbnu’s-Su‘edâ Saffet, mecmuanın yedinci ve onuncu sayılarında yayımlanan yazısında özetle insanların eşyanın verdiği mutluluğa kapılmamaları, eşya sevdasına düşmemeleri hatta eşyadan nefret etmeleri gerektiğini, dünyada mutlu olmak isteyenlerin mutlak suretle çalışmaya özen göstermelerini ifade etmiştir.

Ebû’l-garîp Vicdânî, üçüncü ve dördüncü sayılarda iki parça halinde yayımlanan yazısında Allah’ın kudretinin tabiata yansıyışını, tevhid ve yakarış cümleleri ile anlatmıştır. Harputlu Hayrî ise “Tahayyür” isimli eserinde insanları ve kâinatın yaratılışındaki güce hayranlığı, Ahmed Râsim “İstiğrak” isimli eserinde ise Cenâb-ı Hakk’ın kudretini anlatmışlardır.

1.2.2.3. Mûsikî Yazıları

İbnu’s-Su‘edâ Saffet ikinci ve üçüncü sayıda yayımlanan “Musikîye Dair Birkaç Söz” isimli yazılarında musikinin tarihini Hz. Süleyman, Antik Yunan zamanlarına kadar ele almış, Nabî’nin Hayrabat’ındaki musikî unsurlarını irdelemiş ve musikîde makamlar hakkında teknik bilgiler vermiş, makamların hangi hastalıklara iyi geldini anlatmıştır.

3. Hiçbir Türe Dâhil Edilemeyen Çeşitli Yazılar

Mecmuada duyuru, özür, tebrik, teşekkür ve sunuş gibi sebeplerle yayın kurulu tarafından yazılan yazılardır. Bu yazılar mecmua ve yazının ele aldığı husus hakkında birtakım bilgilere ulaşılması sebebiyle önem arz etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM:
BERK'İN TAHLİLÎ FİHRİSTİ

2.1. Tüm Sayıların Tahlilî Fihristi

YAZAR ADI	YAZI BAŞLIĞI	SAYI	SAYFA
Hey'et-i Tahrîriye	Mukaddime	1	1-3.
Muallim Nâcî	Gazel	1	4.
Hayret Efendi	Gazel	1	5.
Cenâb Berkî	Harâbâtname	1	6-7.
H. Kemâl	Üstâd Fezâ'il-müneddim Tarîk Gazetesi Baş Muharrîri Sa'âdetli Sa'id Beyefendi Hazretlerinin Mâhiyet-i 'Ömr-i İnsânîye Dâ'ir Olan İfâdelerinden Zabt Edebildiğim Ba'zı Malûmat-ı Müfidedir.	1	8-10.
Üsküdarlı Süleymân Sâlim	Gazel	1	10-11.
Alaybeyizâde Nâcî	Gazel	1	12.
Menemenlizâde Tâhir	Meyûs Bir Kız	1	13-14.
Nâbizâde Nâzım	Gazel	1	14-15.
Cenâb Vahî	Safâ-yı Çemen	1	15-18.
İbnu's-Su'edâ Saffet	Şeyh Edebâlî Hazretleri	1	18-23.

Ahmed Râsim	Madam Sevigne'nin Kızına Bir Mektûbu	1	23-25.
Doktor Bafralı Yanko	Berk'ımıza İleride Derc Olunacak Ba'zı Mübâhis-i Fenniyyeye Mukaddime İttihâz Kılındı	1	25-29.
H. Kemâl	Nef'î	1	30-32.
Hey'et-i Tahrîriye	Şükrân-ı Ni'met	2	33-34.
Hayret Efendi	Gazel	2	34-35.
Muallim Nâcî	Bir Tezkire Cevâbı	2	35-36.
Cenâb Berkî	Gazel	2	36-37.
H. Kemâl	Mâhiyet-i 'Ömr-i İnsânîye Dâ'ir İfâdeden Mâ'bad	2	37-39.
Nâbîzâde Nâzım	Nâbîzâde Nâzım Bey'indir	2	40-41.
İbnü'r-Reşad Ali Ferruh	Hak Yerini Bulur	2	41-43.
Doktor Bafralı Yanko	Fünûn (Dimâğ ve Fa'âliyet-i Dimâğ)	2	44-49.
Hüseyin Fevzî	Midilli'de Erbâb-ı Mâ'arifden Birâderimiz Hüseyin Fevzî Efendinin Risâlemiz Hakkında Bir Kıt'a-i Hikmet-âmîzdir	2	50.
Mehmed Tevfik	Gazel	2	50-51.
İmzasız	Udebâ-yı Meşhûreden Bir Zât Tarafından İhdâ Olunmuş Bir Gazeldir	2	51-52.

Ebû'l-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Berk Mecmû'âsı Hey'et-i Tahrîriyesine	2	52-54.
İbnu's-Su'edâ Saffet	Mûsikîye Dâ'ir Birkaç Söz	2	54-58.
Halîl Edîp	Bahâr Yâhûd Zevk-ı Temâşâ	2	58-63.
Mehmed Tevfik	Gazel	2	63-64.
H. Kemâl	Nef'î'den Mâ'bad	2	64.
Eşref Paşa	Gazel	3	65-66.
Muallim Nâcî	Bir Mektûp	3	66-69.
Âteşzebân Veysî Paşazâde Alî Rûhî	Gazel	3	70.
Cenâb Berkî	Gazel	3	71.
H. Kemâl	Mâhiyet-i 'Ömr-i İnsânî	3	71-75.
Alaybeyizâde Nâcî	Gazel	3	75-76.
Ebû'l-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Bir Makâle-i Tazarru'-nümâdır	3	76-77.
Harputlu Hayrî	Gazel	3	78.
Doktor Bafralı Yanko	Fünûn (Dimâğ ve Fa'âliyet-i Dimâğ)	3	79-86.

Halîl Edîp	Mâzî	3	86-88.
Âteşdil	Bu Ne Zulmet-i Tenhâ'yi	3	88-92.
İbnu's-Su'edâ Saffet	Mûsikîye Dâ'ir Birkaç Söz	3	93-96.
Eşref Paşa	Gazel	4	97-98.
Muallim Nâcî	Gazel	4	98-99.
Üsküdarlı Süleymân Sâlim	Gazel	4	99.
Serveş	Gazel	4	100.
Cenâb Berkî	Kıt'a	4	100-101.
Mustafa Reşîd	Tebrîk	4	101-102.
Hey'et-i Tahrîriye	Berk	4	102-103.
Alaybeyizâde Nâcî	Şarkı	4	103.
Menemenlizâde Tâhir	Sû'âl	4	104.
Harputlu Hayrî	Gazel	4	104-105.
Nâbîzâde Nâzım	Gazel	4	106.
H. Kemâl	Mâhiyet-i 'Ömr-i İnsânî	4	107-110.
Halîl Edîp	Gazel	4	111.

İbnu's-Su'edâ Saffet	Mersiye	4	112-114.
Harputlu Hayrî	Tahayyür	4	114-115.
Fatma Nerîme Hanım	Bülbüle 'Îtâb	4	116.
Ebû'l-garîp Vicdânî (Nadirî Fevzî)	Makâle-i Tazarru'-nümâ	4	117-119.
Doktor Bafralı Yanko	Fünûn (Dimâğ ve Fa'âliyet-i Dimâğ (Tabîr-i Âhîrle Beyin ve Meleke-i 'Akliye)	4	119-122.
Mehmed Remzî	Bir Yetîm Lisânından	4	123-125.
Mehmed Necîp	Berk Hey'et-i Tahrîriye-i 'Âliyesine	4	125-128.
Hey'et-i Tahrîriye	Berk	4	128.
Eşref Paşa	Gazel	5	129-130.
Muallim Nâcî	Hâkim-i Kâi'nât Olsam	5	130-131.
Muallim Feyzî	Gazel	5	131-132.
Nabizâde Nazım	Ferdâ-yı Visâlde Vefât Eden Zevcesi İçin Bir 'Âşığın Yazdığı Kitâbe-i Seng-i Mezâr	5	133.
Muallim Nâcî	Ey Şeb-i Mehtâp	5	133-135.
Eb'ul-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Dîvân	5	135-137.

İbnu's-Su'edâ Saffet	Fâzıl Beydâni (Seyyid-i Şerîf-i Cürcânî)	5	137-140.
Halîl Edîp	Ziyâ Paşa Merhûmun Bir Gazeline Nazîredir	5	141.
'Aşkî	İştîyâk	5	141-146.
Hakkı Nevzad Lem'i	Gazel	5	147-148.
Ra'dî	Berk Hey'et-i Tahrîriyesine	5	148-149.
Ra'dî	Gazel	5	149-150.
Fatma Nerîme Hanım	Berk Heyet-i Muhteremesine	5	151.
Fatma Nerîme Hanım	Şarkı	5	151-152.
Mehmed Remzî	Andre Şenye'nin Âsârından (Londra'da İken Yazmış)	5	152-153.
Mehmed Tevfik	Gazel	5	154.
Mustafa Cemîl	Üsküdar'dan Tebrîk	5	155.
Mehmed Zîver	Viktor Hugo'ya Dâ'ir Bir Mülâhazadır	5	156-159.
Hey'et-i Tahrîriye	İhzâr-ı Mahsûs	5	160.
Hey'et-i Tahrîriye	İ'tizâr	5	160.
Eşref Paşa	Gazel	6	161-162.

Muallim Nâcî	Şekspir'in Bir Sonesi	6	162-163.
Alaybeyizâde Nâcî	Berk Sâhib-i İmtiyâzı Mehmed Remzî Beyefendi'ye	6	163-164.
Alaybeyizâde Nâcî	Kıt'a	6	163-164.
Menemenlizâde Tâhir	Bûlbûlün Zemzemesi	6	165-166.
Nâbizâde Nâzım	Arabadaki	6	166-167.
Harputlu Hayrî	Şeyh Vasfî Efendi Hazretlerinin Gazel-i 'Âlîyelerine Nazîre	6	167-168.
Eb'ul-garîp Vîcdânî (Nâdirî Fevzî)	Dîvân	6	168-170.
Behzâd	'Aşk	6	170-172.
Ebu El-hazin Hicranî	Berk Hey'et-i Tahrîriyesine	6	173-175.
Ebu El-hazin Hicranî	Gazel	6	175-176.
Halîl Edîp	Bir Mektûp	6	176-180.
Fatma Nerîme Hanım	Şevk-ı Şûkrân	6	180-182.
Mehmed Necîp	Hüsnüne Mağrûr Bir Cûvâna Hitâb-ı Nasîhat-âmîz	6	182-184.
Hasan Vasfî	Mevlânâ	6	184-186.

Hasan Vasfî	Gazel	6	186.
Hasan Vasfî	Nazman	6	187.
Mehmed Remzî	Bir Gözyaşı	6	187-190.
İmzasız	Nazîre	6	190-191.
Mehmed Zîver	Viktor Hugo'ya Dâ'ir Bir Mülâhaza	6	191-192.
Eşref Paşa	Gazel	7	193-194.
Muallim Nâcî	Kıt'a	7	194.
Muallim Nâcî	Diğer	7	194.
Cenâb Berkî	Kıt'a	7	195.
Halîl Edîp	Alfred Demosa'nın Bir Sonesi	7	195-196.
Alaybeyizâde Nâcî	Gazel	7	197-198.
Eb'ul-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Mâkabline Tabi'dir	7	198-199.
Menemenlizâde Tâhir	Bî-İktidâr Bir Şâ'ir-i Mübâhi İçin Söylenmiştir	7	199-200.
Hasan Vasfî	Şu'arâ-yı 'Acemden Şâhî Nâm Şâ'irin Bir Gazeli	7	200.
Hasan Vasfî	Tevsi'en Tercüme	7	201-203.

Hasan Vasfî	Bir De Gazel	7	203-204.
Ali Ulvî	Kıt'a	7	204.
Ali Ulvî	Müfredât (Bir Mektûbun Serlevhası)	7	204.
Ali Ulvî	Bir Güzellik Resmi Hakkında	7	205.
Ali Ulvî	Bir Zât-ı 'Âlî-kadre Taktîm Ettiğim Tasvîrimin Arkasına Şu Beyti Yazmıştım	7	206.
Ahmed Râsim	Vicdân	7	206-207.
Abdülhekim Hikmet	Gazel	7	207-208.
İbnu's-Su'edâ Saffet	Bir Terekede İrâd Olunur Yolla Tertîb Edilen Nutuktur	7	208-210.
Hakkı Nevzad Lem'i	Pek Severiz (Müşterek Manzûme)	7	210-212.
Recep Vahyî	Sinek İle Örümcek Yâhûd İntibâh	7	213-217.
Mahmud Kemalettin	Gazel	7	217-218.
Fatma Nerîme Hanım	İstikâ	7	218.
Halîl Edîp	Nazîre	7	219.
Mazhar	Lehistan Edebiyâtından Bir Numûne	7	219-222.
Mehmed Remzî	Viktor Hugo'dan Mektûp	7	222-224.

Eşref Paşa	Gazel	8	224-226.
Halîl Edîp	Florinyan'dan	8	226-228.
Alaybeyizâde Nâcî	Esîr-i Gurbet Bir Mihnetzede Lisânından	8	228-230.
Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi Besîm	Ters'î-i Hayâl	8	231-233.
Halîd Ziyâ	Tahattur	8	233-235.
Ali Ulvî	Şerâreden Hazret-i Muallimin Bir Gazeline Nazîre	8	235-236.
Doktor Bafıalı Yanko	Fünûn	8	236-243.
Ali Kemal	Nazîre-i Gazel-i Şeyh Vafî	8	244.
M. Zac	İşkodra'dan Mektûp	8	244-245.
Eb'ul-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Muallim Şehseyr ve Fâzıl Bî-Nâzır Nâdirî Fevzî Efendi Hazretleri Edirne'ye Giderken Esnâ-yı Râhda Ezkiyâ-yı Zamânımızdan Müessisîn-i Fünûn Muharrîri Edîb-i Necîb 'Ömer Sacî Beyefendi'ye Yazdıkları Mektûptur	8	246-248.
Fatma Nerîme Hanım	Şarkı	8	249.
Mehmed Remzî	Alaybeyizâde Nâcî Beyefendi Hazretlerine	8	249-251.

Eb'ul-garîp Vicdânî (Nadirî Fevzî)	Hazreti Muallim Nâdirî Fevzî Efendi'nin Karîn-i Âbâd Hânedânından Hasan Tahsin Bey'e Yazdıkları Cevâp-nâmedir.	8	202-203.
Mehmed Remzî	Fırat Nehrinde Bir Kız	8	254-256.
İmzasız	Mesned-i Celîl-i Sadâretin Fehâmetli Devletli Kamil Paşa Hazretlerine Tevcihine Dâ'ir Bir Zât-ı 'Âlî-kadr Tarafından Tanzîm Olunan Kıt'a-i Târîhiyedir	9	257.
Eşref Paşa	Gazel	9	258-259.
Halîd Ziyâ	İncizâp	9	259-260.
Abdülkerim Sabit	Birâderim Mehmed Ali Bey Ki (Henüz On Yaşına Varmamıştır) Bir Sene Evvel Memûriyet-i El-'Azîzde İken Kendisine Gönderdiğim Nesâyih-âmîz Bir Manzûmedir	9	260-262.
Abdülkerim Sabit	Kıt'a	9	262.
Halîl Edîp	Jan Jak Rosso'nun Bir Genc Adama Yazdığı Mektûptur	9	262-265.
Mehmed Tevfik	Sevdiğim	9	266-267.
Ali Ulvî	Bir Kıt'a	9	267.

Ali Ulvî	Lamartin'in Maskat-ı Re'se 'Avdet Serlevhalı Manzûmesinden Bir Parça	9	268-269.
Doktor Bafralı Yanko	Fünûn	9	269-274.
M. Veysî	Viktor Hugo'dan	9	274-275.
Fatma Nerîme Hanım	Şarkı	9	275-276.
Eb'ul-garîp Vîcdânî (Nâdirî Fevzî)	Muallim Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Edirne Mektûbunun Mâ'badıdır	9	276-279.
Eb'ul-garîp Vîcdânî (Nâdirî Fevzî)	Mâkabline Tabî'dir	9	279-281.
Ali Kemal	Gazel	9	282.
Ahmed Râsim	Nısf'ul-Leyl (Musseter'in Âsârından Tercüme)	9	283-284.
Mustafa Cemîl	Şarkı	9	284-285.
Eb'ul-garîp Vîcdânî (Nâdirî Fevzî)	Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Tahsin Bey'e Yazdıkları Cevâpnâmenin Mâba'dıdır	9	285-287.
Muallim Feyzî	Kıt'a	9	287.
Mehmed Remzî	Fırat Nehrinde Bir Kız	9	288.
Eşref Paşa	Gazel	10	289-290.
Muallim Feyzî	Kıt'a	10	290.

Halîd Ziyâ	Müteverrim	10	291-293.
Ali Ulvî	Şarkı	10	293-294.
Ali Ulvî	Bir ‘Ayyâşın Tesellîsi	10	294.
Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi Besîm	Gazel	10	294-295.
Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi Besîm	Cenâb Mu’allimin Şerârede Münderic Bir Gazeline Nazîre	10	295-296.
Ahmed Râsim	İstiğrak	10	296-300.
Mehmed Tevfik	Gazel	10	301-302.
Abdullah Enver	Bir Mektûp	10	303.
Ali Kemal	Gazel	10	304.
İbnu’s-Su‘edâ Saffet	7. Cüzdeki Nutuktan Mâ’bad	10	305-308.
Ali Kemal	’Arz-ı Hâl	10	309-311.
Fatma Nerîme Hanım	Şarkı	10	311-312.
Mehmed Remzî	Fırat Nehrinde Bir Kız	10	312-314.
Mehmed Tevfik	Mezâristân	10	315-317.
Nâbîzâde Nâzım	Gazel	10	317-318.

Ahmed Râsim	Meşâhîr-i Meyhorân	10	318-320.
Eşref Paşa	Gazel	11	321.
Menemenlizâde Tâhir	Bir ‘Âşığın Sevdiginden Ayrılması	11	322-323.
Mehmed Necîp	Hazân	11	324-326.
Halîd Ziyâ	Ağlarım	11	326-327.
Mehmed Tevfik	Üstâd-ı Sühan-verân Muallim Nâcî Efendi Hazretlerinin Bir Gazel-i Meşhûrlarını Tahmîstir	11	328-330.
Doktor H. H.	Sâmi’-a-i Elvânnümûn	11	330-338.
Ali Kemal	Nazîre	11	338-339.
İbnu’s-Su‘edâ Saffet	Terâcim-i Âhvâl (Cenâb-ı Ekmel)	11	339-342.
Hasan Vasfî	Meşâhîr’ün-nisâ’dan	11	343-346.
Ahmed Râsim	Gecelerim	11	346-351.
Mehmed Remzî	Fırat Nehrinde Bir Kız	11	352.
Serî Paşa	Gazel	12	353-354.
Muallim Feyzî	Şarkı	12	354-355.
Mehmed Necîp	Fenâdan Bir Eser	12	355-358.

Said Beyzade Cemil	Kıt'a	12	359.
Ali Kemal	'Âlem-i Sihir	12	359-360.
Hasan Vasfî	Şi'irde İltizâm-ı Sıdk	12	359-360.
Abdullah Enver	Bir Mektûp	12	362-363.
Abdullah Enver	Üç Dört Yaşlarında Bir Nev-hayatın 'Âlem-i Vücûda Vedâ'sında Vâlide-i Lisânından Söylenmiş Sûzîşli Bir Târîhtir	12	363.
Abdullah Enver	Bir Kıt'a	12	363.
Said Beyzade Cemil	Hâne-i Pederi Ziyâret	12	364-366.
Hey'et-i Tahrîriye	Berk	12	366-367.
Doktor H. H.	Sâmi'a-i Elvânnümûn	12	368-374.
Mehmed Remzî	Fırat Nehrinde Bir Kız	12	374-384.

2.2. Şair ve Yazar Adlarına Göre Fihrist

YAZAR	YAZI BAŞLIĞI	SAYI	SAYFA
Abdullah Enver	Bir Mektûp	10	303.
	Bir Mektûp	12	362-363.
	Üç Dört Yaşlarında Bir Nev-hayatın ‘Âlem-i Vücûda Vedâ’sında Vâlideşi Lisânından Söylenmiş Sûzîşli Bir Târîhtir	12	363.
	Kıt’a	12	363.
Abdülhekîm Hikmet	Gazel	7	207-208.
Abdülkerîm Sabit	Birâderim Mehmed Ali Bey Ki (Henüz On Yaşına Varmamıştır) Bir Sene Evvel Memûriyet-i El-’Azîzde İken Kendisine Gönderdiğim Nesâyih-âmîz Bir Manzûmedir	9	260-262.
	Kıt’a	9	262.
Alaybeyizâde Nâcî	Gazel	1	12.
	Gazel	3	75-76.
	Şarkı	4	103.

	Berk Sâhib-i İmtiyâzı Mehmed Remzî Beyefendi'ye	6	163-164.
	Kıt'a	6	163-164.
	Gazel	7	197-198.
	Esîr-i Gurbet Bir Mihnetzede Lisânından	8	228-230.
Ahmed Râsim	Madam Sevigne'nin Kızına Bir Mektûbu	1	23-25.
	Vicdân	7	206-207.
	Nısf'ul-Leyl (Musseter'in Âsârından Tercüme)	9	283-284.
	İstîğrak	10	296-300.
	Meşâhîr-i Meyhorân	10	318-320.
	Gecelerim	11	346-351.
Ali Kemâl	Nazîre-i Gazel-i Şeyh Vâsî	8	244.
	Gazel	9	282.
	Gazel	10	304.
	'Arz-ı Hâl	10	309-311.
	Nazîre	11	338-339.
	'Âlem-i Sîhr	12	359-360.

Ali Ulvî	Kıt'a	7	204.
	Müfredât (Bir Mektûbun Serlevhası)	7	204.
	Bir Güzellik Resmi Hakkında	7	205.
	Bir Zât-ı 'Âlî-kadre Taktîm Ettiğim Tasvîrimin Arkasına Şu Beyti Yazmıştım	7	206.
	erâreden Hazret-i Muallimin Bir Gazeline Nazîre	8	235-236.
	Bir Kıt'a	9	267.
	Lamartin'in Maskat-ı Re'se 'Avdet Serlevhalı Manzûmesinden Bir Parça	9	268-269.
	Şarkı	10	293-294.
	Bir 'Ayyâşın Tesellîsi	10	294.
' Aşkî	İştîyâk	5	141-146.
Âteşdil	Bu Ne Zulmet-i Tenhâ'yi	3	88-92.
Alî Rûhî	Gazel	3	70.
Behzâd	'Aşk	6	170-172.

Cenâb Valî	Safâ-yı Çemen	1	15-18.
Cenâb Berkî	Harâbâtname	1	6-7.
	Gazel	2	36-37.
	Gazel	3	71.
	Kıt'a	4	100-101.
	Kıt'a	7	195.
Doktor Bafralı Yanko	Berk'ımıza İleride Derc Olunacak Ba'zı Mübâhis-i Fenniyyeye Mukaddime İttihâz Kılındı	1	25-29.
	Fünûn (Dimâğ ve Fa'âliyet-i Dimâğ)	2	44-49.
	Fünûn (Dimâğ ve Fa'âliyet-i Dimâğ)	3	79-86.
	Fünûn (Dimâğ ve Fa'âliyet-i Dimâğ Tabîr-i Âhirle Beyin ve Meleke-i 'Akliye)	4	119-122.
	Fünûn	8	236-243.
	Fünûn	9	269-274.
	Berk'ımıza İleride Derc Olunacak Ba'zı Mübâhis-i Fenniyyeye Mukaddime İttihâz Kılındı	1	25-29.

	Fünûn (Dimâğ ve Fa'âliyet-i Dimâğ)	2	44-49.
Doktor H. H.	Sâmi'a-i Elvânnümûn	11	330-338.
	Sâmi'a-i Elvânnümûn	12	368-374.
Ebu El-hazin Hicranî	Berk Hey'et-i Tahrîriyesine	6	173-175.
	Gazel	6	175-176.
Ebü' l-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Berk Mecmû'âsı Hey'et-i Tahrîriyesine	2	52-54.
	Bir Makâle-i Tazarru'-nümâdır	3	76-77.
	Makâle-i Tazarru'-nümâ	4	117-119.
	Dîvân	5	135-137.
	Dîvân	6	168-170.

Mâkabline Tabi'dir	7	198-199.
Muallim Şehseyr ve Fâzıl Bî-Nâzır Nâdirî Fevzî Efendi Hazretleri Edirne'ye Giderken Esnâ-yı Râhda Ezkiyâ-yı Zamânımızdan Müessisîn-i Fünûn Muharrîri Edîb-i Necîb 'Ömer Sacî Beyefendi'ye Yazdıkları Mektûptur	8	246-248.
Hazreti Muallim Nâdirî Fevzî Efendi'nin Karîn-i Âbâd Hânedânından Hasan Tahsin Bey'e Yazdıkları Cevâp-nâmedir.	8	202-203.
Muallim Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Edirne Mektûbunun Mâ'badıdır	9	276-279.
Mâkabline Tabi'dir	9	279-281.
Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Tahsin Bey'e Yazdıkları Cevâpnâmenin Mâba'dıdır	9	285-287.
Berk Mecmû'âsı Hey'et-i Tahrîriyesine	2	52-54.
Bir Makâle-i Tazarru'-nümâdır	3	76-77.
Makâle-i Tazarru'-nümâ	4	117-119.
Dîvân	5	135-137.
Dîvân	6	168-170.
Mâkabline Tabi'dir	7	198-199.

	Muallim Şehseyr ve Fâzıl Bî-Nâzır Nâdirî Fevzî Efendi Hazretleri Edirne'ye Giderken Esnâ-yı Râhda Ezkiyâ-yı Zamânımızdan Müessisîn-i Fünûn Muharrîri Edîb-i Necîb 'Ömer Sacî Beyefendi'ye Yazdıkları Mektûptur	8	246-248.
	Hazreti Muallim Nâdirî Fevzî Efendi'nin Karîn-i Âbâd Hânedânından Hasan Tahsin Bey'e Yazdıkları Cevâp-nâmedir.	8	202-203.
	Muallim Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Edirne Mektûbunun Mâ'badıdır	9	276-279.
	Mâkabline Tabi'dir	9	279-281.
	Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Tahsin Bey'e Yazdıkları Cevâpnâmenin Mâba'dıdır	9	285-287.
Eşref Paşa	Gazel	3	65-66.
	Gazel	4	97-98.
	Gazel	5	129-130.
	Gazel	6	161-162.
	Gazel	7	193-194.
	Gazel	8	224-226.
	Gazel	9	258-259.
	Gazel	10	289-290.

	Gazel	11	321.
Fatma Nerîme Hanım	Bûlbûle ‘Îtâb	4	116.
	Berk Heyet-i Muhteremesine	5	151.
	Şarkı	5	151-152.
	Şevk-ı Şükrân	6	180-182.
	İstikâ	7	218.
	Şarkı	8	249.
	Şarkı	9	275-276.
	Şarkı	10	311-312.
H. Kemâl	Üstâd Fezâ’il-müneddîm Tarîk Gazetesi Baş Muharrîri Sa’âdetli Sa’îd Beyefendi Hazretlerinin Mâhiyet-i ‘Ömr-i İnsânîye Dâ’ir Olan İfâdelerinden Zabt Edebildiğim Ba’zı Malûmat-ı Müfîdedir.	1	8-10.
	Nef’î	1	30-32.
	Mâhiyet-i ‘Ömr-i İnsânîye Dâ’ir İfâdeden Mâ’bad	2	37-39.
	Nef’î’den Mâ’bad	1	64.
	Mâhiyet-i ‘Ömr-i İnsânî	3	71-75.

	Mâhiyet-i ‘Ömr-i İnsânî	4	107-110.
Hakkı Nevzad Lem’ i	Gazel	5	147-148.
	Pek Severiz (Müşterek Manzûme)	7	210-212.
Halîd Ziyâ	Tahattur	8	233-235.
	İncizâp	9	259-260.
	Müteverrim	10	291-293.
	Ağlarım	11	326-327.
Halîl Edîp	Bahâr Yâhûd Zevk-ı Temâşâ	1	58-63.
	Mâzî	3	86-88.
	Gazel	4	111.
	Ziyâ Paşa Merhûmun Bir Gazeline Nazîredir	5	141.
	Bir Mektûp	6	176-180.
	Alfred Demosa’nın Bir Sonesi	7	195-196.
	Nazîre	7	219.
	Florinyan’dan	8	226-228.

	Jan Jak Rosso’nun Bir Genc Adama Yazdığı Mektûptur	9	262-265.
Harputlu Hayrî	Gazel	3	78.
	Gazel	4	104-105.
	Tahayyür	4	114-115.
	Şeyh Vasfî Efendi Hazretlerinin Gazel-i ‘Âliyelerine Nazîre	6	167-168.
Hasan Vasfî	Mevlânâ	6	184-186.
	Gazel	6	186.
	Nazman	6	187.
	Şu’arâ-yı ‘Acemden Şâhî Nâm Şâ’irin Bir Gazeli	7	200.
	Tevsi’-en Tercüme	7	201-203.
	Bir De Gazel	7	203-204.
	Meşâhîr’ün-nisâ’dan	11	343-346.
	Şi’irde İltizâm-ı Sıdk	12	359-360.
Hayret Efendi	Gazel	1	5.
	Gazel	2	34-35.
Hey’et-i Tahrî	Mukaddime	1	1-3

	Şükrân-ı Ni'met	2	33-34.
	Berk	4	102-103.
	Berk	4	128.
	İhzâr-ı Mahsûs	5	160.
	İ'tizâr	5	160.
	Berk	12	366-367.
Hüseyin Fevzî	Midilli'de Erbâb-ı Mâ'arifden Birâderimiz Hüseyin Fevzî Efendinin Risâlemiz Hakkında Bir Kıt'a-i Hikmet-âmîzdir	2	50.
İbnü'r-Reşad Ali Ferruh	Hak Yerini Bulur	2	41-43.
İbnu's-Su'edâ Saffet	Şeyh Edebâlî Hazretleri	1	18-23.
	Mûsikîye Dâ'ir Birkaç Söz	1	54-58.
	Mûsikîye Dâ'ir Birkaç Söz	3	93-96.

	Mersiye	4	112-114.
	Fâzıl Beydâni (Seyyid-i Şerîf-i Cürcânî)	5	137-140.
	Bir Terekede Îrâd Olunur Yolla Tertîb Edilen Nutuktur	7	208-210.
	7. Cüzdeki Nutuktan Ma'bid	10	305-308.
	Terâcim-i Âhvâl (Cenâb-ı Ekmel)	11	339-342.
İmzasız	Udebâ-yı Meşhûreden Bir Zât Tarafından İhdâ Olunmuş Bir Gazeldir	2	51-52.
	Nazîre	6	190-191.
	Mesned-i Celîl-i Sadâretin Fehâmetli Devletli Kamil Paşa Hazretlerine Tevcihine Dâ'ir Bir Zât-ı 'Âlî-kadr Tarafından Tanzîm Olunan Kıt'a-i Târîhiyedir	9	257.
M. Veyşî	Viktor Hugo'dan	9	274-275.
M. Zac	İşkodra'dan Mektûp	8	244-245.
Mahmud Kemalettin	Gazel	7	217-218

Mazhar	Lehistan Edebiyatından Bir Numûne	7	219-222.
Mehmed Necîp	Berk Hey'et-i Tahrîriye-i 'Âliyesine	4	125-128.
	Hüsnüne Mağrûr Bir Cûvâna Hitâb-ı Nasîhat-âmîz	6	182-184.
	Hazân	11	324-326.
	Fenâdan Bir Eser	12	355-358.
Mehmed Remzî	Bir Yetîm Lisânından	4	123-125.
	Andre Şenye'nin Âsârından (Londra'da İken Yazmış)	5	152-153.
	Bir Gözyaşı	6	187-190.
	Viktor Hugo'dan Mektûp	7	222-224.
	Alaybeyizâde Nâcî Beyefendi Hazretlerine	8	249-251.
	Fırat Nehrinde Bir Kız	8	254-256.
	Fırat Nehrinde Bir Kız	9	288.
	Fırat Nehrinde Bir Kız	10	312-314.
	Fırat Nehrinde Bir Kız	11	352.

	Fırat Nehrinde Bir Kız	12	374-384.
Mehmed Tevfik	Gazel	2	50-51.
	Gazel	2	63-64.
	Gazel	5	154.
	Sevdiğim	9	266-267.
	Gazel	10	301-302.
	Mezâristân	10	315-317.
	Üstâd-ı Sühan-verân Muallim Nâcî Efendi Hazretlerinin Bir Gazel-i Meşhûrlarını Tahmîstir	11	328-330.
Mehmet Zîver	Viktor Hugo'ya Dâ'ir Bir Mülâhazadır	5	156-159.
	Viktor Hugo'ya Dâ'ir Bir Mülâhaza	6	191-192.
Menemenlizâde Tâhir	Meyûs Bir Kız	1	13-14.
	Sû'âl	4	104.
	Bülbülün Zemzemesi	6	165-166.
	Bî-İktidâr Bir Şâ'ir-i Mübâhi İçin Söylenmiştir	7	199-200.
	Bir 'Âştığın Sevdiğinden Ayrılması	11	322-323.

Muallim Feyzî	Gazel	5	131-132.
	Kıt'a	9	287.
	Kıt'a	10	290.
	Şarkı	12	354-355.
Muallim Nâcî	Gazel	1	4.
	Bir Tezkire Cevâbı	2	35-36.
	Bir Mektûp	3	66-69.
	Gazel	4	98-99.
	Hâkim-i Kâi'nât Olsam	5	130-131.
	Ey Şeb-i Mehtâp	5	133-135.
	Şekspir'in Bir Sonesi	6	162-163.
	Kıt'a	7	194.
	Diğer	7	194.
Mustafa Cemîl	Üsküdar'dan Tebrîk	5	155.
	Şarkı	9	284-285.

Mustafa Reşid	Tebrik	4	101-102.
Nâbîzâde Nâzım	Gazel	1	14-15.
	Nâbîzâde Nâzım Bey'indir	2	40-41.
	Gazel	4	106.
	Ferdâ-yı Visâlde Vefât Eden Zevcesi İçin Bir 'Âşığın Yazdığı Kitâbe-i Seng-i Mezâr	5	133.
	Arabadaki	6	166-167.
	Gazel	10	317-318.
Ra' dî	Berk Hey'et-i Tahrîriyesine	5	148-149.
	Gazel	5	149-150.
Recep Vahyî	Sinek İle Örümcek Yâhûd İntibâh	7	213-217.
Said Beyzade Cemil	Kıt'a	12	359.

	Hâne-i Pederi Ziyâret	12	364-366.
Serî Paşa	Gazel	12	353-354.
Serveş	Gazel	4	100.
Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi Besîm	Ters'î-i Hayâl	8	231-233.
	Gazel	10	294-295.
	Cenâb Mu'allimin Şerârede Mûnderic Bir Gazeline Nazîre	10	295-296.
Üsküdarlı Süleymân Sâlim	Gazel	1	10-11.
	Gazel	4	99.

2.3. Edebî ve Diğer Türlerle Göre Fihrist

YAZAR	YAZI BAŞLIĞI	SAYI	SAYFA
Hiçbir Türe Dâhil Edilemeyen Çeşitli Yazılar			
Hey'et-i Tahrîriye	Mukaddime	1	1-3.
Hey'et-i Tahrîriye	Şükrân-ı Ni'met	2	33-34.
Hey'et-i Tahrîriye	Berk	4	102-103.
Hey'et-i Tahrîriye	Berk	4	128.
Hey'et-i Tahrîriye	İhzâr-ı Mahsûs	5	160.
Hey'et-i Tahrîriye	İ'tizâr	5	160.
Hey'et-i Tahrîriye	Berk	12	366-367.
Edebî Tenkit			
Muallim Nâcî	Bir Tezkire Cevâbı	2	35-36.
'Aşkî	İştîyâk	5	141-146.
Hasan Vasfî	Tevsi'en Tercüme	7	201-203.
Halîl Edîp	Florinyan'dan	8	226-228.

Ebû'l-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Hazreti Muallim Nâdirî Fevzî Efendi'nin Karîn-i Âbâd Hânedânından Hasan Tahsin Bey'e Yazdıkları Cevâp-nâmedir	8	202-203.
Ebû'l-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Tahsin Bey'e Yazdıkları Cevâpnâmenin Mâba'dıdır	9	285-287.
Hasan Vasfî	Meşâhîr'ün-nisâ'dan	11	343-346.
Hasan Vasfî	Şi'irde İltizam-ı Sıdk	12	359-360.
Kitâbe-i Seng-i Mezâr			
Nabizâde Nazım	Ferdâ-yı Visâlde Vefât Eden Zevcesi İçin Bir 'Âşığın Yazdığı Kitâbe-i Seng-i Mezâr	5	133.
Hâl Tercümesi			
İbnu's-Su'edâ Saffet	Şeyh Edebâlî Hazretleri	1	18-23.
H. Kemâl	Nef'î	1	30-32.
H. Kemâl	Nef'î'den Mâ'bad	2	64.
İbnu's-Su'edâ Saffet	Fâzıl Beydâni (Seyyid-i Şerîf-i Cürcânî)	5	137-140.
Mehmed Zîver	Viktor Hugo'ya Dâ'ir Bir Mülâhazadır	5	156-159.
Mehmed Zîver	Viktor Hugo'ya Dâ'ir Bir Mülâhaza	6	191-192.
Mehmed Remzî	Viktor Hugo'dan Mektûp	7	222-224.

Ahmed Râsim	Meşâhîr-i Meyhorân	10	318-320.
İbnu's-Su'edâ Saffet	Terâcim-i Âhvâl (Cenâb-ı Ekmel)	11	339-342.
Hatıra			
Ahmed Râsim	Gecelerim	11	346-351.
Mehmed Necîp	Fenâdan Bir Eser	12	355-358.
Hikâye			
Mehmed Remzî	Fırat Nehrinde Bir Kız	8	254-256.
Mehmed Remzî	Fırat Nehrinde Bir Kız	9	288.
Mehmed Remzî	Fırat Nehrinde Bir Kız	10	312-314.
Mehmed Remzî	Fırat Nehrinde Bir Kız	11	352.
Mehmed Remzî	Fırat Nehrinde Bir Kız	12	374-384.
Edebiyat Dışı Yazılar			
H. Kemâl	Üstâd Fezâ'il-müneddim Tarîk Gazetesi Baş Muharrîri Sa'âdetli Sa'id Beyefendi Hazretlerinin Mâhiyet-i 'Ömr-i İnsânîye Dâ'ir Olan İfâdelerinden Zabt Edebildiğim Ba'zı Malûmat-ı Müfidedir.	1	8-10.
Doktor Bafralı Yanko	Berk'ımıza İleride Derc Olunacak Ba'zı Mübâhis-i Fenniyyeye Mukaddime İttihâz Kılındı	1	25-29.

H. Kemâl	Mâhiyet-i ‘Ömr-i İnsânîye Dâ’ir İfâdeden Mâ’bad	2	37-39.
Doktor Bafralı Yanko	Fünûn (Dimâğ ve Fa’âliyet-i Dimâğ)	2	44-49.
İbnu’s-Su‘edâ Saffet	Mûsikîye Dâ’ir Birkaç Söz	2	54-58.
H. Kemâl	Mâhiyet-i ‘Ömr-i İnsânî	3	71-75.
Ebû’l-garîp Vicdânî	Bir Makâle-i Tazarru’-nümâdır	3	76-77.
Doktor Bafralı Yanko	Fünûn (Dimâğ ve Fa’âliyet-i Dimâğ)	3	79-86.
İbnu’s-Su‘edâ Saffet	Mûsikîye Dâ’ir Birkaç Söz	3	93-96.
H. Kemâl	Mahiyet-i ‘Ömr-i İnsanî	4	107-110.
Harputlu Hayrî	Tahayyür	4	114-115
Ebû’l-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Makâle-i Tazarru’-nümâ	4	117-119.
Doktor Bafralı Yanko	Fünûn (Dimâğ ve Fa’âliyet-i Dimâğ Tabîr-i Âhirle Beyin ve Meleke-i ‘Akliye)	4	119-122.
İbnu’s-Su‘edâ Saffet	Bir Terekede Îrâd Olunur Yolla Tertîb Edilen Nutuktur	7	208-210.
Doktor Bafralı Yanko	Fünûn	8	236-243.
Doktor Bafralı Yanko	Fünûn	9	269-274.

Ahmed Râsim	İstiğrak	10	296-300.
İbnu's-Su'edâ Saffet	7. Cüzdeki Nutuktan Ma'bid	10	305-308.
Doktor H. H.	Sâmi'a-i Elvânnümûn	11	330-338.
Doktor H. H.	Sâmi'a-i Elvânnümûn	12	368-374.
Edebiyat ve Tarih Konusundaki Diğer Yazılar			
Ebû'l-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Dîvân	5	135-137.
Ebû'l-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Dîvân	6	168-170.
Ebû'l-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Mâkabline Tabî'dir	7	198-199.
Ebû'l-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Mâkabline Tabî'dir	9	279-281.
Mektup			
Ebû'l-garîp Vicdânî	Berk Mecnû'âsı Hey'et-i Tahrîriyesine	2	52-54.
Muallim Nâcî	Bir Mektûp	3	66-69.
Mustafa Reşîd	Tebrîk	4	101-102.
Mehmed Necîp	Berk Hey'et-i Tahrîriye-i 'Âliyesine	4	125-128.

Ra'dî	Berk Hey'et-i Tahrîriyesine	5	148-149.
Fatma Nerîme Hanım	Berk Hey'et-i Muhteremesine	5	151.
Alaybeyizâde Nâcî	Berk Sâhib-i İmtiyâzı Mehmed Remzî Beyefendi'ye	6	163-164.
Ebu El-hazin Hicranî	Berk Hey'et-i Tahrîriyesine	6	173-175.
Halîl Edîp	Bir Mektûp	6	176-180.
M. Zac	İşkodra'dan Mektûp	8	244-245.
Eb'ul-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Muallim Şehseyr ve Fâzıl Bî-Nâzır Nâdirî Fevzî Efendi Hazretleri Edirne'ye Giderken Esnâ-yı Râhda Ezkiyâ-yı Zamânımızdan Müessisîn-i Fünûn Muharrîri Edîb-i Necîb 'Ömer Sacî Beyefendi'ye Yazdıkları Mektûptur	8	246-248.
Mehmed Remzî	Alaybeyizâde Nâcî Beyefendi Hazretlerine	8	249-251.
Eb'ul-garîp Vicdânî (Nâdirî Fevzî)	Muallim Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Edirne Mektûbunun Mâ'badıdır	9	276-279.
Abdullah Enver	Bir Mektûp	10	303.
Abdullah Enver	Bir Mektûp	12	362-363.
Mensur Şiir			
Cenâb Vahî	Safâ-yı Çemen	1	15-18.

Nâbîzâde Nâzım	Arabadaki	6	166-167.
Mehmed Necîp	Hüsnüne Mağrûr Bir Cûvâna Hitâb-ı Nasîhat-âmîz	6	182-184.
Halîd Ziyâ	Tahattur	8	233-235.
Halîd Ziyâ	İncizâp	9	259-260.
Halîd Ziyâ	Müteverrim	10	291-293.
Mehmed Necîp	Hazân	11	324-326.
Halîd Ziyâ	Ağlarım	11	326-327.
Şiir			
Muallim Nâcî	Gazel	1	4.
Hayret Efendi	Gazel	1	5.
Cenâb Berkî	Harâbâtname	1	6-7.
Üsküdarlı Süleymân Sâlim	Gazel	1	10-11.
Alaybeyizâde Nâcî	Gazel	1	12.
Menemenlizâde Tâhir	Meyûs Bir Kız	1	13-14.
Nâbîzâde Nâzım	Gazel	1	14-15.
Hayret Efendi	Gazel	2	34-35.

Cenâb Berkî	Gazel	2	36-37.
Nâbîzâde Nâzım	Nâbîzâde Nâzım Bey'indir	2	40-41.
İbnü'r-Reşad Ali Ferruh	Hak Yerini Bulur	2	41-43.
Hüseyin Fevzî	Midillide Erbab-ı Marifden Biraderimiz Hüseyin Fevzî Efendinin Risalemiz Hakkında Bir Kıt'a-i Hikmet-âmizdir	2	50.
Mehmed Tevfik	Gazel	2	50-51.
İmzasız	Udebâ-yı Meşhûreden Bir Zât Tarafından İhdâ Olunmuş Bir Gazeldir	2	51-52.
Halîl Edîp	Bahâr Yâhûd Zevk-ı Temâşâ	2	58-63.
Mehmed Tevfik	Gazel	2	63-64.
Eşref Paşa	Gazel	3	65-66.
Âteşzebân Veysî Paşazâde Alî Rûhî	Gazel	3	70.
Cenâb Berkî	Gazel	3	71.
Alaybeyizâde Nâcî	Gazel	3	75-76.
Harputlu Hayrî	Gazel	3	78.
Âteşdil	Bu Ne Zulmet-i Tenhâ'yi	3	88-92.

Eşref Paşa	Gazel	4	97-98.
Muallim Nâcî	Gazel	4	98-99.
Üsküdarlı Süleymân Sâlim	Gazel	4	99.
Serveş	Gazel	4	100.
Cenâb Berkî	Kıt'a	4	100-101.
Alaybeyizâde Nâcî	Şarkı	4	103.
Menemenlizâde Tâhir	Sû'âl	4	104.
Harputlu Hayrî	Gazel	4	104-105.
Nâbîzâde Nâzım	Gazel	4	106.
Halîl Edîp	Gazel	4	111.
İbnu's-Su'edâ Saffet	Mersiye	4	112-114.
Fatma Nerîme Hanım	Bülbüle 'Îtâb	4	116.
Eşref Paşa	Gazel	5	129-130.
Muallim Feyzî	Gazel	5	131-132.
Muallim Nâcî	Ey Şeb-i Mehtâp	5	133-135.
Halîl Edîp	Ziyâ Paşa Merhûmun Bir Gazeline Nazîredir	5	141.

Hakkı Nevzad Lem'i	Gazel	5	147-148.
Ra'dî	Gazel	5	149-150.
Fatma Nerîme Hanım	Şarkı	5	151-152.
Mehmed Tevfik	Gazel	5	154.
Mustafa Cemîl	Üsküdar'dan Tebrîk	5	155.
Eşref Paşa	Gazel	6	161-162.
Alaybeyizâde Nâcî	Kıt'a	6	163-164.
Menemenlizâde Tâhir	Bülbülün Zemzemesi	6	165-166.
Harputlu Hayrî	Şeyh Vasfî Efendi Hazretlerinin Gazel-i 'Âliyelerine Nazîre	6	167-168.
Behzâd	'Aşk	6	170-172.
Ebu El-hazin Hicranî	Gazel	6	175-176.
Fatma Nerîme Hanım	Şevk-ı Şükrân	6	180-182.
Hasan Vasfî	Mevlânâ	6	184-186.
Hasan Vasfî	Gazel	6	186.
Hasan Vasfî	Nazman	6	187.

İmzasız	Nazîre	6	190-191.
Eşref Paşa	Gazel	7	193-194.
Muallim Nâcî	Kıt'a	7	194.
Muallim Nâcî	Diğer	7	194.
Cenâb Berkî	Kıt'a	7	195.
Alaybeyizâde Nâcî	Gazel	7	197-198.
Menemenlizâde Tâhir	Bî-İktidâr Bir Şâ'ir-i Mübâhi İçin Söylenmiştir	7	199-200.
Hasan Vasfî	Şu'arâ-yı 'Acemden Şâhî Nâm Şâ'irin Bir Gazeli	7	200.
Hasan Vasfî	Bir De Gazel	7	203-204.
Ali Ulvî	Kıt'a	7	204.
Ali Ulvî	Müfredât (Bir Mektûbun Serlevhası)	7	204.
Ali Ulvî	Bir Güzellik Resmi Hakkında	7	205.
Ali Ulvî	Bir Zât-ı 'Âlî-kadre Taktîm Ettiğim Tasvîrimin Arkasına Şu Beyti Yazmışım	7	206.
Abdülhekim Hikmet	Gazel	7	207-208
Hakkı Nevzad Lem'i	Pek Severiz (Müşterek Manzûme)	7	210-212.

Mahmud Kemalettin	Gazel	7	217-218.
Fatma Nerîme Hanım	İstikâ	7	218.
Halîl Edîp	Nazîre	7	219.
Eşref Paşa	Gazel	8	224-226.
Alaybeyizâde Nâcî	Esîr-i Gurbet Bir Mihnetzede Lisânından	8	228-230.
Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi Besîm	Ters'î-i Hayâl	8	231-233.
Ali Ulvî	Şerâreden Hazret-i Muallimin Bir Gazeline Nazîre	8	235-236.
Ali Kemal	Nazîre-i Gazel-i Şeyh Vasfî	8	244.
Fatma Nerîme Hanım	Şarkı	8	249.
İmzasız	Mesned-i Celîl-i Sadâretin Fehâmetli Devletli Kamil Paşa Hazretlerine Tevcihine Dâ'ir Bir Zât-ı 'Âlî-kadr Tarafından Tanzîm Olunan Kıt'a-i Târîhiyedir	9	257.
Eşref Paşa	Gazel	9	258-259.
Abdülkerim Sabit	Birâderim Mehmed Ali Bey Ki (Henüz On Yaşına Varmamıştır) Bir Sene Evvel Memûriyet-i El- 'Azîzde İken Kendisine Gönderdiğim Nesâyih-âmîz Bir Manzûmedir	9	260-262.
Abdülkerim Sabit	Kıt'a	9	262.

Mehmed Tevfik	Sevdiğim	9	266-267.
Ali Ulvî	Bir Kıt'a	9	267.
Fatma Nerîme Hanım	Şarkı	9	275-276.
Ali Kemal	Gazel	9	282.
Mustafa Cemîl	Şarkı	9	284-285.
Muallim Feyzî	Kıt'a	9	287.
Eşref Paşa	Gazel	10	289-290.
Muallim Feyzî	Kıt'a	10	290.
Ali Ulvî	Şarkı	10	293-294.
Ali Ulvî	Bir 'Ayyâşın Tesellîsi	10	294.
Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi Besîm	Gazel	10	294-295.
Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi Besîm	Cenâb Mu'allimin Şerârede Münderic Bir Gazeline Nazîre	10	295-296.
Mehmed Tevfik	Gazel	10	301-302.
Ali Kemal	Gazel	10	304.

Ali Kemal	‘Arz-ı Hâl	10	309-311.
Fatma Nerîme Hanım	Şarkı	10	311-312.
Mehmed Tevfik	Mezâristân	10	315-317.
Nâbîzâde Nâzım	Gazel	10	317-318.
Eşref Paşa	Gazel	11	321.
Menemenlizâde Tâhir	Bir ‘Âşığın Sevdiğinden Ayrılması	11	322-323.
Mehmed Tevfik	Üstâd-ı Sühan-verân Muallim Nâcî Efendi Hazretlerinin Bir Gazel-i Meşhûrlarını Tahmîstir	11	328-330.
Ali Kemal	Nazîre	11	338-339.
Serî Paşa	Gazel	12	353-354.
Muallim Feyzî	Şarkı	12	354-355.
Said Beyzade Cemil	Kıt’a	12	359.
Ali Kemal	‘Âlem-i Sahr	12	359-360.
Abdullah Enver	Üç Dört Yaşlarında Bir Nev-hayatın ‘Âlem-i Vücûda Vedâ’sında Vâlidesi Lisânından Söylenmiş Sûzîşli Bir Târîhtir	12	363.

Abdullah Enver	Kıt'a	12	363.
Tercüme Anı			
Said Beyzade Cemil	Hâne-i Pederi Ziyâret	12	364-366.
Tercüme Hikâye			
Recep Vahyî	Sinek İle Örümcek Yâhûd İntibâh	7	213-217.
Mazhar	Lehistan Edebiyâtından Bir Numûne	7	219-222.
Tercüme Mektup			
Ahmed Râsim	Madam Sevigne'nin Kızına Bir Mektûbu	1	23-25.
Halîl Edîp	Jan Jak Rosso'nun Bir Genc Adama Yazdığı Mektûptur	9	262-265.
Tercüme Mensur Şiir			
Halîl Edîp	Mâzî	3	86-88.
Muallim Nâcî	Hâkim-i Kâi'nât Olsam	5	130-131.
Mehmed Remzî	Andre Şenye'nin Âsârından (Londra'da İken Yazmış)	5	152-153.
Muallim Nâcî	Şekspir'in Bir Sonesi	6	162-163.

Mehmed Remzî	Bir Gözyaşı	6	187-190.
Halîl Edîp	Alfred Demosa'nın Bir Sonesi	7	195-196.
Ahmed Râsim	Vicdân	7	206-207.
Ali Ulvî	Lamartin'in Maskat-ı Re'se 'Avdet Serlevhalı Manzûmesinden Bir Parça	9	268-269.
M. Veysî	Viktor Hugo'dan	9	274-275.
Ahmed Râsim	Nısf'ul-Leyl (Musseter'in Âsârından Tercüme)	9	283-284.
Tercüme Şiir			
Mehmed Remzî	Bir Yetîm Lisânından	4	123-125.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BERK'İN YENİ YAZIYA AKTARILMASI

1. Sayı

Kıt'a

Maşrık-ı efkârdan berk-ı ma'ârif parlayıp
Eyliyor baştanbaşa âfâk-ı 'ilmi nûra gark.
Çeşm-i 'ibretle kitâb-ı kâinata kıl nazar
Pertev-i feyz-i terakkiyle münevver garb ü şark

Şeyh Vasfî (Berk, 1887: 1)

(Siyâsiyyâtıdan Mâ'adâ Her Mesâ'ilden Bahseder.)

Mukaddime

Gülzâr-ı Şarkımız hazân-ı cehâletin îrâs edebileceği hasârâta mukâbil tedâfü'î âsâr-ı müessiresini ihzâra⁶ başladı. Bir milletin minhâc-ı medeniyette temîn etmiş olacağı mevki'-i 'irfânı her an ve zaman isbâta medâr olacak ancak âsâr-ı matbû'âtıdır. 'Âlem-i matbû'âtta âsâr-ı ma'ârif teksîrine mesâ'i-i cediyyede bulunan bir devlet zîrdestânını şu'le-i ma'ârifden müstenîr kılmış olacağından mâ'adâ âsâr-ı menşûresi esliha-i cedîde ile müsellaş şecî' bir arslan ordusu gibi ta'arruzât-ı ecânibi dahi dâfî' makâmındadır.

⁶ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvelerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Bugün bir cem'iyet âsâr-ı umrânîyenin intişâr ve ta'amümüne sa'y ve gayret etmesi o cem'iyetin rûy-ı 'arzda bekâ bulmak ümitlerini tekîd ve takviye edeceğini kâfildir. Çünkü 'âlemde her husûs ma'ârifin vesâtet-i mü'essiresine muhtâctır.

Ne büyük 'ibret ki altı yüz seneden beri İsviçre Cumhuriyeti'nin üç âşiyâne-i şîr-i miyânında temâdî saltanat etmesi hep gevher-i sanâyi'e, cevher-i ma'ârif sarfettiği mesâ'î lâıkası sâyesinde hâsıl olmuş bir ni'mettir.

Âfâk-ı şarkta ser-nümâ-yı zuhûr olacak bir sehâbın, iki saat hatta on dakika sonra nasıl bir inkılâbı bâdî olacağını erbâb-ı fennin ta'yîn etmesi gibi bugün sahne-i ma'ârifde isbât-ı vücûd edecek bir eser dahi istikbâlde ebnâ-yı vatana bir sa'âdet-i pür-mes'adeti tebeşîr eder. Bâhusûs ki resâ'il-i mevkûte-i edebiye müntesibin-i ma'ârifin efkâr-ı sâ'iyelerine bir vâsıta-yı hayr-hâhânedede bulunmak şerefini dahi hâ'izdir. Zîrâ: Sâni-i mutlak hazretlerinin benî beşere bahş buyurmuş olduğu fitrat-ı zekâyı 'âlâ eylemek için tabî'î bir vâsıtaya ihtiyâç görülür. Hâlbuki ezhân-ı beşere füyûzât-ı kâ'inâtı 'aks ettirebilecek ancak resâ'il-i fenniye ve edebiyedir.

İşte biz de bu emel-i hayra binâ mahzâ ehl-i vatâna bir hizmet-i müftehirede bulunmak ve padişâh-ı ma'ârif-perver efendimiz hazretlerinin cûlûs-ı meymenet-me'nûs şâhânelerinden beri ma'ârif-i millîye-i 'Osmâniyemiz hakkında ibrâz buyurageldikleri eltâf mâlâ-nihâyeye delâlet etmek üzere Berk nâmıyla bir risâle-i mevkûte neşrine mütecâsir olduk.

Risâlemiz her on beş günde bir neşrolunmak şartıyla e'âzım-ı udebâ-yı hâzıranın 'âsâr-ı âlîyesini câmi' bulunacaktır. Heyet-i risâlemizi teşkîl eden muharriirîn genç-'unvân mesûduyla mütehallî bulunuyor. Bu sebepten udebâ-yı ecnebiye-i muhtelifenin efkâr-ı 'âlîyesini bî't-terceme risâlimize derc edeceğimiz gibi ara sıra vukû' bulacak hatâlarımızın dahî kârî'în-i kirâm hazerâtı tarafından ihtâr ve teblîğ buyurulmasını hâlisâne ricâ ederiz.

Hey'et-i Tahrîriye (Berk, 1887: 1-3)

Gazel

-Muhyî-i edebiyât-ı ‘Osmânî Muallim Nâcî Efendi hazretlerinin risâlemize ihdâ buyurdukları bir gazel-i ‘âlîleridir.-

Sevilmiyor dedin ama hakikat öyle değil

Belâ eğerce sevilmez bu âfet öyle değil

Savarsın⁷ ah! Bizi nâzikâne sözlerle

Zerâfet öyle de olsa muhabbet öyle değil

Kadeh kırarsa da erbâb-ı dil gönül kırmaz

Dokunma hâtıra âdâb-ı ‘işret öyle değil

Bu böyledir dediğin sor da öğren öyle midir?

Uzun lakırdıya vâ’iz ne hâcet öyle değil.

Hukûk-ı ülfete Nâcî ri’âyet eyleyen

Nasıl fedâ edelim âdemiyet öyle değil.

Muallim Nâcî (Berk, 1887: 4)

⁷ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’ımızın Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Gazel

-Kütüphâneler müfettişi meşhûr Hayret Efendi hazretlerinin tenezzülen ihdâ buyurdukları bir gazel-i selîsleridir.-

Dökme ol zülf-i siyâhın rûy-ı rahşân üstüne

Müslümânsın küfrü tercîh etme îmân üstüne

Sâye-i zülfünde ruhsârından oldum feyz-yâb

Şerh-i tesvîd eylerim ben de gülistân üstüne

Ebrûma yâd eylesem zülfün döker ruhsârına

Alınır ya'nî hemen ol mâh-tâbân üstüne

Bülbülün dinler miyim feryâdını gül şevkine

Bir gülüm vardır güler gülberg-i handân üstüne

Ehl-i dil hep bir yere cem' olsa söylenmez yine

Böyle cem'iyetli söz zülf-i perîşân üstüne

Hayret Efendi (Berk, 1887: 5)

Harâbâtnâme

-Âteşzebânlıkla şöhret almış olan Cenâb Berkî'nin Berk'ımıza bir iltifât-ı 'âlîcenâbâneleridir.-

Yüz verip geldim der-i mey-hâneye

Bir tebessüm et dil-i mestâneye

Âşık-ı dîdârınım billâh ben

Eğri bakma her harâbâtîye sen

Ben fedâya hâzırım cân u teni

Lütfuna şâyeste kıl sâkî beni

Nice bir işten değil ey gül-'izâr

Eylemek terk-i hayât-ı müste'âr

Sun pey-â-pey sâğar-ı şevk-âveri

Şâdmân eyle dil-i gam-perveri

Ben harâb olsam da ey 'âlî-cenâb

Ver yine câm-ı şarâbı bî-hisâb

Bâdedir ehl-i dile âb-ı hayât

Nûş edince hâtıra gelmez memât

Katresi mey-nûşı eyler pür-safâ

Neşve-i gam-sûzına olmaz behâ

Câm-ı meyden parladıkça nûr-ı şevk

Cezbeler ezhâr eder erbâb-ı zevk

Mest olan endîşe etmez ‘âlemi

Gönlüne girmez hele dünyâ gamı

İstemem sensiz şarâb-ı nâbı ben

Maksadım sensin benim ey gül-beden

Rind-i bî-pervâ olan şâm ü seher

Vechine peymânedeyler nazar

İltifâtından beni dûr etme sen

Başka bir şey istemem dünyâda ben

Cenâb Berkî (Berk, 1887: 6-7)

Üstâd Fezâ'il-müneddim Tarîk Gazetesi Baş Muharrîri Sa'âdetli Sa'id Beyefendi Hazretlerinin Mâhiyet-i 'Ömr-i İnsânîye Dâ'ir Olan İfâdelerinden Zabt Edebildiğim Ba'zı Malûmat-ı Müfidedir.

'Ömr-i insânî su gibi akar gider. Çünkü 'ömür zamândan ve zamân ise lâyu'ad ve lâyuhsâ lahzalardan 'ibâret olup yaşamak diyebildiğimiz şey birbirini ta'kîp eden lahzaların içinde bulunmak demektir. Her lahzada insân tebdîl-i zamân eder te'emmül olundukda nihâyeti akar bir nehrin bahre dökülüp gâ'ip olması gibi 'ömr-i beşer dahî hitâm bulur yanî lahzaların durması ve insânın gerçekten 'ömür sürdüğünü bilmesi mümkün olmayıp lahzaların durması 'ömrün bitmesiyle olur. Vaktâ ki bîçâre çocuk şu cihân-ı süflâyâ vaz'-ı kadem-i şuhûd eder ibtidâ ki Hissî his-i ıstırâb ve birinci hareketi ezhâr-ı ıstırâb olur. Karlı boralı havâda dağda bir kulübede vaz'-ı haml eden kadının çocuğu his-i ıstırâbın sevkıyla dünyâyâ ayak basar iken ağlamaya başlar hareketinden dahî ezhâr-ı ıstırâbı nümâyân olur durur. Konakta envâ'-i tezyînât ve mefrûşât ile mefrûş-ı müzeyyen odada vaz'-ı haml eden hânımın mahsûl-ı izdivâcî rahm-ı maderden nüzûl ettiği anda sâlifül-beyân iki histen âzâde olamayıp ağlamaktan kendisini alamaz. Kulübede doğan çocuğun hâli âyîne-i tasavvurda görülüp karın ve soğuğun şiddetinden muzdarip olduğu hâtra gelse teslîm olunamaz. Zîrâ konakta her şey mevcûd ve mükemmel takım takım hıdmetkârân sobalar, lâlâlar, mürebbâlar var iken çocuğun ağlaması bir türlü kabul olamaz. Meme verilir yine susmaz işte şu hisler belâ istisnâ her ne sûretle⁸ olursa olsun hepsinde mevcûd fakat esbâb-ı mûcibe muhtelif

⁸ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'imızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlarin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

olur. İki üç yaşına gelince tavır ve hey'et-i girye⁹ ve firkat başka başka sûretlerde 'arz-ı hâlet edip ıstırâp gûnâ-gûn içinde yaşayan çocukların kimisi fakr u fâka sebep ile zayyik-ı ma'âşdan ve bir kısmı ise istediği müheyyâ olduğu için ağlar. Her sınıf adamların çocukları ağlar bir gün bir sebeple ağlayan çocuğun ertesi günü o sebep zâ'il olsa bile başka sebep-i kerihesi bulunur. Artık büyüye büyüye sinn-i temyîze vâsıl olup ahvâl-ı 'âlemi te'emmüle başladı mı geldiğine ezhâr-ı nedâmet edip 'avdet etmek 'azmiyle kendisini mahv ve telef edeceği sırada hâtif-i gaybdan dur¹⁰ davranma nidâsı gelir ki insânları zîr-zencîr esâretinde inil inil inilen o 'aşk ve 'alâka ve sevdâ ve hırs ve heves.

(Mâba'dı var.)

H. Kemâl (Berk, 1887: 8-10)

Gazel

-Hâmi-i tarz-ı kudemâ mefhar-ı ecille-i şu'arâ Üsküdarlı Süleyman Salim Beyefendi'nin Fuzûlî meşhûrun bir gazeline nazîre-i bî-hemtâlarıdır.-

Reng-i ruhsârın kaçan olsa nümâyân eylemiş

Güllerin dağ-ı hased-i bağrın kızıl kan eylemiş

Her perî şâmı eden nahvet-fürûş-ı 'izz u nâz

⁹ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'imizin Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

¹⁰ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'imizin Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

‘Âşıkânı ye’sle zâr u perîşân¹¹ eylemiş

Mürevveş¹² etmiş kimin hükm-i kazâ hâr u zelîl

Kimini iklim-i ‘izzette Süleymân eylemiş

Eyleyen âsâr-ı feyz-i kudretin halka ‘ayân

Kendini her kûşe-i hâtırda pinhân eylemiş

Küfr ü îmânı edip tertîb-i sun’-ı girdgâr

Sonra îcâd-ı reh geri müselmân eylemiş

Beyt-i esnâm olmaya şâyeste olmuş ba’zı hâk

Ba’zı hâki secdegâh-ı ehl-i îmân eylemiş

Ey olan me’mûrluk kaydında âgâh ol felek

Nice büyük me’mûr u âbâdânı vîrân eylemiş

¹¹ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

¹² Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Eyleyip Hak bir kulun sultân-ı dehr iken gedâ

Bir hakîr-i ahengîri şâh-ı cihânyân eylemiş

Eser-i pâkinden Fuzûlînin alıp Sâlim-i kemâl

Feyz-i Mevlânâ ile tertîb-i dîvân eylemiş

Üsküdarlı Süleyman Salim (Berk, 1887: 10-11)

Gazel

-Ser-efrâzân-ı şu'arâdan Alaybeyizâde Nâcî Efendi hazretlerinin bir gazel-i kerân-bahâlarıdır.”

Sanma bulmaz ‘âlem-i firkatta vicdânım enîs

Hüzn-i hicrânınla olmuştur dil u cânım enîs

Öyle bir feyz-i revân buldum ki ser-i ‘aşktan

Oldu cânânımla cân ruhumla cânânım enîs

Mâye-i cândır senin insâna ins ü ülfetin

Olma bir dem düşmen cânımla sultânım enîs

İhtirâz etsin biz ihvânız dîn-i âğyardan

Olmasın âğyâr ile ol mâh-ı Ken'ânım enîs

Oldular mûnis bütün hem-dertler dermân ile

Olmadı hayfâ benim derdimle dermânım enîs

Alaybeyizâde Nâcî (Berk, 1887: 12)

Mey'ûs Bir Kız

Goncalar! Ey latîf rû-güller!

Ey çemenzârı güldüren ezhâr!

Ey semânın safâsı ebr-i seher!

Ey gülistâna rûh-bahş-ı enhâr!

Ey vürûd-ı bahâr feyz-i âsâr

Cümle evrâkını açan eşcâr!

Ey sehâb-ı latîf ile mestûr

Mütebessim kılan cihânı kamer

Ey zelâm-ı leyâl içinde bi-dîn

Gecenin gözleri nücûm-ı semâ!

Ey tulû'u ile çehre-i dünyâ

Türlü elvâna gark olan hûrşîd!

Ey nağmekâr-ı bülbül-i mesrûr

Ey sabâh! Ey bahâr-ı şevk-ı efzâ!

Müncelî cümlelizde nûr-ı sürûr

Mütebessim cemâliniz her an!

Ya şu bîçâre kız neden mey'ûs?

Ne için her zaman enîs-i figân?

O da bir nev-şikûfte gonca demek

Bir çiçektir nihâl-i 'ismet

Ya neden her zamân bu mihnette

'Ömrü bîçârenin geçer efsûs!

Ey Hüdâ hikmetin ne olsa gerek?

Bu tefâvüt neden zuhûr etmek?

Menemenlizâde Tâhir (Berk, 1887: 13-14)

Gazel

-Nâbizâde Nâzım Beyefendi'nin risâlemize ihsân buyurdıkları bir gazel-i belîğleridir.-

Zevk-ı sevdâ doymadın 'âşık-ı perestâr olmadın

O kadar sevdim de 'aşkımdan haberdâr olmadın

Bahtiyâr olmaktı sevdâdan merâmı tab'ımın

Bahtıma düşmen kesildin tab'ıma yâr olmadın

Başucunda ben edîbâne-i kemâl-i hüzn ile

Ağladım şeb-i tâ-seher tenhâda bîdâr olmadın

‘İtizârın nâ-behengâm oldu ey nûr-ı nazar

Nazare-i hasretle benden hiç bîzâr olmadın

(29 Mart Sene 1301)

Nabizâde Nâzım (Berk, 1887: 14-15)

-Hüdâvendigâr vilâyeti ‘adliye müfettişi sa’âdetli Hüseyin Hamid Bey hazretlerinin Mahdûm-ı ‘âlfileri mîr-ma’ârif-simât Sâlih Beyefendi’nin vesâtat-ı ‘aliyeleriyle nâ’il olduğumuz Cenâb Vahî’nin bir eser-i latîfeleridir.-

Safâ-yı Çemen

Bir rûz-ı sa’âdet burûz edene birkaç ehîbbâ-yı mekârim ihtivâ ve oda-yı hakâyık-eşnânın refâkat-i mûcib-i mefharetlerine mazhar olmuş ve berâ-yı seyr ü tenezzüh etrâfı kışt ü güzâr etmekte bulunmuş iken hârkul’âde bir manzara-i nazar-ribâ birdenbire pîşgâh-ı nazarıma çarpmasın mı?

Ne yapayım! Meftûr olduğum fitrat-ı şâ’irâne sâ’ikasıyla şu mesîregâh-ı fuyûzât-ı ktinâhî bir müddet hayrân hayrân seyr ü temâşâyâ daldım. Hakîkaten bulunduğumuz mevki’ ferahfezâ gayetle şâyân-ı temâşa ve derece-i fevk’el-gâyede hayretbahşâ idi.

Bir yanda tâb-ı hûrşîd bir yanda cûşîş-i âb

Bir yanda şevk-ı vicdân bir yanda zevk-ı ahhâb

Bu manzara-i dil-güşâ tabî'atın bir bedî'a-i hak-nümâsı zannolunurdu. Çemenistânı behiştâsânın müjde-i makdem-i bahâr ile kesb eylediği letafet erbâb-ı temâşâyâ 'arz eylediği numune-i tarâvet ve safvet nice şu'arâ-yı âteşzebânânî dembeste ve mebhût ve nice udebâ-yı mu'ciz-beyânânî vakf-ı 'acz u hayret ederek meskût bırakacak derecede idi:

Ezhâr-ı safâ nisâr-ı gülzâr

Hemreng-i 'izâr-ı mâhir ü yân

Âvâz-ı ferahfezâ-yı mürgân

Eylerdi dili masûn-ı ekdâr

Hele âyâm-ı ma'dûde-i 'ömrüm gibi şitâbân şitâban cereyân edip giden ve vatan-ı 'azîzden cüdâ olarak gece ve gündüz te'sîr-i firâk ve iştiyâk ile bir 'âşık-ı fîrkatzede misilli figân eden enhâr-ı hûş-reftârın cuşuş ve 'andelîbân-ı hûş-nevâyânın nağamât-ı rûh-perverâne ve terennümât-ı rikkat-âverâne ile nâle ve feryâd edişi insâna ta'rîfi pek müşkil bir neşve-i rûhânî ve tevsîfi gayr-ı kâbil bir cazibe-i vicdânı bahş eder de bir şâ'ir-i hakîkat-peresti:

Ya cihânı hulde döndermişti Rabû'l-'âlemîn

Ya ki inmişti denir dünyâyâ cennât-ı berîn

Şu bedî'a-i tabî'iyeyi kudret-i bâliğa-i rabb-ı 'izzet ûlû'l-ebbâra bir destgâh-ı baht u hayret ve bir kat daha numûne-nümâ-yı cennet etmek için bir taraftan nesîm-i 'anber-i şemîmi hafîf hafîf vezzân ettiriyor ve diğer taraftan mütevellin bulutlar latîf latîf küre-i nesîmi-i hevâmız dâhilinde bir tarz-ı lâubâliyâne ve dil-ferîbânede tahrîk ediyordu.

San levha-i kâ'inâta ol an

Bir şekl-i safâ teressüm imiş

Ezvâke gark oluyordu her cân

Gûyâ ki ferâh tecessüm imiş

Bu esnâda etrâfı bir sükûn-ı garîbâne kaplamış ve bir sükût-ı hükm-i âferînâne istîlâ eylemiş idi. Bu sükûn ve sükût içinde yalnız gönlüm söylüyor kâ'inâtta onun envâr-ı kudsiyâne ve sânihât-ı feyyâzanesinden isti'âne ve istifâza ediyordu:

Dil mazhar-ı ser-kibriyâdır

Dil Tûr-ı tecellî-i Hüdâdır

Ey hâme gel artık ihtisâr et

Kes bahşî sükûtı ihtiyâr et.

Cenâb Vahî (Berk, 1887: 15-18)

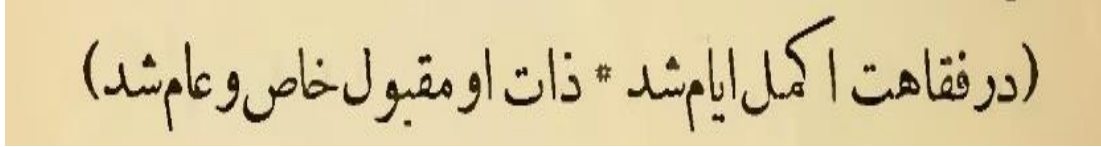
Şeyh Edebâlî Hazretleri

Müşârunileyh mefhâr-ı dûdmân-ı saltanat, Sultân 'Osmân Gâzî Hazretlerinin 'asr-ı şevketleri fühûleyh 'ulemâsından olup altı yüz altı sene-i hicriyesinde Konya vilâyeti kazâlarından Karaman kazâsında kademnihâde-i mehd-i fazîlet olmuştur.

Âvân sebâbında vatanının yetiştirdiği 'ulemâ-i fezâ'il intimâdan makeddemât-ı 'ulûmu tamâmiyle telemmüz edip müşârunileyhin dâ'ire-i iktidârını semend-i isti'dâdının cevalânına müsâ'id bulmamakla ikmâl-i tahsîl zımında evvel zamân mekar-ı erbâb-ı 'irfân olan Şâm-ı şerîfe gitmişti.

Orada kimileyin 'ulemâdan birtakım zevât-ı fâzılâya intisâp ve bir haylî müddet bezl-i cehd u gayretle 'ilm-i usûl ve fûrû' ve fenn hadîs ve tefsîri ve sâ'ir

‘ulûm-ı ‘âliye ve âliyei hakkıyla iktisâb eyledi. Bâhusûs: ‘ilm-i fıkha¹³ mücerred ‘inâyet-i rabbâniye olmak üzere

medhiyesine şâyân olacak derecede sâhib-i fazl u kemâl olmuştu.

Birkaç sene o mevki’de tadrîs-i ‘ulûm ve fûnûn ile iştiğâl ve hakkıyla ibrâz-ı meziyetkemâl ettikten sonra hubb-ı vatan sâ’ikasıyla memleketine ‘avdet eyledi. Henüz birkaç mâh zarfında idi ki nâm-ı fazîletittisâmı elsine-i enâmda devrâna başladı. Hatta: Âvâze-i şöhrat-i kemâli zât-ı hazret-i Şehriyâriye bile ‘aks eyledi.

Tevsî’-i ma’ârif yolundaki müsâ’idât ve erbâb-ı ma’ârif hakkındaki lûtf ü ‘inâyâtıyla mülk ve devleti serteser ihyâ ve çeşm-i milleti hakîkaten rûşenâ eden metbû’-ı mefehham sevgili pâdişâhımız efendimiz hazretleri gibi cedd-i ekremleri dahi erbâb-ı ma’ârif fevku’l-hadd müteveccih ve mültefit bulunduklarından fâzıl-ı müşârunileyhin sadâ-yı kemâli mesmû’-ı hilâfetpenâhileri olur olmaz derhâl nezd-i hümayûnlarına celb ederek envâ’-ı iltifât ve ‘inâyât-ı şehriyârileriyle taltîf ve tekrîm buyurdular.

Pâdişâh-ı kadr-i âgâhın bu iltifâtı üzerine kâmil-i meşârın kadri derece-i nihâyede tezâyüd ve tereffü’e başladı. İmtiyâz ve iktidârı bir râddede irtikâ etti ki beyne’l-nâs husûsât-ı mu’zilede kendisiyle meşveret olunmaksızın ve hattâ: Mehâm-ı umûr-ı devlette bile re’y-i musîbine¹⁴ mürâca’at edilmeksizin bir iş görülmez ve re’y-i rezînine karşı bir kevne karar verilmez oldu.

¹³ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

¹⁴ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Fazîlet ve kudreti gibi sâ mân ve serveti de az bir zamân içinde hadd u hesâba sığmaz bir dereceye varmış ise de zâten kayd-ı hestî ve nîstîden rehâ bulunan çeşm-i istiğânâkârîsinde esâs kâ'inât bile hiç hükmünde bulunduğundan o raddedeki servetin ehemmiyeti de hiç içinde hiç gibi idi.

Yalnız: Hemân mâmeleki nisbetinde bulunan bir büyük mebâliğ-i sarf ile gelip geçen misâfirin ve misâkine mahsûs olmak üzere bir zâviye-i felekbünyâd-ı te'sîs ve binâ ettirerek pek çok ayında ve revendenin âsâyîş ve istirahatı husûsât-ı hayriyesini tesviye ve te'mîne muvaffak olmuşlar idi.

Ba'zı rivâyete göre pâdişâh tevâzu'-penâh ekser-i leyâlî-i mübârekede telattufen zâviye-i mezkûrede beytütet buyurmak gibi tenezzül-i 'âlem-perverâne ibrâz buyurdıkları meşhûrdur.

Hatta: Yine bir gece zâviye-i mezkûreyi teşrîf buyurarak bir haylî zamân oturduktan sonra az bir vakit uykuya daldıkları hâlde şu sûretle bir hâdise-i gaybiyeye müsâdif oldukları meşhûr ve mütevâtirdir. Şöyle ki:

Müşârunileyh Edebâlî Hazretleri bir mevki'-i ma'nevîde mukâbele-i şevketlerinde bulundukları hâlde kendisinin koltuğu altında bir mah-ı münîr-i tülû' ve zuhûr ederek derhâl Pâdişâh-ı şevket-penâhın koynuna ilticâ ve dehâlet eyler ve mu'ahharan bu vakı'ayı müte'âkib olarak yine bulundukları mevki'de bir nihâl-i tûbâmisâl-i peydâ ve zâhir olarak zeyrinde bulunan cibâl-i refî'a ettiğinden neb'ân eden bir cûybârın etrâf ve civârına hâsıl ettiği birtakım enhâr-ı latîfe kenârına tecemmü' etmiş birçok halk görülür ki bunların içlerinden kimi enhâr-ı mezkûreden bi'l-nefs-i intifâ' etmekte kimisi de huy u enât ve mevrû'âtını ervâ ve iskâ ile meşgûl bulunmakta idi.

Ertesi günün sabâhı Şeyh müşârunileyhle vukû' bulan mülâkat şevketlerinde vâkı'a-i meşhûdeyi 'aynıyla kendisine nakl ve ifâde buyururlar müşârunileyh rû'yâyı kemâl-i dikkatle dinledikten ve biraz müddet te'emmül ve tefekkür ettikten sonra

tevcîh ve ta'bîre âğâz ile: Pâdişâh-ı kudsi¹⁵-mekânın yakında câlis-evreng saltanat olacaklarını ve nesil şevketlerinin dahi ilâ-âhirü'd-devrân erike-nişîn 'izz ü iclâl bulunacaklarını 'arz ve tebeşşîr eyledi.

Vâkı'a-i mezkûreden birkaç gün mürûrunda rü'yânın mukaddime-i hayriyesi olmak üzere kendi kerîme-i muhteremelerinin 'akd ve tezvîcini pâdişâh hikmet-penâha 'arz u teklîf ile şems ve kamerin iktirân ve ictimâ'i kabîlinden olmak üzere mâbeynlerinde 'akd-i resmîyân¹⁶-ı mihr-i sa'âdet ve rabt-ı musâhare-i feyz ve hikmet buyurdular.

Sultân Orhan me'âlî-'unvân ve sâ'ir şehzâdegân necâbetnişân ol mihr-i mukaddesten fûrûğ-efşân-ı evc-i ikbâl oldular. Hicret-i nebeviyenin yedi yüz yirmi altıncı salı hengâmında Şeyh me'âlî-fıtratın sin-i sa'âdetleri yüz yirmisine bâliğ olduğu hâlde vâsıl-ı rahmet-i rahmân ve ondan bir mâh sonra kerîme-i necîbeleri târik-i cihân ve üç mâh mürûrunda dahi sultân kuds'unvân-ı 'âzîm gülşenserâ-yı cenân oldular. Rahmetu'llâha 'aleyhim ecma'în.

(تا ابد پابنده بادا دولت عثمانیان
تاقیامت باد قائم عزت آن خاندان)

İbnu's-Su'edâ Saffet (Berk, 1887: 18-23)

¹⁵ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

¹⁶ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Madam Sevine'nin Kızına Bir Mektûbu

(Te'sûf-i mâderâne)

Semere-i nihâl-i hayâtım, sevgili yavrum. Sana dehşet-me'al bir hâl-i esef iştîmâl nakledeceğim: Buraya geleli üç sâ'at oldu. Paris'ten müfârat ve mübâ'adet etmemek maksadı perşembe günü akşama kadar dünyâdan ve o dünyânın velvele-i sâmi'a-hırâşından âzade bulunmak için idi. Kendi kendime bir ma'bed yaptım dâmân-ı zühde ve takvâyâ sarıldım. Ma'bedimde fâtirü's-semâvât¹⁷ ve el-arza tazarru' ve efkâr ve mülâhazât-ı hakîkiye ile iştigâl etmek istedim. 'ibâdethânemde 'aşk-ı Allah için vesâil-i dîniye ve esbâb-ı hekîmâne aramak ile tazyîk-i nefis ettim. Hangi insan vardır ki nefis, şehvet, fikr-i müellem, hiss-i mazîk gibi kuvvetlerin elinden tahlîs-i gürîbân edebiliyor. Ben her ne kadar tarîk-i zühde sâlik olmayı ârzû eder ve ondan başka bir hâtırayı tahattur etmene tecvîz eyleridimse de senin hâtıra-i muhabbetin yine benim muhabbet-i mâderânem dâ'ima seni düşünmeyi senin dîdârını görmeyi elhasıl seni hâtırlamayı bana tavsiye ettiler. Nihâyet hani sevdiğin o ağaçlı karanlık yol yok mu? İşte o yolun nihâyetindeki çimenli seddin üzerine oturarak ve seni o seddin üzerinde birkaç defalar âğûş-ı muhabbet ve nevazîşime aldığımı ve orada oturduğunu düşünerek sana mektûp yazmaya başladım. Mektûbım, hissiyât-ı derûnumu kâmilan anlatamaz. Zîrâ tercümân-ı efkârım olan hâmem hissiyâtıma gülşen fart-heyecândan mütehayyir kalmıştır. Lakin 'acep ben seni orada hiç görmedim mi? Nasıl oluyor da bu efkâr-ı ıztırâb-âsâr kulübemden güzâr ediyor. Evimin, gülisânın, memleketin, bahçemin içinde bir mahal yoktur ki orada ben seni görmemişimdir. Hiçbir mahal yoktur ki bana hayâl-i cemâlini der-hâtır ettirsin. Lakin bu der-hâtır ediş nasıl olursa olsun mutlak yüreğime bir acı bir ıztırâp geliyor. Ben seni görüyorum. Sen benim yanımdasın seni düşünüyorum. Tekrâr düşünüyorum. Beynim, fikrim yoruluyor. Kızım seni çıldırırcasına severim. Seni çok aradım. Fakat netîcesinde benden iki yüz fersah uzakta

¹⁷ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

olduğunu anlayınca bir ye's gölü içine daldım kendi kendime: Nûr-ı 'aynım sana mâlik değilim dedim.

Ahmed Râsim (Berk, 1887: 23-25)

Berk'ımıza İleride Derc Olunacak Ba'zı Mübâhis-i Fenniyyeye Mukaddime İttihâz Kılındı

Dehâ-yı beşerin hengâm-ı tufûliyeti itlâkına sezâ olan bir zamândaki insânın muhâtindeki eşyâ ile olan nisbet ve rabîtâyı henüz itlâ' hâsıl etmekten 'âciz bulunduğu ve âfâk-ı tefekkürât ve tasavvurâtında sân'i-i mutlaka vücûd verecek kevkeb-i lâmi'in pertev-efşân olmaya ancak isti'dâd kesb ettiği bir zamân idi. İşte öyle bir zamân bâhirü'l-cerânda mevcûdât-ı tabî'iyenin sûret-i teşekkül ve esbâb-ı tevellüdlerini yani nasıl ve niçin yaratıldıklarını meydân-ı birûza götürerek hakâyık-ı eşyâya vâsıl olabilmek ve binâ-yı 'âlîye kudret ve kuvvet-i samdâniyeyi bir kât deha te'yîd ve teslim eylemek fikr-i mecbûrisi evvel-be-evvel arz-ı bâbîl-i havâlîlerinde ser-nümâ-yı zuhûr olmuştu. Ebnâ-yı beşer hâlik-ı Yezdânın vücûduna dâl olan âsâr-ı künyeyi bir nazar-ı baht u hayretle telakkî ve temâşâ eyledikleri sırada medeniyet-i hâzırânın mehd-i cihân-arası olan Şarkta bugün melekât-ı 'akliye-i beşeriyenin terkiyât-ı mütevâliye ve dâ'imesine bir mikyâs ciddî ve aslî denmeye hakkıyla kesb-i selâhiyet etmiş olan fenn-i 'âlî-i hikmet-i mebâdisiyle uğraşılmakta ve bu vecihle insâniyete fezâ-yı nâ-mütenâhî içinde yeni bir çığır açılarak esbâp ile âsâr beynindeki nisbetin zâhire çıkması için misâlin ve mezâhib-i muhtelif-i felsefiye icrâ-yı hüküm ve nüfûz eylemekte idi.

Fî'l-vâki' fenn-i hikmet eshâbı 'asrımızda olduğu gibi mantık ve riyâziyâtta istifâde ve 'ulûm-ı tabî'îyeye kesb-i vukûf eyledikten sonra onların kuvve-i mecmû'asıyla hakâyık-ı eşyâyı tefahs ve teharrîye şitâp etmiş değildiler.

Bu sebepten idi ki ötede hakikat-i mutlaka gibi telakkî olunan söz beride ğuluv derecesinde mübâla'ğa ve daha doğrusu kizb-i sarîh gibi âhz u kabûl olunur ve birinin

mesleği diğerine tamâmıyla zıdd olarak kuruluyor idi. Bu hengâmeye nihâyet vermek zamânı gelmiş idi. Vaktâ ki Flemenk'te "İspinoza"lar, İngiltere'de "Bakon"lar, Fransa'da "De Kart"lar, Almanya'da "Lepniç"ler ve "Kant"lar mehdârâ-yı vücûd oldular, fenn-i hikmet bulunduğu hâl taklît ve tağşîşden mertebe-i besâdat ve vassâfiyete îsâl olunmuş ve hele 'ulûm-ı tabî'iyeye ilerledikçe dâire-i mezâhib bâtılâ-i felsefi gereği gibi darlaşmıştır. Çünkü: 'ulûm-ı tabî'iyeden teşrîh-i tatbîki râh-ı hakikat iddi'âsıyla te'sîs ve ebnâ¹⁸ olunmuş olan o köhne geçitleri zîr u zeber¹⁹ edip teşrîh-i hurda beyni selefine 'arz-ı dest-i mu'âvenet eylemiş 'ilm-i müstehâsât ise arada bulunan halâyı imlâ ile insân ile hayvânât beynindeki eşkâl-i mechûleyi keşf ve ihrâca medâr olmuştur.

'İlm'ül-'arz mâzîdeki kuvâ-yı tabî'iyenin bugünkilerden zerre kadar farklı olmadıklarını ve olamayacaklarını isbât-ı 'ilm-i menâfiü'l-a'zâ ise melekât-ı 'akliyenin taht-ı tâbi'yet-i idâre-i bedende vâka' olduğunu ve 'uzviyetle melekât-ı mezkûrenin muvâzi bir sûrette neşv ü nümâ bulunduklarını eşrâb eylemiştir.

'İlm-i rûh kuvve-i muhâkemenin nasıl bir meleke-i müktesibe olduğunu efhâm ü-l-hâsıl 'ilm-i beşer 'urûk ve âkvâmın nasıl dereke-i hayvâniyattan derece-i insâniyete te'âlî ettiklerini i'lâna vâsita olmuştur. Târîh ile edebiyâta 'atf-ı nigâh olunursa bunlar hemân her devir ve 'asırda vahşetle bedevviyetin icrâ-yı âhkâm ettiğini gösterirler. Medeniyet ki cem'iyette vücûdu lâbûd olan âhenk ve intizâmın esâsîdir, tabî'iyet-i beşeriye münhasır bir nizâm vâhid değildir. Bu birçok müşkilâtla kuvvadan fi'ile çıkarılabilmiş bir terbiyenin hüsn-i netîcesidir ki nice â'sâr-ı mâzîyenin envâ'i ve 'urûk-ı insâniye üzerine bırakmış olduğu te'sîr her birerlerimizde lâ-yenkat'i tekerrur ve vücûdun neşv ü nümâsı evânında böylelikle her şahıs üzerinde 'aynı kuvvânîn teşekkül teceddüd eylemiştir ki işte 'âlem-i 'uzviyet o kuvvânîn ile bâkî ve kâ'imdir.

¹⁸ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'imizin Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

¹⁹ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'imizin Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Her ne hâl ise kisti-i fenn-i ‘âlî-i hikmet telâtam-ı efkâr ve tasavvurât-ı beşeriye arasında sallana sallana gâh-ı mersâ-yı hakîkate çıkararak ve gâh-ı ‘ummân-ı keşf-i cehâlete dalarak bugünkü bulunduğu hâle gelebilmiştir. Şu mukaddimeciği mütâla’a buyuracak zevât ihtimâl ki mevzû’un ‘ulviyetiyle sâhib-i makâle beyinde nisbet bulmasınlar. Ama biz müntesibîn-i tıptan olmak şerefiyle tefâhür edenlerden bulunduğumuzdan bu bahs pek de mesleğimizin hâricinde bahslerden sayılamaz.

Ma‘ârizlara tesâdüf etmek tabî’î olduğunda şüphemiz yoktur fakat biz onlara şimdiden hikemiyyûndan Total’in âtîdeki cevâb-ı hikmet-i beyânını vermekten çekinmeyiz:

“Bize vekâyî’-i müsbete lâzım ve tabî’atle ‘akl-ı selîm üzerine mü’esses bir feylesofu elzemdir.

Doktor Bafraı Yanko (Berk, 1887: 25-29)

Nef’î

İki buçuk asır evvel bir şâ’ir-i mâhir lâhûti kadd-i minhâde âlem-i nâsût olmuş ve cihân edebiyâtı envâr-ı feyzâ feyzine kandırmıştır.

Bizlerce şâ’ir-i yegâne-i rüzgâr tevsîfine lâyık olan Nef’înin bu gün ellerde dâ’ir olan âsâr-ı hikmet disârı fenn-i celîl-i edebiyâtın dekâyik ve hakâyıkına vâkıf herhangi munsıf-ı edeb-perest tarafından tettebbu’ ve mutâla’a olursa müşârunileyhin fesahatçe ve ba-hûsus belâğatca büyük bir mevk’î ihrâz ettiğı teslim olunur.

Öyle bir halde ki cihân-ı edebiyâtta bıraktığı âsâr-ı bilîgânesi müşârunileyhin kudret-i edebiye ve mahâret-i hâkimîyesini ve isbât iden kasa’id-i meşhûresini iki buçuk ‘asırdan beri taklîd ile uğraşanlardan hiç birisi müşârunileyhin ka‘abına varamamıştır. Nef’î bu hesâ’is-i mümtâza ve belâğat-ı fevk’âlâdesiyle şu‘ârâ-yı ‘Osmâniyenin yegâne medâr-ı iftihârı ve dühâtın bir nicelerindendir.

Nef’î ki cihân edebiyâtı gülşen-i ma’rifet-sünûhından sahîhen hisse-yâb eylemiş bir şâ’ir-i mâhir olup âsârında (haşv ü zücâf) gibi şâ’ibe-i nâ-tüvânı

bulunmadıktan başka lisân-ı ‘Osmânîye ye gerçekten hizmet etmiş şu’arânın da bir nicesidir. Sultân Ahmet Hân-ı sâlat devrinde âsitâneye gelip kesb-i şöhret ve nâm etmiş bir nihrîr-i rengîn-i edâ olup her ne kadar ekser tasavvurât ve tesbîhâtı garâ’ib görünür ve mübalağayı pek ileri götürdüğü müşâhade olunur ise de yine bunlarda hoşâ gitmeyecek mertebeden â’lâdır. Eğerçe şâ’ir mâhir-i fahriyeye lüzûmundan ziyâde temâyül göstermiş ise de bu hâli kendisi için bir şey ‘add olunamayıp her hâlde ma’zûr tutulmak iktizâ eder.

Müşârunileyh ‘akîdesi pâk-i sâhib-‘ulüv-cenâp bir hekîm-i ‘âlî-bünyâd olup şu’arâ-yı ‘Osmânîye meyânında hiçbir şâ’ir kendisine ‘adîl olamamıştır. Kasâ’id ve gazeliyâtı matbû’ ise de ve fakat lisân-ı Fârsîde olan âsâr-ı nâdire-i edebiyesi nâ-matbû’dır. Sultan Murâd Râbi’nin mazhar-ı iltifât ve taktîri ve karîn-i be-nâm şevket-i rehîni olmuştur. Sihâm-ı Kazâ nâmında mevcûd olan mecmû’asından nümâyân olduğuna göre zamânında vüzerâ ve ‘ulemâ ve şu’arâdan pek çok kimseleri galîz galîz hicviyâtıyla azar da etmekten çekinmemiştir ki bu hareket Nef’î’yi ahlâfın düçâr-ı müâhazesi etse gerektir. Ma’mâfih kensinin de zamânında lâyük olduğu vecihle taktîr olunmaya bedel düçâr-ı tahkîr olması şâyân-ı te’essûf-i bî-pâyândır.

Kaf-zâde’ye gelince Nef’î hakkında muğâlatâtı²⁰ sarf-ı garaz ve hased-i dâ’iyesinden mütevellid âsâr-ı bed-me’âl olduğu meydândadır.

Murâd Rabi’ Hazretlerinin tîr-endâzlıktaki merâğî gayette bulunmasıyla bir gün ber mevki’-i mahsûsda tîr-endâz olmuş ve hedefe isâbet ettirmiş olmakla Nef’î-i deryâ-dil hâzır bulunarak “Âferîn ey hidîv-i tîr-endâz²¹” mısra’ını bi’l-bedâhe târîh düşürmüştür.

H. Kemâl (Berk, 1887: 30-32)

²⁰ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

²¹ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

2. Sayı

Şükrân-ı Ni'met

Şehrimizin mu'teber gazeteleri risâlemizin neşri ile beraber be-gâyet ma'ârif-perverâne sarf-ı lisân-ı teveccüh ettiklerinden bu bâbda biz de teşekkürâtımızı Şükrân-ı Ni'met serlevhası tahtında takdîm etmek isteriz.

Muteber *Tercümân-ı Hakikat* ve husûs ile muhterem *Tarîk* gazetelerinin Berk'ımız hakkında ibrâz buyurdıkları parlak ve değerli şitâyişlerine mukâbil ne vecihle 'arz-ı mahmedete ictisâr olunsa yine lâıykıyla ifâ-yı teşekkür edilemez.

Berk'ımızın neşrolunacağı gün sâhib-i imtiyâzı Remzî Efendi'nin ve rüfekâdan dahi ba'zılarının vücûdta muzdarip bulunmalarından risâlemizde ba'zı matba'a sehvlerinin vukû' bulmasına binâen *Tercümân-ı Hakikat*-beyânın vâki' olan ihtâr-ı 'âlîsini kemâl-i ehemmiyetle telakkî ettik.

İnşâallah bundan böyle neşrolunacak nüshalarda öyle yanlışların zuhûr etmemesine i'tinâ ile beraber âsâr-ı muhtereme ashâbına 'arz-ı ma'zeret ederiz.

Hey'et-i Tahrîriye (Berk, 1887: 33-34)

Gazel

Başlı başıma cihân-ı 'aşkım

Dönmez miyim? Âsumân-ı 'aşkım

Hâmûş olamam zebân-ı 'aşkım

Baştanbaşa hep beyân-ı ‘aşkım

Lâl olmadır en fasîh ifâdem

‘Affeyle ki tercümân-ı ‘aşkım

Ey ‘aşk! dokun²² dokun da inlet

Destinde senin kemân-ı ‘aşkım

Men’eylemez felek yolumdan

‘Ayyûka çıkan fiğân-ı ‘aşkım

Efsâne-i bezm-i hüsn ü ânım

Hayret gibi dâstân-ı ‘aşkım

Takrîr olurum huzûr-ı hüsne

Siz dinlemeyin beyân-ı ‘aşkım

Hayret Efendi (Berk, 1887: 34-35)

²² Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’ımızın Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Bir Tezkire Cevâbı

Ba'zı âsâr-ı 'âcizânemin geçende bir mecliste medâr-ı bahsolduğu ve bunlardan ortaya konulan birkaçının orada hâzır bulunan bir zât tarafından beğenilmemek istenildiği sırada ne yolda müdâfa'a buyrulduğu hikâye olunuyor.

Beyhûde yorulmuşsunuz. Her kesin bir zevki var. Bunun beğendiğini o beğenmez, onun beğendiğini bu. Zevk-i selîm dediğimiz kuvve-i mümeyyize nerede ise evvelâ onu bulmalıdır da âsâr-ı edebiye intikâdına sonra cür'et etmelidir.

Bu sermâyeden mahrûm bulunanların söyleyecekleri sözler şâyân-ı mukâbele görülmek meziyetini hâ'iz midir? Hâ'iz ise böyle nâzik bahislerde o kadar şedîd lisân isti'mâli câ'iz midir?

Kim ne derse desin! Bir eserin mâhiyeti lâkırdı ile değişmez. Zâten 'âlem-i matbû'atta böyle mehâfil-i husûsîyede devrân eden mebâhisin hiç hükmü olamaz. Mebâhis-i mezkûre ne zamân bu 'âleme çıkarsa o zamân îcâbına bakılır. Siz merâk etmeyiniz. Âsûde olunuz.

Bir daha öyle i'tirâzâta tesâdüf edecek olursanız “kim ehemmiyet verir Nâcî melâmet-i sengine” deyiniz de geçiveriniz.

Muallim Nâcî (Berk, 1887: 35-36)

Gazel

Dinlemez zemzemeni nûkte-şinâsân-ı zamân

Irlama nâfile ey şâ'ir-i efsürde-beyân

Takınıp nâmını merdân-ı sühan-sencânın

Olma âşüfte-sıfat gayri bu vâdîde devân

Bil de âdâb-ı kelâm-ı udebâyı evvel

Sonra kalkış edep öğretmeye ey bî-iz'ân

Der-geh-i pîr-i meye nâsiye-sâ ol, durma

Olmak istersen eğer hem-dem-i ehl-i 'irfân

Söyle merdâne sözü şâ'ir isen bî-pervâ

Zühreler nazm-ı dil-ârâmına olsun hayrân

Cenâb Berkî (Berk, 1887: 36-37)

Mâhiyet-i 'Ömr-i İnsâniye Dâ'ir İfâdeden Mâ'bad

O 'aşk ve 'alâka ve sevdâ ve hırs ve heves dedikleri belâlar bîçâreyi bend ederek yolunu kat' edip önüne düşerler.²³ İşte o his ve 'alâka veyâhûd heves insânı gergi gibi taht-ı esâretine aldıktan sonra zîr-i bâzû-yı tahakkümünden sıyrılıp kaçmak mümkün olamadığından insân dünyâyâ saplandıkça saplanır. Sinn-i temyîze vâsıl olup da kendisini telef etmek ârzûsunda bulunduğu sırada gaflet-i beşeriye gözlerine bir perde-i siyeh-fâm keşîde edip bîçâreyi bend-i zencîr eden 'aşk ve 'alâka veyâhûd hırs ve heves gibi belâlar kensine esîr ettiği gibi nâ'il-i emel etmez. O sevdâ veyâ hevesin

²³ Bu kısımda bir cümle sansür sebebiyle verilmemiştir.

sâhe-i husûle vüsûlu o kadar müşkilleşir, o kadar güçleşir ki zavâllı bin türlü âlâm ve ekdâr içinde kalır. Hele emelin husûlu için sedd-i hâ'il olan mevânî'i bertaraf edip vâsıl-ı kâm ve âzâde-i gumûm u âlâm olmak için cinâyetler irtikâbına kadar gider o hâlde ya cinâyet işler iken hedef-i tîr-i intizâm veyâhûd cinâyet cinsinden bir belâyâ düşer. Miheñ ü meşâk kat kat artar. Yüzüne bakılsa vech-i 'abûsundan ve sevk-i mihnetle lâm olmuş kâmetinden bîçârenin hâli anlaşılır. Âyînenin karşısına geçip de dikkatlice yüzüne bakacak olsa yine kendisinden korkacağına şüphe edilmez. Bununla kurtulsa yine bahtiyâr sayılabilir fakat kendisinde bir hâssa-i istisnâ'ye farzederek zamânımıza kadar nice bin milyonlarca zen kûs-ı rihlet edenlerden ve her gün etmekten dûr ve müstesnâ olamayanlardan birisi hârk'ul'âde olarak 'avdet etse o kadar milyonlarca insânları unutup yalnız o 'avdet edeni tasvîr-i hayâlde büyüte büyüte kensini de o imtiyâza şerîk eder. Artık hırs ve heves veyâ sevdâ belâları her gün bir şekilde bir nikâb-ı mufil altında 'arz-ı endâm eder arttıkça artar. O heves veyâ sevdâsının husûlu için irtikâp ettiği sûn'iyet ve tedbîri zâhire çıktığı anda yakayı ele vererek haysiyet-i zâtiye ve rûteb-i devlet ref' olunduktan sonra cânîler odasında beytûtet lâzım gelir. Dünyâ esâsen bir zindân-ı mihnet olduğu hâlde o zindân-ı mihnet kâfi değil imiş gibi bir de dünyâ zindânlarında kendini çürütür. İşte bu hâl yolda yürüyüp giden bir adamın mihnet-i tarîka 'ilâveten kendisini topal etmesi veyâ ayağına bir zincîr bağlaması ve bu vecihle yine meşî etmekte devâma mecbûr bulunması keyfiyetine teşbîh olunmuştur. (Mâba'dı var)

H. Kemâl (Berk, 1887: 37-39)

Nâbîzâde Nazım Bey'indir

Hasm-ı câhid! Gayretin beyhûdedir tahkîrde

Gayretimdir seyf-i sâtî' nâmımı teşhîrde

Öyle sür'at aldı necm-i himmetim kim hiçtir

Böyle binlerce tahâcüm seyrini te'hîrde

Şebperre tab'ân-ı dehrin kim bakar düşnâmına

Ben musırım fikrimi 'îrfân ile tenvîrde

Sırf efkâr ile ef'âlimi teşvîş için

Gayretin kâsır kalır efkârımı tağyîrde

Ben o bî-gayret miyim kim terk-i meslek eyleyim?

İctihâdım i'tilâ-yı kadri tebşîrde

Müncelî efkâr-ı hikmet, münteşir nûr-ı cemâl

Hâme cevval olmasın mı sâha-i tasvîrde?

Müstefid et varsa 'îrfânın bütün hemnev-i 'aks

İhtiyâr et samtı nutkun olmadığı takdîrde

Pek garîp olmaz mı ta'nın bir kelâm-ı hikmeti

'Aczin oldukça müberhen hükmünü takdîrde

Eyleme ta'rîz ile ta'rîf-i kıymet gâfilim

Sözlerin câsûsdur hep cehlîni takrîrde

Bî-hazer! Beyhûde ısrâr eyleme nâdâna sen

Müşkilât-ı cehl ile 'ârifleri tahzîrde

Bir daha ta'rîf edersem meşreb-i bî-bâkimi

Belki bir te'sîr nev-peydâ olur tekrîrde

Hasm-ı câhid! Gayretin beyhûdedir tahkîrde

Gayretimdir seyf-i sâtı' nâmımı teşhîrde

(29 Mart 1301)

Nâbîzâde Nazım (Berk, 1887: 40-41)

Hak Yerini Bulur

Zâlim yoruldu geldi zalâmın nihâyeti

Bârân kesildi çıktı tulû'un bidâyeti

Ya rab! Nedir bu şa'sa'a? Ne idi o ıztırâp

Zâhir bu günmüş ol şerefîn vakt ü sâ'ati

Dillerde şâdmânîve dillerde bâng-ı şevk

Asla unutmaz ölmeden insân bu hâleti

Şehrâh-ı feyz açıldı kapanmıştı bir zamân

Ettik i'âde eski yolu eski 'âdeti

Hâkimdi bir belâ-yı ciğer-dûz fikrime

Ref' etti zü'l-celâl o belâyı o âfeti

Tâ'un idi hemîşe refik-i şefikimiz

Eylerdik ibtilâda ecellerle sohbeti

Hissetmiyordu kimse sonu yoktu dûr-bîn

Tutmuş idi gerçi külbemizi büyük şe'âmeti

Yalvardık i'tizâr ve tazarru'lar eyledik

Asla tağayyür etmedi kin ü husûmeti

Sürseydi bir zamân daha bu hâl çâresiz

.... etmiştik terke niyeti²⁴

İcâb-ı vakt onu zîr u zeber eyleyip

Kaldırdı karşımızdan o kûh-ı fezâheti

Sâbitkademdi ka’le gibi! Lîk kaydı vah!

Yağı kesildi çünkü hôş-âbın ne zahmeti?

Şâba oturdu hacc gemisi sanki bağteten

Gördük de bu telâtumu girdâb-ı hayreti

Zevrak²⁵-süvâr-ı hamd olarak biz de cümleten

Geldik kenâr-ı lücceye bulduk selâmeti

(29 Kanûnusâni sene 1300- 29 Ocak 1883)

İbnü’r-Reşad Ali Ferruh (Berk, 1887: 41-43)

²⁴ Beyitin bu mısrası sansür sebebiyle verilmemiştir.

²⁵ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Fünûn

“Ancak beynin i’ânesiyledir ki maddeden ma’nâyâ vâsıl olunabilir”

-Total-

Berk’ın birinci nüshasına derc ettiğimiz mukaddimede fenn-i hikmetin menşe’inden tutturarak fenn-i mezkûrun mezâhib-i muhtelifiye arasında bu ana gelinceye kadar pek çok tebedülâtâ mazhar olduğunu ve daha aşağılarda isimleri geçen ba’zı dühâtın himmeti ve ‘alâ’el-husûs ‘ulûm-ı tabî’iyenin cidden tavassutu işi pek sadeleştirmiş bulunduğunu sûret-i muhtasarada anlatıverdikten sonra ileride bu bahse dâ’ir tutacağımız mesleğin dahî ne olacağını göstermek için meşhûr Total’in kelâmıyla iktifâ olunmuş ve bununla mesleğimizin tamâmıyla “pozivitizm” mesleği olduğunu ve âfide yazacağımız şeylerde de dâ’imâ esâs yine pozitizm olacağını beyândan ‘ibâret bulunmuş idi. Kârî’în hazerâtına feylezofinin menşe’ ve târîhi üzerine bir nebzecek mutâla’a demek olan mezkûr mukaddimede mesleğimiz hakkında bu yolda bir fikir verdikten sonra geride maksadımızın ne olduğunun anlaşılması kalır.

Maksadımız sâ’ir memâlik-i mütemeddeninin el-an daha ekser mahâllerinde görüldüğü gibi memleketimizde de beyn’el-‘avâm mu’ammâ nev’inden ‘add olunan ba’zı mesâ’ilin elden geldiği kadar hakikatini meydâna koymak ve husûl-ı maksada vâsıl olmak için ‘ulûm-ı tabî’iye ve tıbbiye alet ittihâz ederek böylelikle vatan ve milletimize tahsîlimiz nisbetinde bir hizmet-i müftehirede bulunmaktır. Bu misillî mesâ’ilin hâlli ise öyle ‘indî birtakım fikirlerle mümkün olamayacağından bu bâbda mürâca’atgâhımız meşâhîr-i hikemiyûndan en mümtâzlarının bahsimize ‘âid mü’ellefâtı olacaktır ki bununla da muterizlerimizin kavî-i mücerredlerinin ‘ind-i ‘âcizânemizde pek de ciddiyet sûretini alamayacağını ve her hâlde i’tirâzlarında mesleğimizi ve tetebbu’ ettiğimiz mu’ellefâtı pîş-i ehemmiyetten ayırmayarak münşifâne davranmalarını anlatmaktır. Biz bahsimize yine devâm ederiz.

Dimâğ ve Fa'âliyet-i Dimâğ Ta'bîr-i Âherle Beyin ve Meleke-i 'Akliye

Bize bu kadar sözleri söyleten bu kadar şeyleri düşündüren ve kâ'inâtla bizi nispet ve râbitada bulunduran beyin ve ileride onun hâssası demek isteyeceğimiz meleke-i 'akliye olduğundan evvel-be-evvel bunların ne olduğu hakkında fennin hâl-i hâzırına mutâbık olmak üzere bir fikri- tâm hâsıl etmek lâzım gelir ki ileride gelecek mesâ'il yine bunların fûrû' ve mahsûlâtıdır. Moleskut eğer imtizâc-ı şekl ve kuvvetin birbirine elzem olduğu hakkındaki kazıyye sahîh ise ve bunlardan birinin tebeddülü serî'an diğer ikisinin de 'aynı zamânda tebeddülünü istilzân edecek derecede yekdiğerine kavî'en merbût iseler ve bu kazıyye tamâmen dimâğada kâbil-i tatbîk bulunuyorsa beynin cevherinde vâkı'a olan tebeddülâtın serî'an ve 'aynı zamânda kuvve-i müfekkirede de isbât-ı vücûd etmesi lâzım geleceğini ve 'aksi takdîrinde ya'nî kuvve-i müfekkireye bir 'ârıza vukû'unda 'ârıza-i mezkûrenin der'akab vücûdun mevâzi'-i maddiyesine de 'aks-i endâz te'sîr olması îcâp edeceğini iddi'â etmiştir.

Beynin, kuvve-i müfekkirenin 'uzv-i 'aslîsi olduğu ve her ikisi de yekdiğerine merbût ve o kadar elzem olup biri olmadıkça mutlaka diğerrinin de vücûd bulamayacağı ve belki de tahayyül bile olunamayacağı öyle bir hakîkattir ki elyevm hukemâ ve fenn-i hayât ashâbınca bu da'vâ zerre kadar şüphe götürür dav'âlardan değildir. Tecârib-i yevmiye ve vekâyi'-i mûte'addide bu hakîkati isbât etmektedir. Öyle olunca 'âcizâne biz bu satırları yazdığımız sırada gözümüzün önüne bir tabîb getirmiyoruz belki 'ulûm-ı tabî'iyenin en 'âdî ve en zâhir hakâyıkı demek olan bu bahsleri daha henüz mu'ammâ hükmünde tutan ve vukû'ât-ı fenniye ile az ülfet etmiş bulunan âhâlimizin bir kısmını muhâttap ittihâz ediyoruz ki elbette bu hâl bizi maksadımıza yaklaştırmış olur. Beyin, kuvve-i müfekkirenin meclisi ve onun 'uzv-ı âslîsidir. Hacmi, şekli ve tarz-ı terekkübü tevlîd ettiği meleke-i 'akliyenin kuvvet ve 'azametiyle mebsûten mütenâsibdir. Bu sebepten meşâhîr-i kimyâiyûndan Liyebig²⁶ beynin husûle getirdiği âsâr-ı mezkûr beynin kütlesiyle mebsûten mütenâsibdir demiştir ki bundan beynin meydâna koyduğu çok veyâ az âsârdan mezkûr beynin kütlesinin büyük veyâ küçük

²⁶ Justus von Liebig (1803-1873)

olacağı veyâhûd beynin kütlesinin büyük veya küçük olmasından meydâna koyacağı âsârın çok veya az bulunacağı istidlâl olunur.

Bundan mâ'adâ teşrîh-i tatbîki hayvânâtın en seflîsinden mahlûkâtın en şerefli ve en mükemmeli olan insâna kadar meleke-i 'akliye ile bünye ve hacim-i dimâğ beynindeki nisbetin bir nisbet-i sâbite ve esfelden â'lâya doğru mütezâyide olduğunu tecârib-i müte'addide ile kabûl ettirmektedir.

Hakîkî beyin yerine ancak beynin hâl-i mebnâda kalmış olması demek olan 'akadât-ı 'asabiyeye ya'nî sinir düğümçüklerine mâlik bulunan hayvânâtın kâffesi de 'al-el-'umûm silsile-i melekât-ı 'akliyenin en aşağı derecesinde bulunmaktadırlar. Bil'akis zekâsıyla her şeyi taht-ı hükümrânîsine almış olan insânın beyni sûret-i mutlakada olduğu gibi mukâyese ile de kâffesinden büyük olduğu müsbettir. Eğer mahlûkât-ı hâzırânın en büyükleri gibi i'tibâr olunan hayvânâtta ba'zılarının beyni insâninkinden kütleten daha cesîm görünürse zâhiri olan bu hâl cümle-i 'asabiyesinin 'uzv-ı merkeziyesi olan his ile hareketin vezâ'ifine riyâset eden âksâm-ı 'asabiyenin bir araya gelmesinden münba'is olup yoksa hakîkatte kuvvâ-yı 'akliyenin vezâ'ifine icrâ-yı riyâset eden âksâm-ı dimâğiye hiçbir hayvânda insân beyninin 'arz ettiği şekle müşâbih ve ona münâsip sûrette yaradılmamıştır. Eski zamândan beri hayvânlar arasında bile beyinleri birbirine nispeten büyük olanlar zekî diye kabûl olunmuşlardır ki işte fil, maymun ve kelp ve buna mümâsil olanlar bu kabîldendirler.

Bi'l-cümle hayvânâtta zekânın neş ü nemâ-yı tadrîcîsini dâ'imâ beynin şekil ve cesâmetiyle mütenâsip olarak görmektedir. Zamânımızın en vicdânlı tabî'iyûnundan Beybara nâmındaki zât insânların ve hayvânların beyinlerini tartarak bu yolda taharriyâta girişmiş ve netîce-i 'ameliyâtı insânın silsile-i mahlûkâtın derece-i bâlâsında bulunduğunu ve silsile-i mezkûre tenezzül ettikçe²⁷ hayvânların dimâğlarındaki tenâkusun gereği gibi tezâyüd eylediğini göstermiş ve zû'l-ma'îşeteyn ya'nî hem karada hem de suda yaşamaya kâbiliyet ve isti'dâdı olan hayvânât ile

²⁷ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

balıklar gibi tabi'atta silsilenin en nihâyet derecesini ihrâz etmiş olanların dimâğlarının nisbeten en küçük olduğunu artık sûret-i kat'iyede olarak isbâtta 'ibâret bulunmuştur.

Şimdilik bu kadarla iktifâ olunup ileride meleke-i 'akliyenin derecesini ta'yîn için beynin yalnız hacim ve sıkletini nazar-ı mütâla'aya almak kâfi olamayacağını ve da'vâyı hakkıyla isbât etmek için mezkûr beynin 'uzviyetini ya'nî şeklini, bünyesini telâffîfin ya'nî üzerinde bulunan kuyrukların sûret-i teşekkülünü ve terkîb-i kimyevisini dahi nazar-ı 'itibârdan ayırmamak fenn-i hâzırın icâbâtından olduğunu dîr u dîrâz bahse çekeceğiz. (Mâba'adı var.)

Doktor Bafralı Yanko (Berk, 1887: 44-49)

Midilli'de Erbâb-ı Ma'ârifden Birâderimiz Hüseyin Fevzî Efendi'nin Risâlemiz Hakkında Bir Kıt'a-i Hikmet-âmîzidir

Berki seyr yle nikâb-ı gaybtan

Sarf-ı envâr-ı makâl ettikçe

Cilve-i ma'rifeti şimdi felek

Görsün izhâr-ı cemâl ettikçe

Hüseyin Fevzî (Berk, 1887: 50)

Gazel

Yakışmıyor güzelim ihticâp hüsnünüze

Nikâbınız veriyor iğtirâp hüsnünüze

Görür teşerrûf eder nev-bahâr rûyunızı

Bakar münevver olur âfitâp hüsnünüze

Denirse çok mu güzellik sizinle fâhirdir?

Ya az mı cân atıyor âbutâp hüsnünüze

O şu'le efken şebdir bu meş'âl şeb ü rûz

Nasıl mümâsil olur mehtâp hüsnünüze?

Gören bu humreti der: Reng-i gül tecammü' edip

Kemâl-i nâz ile olmuş nikâp hüsnünüze

Olur mu ebr-i rebî' o nûra tâb-ı âver?

Ziyâdan olsa olur bir sehâp hüsnünüze

O nazlı şîveye şîrîn edâya munzam olup

Ne tatlılık veriyor la'l-i nâb hüsnünüze

Hatâ mı etti yine bende-i meükârimeniz?

Neden gelir bilemem bu hicâp hüsnünüze

Nasîb olur mu o devlet bakar mı bir daha? Ah!

Doyunca dîde-i hasret-nisâp hüsnünüze

Esîr-i hayretiniz emredin de göz yumsun

Verirse tâb-ı nigâh-ı ıztırâp hüsnünüze

Mehmet Tevfik (Berk, 1887: 50-51)

Udebâ-yı Meşhûreden Bir Zât Tarafından İhdâ Olunmuş Bir Gazeldir

Memnûnun idim râğbetim olsaydı benim de

Âğyâr kadar ‘izzetim olsaydı benim de

Şebnem gibi âvîze-i gûş-ı gül olurdum

Ol mihr ile keremiyetim olsaydı benim de

Hançer gibi her lahza ayırmazdı yanından

Hûn-rîzliğe ‘âdetim olsaydı benim de

Pervâne-sıfat pâyna düşmezdim o şem’in

Pervâz edecek kudretim olsaydı benim de

Kurdum feleğin sînesine hâle gibi dağ

Bir şûh-ı kamer-i tal'atım olsaydı benim de

Dehrin ne kadar lûtf u 'atâsını görürdüm

Nâdânlık ile şöhetim olsaydı benim de

(İmzasız) (Berk, 1887: 51-52)

Berk Mecmû'âsı Hey'et-i Tahrîriyesine

El-ma'rûz

Sâha-i matbû'atta bu kere pertev-nisâr-ı kemâl olan Berk nâmındaki mecmû'a-i mevkûte-i cedîdeniz mefharet-bahş-ı çeşm-i 'âcizânem oldu. Muhteviyâtı elhakk dil-nişîn ve tarz-ı tahrîri rengîn ve nev-zemîndir. Kehvâre-i ma'ârifte dest-i edeple vâsıl-ı kemâl olan bu mecmû'a-i bârikanümânın usûl-ı terkîp ve te'lîfindeki letâfet, nazm ve nesrindeki fesâhat ve selâset-i ferah-bahş-ı 'uşşâk-ı ma'ârifdir. Binâ'enaleyh hey'et-i tahrîriyenizi tebrîk ile Berk'ın mütemâdiyen ufk-ı terekkiyâtta şerâre-pâş-ı ma'rifet olmasını 'an-samîm temennî eder ve hüsn-i kabûlünü ümîd ettiğim âtîdeki ricâ-yı mahsûsumu 'arz eylerim.

[Ricâ-yı Mahsûsumdur]

Esîr-i letâfete karşı gülzâr-ı şî'ir ve edepte boy gösteren ma'ârif fidanlarının ellerinde nâ-mevzûn ve dâire'-i âhlâk-ı millîyemizden bîrûn birtakım manzûmeler görülüyor. Halbuki fenn-i celîl 'arûzda beyân buyrulan efâ'il ü tefâ'ile adem-i

mutâbakatlarıyla beraber bir de muğâyyir-i fen ve hakikat oluşları yok mu? Zevk-ı aşînâyân-ı edebin mûcib-i te'süfleri oluyor. Nasıl olmasın ki 'avâma nesren kabul ettirilemeyen efkâr-ı 'âlîye-i kudsiyet-i âsâra nazmân kabûl ettirmek ve tabî'at-ı insâniyeyi âhenk ü usûl ile ezvâk-i rûhâniyeden behredâr ve mütelezziz eylemek maksad-ı 'âlîsiyle safha-i vücûda getirilen bu fenn-i rikkat-fezâyâ ri'âyet olunmadığı hâlde esâtîr-i evvelîn'den teşvîk-i hevâ vü hevese dâ'ir nakl ve tercüme olunan efkâr-ı bâtıla ve hikâyât-ı ğarîbe bu fenn-i celfîl'ül-kadrin usûl ve erkânına mutâbık olduğu iddi'â olunarak şi'ir nâmı tahtında enzâr-ı erbâb-ı hünerverâna 'arz ediliyor. Haydi, edilsin diyelim. Fakat gülistân-ı şi'iri bâd-ı hevâ-peresti ile hazâna uğratan haksızlığı ne yapalım? İşte buna mebnîdir ki gencine-i ma'ârif itlâkına cesbân olan Berk'inizi öyle hâr u has ile imlâ buyurmamanızı hâlisâne ricâ eyliyorum kardeşlerim.

Kardeşiniz.

Eb'ül-garîp Vicdânî (Berk, 1887: 52-54)

Mûsikîye Dâ'ir Birkaç Söz

-Ezkiyâmızdan mîr-i ma'arifet-mend İbnu's-Sü'edâ Safvet Beyefendi'nin ihdâ buyurdukları bir eser-i dil-nişîndir.-

Nâbî'nin Hayrâbâd-ı meşhûrunda:

“Mûsikî hikmete dâ'ir fendir

Bilene bilmeyene rûşendir

Nice esrârı var idrâk edecek

Yer gelir sîneleri çâk edecek

İ'tibârât-ı tekâsîm ü füsûl

İmtiyâzât-ı makâmât u usûl

Her biri hikmet ile memlûdur

Cân riyâz sulayan bir sudur

Nağme-i yâbis ü hâr u bârid

Her biri feyz-i hikmetle vârid

Her biri bir maraza nâf'idir

Saddını her birisi dâf'idir"

Neşîdesi mûsikînin mâhiyyet ve i'tibârını tamâmıyla izhâra kâfi olamayacağından bu bâbda fikrimizin medârı kalemimizin iktidârı nisbetinde biraz îzâhât-ı i'tâsı lâzımdan görülmüştür. Mûsikî 'ulûm-ı riyâzîyeden bir fenn-i 'âlîdir. Mûsikî lafzı: Mûsikâr nâmındaki alet-i ma'rûfe-i kadîmiyyeye nispetle mûsikârîden galat olup kesret-i isti'mâl sebebiyle "elif" ve "râ"sı hazf olunarak nihâyet lafz-ı mezkûr şeklinde kalmıştır. Mûsikâr lafzı ise ba'zı erbâb-ı lügâtın beyânına göre 'umûmen âlet-i gınâya ve ba'zı kavle göre çoban kavalına itlâk olduğu münfehimdir lakin Cenâb-ı Câmî'nin fenn-i mezkûre dâ'ir te'lîf buyurdıkları Fârisîyü'l-'ibâre risâlelerinde mûsikî lafzı lisân-ı Yunanî'de elhân ma'nâsına ye'în ile mûsikî lafzından me'hûz olduğu mestûr buyurulmuştur.

'İlm-i mûsikînin 'ulûm-ı riyâzîyeden 'addolunmasında 'ind'el-hükemâ birkaç vecih mevcûd olup bunlar da 'ilm-i mezkûrun 'ilm-i hikmet, 'ilm-i hey'et, 'ilm-i nücûm, 'ilm-i tıp ile olan münâsebât-ı kâmilelerinden 'ibârettir. 'ilm-i tıbbâ olan

münâsebeti ‘ind’el-hazzâk nabz-ı insânînin usûl-ı mer’iyye-i makâmât ile hareket etmekte olmasıdır. ‘İlm-i hikmet ile olan münâsebeti mûsikîdeki dört şu’benin ‘anâsır-ı erba’aya olan muvâfakatıdır. ‘İlm-i hey’etle olan münâsebeti yirmi dört elhânın yirmi dört sâ’atin her birerlerinde birer te’sîri hâ’iz bulunmasıdır. ‘İlm-i nücûma olan te’allûku ise heft ağazenin seb’a-i seyyâreye olan teba’iyetidir.

Mûsikînin mebd-i zuhûru taht-ı ihtilâftadır. Lakin müverrihînin ba’zıları hazret-i Ebû’l-beşer-i sâni Cenâb-ı Nûh Necî²⁸’nin ferzend sa’âdetleri olan Lâmesk nâm-zâtın mûsikâr nâmıyla bir saz tertîp ederek negamât gûnagûn ihtirâ’ ve inşâd ettiklerini beyân ve ba’zılar dahi Hazret-i Dâvud ‘aleyhi’sselâm tarafından ibdâ’ ve icâd olduğunu der-meyân etmektedir. Hatta: Meşhûr ‘ûd kendi ihtirâ’ları olup ‘âlem-i bekâya teşrîf ve intikâllerinden sonra beyt-‘ül-mukaddese naklolunarak nice müddetler ol beyt-‘ül-âlînin müşârunileyhe mahsûs olan hücre-i muhteremi duvarında âvîhte²⁹-i mevki’ i’tibâr kılındığını mü’ahharan buht’el-nasrın zamân-ı fîtene nişânda mahall-i mezkûrdan mefkûd ve nâbûd olduğunu ‘ilâve-i güftâr ederler.

İskender-i Nâmver zamânında hükemâ-yı bedî’a-nümânın efkâr-ı hârîka perdâzâneleriyle ‘ûd-ı mefkûd hey’et-i âslîyesi üzere sâha ârâ-yı vücûd oldu. Aristoteles ile şâkirdleri bulunan Bukrat³⁰ ve Sokrat ve Calinus’un³¹ huzûr-ı İskenderiye’de mûsikâr ve Eflatun-ı sâhib-fünûnun bir nev’i sâz çaldıkları beyn’el-müverrihîn mütevâtir ve meşhûrdur³².

‘Abdülhamîd-i Lâzkî’nin Fethiye nâm risâlesinde: Hazret-i Süleymân ‘aleyhi’sselâm’ın telâmizesinden hekîm Fisagorus’a³³ ‘al’et-tevâlî üç gece ‘âlem-i

²⁸ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

²⁹ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

³⁰ Hippocrates (Hipokrat)

³¹ Galenos Klaudios (Calinius)

³² Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

³³ Pisagor

ma'nâda "filân bahr kenarına git hayretbahş-ı 'ukûl olacak bir 'ilme zafer-yâb olacaksın." zemîninde bir ilhâm ve ihtâr vukû' bulur. Bu hâdisi üzerine üç gün mütemâdiyen mahal-i mezkûra gider hiçbir şeye müsâdif olamayarak me'yûsen 'avdet eder nihâyet üçüncü gün yine bir beht ü hayret içinde iken ol civârda mevcûd olan demircilerin bir nisbet-i mahsûsa ile demir dövmekte olmaları cihetle bundan hâsıl olan birtakım sadâ ve negamât-ı hekîm-i hikmetpenâhın vâsıl-ı sem'î hakikatleri olur olmaz zabt-ı âhenk ederek derhâl bir tahta parçası tedârikle üzerine birkaç sap ibrişüm rabt ederek ufak bir sâz îcâd edip bununla birtakım şevk-efzâ negamât tertîb ve sonra usûl ve fûrû'-ı âğâzeyi terkîp eylediği mervîdir. (Mâb'adı var.

İbnu's-Su'edâ Saffet (Berk, 1887: 54-58)

Bahâr Yâhûd Zevk-ı Temâşâ

1

'Arz etmedi başka bir letâfet

Âsâr-ı bahar bak serâser

Ya rab! Bu ne rûh-fezâ tarâvet

Her zerre bir iktidâra mazhar

Etmekte 'ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i 'uyûn eden bu âsâr

2

Enhâr-ı hazîn cûy-ı dîlcû

Eşcâr, çemen, şükûfe-i ter

Mürğân-ı sabâh, nesîm-i hôş-bû

Tasdîk-i kemâl sıhhat eyler

Etmekte ‘ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i ‘uyûn eden bu âsâr

3

Her su nazarımda hande-i fermâ

Olmaz mı? Gönül bu hâle meclûp

Ettikçe safâsı rûhu ihyâ

Olmaktadır ihtiyâr-ı meslûp

Etmekte ‘ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i ‘uyûn eden bu âsâr

4

Gâh gülşen geh kenâr-ı yemde

Âsûde-nişîn gamdan âzâd

Fikrimle dolar da ‘âlemimde

Her lahza Hudâyı eylerim yâd

Etmekte ‘ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i ‘uyûn eden bu âsâr

5

Çarptıkça kenâr-ı bahre emvâc

Cûş-âver olur bahâr-ı efkâr

Beyhûde bakar görünmez âb-âc

Bir sâhil arar o demde enzâr

Etmekte ‘ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i ‘uyûn eden bu âsâr

6

Görmezse bakıp bakıp da her an

Âsârına mebde’ tenâhî

Olmaz mı beşer hemîşe hayrân?

İ’câzına sun’ına ilâhi

Etmekte ‘ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i ‘uyûn eden bu âsâr

7

En ahkarı sun’-ı kibriyânın

Sevdâ mı eder bakınca tezyîd

Bu levha-i ihtîşâm-ı nümânın

Her nazaresi eylemekte te’yîd

Etmekte ‘ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i ‘uyûn eden bu âsâr

8

Âheng-i hazîn-i cûy, mürgân

Vecd-i âver kalb-i nâ-tüvândır

Sûzişli terânelerle her an

Erbâb-ı dile veleh-resândır

Etmekte ‘ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i ‘uyûn eden bu âsâr

9

Âsâr-ı bahârı kıl temâşâ

Ey gâfil-i hûd-perest, mey-nûş

Ser-germ-i şarâp olunca aya

Anlar mı bu intizâmı bî-hôş

Etmekte ‘ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i ‘uyûn eden bu âsâr

10

Bir lahza bırak da bak sebûyî

Etrafa nedir bu zevk u nüzhet

Terkeyle biraz da cüstücûyu

Âsâr-ı bahâra eyle dikkat

Etmekte ‘ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i ‘uyûn eden bu âsâr

11

Eyyâm-ı bahârın incilâsı

Kâfi mi değil, nedir ney u mey?

Dünyâ değer en kemîn safâsı

Arttırmada zevk u şevkî her şey

Etmekte ‘ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i ‘uyûn eden bu âsâr

12

Yâd eyle fenâ-yı nev-bahârı

Yetmez mi terâne ah cângâh?

Beyhûde değil mi bâde-hârı?

Kâfi bana zevk-ı bâng-ı Allah

Etmekte ‘ulüvv-i kadrin izhâr

Tezyîn-i ‘uyûn eden bu âsâr

Halîl Edîp (Berk, 1887: 58-63)**Gazel**

Bî-ser ü pâý gamz-ı deşt-i belâ pûyânıyız

Hayli demdir bir bût-i âhû-nigeh hayranıyız

‘Aşk u sevdâ nîk-hâh-ı cânımızdır bittab’³⁴

Düşmen-i bed-hâh-ı sevdânın ‘adüvvü cânıyız

Bir dem olmaz mihmân gussadan hâlî derûn

Kûy-ı ‘aşkın bir misâfirhâne-i vîrânıyız

Hür iken ser-beste-i kayd-ı esâret olduksa da

Kâ’iliz kim sen emirin bende-i fermânıyız

Kimse düşmez biz gibi pîş-i nigâh-ı kahrına

‘Aşkına düşmüşlerin bizler belâ-cûyânıyız

Kâ’be-i kûyundan ib’ad etme lâyük mı bizi?

Biz de ol şemşîr-i tîz-i gamzenin kurbânıyız

Mehmed Tevfik (Berk, 1887: 63-64)

³⁴ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvelerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Nef'iden Mâ'bad

Tîrini bulmayıp dedi târîh

Âferîn ey hıdiv-i tîr-endâz

Mısrâ'ını bilbedâhe târîh düşürmüştür. Ve

Tenezzül eylemem inşâya eylesem belki

Müsebbihân-ı felek vird iderdi inşâmı

Yolundaki şâ'irin inşâya ehemmiyet vermediğini gösterir. Hicivde pek ileri gitmiş ve hatta pederini bile hicvetmiştir. Eğer hicve bedel bahâdırân-ı 'Osmâniyanın fütuhhât ve galebâtını tasvîr etmiş olsa idi Firdevsî-i Îrânî ve emsâline elbette tefevvuk eder idi. (Rahmetullâhialeyh rahmetü vâsi'ahu)

H. Kemâl (Berk, 1887: 64)

3. Sayı

Gazel

- Efâzil-i şu'arâ-yı 'asırdan müşîr-i hikmetsemîz devletli Eşref Paşa hazretlerinin lutfen Berk'ımız hakkında şâyân buyurdıkları teveccühât-ı 'îrfân-penâhîlerinin bir numûne-i 'âl'el-âlîâ olmak üzere ihdâ buyrulan bir eser-i hikmet-disârlarıdır.-

Değil râz-ı dili izmâr-ı dest-i ihtiyârımda

Ki reng-i 'aşk zâhirdir izâr-ı ızdırârımda

Edersem terk-i cân ey serv-kadd sevdâ-yı zülfünle

Kıyâm-ı haşre dek sünbül biter hâk-i mezârımda

Gazâlân-ı hoten raht u rikâbım eyler istikbâl

Beraber olsa ol âhu hıarâmım reh-güzârımda

Şerer-pâş-ı muhabbet olsam bir Kays-ı lâ-kaydım

Ki vahşîler tutarlar âşiyân saf saf kenârımda

Hevâ-yı ârzû-yı hâk-i 'anber-fâm eyle Eşref

Esîr olmuş dil bî-çâre çin zülf-i yârimde

Bana sermâye-i ‘ahd-ı nuhustîn hub-ı haydardır

Nola gevher-fürûş-ı na’tı olsam cümle-i kârımda

Eşref Paşa (Berk, 1887: 65-66)

Bir Mektûp

Sakız’dan fî 20 Ağustos sene 297 (1 Eylül 1881)

‘Azîz Birâderim!

Sakızda yine zelzele olduğunu gazetelerde görmüşsünüzdür. Vâlidemiz hanım elbette endişeye düşmüştür. Kendisine tesellî ver. Adanın tezelzülüne da’ir işitmekte olacağınız mübâlağalara inanmayın. Fakat burada hiç de hareket-i arz vukû’ bulmuyor sanmayın.

Zelzelesiz yirmi dört sâ’at geçmiyor. “*Ve kâl’el-insânü mâlühe*” mazmûn-ı mukaddesi her gün tahakkuk ediyor. Bayramın ikinci gecesi şiddetli bir sallanış hissoulundu. Zîr-i zemînden birtakım sedâlar da işitildi. Ben yerin altını o kadar düşünmem ama üstünü fenâ görüyorum.

Dediğim hareketin te’sîriyle benim oturduğum odada masanın üzerinde yanmakta olan şam’dân devrildi. Kitâplar birbiri üzerinden kayıp masanın üstüne yayıldı. Hâsılı oda vardı geldi. Nasıl? Epeyce bir şiddet değil mi? Kasaba içinde evvelce zedelenmiş olan ba’zı ebniye yıkıldı. Bir iki hayvân telef oldu ise de insânca zây’îât olmadı. Fakat halk feryâd ederek sâhilde vâki’ kılıç meydânına döküldü. Paşa efendimiz (Berlin sefîri Sa’îd Paşa) müsellemler olan hamiyet-i rahimânesi iktizâsınca gece saatlerce memleketi dolaşıp âhâliyi avutmayla çalıştı.

Sonra o şiddet kalmadı. Şimdi zelzele oluyorsa da hafif hafif oluyor. İnşâallah bütün bütün kesilir. Oturduğumuz dâ’ire bayağı âhşâb-ı baraka olduğundan ne kadar sallansa yıkılmaz. Ma’lûmdur ki hareket-i arz kârkîr ebniyeyi çabuk yıkar. Âhşâp

binâları husûsiyle bizim ikâmetgâhımız gibi yerden yapma şeyleri kehvârevâr sallâr geçer. Biz ise böyle bin patırtı görmüş geçirmiş erenlerden bulunduğumuz cihetle hiç aldırmayız.

Bu ifâdattan maksadım şimdilik sizin buraya gelmeniz uymayacak demektir. Orada oturun rahatınıza bakın. Böyle bir yere gelip de ne yapacaksınız? Oturacak ev yok gezecek yer yok. Konuşacak adam yok.

Meşhûr Omeyrus'un³⁵ feyz-i rûhânisi âsârından mıdır nedir burada tabî'atım muttasıl şi'ir söylemek istiyor. Fakat mevki'in muktezâsı olarak âvâzelerim sürûr-engîz değil. Hüzn-âmîz düşüyor.

Virânede baykuş öter gibi söylenip durma! Deme bir nühûset âbâd içine atıldım sa devlet-i câvîd denmeye sezâ olan mes'ûdiyet-i fikriyemden tecrîd edilmedim.

Bu kere yazdığım “feryâd” ‘unvânlı manzûmeyi gönderiyorum. Bunu *Tercümân-ı Hakikat*'e verip vermemek re'ine vâbestedir. Neşri cihetini niçin tercih etmediğimi sorarsanız şu cevâbı veririm: Bir paraya sad-hezâr feryâd!

Muallim Nâcî (Berk, 1887: 66-69)

Kıt'a

Her hangi şeye etse teveccüh cihâniyân

Yevmenfeyevmen anda terakkî füzûn olur

Bî-irtiyâb her neden î'râz ederse halk

Az bir zamân içinde tedennî nümûn olur

Muallim Nâcî (Berk, 1887: 69)

³⁵ Homeros

Gazel

Getirdi nûkhet-i zülfün sabâ mübârek bâd

Meşâm-ı cânıma verdi safâ mübârek bâd

Hevâ-yı ‘aşk ile buldum kemâl-i rütbe-i feyz

Kemâl-i feyz-i mübârek hevâ mübârek bâd

Seni letâfete gark etti nevbahâr yine

Nihâl-i kaddine sebzîn-i kabâ mübârek bâd

Göründü evvel meh-i nev gitti rûz-ı rûze-i gam

Sabâ’ ‘ıyd-ı safâdır dilâ mübârek bâd

Kalemrev-i sühen olmuştu Rûhîya mahlûl

Bu kere oldu müheffiz sana mübârek bâd

Âteşzebân Veysî Paşazâde Alî Rûhî (Berk, 1887: 70)

Gazel

Câm-ı ‘aşkı dem-be-dem nûş eylerim

Mutrip hôş lehçeyi gûş eylerim

Hâme-i mu'ciz demimle şüphesiz

Ben ul'ulelbâbı bî-hûş eylerim

Mest-i bî-pervâyım ey erbâb-ı dil

Tâbîş-i sahbâ ile cûş eylerim

Na'ralar attıkça şevkımdan bakın

Her harâbâtîyi medhûş eylerim

Ben düşünmem kâr u bâr-ı 'âlemi

Dehri çaktıkça ferâmûş eylerim.

Cenâb Berkî (Berk, 1887: 71)

Mâhiyet-i 'Ömr-i İnsânî

(Mâb'ad)

Bir kere kâ'inâta 'atf-ı nigâh olunsun enzâr-ı temâşâyâ çarpan gerek insân ve gerek hayvân birer vazîfe-i mevkûte ile mükellef oldukları görülür. Ve bununla beraber şu hâlât-ı îm'ân-ı basîret ve 'ibretle mîzân-ı muhâkemeye alınınca cümlesi fânî olduğu ve içinde bulunup terakkî etmek sevdâsıyla olmadık vâsıtalarına mürâca'at etmekte bulunduğumuz devrân serâ-pâ mihnet ve âlâmdan 'ibâret bulunduğu tahakkuk eder. Ma'lûmdur ki ne kadar lezîz ve tatlı et'ime ekledilse lezzeti yalnız dimâğda mahsûs ve dimâğı geçer geçmez o lezzet zâ'il olup onu hazmetmek için mi'de dûçâr-

ı ta'b ve ıztırâp oluyor. Binâ'enaleyh her türlü eşyâdan hissedilen lezzetler müsâvî olup gerek me'kûlât ve gerek meşrûbât ve gerek vusûl-ı kâm ve murâd kazıyyeleri olsun hepsinin lezzeti o anda hissölunup derhâl zâ'il olup gidiyor. Hatta yüz binlerce ordusuna kumanda eden cennetmekân hazret-i Fâtih gibi bir kahramân karşısında bulunan düşmen dînine karşı cenk ederek bir taraftan sell-i seyf etmiş kılıcı elinde parıl parıl berk-ı âsumânî gibi parlamakta ve bir taraftan âvîze³⁶-i (innâ fetahnâ) ³⁷ sûre-i celîlesi rayet-i fırka-i sa'îde-i 'Osmâniyânı yedd-i iktidârında tutmakta olduğu hâlde 'asâkir-i İslâmîyeyi teşcî' ve idâre eden ve Allah Allah tekbîr-i kebîriyle düşmen üzerine yürüyüp târûmâr ederek muzafferiyet bayraklarını Avusturya ülkesinde rekz ve güşâd eden hakan-ı mağfûr gibi bir merd-i cihângîrin böyle şanlı bir muzafferiyet ve muvaffakîyetinden hâsıl eylediği lezzeti insâna hayât-ı câvidânî bahşedercesine melîh olup lezzetin hemîşe devâmı mir'ât-ı hayâlî cilvegâh eyleyse de zikrolunan şükr-i lezzet devâm etmeyip zâ'il olur.

Me'kûlâtta hissedilen lezzet ile bu yolda duyulan lezzet meyânındaki fark şöyledir ki insân en ziyâde sevdiği yemekten ise hissettiği lezzet dimâğdan aşağı inerken yok olur. Her ne kadar şanlı bir muzafferiyetten hissedilen lezzet dahi zâ'il olursa da nâmı dâ'imâ bâkî kalır ve insân onunla müftehir olur. Varaklardan târîhlere yazılır. Kavmi arasında takdîs edilir. Hürmet ve rahmetle yâd kılınır. Gûyâ ki o esed-i mu'azzam terk-i dağdağa-i hayât etmemiş zannolunur. Gerçi bu bâbdaki münâkaşât-ı edebîye haylice kîl u kâl-ı tekevvününe bâ'is olarak iki re'yi intâc etmişse de en ziyâde şâyân-ı ehemmiyet ve i'tibâr olan şey lezzetin zâ'il olması ve nâmın ile'l-ebed bâkî kalmasıdır. Lezzeti dâ'imdir diye kabûl edenlerin ise fikirlerine bit'tab'i müşâreket edemeyeceğimiz derkârdır. Milyonlara mâlik olan erbâb-ı servetin dâ'imâ mütelezziz olması icâp ederse de hayfâ ki nefs'ül-emirde öyle değildir. Bir şeyden lezzet bulmak için meşğûl-i hesâbı olduğu altınlardan on bin tanesini harcedip merak ve mezâkını icrâ ettiği anda mütelezziz olabılıp 'akıbînde o lezzetten mahrûm olur. İşte lezzetin fânî ve mihen ü meşâkkın bâkî olması uzun uzadıya bir yolda çanta arkasında tüfenk

³⁶ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

³⁷ Fetih suresinin başlangıcıdır.

omuzunda giden ve bir lahza ârâm ve tevakkuf edemeyip alabildiğine yürüyen ve bu hâl ile tesâdüf olunup da letâfet ve intizâmı idrâk-i beşerî dûçâr-ı veleh ü hayret eden ravzalar, köşkler, saraylar, berrâk çeşmeler ve yolun her iki geçesinde eflâke boy atmış eşcâr-ı safâ-nisâr ve revâyih gûnagûna neşreden ezhâr ve çimenler gibi gönülleri lebrîz-i eşvâk ve mesâr eden temâşâ-yı pür-safâdan kesb-i mahzûziyet edemeyerek ve bil'akis sadâ-yı pâları ihbâr-ı ye'is ve elem etmekten vâreste olmayan 'askerlerin 'adem-i tevakkuflarından nâşî muztarip olmalarına teşbîh edilmiştir. (Mâb'adı var.)

H. Kemâl (Berk, 1887: 71-75)

Gazel

Cânân yine yan baktı rakibân arasından

Kim geçti 'aceb? Cân ile cânân arasından

Bilmem yine sevdâya mı düştü? Dil-i şeydâ!

Bir âh çıkar sîne ile cân arasından

Hüsün gibi 'aşkım da cihân-sûz yanarsın!

Geçme bu iki âteş-i sûzân arasından

Divânımı seyreyler idin toplayabilsem:

Evrâk-ı perîşânımı dîvân arasından

Cem'iyet-i hâtırla olur cem' edebilmek

Eş'ârı da evrâk-ı perîşân arasından

Alaybeyizâde Nâcî (Berk, 1887: 75-76)

Bir Makâle-i Tazarru'-nümâdır

Ey sâhib-i kudret ve 'adâlet, ey hakikat-i mahz olan mükevven-i kâ'inât! Nâm-ı 'azemet-disârına kase ederim ki sademât-ı mütevâliye-i şu'unâta tesâdüf edip de peder ve mâderinden belâ-yı fırkat ve hicre giriftâr olmuş yetîmân gibi mahzûn olan kalbim mahv-âbâd-ı te'esüre gidip duruyor. Yârab! Gönlümü şâdân eylemeye âsâr-ı kudretin bu vecihle vücûd-ı 'ubûdiyetimde cîlve-nümâ olsun. Ey tabî'atın âmiri feyyâz-ı mübeddir! Tenhâ kaldıkça şu'ûnât-ı 'âleme çeşm-i 'ibretle bakıyorum! Her cismin her maddenin, her cüz u ferdin hareket ve sekenât-ı nisbiyelerine dikkat ediyorum da muharrik ve sân'i-i â'zam olduğuna hüüküm veremiyorum. İlâhî! Sen fâtır ve hâlıksın 'azimet ve şanın fezâ-yı nâmütenâhîyi doldurmuş olduğu hâlde bir kudret-i mutlaka-i muhayyiret'ül-'ukûlsun ki her sun'un her fi'ilin bir anda bir lahzada te'ekîd-nümâ-yı burûz oluyor. Ey kuvvânın zuhûruna bâdî olan hallâk-ı kerîm! Sen 'âlımsın bir hâlde ki 'ilminin mebde ve intihâsı yok. İlâhî! Sen, mucîd-i 'avâlımsın bir hâlde ki cümlesi tevâbi' ile beraber vaz' buyurduğun câzibe ve dafî'a kânûnlarına tebe'iyetle o evâmîr-i sübhâniye ki gerdândâde-i inkıyâd etmekte ve deryâ-yı bî-pâyân-ı esîriyede sebheylemektedirler. Ey bânî-i â'zâm! Sen 'âdât-ı kabîha ve ahlâk-ı kerîhe ve zemimeyi (sülûset'ül-esâfî) kıldın bir hâlde ki ona tekarrup eden şerîr ve menfûr ve ondan mücânebet eyleyen 'azîz ve mevkûrdur. (Mâba'dı var.)

Ebû'l-garîp Vicdânî (Berk, 1887: 76-77)

Gazel

-Birâderimiz şâ'ir-i meşhûr Harputlu Hayrî Efendi'nin bir gazel-i 'âliyeleridir.-

Gönlüm ne hâli var ise cânâna gösterir

Bilmez tabîbi hastası hâlâna gösterir

Âyînedir tebâyî' insâna câm-ı mey

Çok vâkı'âtı 'âlem-i meyhâne gösterir

Mecnûn hîred-nümâ olarak celb-i nef' eder

'Âkil de var ki kendini dîvâne gösterir

Görme hakîr kimseyi köhne libâs ile

Gencînenin de zâhiri vîrâne gösterir

Mir'âttır bedâî' nazma tabî'atım

Hep sânihâtı böyle belîgâne gösterir

Harputlu Hayrî (Berk, 1887: 78)

Fünûn (Dimâğ ve Fa'âliyet-i Dimâğ Ta'bîr-i Âherle Beyin ve Meleke-i 'Âkliye)

-Mâba'd-

Meşâhîrden Valantin, fenn-i hayât hakkındaki derslerinin birinde “melekât-ı 'akliyenin derece-i mükemmeliyeti elyâf-ı 'asabiye'nin yalnız kemmiyetiyle olmayıp belki elyâf-ı mezkûrenin keyfiyeti ve binâen'aleyh her bir 'anâsırdaki kuvvânın şiddeti ve fa'âliyeti mütekâbiliyesiyle vâkî'dir.” demiştir. Mü'ellifin bu sözleri “Berk'in ikinci nüshâsındaki meleke-i 'akliyenin derecesini te'yîn için beynin yalnız hacim ve sıkletini nazar-ı mütâla'aya almak kâfi olamayacağı ve da'avâyı hakkıyla isbât etmek için mezkûr beynin 'uzviyetini ya'nî şeklini, bünyesi üzerinde bulunan kıvrıkların sûret-i teşekkülünü ve terkîb-i kimyevîsini dahi nazar-ı i'tibârdan ayırmamak fenn-i hâzurun îcâbâtından olduğu³⁸...” vâdisindeki efkâr-ı te'yîd ve tasdîke kifâyet edecek derecededir. Olabilir ki beynin bir tarafındaki galat tabî'i-i zâhiri o beynin diğer bir tarafındaki âksâmın fard-ı nümâ etmiş olmasıyla mu'âdele ve müvâzene etmiş bulunur. Fakat burası henüz faraziyyâtan 'ibâret olup yoksa hakîkatte bu mâdde elhâletü-hezihî takarrur ve tebeyyün etmiş mevâdd-ı müsbeteden ma'dûd değildir. Ma'ahâzâ bundan evvel ki makâlede ismi geçen Beybora, muhtelif hayvânların dimâğlarındaki terkîb-i kimyevîyi tahlîl-i tatbîki i'ânesiyle teharriye kalkışmış ve bir hayvânın silsile-i hayvânâtta ihrâz etmiş olduğu mevki'-i tabî'î ne kadar 'âlî ise o hayvânın dimâğındaki yağın ve binâen'aleyh yağ ile birleşmiş bulunan fosforun mikdârı o nisbette çok ve bunun 'aksi olanlarda ya'nî silsilenin derece-i süflâsına varıldıkça yağ ile fosforun mikdârı az olduğu netîcesine vâsıl olmuştur ki bu kadar sözü fennen söylemek lâzım gelirse kendi başına şu yolda bir kânûn zuhûr eder:

Her hangi bir hayvânın dimâğındaki şehmin ve o şahm ile mümteric bulunan fosforun mikdârı, mezkûr hayvânın silsile-i hayvânâtta ihrâz etmiş olduğu mevki'-i tabî'înin derecesiyle mebsûten mütenâsibtir. Ve yine beynin hâvî olduğu fosforun mikdâr-ı vasatiyesi şimdiye kadar zannolunanın pek ziyâde fevkında olduğu ve idâre-

³⁸ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra “Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

i bedendeki â'zâdan fosforu en ziyâde hâvî olan 'uzv-ı beyin olup hatta mezkûr beyindeki fosforun mikdârı cevher-i 'aslidekinin ya'nî et cevherindekinin tamâmıyla za'fı bulunduğu Borsarelli nâm hekîmin teharriyât-ı ciddiye-i âhîresinde müstebân olmuştur.

Rahm-ı mâderdeki çocukla tıfl-ı nevzâdın dimâğındaki yağın mikdârı sinn-i bülûğa vâsıl olanlarınkine nisbeten az ise de buna mukâbil çocuğun beynindeki suyun mikdârı çoktur. Tıfl-ı nevzâdın beynindeki yağ rahm-ı mâderdekine nisbeten çok ve çocuğun sinnî terakkî ettikçe yağın da tezâyüd etmekte olduğu görülmektedir.

Aç bırakılan hayvânların dimâğlarındaki yağın vezin ve mikdârına âsla halel gelmediği görülmüştür ki bundan da vezâ'if -i dimâğiye'nin yolunda cereyân etmesi için her hâlde bir mikdâr yağa ihtiyâc messettikçe anlaşılmıştır. At, öküz ve buna mümâsil beyni pek küçük olan hayvânlarda beynin küçüklüğü nisbetinde ziyâde yağ bulunmuştur ki bundan da kemmiyetin keyfiyetle mu'âdele ve müvâzâne ettiği netîcesi istihsâl olunmuştur. Ma'mâfih melekât-ı 'akliyenin derecesini daha hakkıyla ta'yîn ve isbât etmiş olabilmek için bunlardan başka ya'nî neseb-i kimyevîyeden mâ'adâ 'alel-husûs eşkâl-i dimâğiye'nin yekdiğerine olan nisbetlerini pîş-i nazar-ı i'tinâya almaklığımız îcâb eder. Fî'l-hakîka haylî zamândır ki herkes gözünü beynin sathındaki kıvrıklara dikmiş ve mezkûr kıvrıklarla fa'âliyet-i dimâğ beyninde bir nisbet bulunup bulunmadığını keşfedebilmek için âshâb-ı fûnûn tarafından def'âtle uğraşılmıştır. İşte bu nisbetin vücûdu âhîren Mu'allim Hosek'in tahatriyâtıyla sûret-i kat'iyede olarak zâhire çıkarılmıştır. Hosek, isbât etmiştir ki bir hayvânın beynindeki kıvrıklıklar ne kadar girintili çıkıntılı olursa ve beynin üzerindeki izlerin derinliği ne kadar ziyâde bulunursa ve damğaya müşâbih eserler ve dallanmalar ne kadar çok olur ve kıvrıklar karışıklı olmaz ve gayr-ı muntazam bulunursa ya'nî telâfif-i dimâğiye ne kadar i'vicâcât 'arz eder ve telemelerin 'umkî ve âsâr-ı usbu'îyye ile tegassünât ve teş'e'ubâtın mikdârı ne kadar ziyâde olur ve 'adem-i tenâzur ile 'adem-i intizâm husûsları ne derece ileri varmış bulunursa hayvân-ı mezkûrun silsiledeki mevki' o nisbette mümtâz ve kuvvâ-yı 'akliyece dahi 'ayn-ı nisbette eimsâline fâ'ik ve ser-efrâzdır. Hatta meşhûr Bethudan'ın beynindeki kıvrıkların derinliği 'âdî beyinlerin

za'fı olduğu ve mezkûr kıvrıkların mikdârı da yine 'âdî beyinlerinkinden kıyâs kabûl etmeyecek derecede ziyâde idüğü Almanya doktorlarından Mösyö Vağaz'ın bu bâbdaki i'lâmıyla sâbittir.

Silsile-i hayvânâtta beynin neşv ü nemâsına 'â'id ve münâsip olan kânûn bi'l-hâssa insânın neşv ü nümâsında vâki' ve cârîdir. Beynin neşv ve nümâ-yı tedrîci ve maddîsiyle meleke-i 'akliye-i insâniye tezâyüd ve terakkî-i sinni mülâbesesiyle 'uzv-ı mezkûrun şekli teğayyür ettikçe meleke-i mezkûre tenâkus eder. İngiliz Peakok'un taharriyat-ı mühimmesine nazaran insân yirmi beş yaşına vâsıl oluncaya kadar dimâğındaki sıklet 'ale'd-devâm ve bir sür'at-i fevk'alâde ile tezâyüd eyler. Elli yaşına kadar 'aynı sıklette kalır. Mu'ahharan tenâkusa yüz tutar. Ve Seys'in kavline göre otuz ya da kırk yaşına kadar kütleten tezâyüd etmekte olan beyin, hacmen hadd-ı kemâle ancak kırk ile elli yaşları arasında vâsıl olur.

İhtiyârların beyni hamûr hâline gelerek ya'nî beslenemeyerek buruşur. Ve evvelce birbiri üzerinde tamâmen ve bilâfâsıla ve'l-mesâfe mevzû' bulunan kıvrıkların aralarında birtakım boşluklar husûle gelir. O sırada cevher-i dimâğın ayrılması ve sökölmesi su'ûbetleşir. Rengi daha ziyâde koyulaşır 'Ale'l'âde vârid olmakta olan kanın mikdârı azalır. Üzerindeki izler darlaşır. Ve ihtiyâr beynin terkîb-i kimyevisi çocuğunkine yaklaşır. İşte kudemâ bu nüktelere ittılâ' hâsıl ettikleri hâlde bile yalnız âsârı nazar-ı i'tinâyâ alarak ihtiyârlar tekrâr çocuk olurlar kelâm-ı kibârını isdâr etmişlerdir. Dehâ-yı hârikasına 'âlemi meftûn kılan ve 'ulûm-ı tabî'iyede en büyük ve en mühim keşfiyâta dest-res olan hakîm-i bî-'adîl Nevton³⁹ hengâm-ı şeyhûhetinde zamânının en mu'anned-i müte'asıblarına bile müsâbekat hân olurcasına e'izzuhu ile iştiğâle başlamıştır ki bu hâl İngiliz hekiminin sebâbetteki efkârıyla şeyhûhetindeki efkârı arasındaki mübâyenet ve tezâdı i'lân ve binâ'aleyh insân ihtiyârlığa tekarrup ettikçe bütün bütün başkalaştığının hikmetini beyân ve ifhâm edecek derecededir.

Şimdiye kadar keşîde-i silk-i sutûr olan tecârib-i mukni'a-i muhtelif ve vekâyî' mesnû'a-i müsbeste 'âdetâ kâr'ın hazerâtını bıktıracak derecede müte'addid ve

³⁹ Isaac Newton

hemen târîh-i vekâyi’-i tabî’ye itlâkına sezâ gibi görünürler ise de Total’in bize vekâyi’-i müsbete lâzım ve yine mûmâileyhin “ancak beynin i’ânesiyledir ki maddeden ma’nâyâ vâsıl olunabilir” zemînindeki sözleri derhâtır olunursa bu bâbda vekâyi’-i mesrûda ve mestûrenin elzemiyeti teslîm olunur. Hele beyin hakkında maddeten ma’lûmât-ı tâmmе kesbettikten sonra ‘ilm-i menâfi’ür-rûh ve’l-â’zânın en nâzik noktası demek olan meleke-i ‘akliyenin bir dereceye kadar daha sühûletle istifhâm ve istishâp edilebileceği şübhesiz olduğunda artık bizce ‘âcizâne kanâ’at hâsıl olmuştur. Zannederiz ki böylelikle kurmuş olduğumuz pozitivizm⁴⁰ mesleği dâ’iresi içinde dolaşmış ve vâsıl olmak istediğimiz nokta-i maksûda öyle öteye beriye dal budak salıvermeksizin bir hatt-ı müstekîm üzerinde bulunduğumuz hâlde hemân o noktaya müteveccihen hareket etmekte bulunmuş oluruz.

Doktor Bafralı Yanko (Berk, 1887: 79-86)

Mâzî

(Lamartin’dan)

Mürtefi’ bir mevki’de tevakkufla gece ile gündüzün sûret-i inkisâm ve güzzerânı temâşâ olursa necm-i sabâhın seyr ve hareketini tesrî’ ederek anbean zevâle takarrüb eylediği görülür. Gitgide âfâk-ı televvünât ve tezyînâtıyla rûşenâsâz ‘uyûn olmaya o necm-i pertevbârın ancak nısfı görülmeye başlar. Nısf diğeri zulmet-âbâd-ı ‘ademe revân olur.

İşte zürârâ’ bu sâ’atte mâ’il-i zevâl olan bu hafîf ziyânın sâye-i letâfetinde âsûde-nişîn olurlar. İşte bu sâ’atte seyyâhlar meşî ve hareketten ferâgatla bir çeşme sâre tekarrüp ederek safvet-i hevâdan istifâde ârzûsunda bulunurlar. İşte rûh bir sâ’atte her şeye bir İncizâp-ı tam hâsıl eder. İşte bu an sa’âdet-iktirânda ümîd denilen nâzende-i dil-ârâm ‘arz-ı endâm eyler.

⁴⁰ “Madden ve fennen isbât olunabilen hakâyika inandıktan sonra ma’neviyâta vâsıl olmak istemekten ‘ibâret iki ber-mezheb-i felsefedir.” ibaresi mecmû’ada dipnot olarak verilmiştir.

İhtâr-ı incilârîz hayâtımızdan da geriye doğru hafif bir ziyâ münteşir olur ki anbean mâ'il-i zevâldir. Hayâtımızın zuhûrunda biraz parlar parlamaz sirişk-i çeşmânımız bir sehâb-ı keşîf gibi perdekeş-i iltimâ' olur. Bir taraftan da harekât-ı serî'emiz zulmet-i mevî takrîp eder. Necm-i fûrûğ⁴¹-efşân hayâtın ancak nısfı müşâhide olunabilir ki bu da yukarıda imâ edilen şafak hengâmına müşâbihtir: Pek çabuk söner ümîdten muhabbedten dostluktan başka bize bir şey kalmaz.

Halîl Edîp (Berk, 1887: 86-88)

Berk

Bu gün yalnız ismiyle 'âlem-i edebiyâtın iftihâr edegeldiği Lamartin gibi bir bârika-i zekânın efkâr-ı 'âlîyesini tetebbu' ve Mâzî 'unvânı serlevhasıyla âsâr-ı hikemiyesinden bi't-tercûme risâlemizi tezyîn buyurduklarından bu bâbda birâderimiz Halîl Edîp Beyefendi'yi tebrik ile beraber 'arz-ı teşekkür ederiz.

Hey'et-i Tahrîriye (Berk, 1887: 88)

Bu Ne Zulmet-i Tenhâ'i

1

Bir şeb-i tarîkde kaldım âmân

Mevc uruyor zulmet-i dehşetzuhûr

Oldu gözümde dahi her şey nihân

Zulmet-i makber buna nisbetle nûr

⁴¹ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

2

Göz gözü görmez ne demek? Bir bakın

Kalb-i münevver bile gark-ı zalâm

Yok mu mesâbîh-i sadâkat bakın?

‘Âlemi tutsun leme’ât-ı müdâm

3

Nûr-ı hakikat ile mec’ûl iken

Böyle karanlıkta bulunsun mu dil?

Zulmet-i hizlânda kalmam neden?

Olmuş iken nûr-ı dili müştemil

4

Kaplama ey zulmet-i pür-gâ’ile

‘Âlem-i ümîdi önümden çekil

Nâle-i nâr-efgen-ı endüh ile

Mahvedivermek seni müşkül değil

5

Şimdi şerârâtı da zâhir olur

Dûd-ı figânım çıkıyor ‘arşa dek

Sanma şu hâlin ki temâdi bulur

Mahveder âhım seni de etme şek

6

Parladı bir nûr-ı meserret resân

Aldı zalâmı bakınız inhizâm

Nûr-ı behiştimi olur lem'arân

Bin yaşa ey şu'le-i devlet-i peyâm

7

Zannolunur şakk olunup da semâ

'Arş tecellî ediyor 'âleme

Ya ebediyyet oluyor rû-nümâ

Şanla telâli ediyor 'âleme

8

Bakmada 'âciz kalıyor gözlerim

Nûra ne mümkün olsa nasb-i nigâh

Geldi mi? Âyâ önüme dilberim

Ya ne için parlamada pîş-gâh

9

Kapladı gittikçe cihânı ziyâ

'Ahd-ı elest oldu bakın perde-hîz

Bâng su'âd ters (kâlû belâ⁴²)

Olmasa da hâlâ gönle şevk-rîz

10

Böyle şu'â'âtı görünce cihân

Sansa revâ geldi zamân likâ

Parlıyor⁴³ envâr-ı me'ali feşân

Böyle olur pertev-i nûr-ı hüdâ

Şâhid-i sadâkat imiş

11

Ey o ne? Menba'-ı envârda

Nûra bürünmüş bakıyor bir melek

Bir eli giysû-yı girihdârda

Diğeri çıplak bakınız döşe dek

12

Böyle letâfetle görünce anı

Dil oluyor şiddet ile müncezip

Hayretimi celb ediyor her yanı

⁴² Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

⁴³ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Olmadayım vefret ile müncezip

13

Ey melek ey nûr-ı dil-i kâ'inât

Gör şu perest-âver-i kudsîyeti

Nâzır-ı hayrânına et iltifât

Göster ona nazare-i 'ulviyeti

14

Al şu cihân-ı düşmen-i âvâreyi

Dest-i revân-perver-i kudsî ile

Eyleme mahrûm bu bîçâreyi

Almaz isen haşre dek illerinle

15

Görmeni ister mi cihânîleri

Bir dil hassâs ki görmüş seni

Eyleyeyim terk-i revân u seri

Böyle esâretle bırakma beni

Âteşdil (Berk, 1887: 88-92)

Berk

Sâha-i matbû'âtı hakîkaten âteşîn manzûmeleriyle şerârepâş kılmaya başlayan Âteşdil'in âsâr-ı âteşdilânelerini Berk'ımız neşretmeye her an ve zamân vâsita olur.

Hey'et-i Tahrîriye (Berk, 1887: 92)

Mûsikîye Dâ'ir Birkaç Söz

(Mâba'd)

Mûsikîde 'ınd'el-kudemâ (rast) faslı birinci perde 'addolunca müte'harrîn 'indinde ise mütevellidâtının kesretine nazaran (dûgâh) faslı birinci perde olduğu beyân kılınmıştır. Sâ'ir makâmât bunların mütevellidâtı olup mütevellidâtın dahi her birerleri için birtakım şu'ubât bulunduğu cihetle envâ'i makâmât-ı la yû'add ve lâ yuhsâ denilebilecek bir derecede kesb-i tezayyüd etmiştir. Erbâb-ı tedkîk ve ehl-i tecrübe taraflarından makâmâtın evkat-i te'sîri şu yolda tezbîr ve beyân kılınmıştır.

Vakt-i seherde	âğâzade rast	sazda rehâvî
Vakt-i duhâda	âğâzade hüseyinî	sazda rehâvî
Vakt-i zuhurda	âğâzade nihâvend	sazda rast
Vakt-i 'asrda	âğâzade bûselik	sazda yine bûselik
Vakt-i gurûbta	âğâzade 'uşşâk	sazda yine 'uşşâk
Nıfs'ul-leylde	âğâzade rast	sazda zîrefkend
Sülüs-i âhîr'ül-leylde	âğâzade zîrefkend	sazda rast

Fasılları icrâ olunursa fevk'alhad mü'essir olunacağı gibi makâmâtın sâmi'înin şekil ve nev'ine mahsûs olarak ayrıca te'sîrât-ı ma'nevîyeleri bulunduğu da erbâb-ı tecrübe tarafından taht-ı ittfâka alınan bir meseledir. Meselâ:

Esmerü'l-levn olan kesâne 'ırâk ve ona tâb'i olan birtakım neğâmât

Buğday renginde bulunanlara İsfahân ve onun metbû'u olan neğâmât

Beyâz çehrelilere küçük ve ona mensûp birtakım makâmât asferü'l-levn olanlara rast ve ona tab'i olan neğâmât mü'essir olduğu ve nev'i 'Araba hüseyinî ve tevâbi'inin 'uşşâk ve tevâbi'inin ve nev'i 'Aceme 'ırâk ve tevâbi'inin ve Türk'e 'uşşâk ve tevâbi'inin ve kısım-ı Efrenc ve Rûma bûselik ve tevâbi'inin tes'îr etmekte bulunduğu erbâb-ı tetkîkin cümle-i mücerrebâtındandır.

Nagamatinin mâhiyetini meydâna koyan garîp bir şey de yukarıda Nâbî'nin "her biri bir maraza nâfî'dir, zıddını her birisi dâfî'dir." neşîdesinde sebk ettiği gibi ekser tabâyî'de merkûz olan endîşe-i gam-fersâyı dâfî' ve emrâz-ı bâtına ve bedeniyei nâfî' bulunmasıdır. Hatta: Eyyâm-ı kadîmede bimâr hânelerin muvazzaf ve mahsûs hanende ve sâzendeleri olup hastegânın emrâz ve ıztırâbına mutâbık birtakım neğâmât ve terennümât ile müdâvât eyledikleri ve sonraları bu sûrete ehl-i hevâ ve hevesin temerruzu iştirâk ederek bu yüzden birtakım kesânın fesâd-ı âhlâk ve sû-i ekfâra dûçar olmalarını intâc eylediğinden bu usûl bi'l-küllîye memnû' kılınmıştır. Emrâzın vücûdunu dâfî' olan makâmât bunlardan 'ibârettir. Rast dâfî' felç olup 'ırâk ise harâret-mizâc hafâkan ve sersâm 'illetlerine nâfî' imiş. İsfahân, îrâs-ı fetânet ve ihdâs-ı zekâvet ile vücûdu bârid ve yâbis olan kesânı hıfz eder imiş. Zîr-efkend, lakve ve fâlîh ve veca'-ı zehr ve mefâsıl ve kulunç 'illetlerine dâfî' imiş. Rehâvî, hafakân ve sudâ' ve lakve ve felç ve emrâz-ı balgamenin küllisini dâfî' olduktan başka tasviye-i zihin ve istikâmet-i fikre dahlî ve vesvese ve havf ve bimmi izâleye medârı var imiş. Zengüle, emrâz-ı kalbiyeye nâfî' ve sersâm ve 'atş ve iltihâb-ı ciğere mâni' olduktan başka tefrîh-i kalb ve inti'âş-ı rûhî câmi' imiş. Hicâz, üsr-i bevl ve hâsıraya nefî'î olduğu gibi tahrîk-i şevk ve şetârete dahl-i küllîyesi var imiş. Bûselik, kulunç ve veca'-ı derk ve sudâ'ı barid hastalarına nâfî' ve remedi dâfî' imiş. 'Uşşâk, riyâh-ı hâre veyâ

beseye ve nıkrîse müfîd ve celb-i nevm ve râhata dahli mezîd imiş. Hüseyinî, kalbin iltihâbını ve kebed ve harâret ve ‘atş gibi emrâza ve her türlü hummâlar ile mi’de hastalarına yine nâfi’ imiş. Nevâ, veca’-ı nisâ’ devrin efkâr-ı fâsideyi dâfi’ ve ferâh-ı kalb ve sürûr-ı hâtırı câlib imiş.

Kimdir veren ‘alîle tedâvîye ihtiyâc

Kimdir koyan meziyet-i ıslâhı merheme

Sübhane men tehîr fî-sani’a’ul-‘ukûl

Sübhane men bi-kudrete î’caz’ul-füsûl

İbnu’s-Su‘edâ Saffet (Berk, 1887: 93-96)

4. Sayı

Gazel

-Devletli Eşref Paşa hazretlerinin zâde-i tab’-ı dilârâlarının diğeri bir eser-i belâgatnisâridir ki tezyîn-i sahife-i iftîhâr etmekle kesb-i mübâhât eyleriz-

Güldürüp gülleri zâr etti hezâra gülşen

Hüsn ü ‘aşk üzere güzel açtı bahârı gülşen

Sanma beyhûde geçer serv-i sabâ zemzemesin

Cevlere müjde eder makdem-i yârı gülşen

Şerm-i evrâk-i gülistân ile güller uyanın

Götür hâtırına kışt ü güzârı gülşen

Gözünü hâr-ı ecelden sakınır mı bülbül?

Kefeni gül varakı olsa mezârı gülşen

Bâğbândan güç olur saklayamaz ezhârın

Eşrefâ saklasın ol goncayı gülşen

Eşref Paşa (Berk, 1887: 97-98)

Gazel

Humâr-ı dîde-i sevdâ şarâpsız yaşayamaz

Yaşar mı hâmî-i dilteşne âbsız yaşayamaz

Dilin medâr-ı hayâtı hayâl-i rûyundur

Cihân-ı neşve ü nümâ âfitâpsız yaşayamaz

Yaşarsa mağz-ı serim şevk-ı tal'atınla yaşar

Bir âteşin küredir incizâpsız yaşamaz

Cüvâna râbıta eyler değilse şeyhine mürîd

Hülâsa-i sâlik-i 'aşk intisâpsız yaşamaz

Tehîyi perde-i hüsn-i beyâna girmededir

Bu halk içinde hakikat nikâpsız yaşamaz

Muallim Nâcî (Berk, 1887: 98-99)

Gazel

Bülbül kudsî demem bîm-i hazân olmaz bana

Lâmekân seyrîm zamân olmaz mekân olmaz bana

Fikrîm üstâd-ı mu'allimhâne-i tevhîdtir

'Akıl gül-i mebahis-i güşâ-yı imtihân olmaz bana

Kuvvet-i tab'im verir erkân-ı 'arşa ihtizâz

Şîr-i çarhın pençesi nevk-i benân olmaz bana

Bîkr-i isti'dâdımın müştakıdır hüsn-i beyân

Hâcet-i meşşâta-i ruhsâr an olmaz bana

Nüktedânın hasmı dünyâ olsa Sâlim-i gam değil

Nüktedânlıktan büyük 'âlemde şân olmaz bana

Üsküdarlı Süleymân Sâlim (Berk, 1887: 99)

Gazel

Mevsim-i gülde dersin ağlamayım

Bülbül ağlar niçin ben ağlamayım

Gül yüzük hasretiyle kâ'il mi?

Edeyim sessiz gülşen ağlamayım

Öyle bir kere zâlim-i 'atf-ı nigâh

Olayım dîde-i rûşen ağlamayım

Bülbül ağlar visâl-i gülde iken

Ben neden firkatından ağlamayım?

Doğrusu zahmetim gönüldendir

Gönül olsun biraz şen ağlamayım

Serveş (Berk, 1887: 100)

Kıt'a

Sözlerim bî-hûş eder her şâ'ir-i mu'ciz-demi

Pek murakkasdır kelâm-ı âşıkânem, dinleyin

Cezbe-dâr eyler Kelîmullâh'ı ey erbâb-ı dil

Bir nidâ-yı hâtifidir her terânem, dinleyin

Cenâb Berkî (Berk, 1887: 100-101)

Tebrîk

Risâle-i mevkûter dünyânın her tarafında büyük bir rağbete mazhar olmuşlar iken memleketimizde nasılsa revâc bulamamışlardır garîp değil midir? Bu derece rağbetsizlik mevcûd olduğu hâlde bir iki seneden beri “vilâyetten katt’-i nazar-pâyitahtımızda o kadar resâ’il-i mevkûte ‘arz-ı vücûd olmuştur ki şimdiye değin hiçbir pâyitaht böyle bir zamân-ı kalîl içinde bu kadar risâle-i mevkûte çıkarmaya muvaffak olamamıştır.

Lakin te’sûf olunur ki bunların hemân kâfesi açıldıktan bir iki sâ’at sonra solan çiçekleri tenzîr edercesine birkaç cüz çıkar çıkmaz –yâd hazînelerini kulûb-i kâr’inde bırakarak- ‘âlem-i matbû’âtta ve ebediyen vedâ etmişlerdir.

İnşâallah siz bunlara benzemezsiniz hikmetinizin mübâdisinde rağbetsizlik görseniz bile me’yûs olmazsınız. Çalışalım arkadaşlar çalışalım ki tevîk-i ezel gayrete ‘âşıktır.

Envâr-ı Zekâ Muharriri **Mustafa Reşîd** (Berk, 1887: 101-102)

Berk

Üslûb-ı zamân üzere tahrîk-i hâme eyleyen muharrîrin meyânında her zevk-ı selîmin muvafık-ı tab’î vecihle tahrîr ve hüsn-i ifâdede şöhet alan birâderimiz Mustafa Reşîd Beyefendi hazretlerinin Berk’ımızı şâyân-ı tebrîk buyurdıkları cidden memnûniyetimizi mûcip oldu.

Sâhe-i matbû’ât her iki tarafın mekâsıd ve âmâli ümmet-i vatana hâdem-i terakkî-i ma’ârif olmak müsellemin iken sâirleri gibi mürâkabe ve mühâsedeye zerre kadar ehemmiyet vermeyerek ‘ulüvv-i cenâblarına şâhid-i hakîkî olacak işbu tebrîk pervâneleriyle hey’etimizi taltîfe müsâre’at ve sahîfelerimizi garîk-i dilpesend-i hikmet etmeleri ayrıca teşekküre şâyândır. Binâ’aleyh cem’iyet-i vatanı şa’şânisâr envâr-ı zekâlarıyla müstefiz kalmak emel-i hayr-ı hevâhânesinde bulunmalarından doğrusu edîp-i mûmâileyhin bu bâbdaki teşebbüsât-ı ‘âlîyeleri takdîs olunur.

Hey’et-i Tahrîriye (Berk, 1887: 102-103)

Şarkı

Merhamet yok mu sende cânânım?

Haylî demdir esîr-i hicrânım

Elem-i firkatınla nâlânım

Haylî demdir esîr-i hicrânım

Âteş-i hasretinle sîne yanık

İntizârınla dîdeler uyanık

Kalmadı sabr u tâkîm artık

Haylî demdir esîr-i hicrânım

Alaybeyizâde Nâcî (Berk, 1887: 103)

Su'âl

Bu şeb benimle ey melek

Zamângüzâr olur musun?

Dil-i hazân-ı resîdeye

Dem-bahâr olur musun?

Yüzünde mevc-i evren senin

O nûr-ı hüsne gâh ben

Bakar da ey gönül derim

Ümîdvâr olur musun?

Kamerde yok senin kadar

Hazîn hazîn o nazareler

Derim ki sen de bir güle

‘Aceb hezâr olur musun?

Su’âle cür’et eylesem

Gelip huzûruna eğer

Bilinmiyor tabî’atın

Ki şer-i mesâr olur musun?

Cesâret alsa da gönül

Muhabbet etse hüsnüne

‘Aceb o dil-i harâbı sen

Sever de yâr olur musun?

Menemenlizâde Tâhir (Berk, 1887: 104)

Gazel

O rütbe ‘âşık-ı dîdâr-ı yârdır gönlüm

Ben olmasam dahi yâr ile vardır gönlüm

Hemîşe sûreti sûretpezîr olur dilde

Cemâl-i pâkine âyînedârdır gönlüm

Hayâl-i hatt-ı latifeyle pür-letâfettir

Ne mevsim olsa yine sebzezârdır gönlüm

Belâ-yı ‘aşka tahammülde ıztırârdır

Civânı sevmeye bî-ihyârdır gönlüm

Visâle ayırdı da evvelini şevkı artırdı

Hemân gezer dolanır bîkarârdır gönlüm

Bu şebde vaslını va’d eylemişti ol mah-rû

Bu gün de öylece pür-intizârdır gönlüm

O şûhı kuvve-i ihlâsım ile celbettim

Sezâ-yı reşk olacak kâmkârdır gönlüm

Harputlu Hayrî (Berk, 1887: 104-105)

Gazel

Mütenâsib değil mi hâlinize?

‘Âşığım sevdiğim kemâlinize

Hâlinizden teferrüs etmedeyim

Siz de hayrânsınız cemâlinize

Sizi yâd eyledikçe görmedeyim

Zâtınız muntabık hayâlinize

Karşı geldikçe karşılık bulamam

Netmeli nükteli makâlinize

‘Âcizim ben cevâp vermekten

O sitemli güzel sû’âlinize

28 Şaban 1302

Nâbîzâde Nâzım (Berk, 1887: 106)

Mâhiyet-i ‘Ömr-i İnsânî

(Mâb’ad)

Nümâyan olur ki bu mislî nefâ’is-i eşyâda da bekâ olmayıp anların ardınca solup kurumaya yüz tutar. Tevsîf eyleyen o mevki’ letâfet-bahşânın bir gün olur ki dilgüşâ temâşası mahv ve nâbûd olup ka’r-i girdâb-ı ‘ademe dühûl eder. İşte bu fânîlik yalnız insânlara mahsûs olmadığı mâbe’l-telezzüz olan eşyânın pejmürde ve perîşân olmasıyla sâbittir. Be-gâyet hûb-ı savt ve âvâz ile bir perî-çehrenin terennüm ettiği görülür. O anda hiss olunan şevk ve lezzet ne kadar hoş ise sükût ile beraber mezkûr lezzet zâ’il olduğu gibi o âhenk ve âvâz hayâtta efzâ dahi fânî olduğu görülür.

En parlak bir kemâncı kemânı idâre ettiği zamân sâm’îni nasıl mütelezziz edip eğlendirdiği ve kemânı elinden bırakmasıyla beraber o lezzetin bittiği müşâhda olunduğu gibi terâne-i kemân dahi o anda fenâ bulur bu hâlde hûş-ı fânî olduğu sâbit olur.

Bir gülistân-ı safâ-bahşâya girildiğinde içindeki nevresîde fidân-ı gül ve karanfil ve şebboy ve al ve kırmızı ve yeşil ve daha sâ’ir ezhâr ve çemenzârı temâşâ ve revâyih gûnagûnunu istiismâm ile kesb-i mahzûziyet ve safâ edildikten sonra o çemenistân ‘adîm’ül-misâlden ‘avdet olunmak ârzû kılındıkta idâme-i lezzet ve neşât için o ezhâr ve işmâr-ı fer-hafzâdan bir mikdâr toplanıp birlikte götürülür hayfâ ki o çiçeğin ve meyvelerde evvelki letâfet ve lezzet kalmayıp akşama kadar devâm etmeyerek pejmürde ve perîşân olur ‘âkıbet-i insâna bir nedâmet gelip mu’zip olmaya başlar. Binâ’en‘aleyh lezzet dediğimiz bir hiss-i garîbin muvakkat olması tabî’at denilen kânûn-ı ilâhî ile mevzû’ ve mukayyid olup hadd-i kemâlini tecâvüz etmek kânûn-ı tabî’at hilâfına hareket etmek olduğundan o lezzeti kaybettikten sonra insânı bütün bütün dû-çar-ı ‘azâb eder. İdâre-i âkdâh ile ‘âlem-i cünbüş edenlerden beri birkaç bâde ziyâde parlattığı anda baş ağrısı gönül bulantısı rûh sıkıntısı gibi şeyler ‘âriz olup bir ‘azâb-ı ‘azîm içinde kalır. Sâ’ik-ı takdîrin sevkıyla hûb hele ki vezi’-i kıdem ettikçe letâfet ve intizâm ile bâ’is izdiyâd ve hayâtta ve envâ’i güne lezzet hissederek vâsıl-ı gencîne-i murâd oluyoruz sandığımız şeylerde evvel ki revnak ve

terâvet ve maya-i cârîlerde eski safvet ve halâvet kalmadığını iddi'â etmekliğimiz pek vâhî bir şeydir.

Bizi vakit ile hayrân eden bağ ve bağçeler, çiçekler, fidânlar, sular yine evvel ki hayret-i efzâ mevâkı' ve çemenzâr değil midir? Kudretin numûne-i 'azameti olan letâfete mürûr-ı zamân ile hâlel gelmesi tasavvur olunamaz. Cereyân eden mâ'i lezîzde eski safvet ve câbecâ sevâhilinde ârâyîş-i tabî'atle bezenmiş çemen ve yabânî rengârenk şukûfe-i hôş-bûlarla ufacık ufacık çalı dallarında âşîyâneleri derûnunda hazîn hazîn terennüm eden tuyûrun ahenk-i dilferîbi oraların cennet-âsâ mevkı'-i hayât-bahşâ olduğunu andırdığı hâlde böyle bir manzara-i hayret-i efzâdan telezzüz edememek da'vâsında bulunmaklığımız medd-i 'âmizi cerhe ve önüne lezâziz-i tabî'ata 'â'id hayât-ı insâniyeden 'ibâret bulunmadığını isbâta kâfidir.

Hâricte gördüğümüz şeylerde mûcib-i ferah ve şâdî bir şey yoktur demek teslîm edilemeyip lezzetin bir anda mahsûs ve bir anda ma'dûm olması kâbil-i inkâr olamayınca seneler geçip senemiz ilerledikçe hiçbir şeyde lezzet olmadığını idrâk ve bu lezzet ancak hiss-i vicdâniyeden 'ibâret olduğuna kanâ'at lâzım gelir. İşte sen zevâle vâsıl oldukça hissemizde eski kuvvet ve kemâl kalmayıp o dahi bizimle beraber samt-ı fenâya koşar. Artık hissiyat-ı tabî'iyeye za'f ve durgunluk 'âriz olduğundan vaktiyle hiss ve anne şîvesine terâvet ve halâvetine ve ziynet ve letâfetine esîr olurcasına meftûn olduğumuz şeylerin hâlâ bâkî olan letâfet-i tabî'iyelerini ve ettiğimiz hezâr türlü telezzüzleri inkâr edip onlardan mübâ'adet etmeye kat'iyen karâr veririz. Biraz daha sonra zevâl ebedî çöker rûhumuz 'âlem-i lâhûta güşâde-per olur ve cesedimiz zeyr-i hâke düşer.

H. Kemâl (Berk, 1887: 107-110)

Gazel

Gönlüm neden hazîn gözüm⁴⁴ giryebârdır

Mutlak bu hâle bâ'is olan hicr-yârdır

Vâkıf değil o şûh-ı sitemger figânıma

Bilmez ne rûtbe 'âşığı melûf-ı zârdır

Erbâb-ı tab'î kâmvir u neşve-yâb eden

Hâl-i siyâh u mihr-i cemâl-i nigârdır

Âlayış-i cihâna nasıl eylesin nigâh

Ol dîdeler kim manzarı tâb-ı 'izârdır

Mes'ûdtur o rind ki hembezm-i yâr olup

Vâreste-i belâ vü gam intizârdır

Halîl Edîp (Berk, 1887: 111)

⁴⁴ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Mersiye

-Dâmâd-ı hazret-i şehriyârı kudsî mekân Sâmî Paşazâde Necîp Paşa merhûmun vefâtında ezkiyâmızdan Mîr Âteşzebân İbnu's-Su'edâ Saffet Bey tarafından söylenen mersiye-i dilsûzdur.-

Vefâkâr sevgilim şu ham-ı lebîbim

Mülk-i haslet-i kerem göster edîbim

Firâka yoğ iken zerre şekîbim

Beni dil-hûn edip gittin necîbim

Kim ursun zahmeme merhem tabîbim

Firâkınla füzûn oldu melâlim

Perîşân hâtırım hem hasta hâlim

Felâket-i dîdeyim pek bî-mecâlim

Beni dil-hûn edip gittin necîbim

Kim ursun zahmeme merhem tabîbim

Bana vechindi mirât-ı sa'âdet

Bulurdu dil nigâhınla terâvet

Cihânda sen idin sâhib-i melâhat

Beni dil-hûn edip gittin necîbim

Kim ursun zahmeme merhem tabîbim

Belâ-yı hicr ile sîne-fikârım

Geçer efgân ile leylim nihârım

Sezâ-yı rahm iken bu cism-i zârım

Dili mecrûh edip gittin necîbim

Kim ursun yareme merhem tabîbim

Yıkılsın kalbim asa çarh-ı gerdûn

Harâb olsun bütün eflâk-i vârun

Donansın karalarla rab'-i meskûn

Beni dil-hûn edip gittin necîbim

Kim ursun zahmeme merhem tabîbim

Kararsın zulmet alsın kâ'inâtı

Tamâm olsun cihânın hâdisâtı

Tükendi gönlümün sabr u sebâtı

Dili mecrûh edip gittin necîbim

Kim ursun yareme merhem tabîbim

Neler çektim bu çarh-ı kîneverden

Neler gördüm bu dehr-i zulm-i eserden

Gözüm gönlüm kan ağlar bu kederden

Beni dil-hûn edip gittin necîbim

Kim ursun yareme merhem tabîbim

İbnu's-Su'edâ Saffet (Berk, 1887: 112-114)

Tahayyür

Eğer her şey bizimle fenâpezîr olacak ve insan imrâr-ı 'ömr ettikten sonra bir şeye müterakkıb olmamak lâzım gelecek ise ve bizim vatanımız vâsıl ve menşe'imiz burası olup da kendi kendimize me'mûl edebileceğimiz huzûr ve âram dahi burada ise niçin bu dâr-ı ezvâkte mes'ûd ve merfiye el-hâl değiliz?

Eğer biz yalnız lezâyiz-i nifsâniye için bu 'aşr-ı terâ-yı fenâyâ geliversek niçin bu lezzetler bizi memnûn edemiyor ve dâ'imâ rûhumuza kalbimize gussa ve kasvetbahş oluyorlar?

Eğer insân fevk'el-behîye bir hilkate mâlik değilse niçin eyyâm-ı hayâtı behâyim gibi belâ âlâm gibi huzûr ve âram ile huzûzât-ı nifsâniye ve cismâniyeden lezzetbahş-i safâ olarak güzerân etmiyor? Eğer insân yalnız bir sa'âdet-i muvakkateden başka hiçbir şeye nâ'il olmayacak ise niçin rûy-ı zemînin hiçbir cihetinde bu sa'âdete nâ'il olamıyor?

Sebeup nedir ki servet ve saman insânı mehcûr-ı râhat ve âram ediyor ve şeref ve haysiyet insâna bâ's-sıklet ve zevk ve safâ mûris-i 'atâlet oluyor? Ve 'ûlûm ve fûnûn ise cüstcû-yı esbâba olan merâğını teskîn edeceğine tezyîd ederek teşvîş-i zihnine dahi bâdî oluyor vasiyet ve şöhret-i sıklet ve ıztırâp veriyor ve bunların kâffesi

de kalbin dolan hırs ve emelini imlâ edemeyip dâ'imâ daha ârzû edecek bir şey bırakıyor.

Harpıtlı Hayrî (Berk, 1887: 114-115)

Bülbüle 'İtâb

Bülbül! Ne tükenmez âh u zârın

Mahvolmadadır ten-i nazârın

Her dem ne için figân edersin

İzhâr-ı gam-ı nihân edersin

Gülşende 'acep eşik mi yoktur?

Bir hemdem ü demköşk mi yoktur?

Gönlümde gam-ı hazân mı vardır?

Ya bir elem-i nihân mı vardır?

Filfillere mi bu şerh-i hâlin?

Sünbüllere mi bu kıl u kâlin?

Nergîs oluyor senle bîdâr

Mürğân çemende oldu bîzâr

Lâyık mı sana bu bî-karârı?

Yetmez mi bu rütbe-i dem-güzârı?

Pervâne gibi biraz da lâl ol

‘Aşkın var ise Nerîme hâl ol

Fatma Nerîme Hanım (Berk, 1887: 116)

Makâle-i Tazarru’-nümâ

(Mâb’ad)

Ey mücedded-i şu’ûnât, ey nâzım-ı zerrât-ı kâ’inât olan Hakk! Üzerinde iskân ve te’ayyüş ile müftehir ve mübâhî bulunduğumuz şu küre-i zemîn-i nev-‘arûsu ‘âlem-i şemsîye elhâk eyledin. Ber hâldeki ihrâm-ı sulba ve mâyi’a ve hevâ’iye-i semâvîyeden müte’sser olarak icrâ etmekte olduğunu yirmi beş raks ve hareket-i hayret-fer ile âfitâb-ı cihântâb eserinde bir sür’at-ı kâmile-i dehşetnümâ ile Elcâs ‘Âlî Rakıbtıye’nin kevkeb-i meşhûruna doğru gidip â’mâk-ı bî-pâyân-ı âsumânîde ikmâl-i seyâhate çalışıyor.

Yârab! Hareketi harârete, harâreti harekete mütehavvil ve münkalib ediyorsan ber hâlde ki esnâ-yı tehevvülât ve tebeddülâtında mukaddîr-i âslîyelerinden ne noksân ve ne de müzdâd ve Firâvun oluyorlar. İnkılâb-bahş-ı ahvâl olan bu iki kuvvet vâsıtasıyla yalnız cîvânât ve nebâtât-ı mer’iye’nin değil, çeşm bir Gavs kadar sagîr bir katre-i âb kendilerine bir gadîr-i vâsi’ görünen cîvânât mikroskobiyenin bile bâ’is-i medâr-ı hayâtları olan cism-i ziyâ tecellîgâh-ı kâ’inâtta ‘arz-ı dîdâr ediyor da neşve ve nümâyâ kabiliyet ve salâhiyet-ı tabî’iyesi olan mahlûkât ser-be-zemîn ‘ubûdiyet oluyorlar.

Ey ahd u samed olan Allah! Kâbil’ül-inkisâm her cisme, her maddeye bir kuvve-i gayr-ı münkefe-i kudret ihsân buyurdun ki melekedan ‘ibâret olan fosforiyet-i ‘akliye-i nev’i-beşer onu derek ve îz’ânden ‘âcizdir. Bu söz mahz-ı hakîkati anlamaktan ihsân-ı takvîm olmak üzere hulk buyurduğun insân-ı ‘âciz ve baht u hayrette kaldığı hâlde, his ve idrâkce derece-i sâniyede ve belki de ondan daha dîn mertebede bulunan hayvânât ve nebâtât gûnâgûn onu ‘acâbâ fehm ve teyekkun edebiliyorlar mı? Heyhât!

İlâhî! Kudret ve ‘azametinin lâ-tenâhî olduğundan sıfât-ı seccâniyeni ta’dâd husûsunda ne kadar hâmarân olsak yine ‘acımız nümâyândır. Binâ’en-‘aleyh meskenimiz olan küre-i zemîn-i füyûzât-ı ilâhiyene müstağrikan fezâ içinde ile’l-ebed duran ve vatan-ı ‘azîzi me’mûr ve âbâdân öyle ki kulların onda ‘ilm ve ‘irfân iktisâb ve tahsîl ile şâdân olsunlar.

Ebu’ul-garîb Vicdânî (Berk, 1887: 117-119)

Dimâğ ve Fa’âliyet-i Dimâğ (Ta’bîr-i Âhîrle Beyin ve Meleke-i ‘Âkliye)

-Mâba’d-

‘Asriyenin cidden ‘alâmesi olan bir zât, insânlık mülâbesiyle hasta oluyorsa tab’ên hâ’iz olduğu zekâyı bir an gayr-ı mahdûdda zâyî’ edebilir. Vekattâ ki bekâ ve mevcûdiyetinin ‘adem ve fenâyâ mübeddil olması zamânı yaklaştığını tebeşşîr eden hâl-i şeyhûhat-ı çehre-güşâ-yı musîbet ve felâket olur o zât derhâl ikinci def’a olarak çocuklaşır. Meziyât-ı zâtiye-i insâniye ve kemâlât-ı âsliye-i ma’neviyesi hemân humk ve belâhetten ‘ibâret olur.

Vücûdun za’îfleşmesinden kuvve-i muhâkeme dahi bi’t-tes’îr dû-çâr za’îf olur. Son nefeste ise kuvve-i mezkûre, ‘âdetâ içindeki zeytinyağı bitmeye yüz tutmuş ve fakat etrâf ve eknâfa ara sıra gâyet donuk bir ziyâ neşretmekten henüz hâli kalmamış olan kandîl gibi mü’ebbeden söner gider.

Cevher-i dimâğî-i tıfl-ı nevzâd daha seyyâl olup nisbeten hamûra daha ziyâde ‘arz-ı müşâbehed eder ve bulûğa resîde olanın sath-ı dimâğında süheyl’ül-rev’iye olan hatût, tıfl-ı nevzâdınkinden mefkûddur. ‘Akliye dahi o nisbette mütevâtir ve mütezâyiddir. Hatût-ı mezkûre ne kadar vâzi’ ve âşîkâr olursa fa’âliyet-i ‘akliye dahi o nisbette mütevâtir ve mütezâyiddir. Tıfl-ı nevzâdın sath-ı dimâğındaki cehver-i seccânî henüz az tenemmüv etmiş, telâffîfi az terfî’ eylemiş bulunup ve sath-ı mezbûreden az mikdârda vârid olmaktadır. Beyni terkîb ve tertîb eden nısf-i kertîn tedrîcen neşv ve nümâ ettikçe melekât-ı ‘akliye-i muhtelif dahi yavaş yavaş ‘arz-ı vücûd etmeye başlar. Kadınların meleke-i ‘akliye nokta-i nazardan erkeklerden dîn

oldukları ma'lûm olan keyfiyetlerdendir. Berhâlde ki erkek beyninin sıklet-ı vasıtasının kadınınkinden bir mikdâr fazla olduğu ve hatta erkek beyninin sıklet-i vasatiyesi 1,250 gram olduğu hâlde kadınıki için 1,100 gram bulunduğu İngiliz meşâhîrden Peakok'un teharriyâtıyla ve kadın beyninin erkek beyninden 'ale'l'âde 50 gram daha hafîf olduğu yetmiş 'aded beyin tartan Doktor Hofman'ın bu bâbdaki müşâhedâtıyla mertebe-i bedâhete varmıştır. Bundan mâ'adâ mûmî ile Doktor Hofman birtakım budalâ başları mu'âyene etmiş ve gerek erkek ve gerekse kadın budalâlarının iktâr-ı re'siyesinin hâlet-i tabî'iyede olan iktâr-ı re'siyeden pek dûn olduğu kendisince tebeyyün eylemiştir. Muhîti on altı esba'adan dûn-ı fenâyâ mâlik olan insânlar budalâ ve âhmak olacakları gibi beynin gayr-ı tabî'î ve nisbetsiz olan küçüklüğü dâ'imâ budalâlığın bir 'alâmet-i fârika ve mümeyyizesidir. Şu'ûruna halel- târî olmuş olan şâ'ir-i şöhetgîz Lanû'nun 'ateh hâlinde terk-i hayât eylediği vekâyî'-şinâsân-tabın ma'lûmudur.

Mûmâileyhin beyni maraz münâsebetiyle samûr hâline gelmiş olduğundan vezin olundukta 'adî beyinlere nisbeten pek hafîflediği müstebân olmuştur.

Pârşâb der ki 'ateh hâlinde meleke-i 'akliyenin tenâkıs-ı mütevâniyesi dimâğın madden tenâkıs-ı mütevâniyesi ile mesbûten mütenâsibtir. Ve 782 beyin üzerine icrâyı tecrübe ederek Mûmâileyh Pârşâb sıklet-i dimâğın tenâkısı 'atehin derecesiyle mebsûten mütenâsip olduğu hafîfini zâhire ihrâca muvaffak olmuştur.

(Mâba'dı var.)

Doktor Bafralı Yanko (Berk, 1887: 119-122)

Bir Yetîm Lisânından

-Tercüme -Rumcadan manzûm- meşâhîr-i Yunâniyeden meşhûr şâ'ir Parashos'un âsârındandır-

Gelirim hânene meyûs olmuş

Gözlerim eşk-i tahassür dolmuş

Derd ü âlâm ile çehrem solmuş

Gelirim böyle tehî dest eyvâh

Değilim habbeye mâlik⁴⁵ bâ-Allah

Cebheme yazdı benim tâli’-i şûm

Ki sana feyz-i sa’âdet-i ma’dûm

İhtiyâcım bana gösterdi lüzûm

Kesb-i hâcâte şitâbân oldum

Lik-i meyûs u perîşân oldum

Rüzgâr eyledi sadd-ı hayf u keder

‘Ömür mü berk-i hazândan bed-ter

Bana göstermedi mâderle peder

Kaldım öyle bu ‘âlemde yetîm

⁴⁵ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’ımızın Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Neydeyim böyle imiş baht-ı leîm

Hânede vâlîde yok gam vardır

Cû' u derd u elem-i vehim vardır

Sanma ki başkaca hemdem vardır

Belki hemdem bulurum mahşerde

Kalmaz âheng-i hazînîm yerde

Gâh hemsinler mi şâd görüp

Nûş-ı fâhîrle dil-i âbâd görüp

Kayd alamadan âzâd görüp

Reşk eder gönlüm o nûr sittelere

Acırım ben gibi dilcecelere

Bırakıp yavrusunu zâr u nazâr

Olmadan leblerime bûse-i güzâr

Vâlidem kıldı benim meyl-i mezâr

Var mıdır bende sa'âdet ne gezer

Oldu dünyâda sa'âdet-i mâder

Birleşip hüzn-i çeşminde tıflân

Ettiler seyr u safâya meylân

Onları kendime buldum akrân

İştirâk etmeye kıldık da şitâp

Sen yetîmsin dediler işte cevâp

Olsun ezhâr-ı letâfet-i peymâ

Zîver sâhe-i gülzâr-ı bekâ

Bulsun ebnâ-yı beşer bûy-ı safâ

Olmasın kimse aya rabb-ı kerîm

Yalnız ben kalayım böyle yetîm

Mehmed Remzî (Berk, 1887: 123-125)

Berk Hey'et-i Tahrîriye-i 'Âlîyesine

Ey nücûm-ı ma'rifet!

Gerçekten Berk sât'ı denmeye şâyân Berk pertev-feşânınız Midilliye de tenvîr ile mâhiyet-i nûrâniyesiyle isbât etti. Bu şu'le-i ma'rifeti gör ki müştâkân-ı ziyâ envâr-ı meserrete gark oldu.

Cehâlet-i sabâh ma'arifete tehavvül etmeye ve âyîne-i hâl-i istikbâli gâyet parlak göstermeye başladı. 'inâyât-ı füyûzât- rabbâniye ile bu tehavvülde bir inkılâb zuhûr etmez ve bu mirât-ı sa'âdetnümâyâ bir nikâp çekilmezse 'âlemde zelâm-ı cehâletten bir eser kalmayacaktır.

İstikbâl şimdiki hayâl-i 'âlîyesinden daha 'âlî daha 'ulvî daha nûrânî 'arz-ı cemâl edecektir. Fakat bu nezâret-i mes'ûdeyi bir an evvel müşâhade edebilmek için mesâ'ide sebât edilmelidir. Sebât ne 'âlî ne kudsî bir ihsân-ı hüdâdır ki onu redd ile izhâr-ı gaflet etmeyen behemhâl nâ'il-i âmâl olur zîrâ mu'cizât-ı tabî'ata nazar-ı im'ân ile bakılırsa bütün eşyânın intizâm ve terkîsi sebât ile kâ'imdir Berk şa'sa'adârınızın dâ'im'ül-leme'âtı için neşr-i envâr-ı ma'rifette sebât lâzımdır.

Hâtme-i merâm olarak şurasını 'arz etmek isterim ki sâ'ika-i şevk ve hevesle karalayıp takdîme cesâret ettiğim gazel güzel görülmeye şâyân ise Berk'in bir sayfasında gösterir şevk ve tefâhirimi tezyîd eder değil ise bir hücre-i nihâna atar heves ve gayretimi te'yîd eylersiniz. Bâkî hizmetiniz mübârek ve dâ'imî olsun. Kardeşiniz.

Mehmed Necîp (Berk, 1887: 125-128)

Berk

Tebriknâmeniz her tab'-ı belâgatperestin mazhar-ı hüsn-i sitâyîşi olunabilecek bir sûrette yazıldı. Bu bâbda gelen selâset-i selâmetinizi biz de hâlisâne tebrik etmek isteriz. Gazel-i mürselinizi neşrinize tercîh edecek mergûb bir zemînde bulduk. Tabî'î âfide neşr olunacak nüshalarımızın birinde manzûr-ı tabâyi'-i sühanverân olur.

Hey'et-i Tahrîriye (Berk, 1887: 128)

5. Sayı

Gazel

Gam-ı âyâm dilden sürmüş âhbâbı çıkarmıştır

Değil âhbâb hep âhfâd u ensâbı çıkarmıştır

Emîn olsun bisât-ı istirâhat-ı yâr çeşmimden

Sirişkim çeşm-i terden leke-i hâbı çıkarmıştır

‘Acep sâz-ı enînîm hangi üstâd-ı ihtirâ’idir

Zemîn-i söz dilde sâzı fârâbî çıkarmıştır

‘Îzâr âteşini pek ‘aragrîz-i hicâb olmuş

Ol âfet âteş-i sûzândan âbı çıkarmıştır

Dalıp gavvas-ı tab’ım Eşrefâ deryâ-yı efkâra

Yine takdîre layık dürnâbı çıkarmıştır

Eşref Paşa (Berk, 1887: 129-130)

Hâkim-i Kâinât Olsam

Hâkim-i kâinât olsam seyyâdmerk bî-şikâr kalırdı. İnsânlar ‘umûmen hayr-ı hevâh-ı yek-diger olurlardı. Belâ-yı firâk ortadan kalkardı. Çeşm-i beşerde sirişk-i şâdîden başka nem gülmez olurdu.

Hâkim-i kâinât olsam işmâr-ı hôş-güvâr-ı bî-kısr olarak kemâle ererdi. Metâ’ib-i dünyeviye denilen şeyler sırf eğlence olarak telakkî edilebilirdi. İnsân için çalışma tecrübe-i iktidâr kabîlinden bir zevk ‘add olunurdu.

Hâkim-i kâinât olsam mâî gözlü güzelim! Senin için dâ’imâ hôş havâ dâ’imâ lâciverdî reng-i ber-semâ izhâr ederdim. Lakin mülküm seni hiçbir vech ile tağyir ve ikmâle muhtâc olur cihetini göremediğim için yine bu cemâl ile bu kemâl ile ibkâ eylerdim.

Muallim Nâcî (Berk, 1887: 130-131)

Gazel

Hayâl-i yâr ile dünyâda öyle bî-haberim

Kenârgâh-ı vücûdî ‘adem hayâl ederim

‘Acep tükendi mi deryâ kadar gözüm yaşı

Ki dîdeden dökülür dağpâre-i cigerim

Hevâ-yı melek-i vücûd âh pek dokundu bana

‘Adem diyârına şimdi musammem seferim

Çe fâ'ide gönül ayrılmıyor ⁴⁶

Bana kalırsa hemân geldiğim gibi giderim

Cenâzemi koyacak bir karış yerim yoktur

Diyâr-ı 'aşkta öyle garîb ü derbederim

Kebûterân-ı haramdan benim neyim eksiktir

Vücûduma batan oklar değil mi bâl u perim

Kitâbhâne-i dehr içre âteşîn-i nefsim

Bırakmadı ki kala bir güzîde eserim

Cihâniyân elem-i dehrden emîn olsun

Ki her makûle sihâm-ı belâya ben sîperim

Olurdu bir nice deryâ-yı la'lgûn peydâ

Birikse bir yere seylâb-ı hûn-ı çeşm-i terim

⁴⁶ Mısranın bu kısmı mecmuada sansür sebebiyle verilmemiştir.

Sadâkatim sebep oldu hemân felâketime

Kemâl-i ‘aczimi gösterdi ‘âkıbet-i hünerim

Melek bile şu benim çektiğim ‘azâba yanar

Îlâhi ‘unsûrumun iktidârı yok beşerim

Nihâl-i nâzım ‘acep hangi şûrezârdadır

Kimin mezârına düşmüş o serv-i sîmberim

Yine ümîd-i sa’âdet eder mi tâli’-i şûm

Nişemîn etmiş iken burc-ı ‘akrebi kamerim

Dehânımı bıçak açmaz melâlden Feyzî

Gazel-i kasîde demem dersem ‘âşıkâne derim

Muallim Feyzî (Berk, 1887: 131-132)

Ferdâ-yı Visâlde Vefât Eden Zevcesi İçin Bir ‘Âşığın Yazdığı Kitâbe-i Seng-i Mezâr

Hûrşîd-i ikbâlîmin mağrib-i fenâsı üzerine dikilen şu taş parçası leht’el-basra münhasır kalan hayât-ı mes’ûdânemi ‘asırlar müddetince inzâr-ı müşfikâneye ‘arz ve â’lâm edecektir.

Gerçi sâ'at visâli mebde ve müntehâsı sa'âdetime bir târîh-i münferid olan zevcemin vücûd-ı bî-rûhunu buraya defn ettim fakat rûhu ki yâd-ı muhabbetinden 'ibârettir. Hazîne-i fikrimde bir defîne-i şeref olmak üzere bâkîdir.

Nâbîzâde Nâzım (Berk, 1887: 133)

Ey Şeb-i Mehtâp

'Âlem uyuyor hûb-ı safâperver içinde
Sevdâ uçuyor 'âlem-i şevk-ı âver içinde
Cevlân ediyor şevk ise pertevler içinde
Sensin bu fuyûzâta sebep ey şeb-i mehtâp

Cânân duruyor ebr-i münevverler içinde
Pertev saçarak ahter-i enverler içinde
Gözümde güneşler gibi hâverler içinde
Sensin bu fuyûzâta sebep ey şeb-i mehtâp

Şâ'ir tutuyor 'âlemi pîş nazarında
Ervâh-ı melâ'ik geziyor rîz u berinde
Sevdâ leme'ân etmedi şâhâne serinde
Sensin bu fuyûzâta sebep ey şeb-i mehtâp

Bir neşve tebellî ediyor dîdelerinde
 Merdâne sebât etmedi ‘ulvî seferinde
 Bin türlü bedâyi’ görüyor rehgezinde
 Sensin bu fuyûzâta sebep ey şeb-i mehtâp

Mehtâbı bu neşveyle temâşâyâ doyulmaz
 Bir böyle temâşâ-yı dilârâyâ doyulmaz
 Bakmakla mükevkep gece bâlâyâ doyulmaz
 Sensin bu fuyûzâta sebep ey şeb-i mehtâp

Bir velvele-i ‘aşk-ı sükûnzâyâ doyulmaz
 Bir manzara-ı hüsn-i gam-ı efzâyâ doyulmaz
 Bir böyle mutî’âne tekâzâyâ doyulmaz
 Sensin bu fuyûzâta sebep ey şeb-i mehtâp

Muallim Nâcî (Berk, 1887: 133)

Dîvân

-Elcenân’dan ba’zı ‘ilâve ile tercümedir.-

Dîvân diyip de geçmemeli. Memleketimizde bu lafz-ı kesîr-i el-isti’mâlin me’âni-i muhtelifesine ma’lûmât-ı tâma kesbetmiş ancak birkaç edîp-i fâzıl bulunur zannederim. Gerçi der-vâze-i edebiyâtta dest-güşâ-yı der-yûze olarak tese’ül-i âsâr-ı külfetini ihtiyâr eyleyen ba’zı nûr-ı seyyîd-gân bu ifâde-i kemterânemin ‘aksini ed’â

edecektir ise de “hoca bildiğini okur” misal-i meşhûrunca bu makâlede yine dîr u dirâz dîvândan bahsedeceğim.

Dîvânın sûret-i iştikâkına, târîh-i vazî ve isti'mâline ‘atf’ül-hâza-i dikkat olunduğu hâlde bunun nasıl hâ’iz-i ehemmiyet-i ber-kemâl olduğu vehleten anlaşılabilir. İştikâkıyla lûgat ve ıstîlâhât-ı mu’ânî-i mute’addidesinden bahsi mecbûriyetten bulunduğum dîvân kelimesinin ‘Arabî olduğunu edîp-i şehîr ve tahrîr-i bî-nazîr-ı sâhib-i kâmûs söylüyor.

İ’âmûl’lûgatın ifâdât-ı mebsûde-i dekâyıkdânelerinden anlaşıldığı vecihle dîvân ehl-i ‘atiye ve sühânın ibrâz buyurdukları mü’esser-i fütuvvet ve mürüvvet-i ‘acze perverâneleriyle ehl-i cündiye’nin meydân-ı mu’areke ve mübârizde gösterdikleri mahâret-i kâmile-i dil-yarâne’yi hâkî ve nâkil olan sahaf ve kitâp mecmû’asına itlâk olunmuş. Cam’î olan dîvânın delâletiyle dîvânın aslı dîvân olup bir muktezâ-yı kuvvâ’id i’lâsıyla ve o yönden beri yaya abdâl olunarak dîvân telaffuz olunmaktadır.

Gurup nâmındaki lûgat kitâbında dîvânın cerîde ma’nâsına geldiği beyân olunur. Mürevvîdir ki vüllât-ı ‘azâm ve kuzât zevî el-ihirâm-ı hazerâtına cerâ’idi ya’nî dîvânı en evvel tertîp eden Hazret-i ‘Ömer imiş. Binâ’aleyhe o zamânda ismini cerîdeye sabit ettirenlere “filân men ehl-i el-dîvân” dedilmekte imiş.

Dîvân, umur-ı siyâside berâ-yı mufâvvaza ictimâ’ eyleyen meclis-i vâlî ile kasâ’id-i şe’râyî câm’î olan kitâbede itlâk olunur. Dîvânın ma’nâ-yı sâniyeye geldiğini şâ’irin “elnâs-ı mesel-i biyût elşi’ir-i kerem cel: Münhem-bâlik ve kem-i biyût-ı be-dîvân” beyti te’yîd ediyor. Gâliben, ikâme-i mesâlih yâhûd ru’iyet-i mesâlih zımmında tecemmü’ eden her bir mecliste dîvân itlâk olunur.

Fâhir-i kâ’inât-ı te’âlî şana hazretleri âlûd-ı ‘erba dört şeyi muhtas kıldı. El’umâ’im-i ticânâ ve elcünun-ı haytânâ ve elsüyûf-ı siccânâ ve elşi’ir-i dîvânâ. Ya’nî setâ’iti elbakiye.

Bâzıl Beydânî (Seyyid-i Şerîf Cürcânî)

Tabakât-ı mü'ellife âshâbından 'aynının rivâyetine ibtinâ ederek soyutunun tabakât-ı nuhâtında müşârunileyhin tercüme-i hâli bu yolda tastîr ve tahrîr olunmuştur: Müşârunileyh hicret-i nebeviye aleyhi ekmelü't-tahiyat efendimiz hazretlerinin yedi yüz kırkuncı senesinde Esterâbâd vilâyetinde Nıfs-ı Cürcân kasabasında sâhe-zîb-i kâ'inât oldu. Kendisi balâd-ı Şark'ta zuhûr eden 'ulemâ ve fazılânın hakîkten Seyyidi ve erbâb-ı zahid ve mücâhidenin kâmil ve şerîfidir. Mü'ellifât-ı nâdiresiyle kütüphâne-i şark ve garb mâl-â-mâl olup bunlardan şerh-i miftâh, şerh-i mevâkîf, şerh-i ferâ'iz, şerh-i çağmîni hâşiye-i mutavvel. Hâşiye-i küçük, ta'rîfât-ı eşher tasnîfâtan 'add olunur.

Ecille-i âshâb-ı kemâlden meşhûr Sa'ideddîn ile Tîmurlenk huzûrunda mübâhise ve münâzarası ve mecâlis-i 'alîyenin pek çoğunda erbâb-ı 'ulûm ie bî-muhâbâ muhâsama ve muhâzarası meşhûrdur.

Seyyid müşârunileyh tarîkat-ı Nahşibendîye kibâr-ı meşâyihinden hûcâ 'Alâeddîn 'Attâr hazretlerine intisâb ederek evvel mürşidkâmilin füyûzât-ı 'irfânelerinden müstefîz-i 'irfân olmuşdu. İstifâze-i hakikat için şeyhinden hizmet dilemekte kendisi Nizâmeddîn Hâmûşî hazretleri gibi 'ârif-i hakikat ve vâkîf-ı serhikmet bir zât-ı mukaddesin hizmetlerine ta'yîn buyurdular.

Bir gün Seyyid Kâmil dersten fâriğ olup Nizâmeddîn Hâmûşî hazretlerinin meclis-i füyûzât-ı enîsine dâhil olarak bir müddet istifâze-i hakikat ettikten sonra vech-i mübârekleri cenâb-ı semâya müteveccih olduğu hâlde bir uzun murâkîbaya varırlar o aralık başlarından 'imâmeleri yere düşmesiyle Cenâb Nizâmeddîn derhâl 'imâmeyi kaldırıp Seyyid-i meşârın başına giydirdikleri anda 'âlem-i istiğrâktan bîdâr olurlar. Bu hâletin bağteten vukû'una gûyâ beyân-ı istiğrâb ile sebep ve hikmeti husûsu cenâb Nizâmeddîn tarafından Seyyid-i meşâra soruldu. Seyyid-i Te'âlâ hazreti dahi bu isti'lâma karşı: "Bir hayli müddettir levh-i müdrikemiz nukûl-ı 'ilmîyeden sâda ve muhaffaza-i hâtıramız sermâye-i 'alâyıktan âzâde olmasını cenâb-ı rabb-ı vahâbtan

istida'â etmekte idim hamd olsun şeref-i muhabbetinizle bu âmînemde zafer-yâb oldum.” cevâbıyla izhâr-ı hakikat buyurdular.

Yine bir gün mürşid-i hakikat-ı nesâr-ı hûcâ ‘Alâeddîn ‘Attâr hazretlerine “şeyh zeyt-i kemâl cenâblarına mülâkî olmasa idim Hüdâ-yı Te’âlâ hazretlerini bilmez idim.” buyurdıkları reşahât ve nefahâtte mestûrdur. Seyyid-i müşârunileyhin Muhammed nâmında bir ferzend-i ercümendi olup fazl u kemâlde bâbâsına hayr’ul halef olan evlâdlardan olmayla Bedî’a-i Sanî’a nâmındaki eser-i mu’teberi ile ‘ilm-i nahvdan metn-i irşâd hakkındaki şerhi ve sâ’ir-i mü’ellifât-ı makbûleleri derece-i kemâline birer burhân sayılır.

Seyyid me’âli fitratın târîh intikâlleri beyn’el-müverrihîn sekiz yüz on altı ile on sekiz arasında muhtelif-i fihtir. Lakin: Müverrihîn-i mevsûkadan ba’zıları sekiz yüz on altı senesine kabûl ile te’yid-i müdde’â için şu kıt’a-i târîhiyeyi tastîr-i vâriye eylerler:

Üstâd-ı beşer-i hayât-ı ‘âlem

Sultân-ı cihân-ı Şerîf-i millet

Ender-i şeşüm-i rabî’-i sâin

Der-heşt-i sadd u şânzede hicret

Zeyn-i dâr-ı fenâ be-çarşanba

Fer-mevd-i bedâr huld-ı rihlet

Fî 21 Şa’bân sene 302

İbnu’s-Su‘edâ Saffet (Berk, 1887: 137-140)

Ziyâ Paşa Merhûmun Bir Gazeline Nazîredir

Herkes ‘âlemde bir hâletle var endîşesi

‘Âşığın olmaz mı dilde hicr-i yâr endîşesi

Târik-i dünyâ görüp bir merdi etme i’timâd

Eylesek teftîş vardır sad-hezâr endîşesi

Olmak ister mi gönül gülzâr-ı vuslatından cüdâ

Selb-i ârâm etme her lahza-i hâr endîşesi

Va’d-i teşrîfin eder ta’kîb bîm-i intizâr

Leyle-i mes’ûd-ı visâlin var nehâr endîşesi

Bezm-i şevkâ şevkî şîv-i nigâh eder yes-i hazân

‘Âkıl etmez bir zamân zevk-i bahâr endîşesi

Halîl Edîp (Berk, 1887: 141)

İştîyâk

Güzelim! Birkaç gündür hareket-i dilşeknânede bulunuyorsun yoksa yine cevri ü cefâyâ başlamak ve âteş-i ciğer-sûz-i hasretle yüreğimi yakmak mı istiyorsun?

Meftûnunun ey cefânüma yâr

Bak dîdelerim gamınla hûnbâr⁴⁷

Benim feryâd u fîğânıma karşı sen hande âver oluyorsun. Ben ise senin nâz ve hirâmının sâika-i cezâbânesiyle cazibe perver oluyorum ah! Bilmem ki seninle böyle hâlimiz niye münce olacaktı. Gece gündüz sa'âdet-i cân gibi husûlunu mütemennî olduğum safâ-yı visâlin ne zamân müyesser olacaktı? Bilirsin ki her an nâr-ı dehşet-neşâr-ı hicrân ile sûzân ve cezbe-i enikle fûrûzân oluyorum. O cemâl-i letâfet-i iştîmâlini temâşâ eyledikçe kalbimde ta'rîf olunmaz bir neşve-i rûhânî his eylerim:

Geldikçe hayâlîme o ta'lat

Sensiz benim ah u zârım artar

Gönlüm oluyor garîk-i hayret

Lütf et yetişir aman dildâr

Hele o turra-i sevdâ fezâ-yı tahayyül ve tasavvur ettikçe 'aklım târûmâr fikrimde perîşân ve bîkarâr oluyor. Senden iftirâk eylediğim zamândan beri eşk-i dîde cereyandan ve dîk-i sîne-i galeyandan bir an hâli kalmıyor. Bu 'azâb-ı elîm bu ıztırâb-ı 'azîm vücudumu muztarib huzurumu münselib ediyor:

Sevdâ mı bu âteş-i cihân-sûz

Ya rab bu ne derd-i hân mân-sûz

Nâzlıcağım, o eski safâ 'âlemlerini yâd ve tahattur ettikçe gözlerimden gece ve gündüz hengâme-i tufândan bir nişân olacak vecihle katarât-ı elem-i câbecâ akar, serâ'ir-i âhvâlîmi bilip dururken böyle sıkı sıkı ağyâr-ı bedkebirdâr ile ülfet ve

⁴⁷ "Canımdan ziyâde sevdiğim bir zâtın iştîyâk ser-levhalı latifesine şerh-i 'âcizânemdir." İfadeleri mecmuada dipnot olarak verilmiştir.

mecâlesetden ne çıkar? ‘Uşşâk vefâdârını rencide etmek bu derece istiğnâ bu kadar cevır ü cefâ ile yüreklerini incitmek Hakkın rızâ-yı şerîfine muvafakat mıdır? Zavâllı, bîçâre kalmış olan benim gibi şâ’ir-i sâdık-ı âvâre ki hâtrından ferâmûş ve bezm-i muhabbette sehbâ-yı mu’âşşakayı başkalarıyla nûş eylemek sana lâyük müdür?

Sevdân ile oldu sîne sad-ı çâk

Bîçâre gönülde bak ne gamnâk

Bu ne hikmettir ki gördüğün yerde benden yüz çevirirsin. ‘aklımı yağma, gönlümü şeydâ ediyorsun. Kusûr ettim ‘afveyle, yok! Merâmın beni öldürmek, şehîd-i nâvın ‘aşk etmek ise söyle. Söyle ki sâye-i muhabbetinde câna minnet olan böyle bir sa’âdete nâ’iliyetle hayât-ı sermedi, zevk-ı ebedî bulayım:

Vecihin, emelin olunca zâhir

Kurbânın olursa çok mu şâ’ir

Evveldir böyleyim hayât-ı terdîd

Ancak budur işte bende ümîd

Sensiz döktüğüm eşk-i hûnun şeb-i tâb-seher eylediğim ah ve enîn hakîkatte gönlümü gamgîn, sîne-i hazînimi bir kat daha hüzn-i ekin eylemiştir. Bir taraftan derd-i firâkın diğer taraftan da iştiyâkın beni giriftâr-ı dâm-ı kûdürât, dû-çâr-ı zı’f ve fütûr eyliyor:

Zâr etti dili gam-ı firâkın

Artık yetişir bu iştiyâkın

Meleğim! Bu ne garîb hâldir ki visâline ermeden firâkınla zâr u zebûn oldum. Ah bu ne ‘acayîb-i tâli’ ve ikbâldir ki deryâ-yı ‘aşkın sabâh-ı safâ misbâhını görmeden hemân akşamını buldum. Allah için söyleyin ey erbâb-ı dil! Böyle bir derdin böyle bir anın tesîriyle feryâd u ah, nâle-i cângâh etmemek elimde midir?

Firkât ne imân-ı belâ-yı cândır

Dûcâr olanın işi figândır

‘Âlemde bir maksad ve emelim var ise o da seninle leb-be-leb oturup bütün mükevvenâtı hâtırdan çıkarıp da yalnız safâ-yı câvidânı demek olan lezzet-i rûhânî-i visâlinle mütelezziz ve neşveyâb olmaktır. Bilemem ki şu ümniye-i kalbîyem husûl bulacak mı? Yoksa ârzû-yı tâkatfersâ ile âyâm-ı ma’dûde-i ‘ömrüm reşîde-i hadd-ı hitâm olacak mı?

Billâhi sözüm yalan değildir

Ya hançer çek ya âbla mes’ûd

Sensin emelim cihân değildir

Yok başkaca bir merâm-ı maksûd

Dilber! Sensiz güzrân eden demler, çâr-feverân-ı hevâda vasıt-ı semâda rû-nümâ olup da yağmursuz geçen bî-fâide bulutlara benzer. Onlardan istifâde olunmaz. Ah o ezvâk u sâlik, o rûhsâre-i âlik hâtırına geldikçe ne yapacağımı şaşırıp kalıyorum. Bahr-i tefekküre dalıyorum. Düşünüyorum da o mukaddes zamânlarda o mü’ezziz anlarda niçin cânı cânâna kurbân etmedim ki? Mûtehayyir ve müteessir oluyorum.

‘Âşık ki eder fedâ-yı ser u cân

Bî-şüphe olur nedîm-i cânân

Ah sevdiğim! ‘aşığın yolunda ölmekten büyük bir şeref mi olur? İnsân olan insân-ı sâika-ı muhabbetle değil mecnûn-ı sergerdân-ı vâsıl-ı cânân olmak için terk-i cân u cihân ve nihâyet eltâf-ı bî-pâyân olur. Zîrâ:

Kim cânın ederse ‘aşka kurbân

Elbette bulur rızâ-yı yezdân

El-hâsıl bir ‘âşık-ı cemâlperest hiçbir vakitte tehî-dest olmaz: Dünyâda cebel-i metîn-i rızâ’ül-ilahî, i’tisâm-ı ‘ukbâda seyr-i dîdâr-ı ilahî ile iktisâb-ı füyûzât-ı şevk u garâm eder:

Ey hâme yeter bu rütbe-i cevlân

Ta’rîf olunur mu ser-i seccân

Diyene elbette ma’zûrum. Çünkü mecbûrum.

‘Aşkî (Berk, 1887: 141-146)

Gazel

Sânihât-ı kalbimi isâr için

İ’tilâ-yı tab’ımı ikrâr için

Bir güzel âyîne icâd eyledim

‘Aks-i hâl-i ‘âlemi izhâr için

Bir fotoğrafâne bünyâd eyledim

İni'kâs-ı mihr-i vech-i yâr için

Söylüyor hikmet-i dehân-ı 'ibretim

Dinleyin noksânımı ihtâr için

Yıkmayın bir hâneyi ibkâ edin

Gelmedik biz 'âlemi ızrâr için

Beyt-i hâlıktır kılıp mü'minîn

Sa'y edin her dem anı i'mâr için

Pek güzel bir hikmet irâd eylemiş

'Ömr-i sâni'dir dîn âsâr için

Cism-i zârın mahvolursa Lem'iyâ

Kalmalı hayr'ul-eser tezkâr için

Hakkı Nevzad Lem'i (Berk, 1887: 147-148)

Berk Hey'et-i Tahrîriyesine

Berk nâm-ı müşa'sa'î altında bir iki mâhdan beri lem'a neşâr-ı 'âlem-i edebiyât olup ma'rifetcûyân-ı zamânı nûr-ı 'ilm ve edîp ile tenvîr ve ziyâdâr eden risâle-i

mu'tebereniz resâil-i edebiye-i mevkûtenin kâfesine tefavvuk etmiş ve 'Arâb-ı ma'ârifin rağbet ve takdîrini cümlesinden zîyâde kazanmıştır. Nasıl tefavvuk etmesin ki? Sâhe-i edebiyâtta cilvesâz olan her bir nüshası zamânımız udebâsından en güzîde ve en muktedirlerinin âsâr-ı 'âlîyesiyle mâlâmâl ve birtakım saçma sapan meselâ "....." gazeli gibi terhândan hâli bulunuyor. Nasıl celb-i rağbet etmesin ki? Eşref Paşa ve Nâcî Efendi hazarâtı gibi iki yegâne-i dehrin âsâr-ı celîlesi dahi ravnek-i tabî'îsini tez'îf ediyor. İşte risâlenizi takdîr edenlerin biri ve belki de birincisi bu bende-i naçîzdir. Nûr-ı seyyidkân-ı vatan için mu'allim-i edebî dinlemeye şâyân olan şu risâleyi neşre himmet ve muvaffakatınızdan dolayı hey'etinizi tebrîk eder ve devâmınızı dahi kavîyen ümîd eylerim. Gazel-i âtîyi tab' edip etmemek rayınıza menûttur. Ma'mâfih tab'i taktîrinde tabî'î memnûn olurum.

Ra'dî (Berk, 1887: 148-149)

Gazel

Nâr-ı 'aşkınla dil kebâp oldu

Eşk-i hûnîn ise şarân oldu

Yetişir kes cefâyı ey gaddâr

İşte bak cismim harâp oldu

Sana cevır eylesem dedindi bana

Dediğin bâ'is hicâp oldu

48

Rûy-ı hûbân ona kitâp oldu

Sevdiğim nevcivânım ey cânım

Bahr-i letâfetin bana serâp oldu

Ne günâhkâr kulmuşum ki bana

Seni sevmek de bir ‘azâp oldu

Hazar et kalb-i ‘âşığı yıkma

Dil-nevâzlık benim sevâp oldu

Merhamet eyle merhamet ey yâr

Sana artık bu son hitâp oldu

Ra’dî (Berk, 1887: 149-150)

Berk Hey’et-i Muhteremesine

Bûlbûle ‘itâb serlevhası altında bulunan manzûme-i nâçizimi Berk’in dördüncü nüshasında derc ile zeyrine bir de değerlice iltifât parlatılmış: Teşekkür olunur.

⁴⁸ Mecmuada gazelin bu mısra’ı sansür sebebiyle verilmemiştir.

Manzûmemin tab' ve neşriyle mazhar-ı teşvîk oluşu mücerred-i 'ulüvv-i cenâbınıza dâl olduğu için teşekkürümü tekrâr ile kesb-i şeref eylerim.

İşte bu defa da iki şarkı gönderdim. Bunlar manzûmem gibi köhne değil 'âdetâ ter ü tâzedir.

Beyân-ı mutâ'alada değilse de tab' ve neşr husûsunda evvel kadar müşkül-pesendlik etmezsınız sanırım. Bâkî neşr-i ma'ârifte devâm ve terkîleri temenniyâtı.

20 Ramazan sene 302 (03 Temmuz 1886)

Fatma Nerîme Hanım (Berk, 1887: 151)

Şarkı

Bin mahlikâ var sahn-ı cihânda

Mesel u nazîrın yok hüsn ü anda

Sen bir meleksin bir sîn-i zamânda

Mesel u nazîrın yok hüsn ü anda

Hayrân olur hep çeşmin görenler

Dünyâya bakmaz vecihin sevenler

Cânın bağışlar vasla erenler

Mesel u nazîrın yok hüsn ü anda

Fatma Nerîme Hanım (Berk, 1887: 151-152)

Andre Şenyenin Âsârından (Londra’da İken Yazmış)

Akrabâ ve muhibbânından mehcûr, ravza-i hayâtının her bahâr safâ-bahşından mahrûm edilerek ve hiddet-i serâ-yı ‘âlemde unutulup kalmış. Yemm-i tâli’inin belâ-yı müveccehlerinde kendisini şu cezîre-i menhûseye atmış. Şu iki tecellî gittikçe vicedânda gussalı birtakım hâtıraların müfessiri oluyor. Garîp değil midir?

Bu rütbe enîs-i derd olduğum hâlde cezbeli tab’ım mukaddes vatani yâd ile sünûhât-ı kalbîyeme yâr ve tercümân olmadığından gözlerim bir an giryebâr olmaktan hâli kalmıyor: Karanlık ocağımın önünde oturup ‘ömrümün lahzalarını sayıyorum. Ne melâlî zamân! Negâmet-i kalbimi dinlesem hayâlîm artıyor. O tatlı hayâlîmin eseri diyerek birkaç şi’ir söylemek isterim heyhat! Bu emelimde eşkim mân’i oluyor. Kalbimin negâmetinden ekser def’a şu sözler işitiliyor: Rehâ-âmîz bir semere beklediğim çâreden bir şey hâsıl oldu. Eğer bundan böyle cân-ı âzîzimin cesime-i yâr olduğunu söylersem bu bâbda beni ma’zûr görmelisiniz.

Yıldırım gibi beyt-i yetîmi cevelân edegelen âhlarımın darabâtı da eksiliyor. Artık hâtme-i hayâtı olacak melek’ül-mevti istikbâl etmek zamânı geldi. Zîrâ: etrâfa kulak veriyorum. Tesliyetbahş-i kalb-i virânım olacak bir sadâ-yı latîf işitilmiyor. Ellerim şehâdet eyleyen semâ-yı zerdîm leht’el-basra denecek kadar lütfkârane bir nigâha müsâdif oluyor.

Hele muhibim nen var? Gibi bir sûâl-i ‘âlicenâbânenin muhâttabı olabilmek mezîyetinden kıyâmete değin vâresteyim.

Mehmed Remzî (Berk, 1887: 152-153)

Gazel

Ruhsârınız ki zülf-i perîşân içindedir

Bir mâhdır ki ebr-i bahârân içindedir

Her subh-dem fırâkın ile ey sipîhr-i hüsn

Çeşm-i terim şafak gibi al kan içindedir

Şîrîn bilir mi lezzetini nâ'iliyetin?

Ferhâda sor ki telhî-i hırmân içindedir

Var ihtiyâcı gönlümün âb-ı visâline

Firkat denir bir âteş-i sûzân içindedir

Eğrâb budur ki subh-ı münîr-i vatanda dil

Hâlâ zalâm-ı şâm garîbân içindedir

Olmaz tecerrüd etmez ise vâsıl-ı kemâl

Fıkr-i beşer ki şüphe ü noksân içindedir

Mehmed Tefîk (Berk, 1887: 154)

Üsküdâr'dan Tebrîk

Tâlib-i envâr-ı terkî olan

Aç gözünü baraka-i şarka bak

Çeşm-i hakîkat ile mîzâne aver

Hâl ile mâzîde olan farka bak

Bir de şu evc-i edeb-i ‘âlemde

Müvecceh-kelân şârika-i Berke bak

Çeşmini tâ çeşme-i nûr eylesin

Kalbimde garkserver eylesin

Mustafa Cemîl (Berk, 1887: 155)

Berk

Hakkımızdaki hüsn-i teveccüh-i ‘âlfyelerine takdîm-i teşekkür ederiz.

Hey’et-i Tahrîriye (Berk, 1887: 155)

Viktor Hugo’ya Dâ’ir Bir Mülâhazadır

On dört yaşından 83 senene değin cem’iyete kalemen ve madden hizmet eden edîp-i ‘âlem Viktor Hugo’nun alafranga mayısın yirmi ikinci târîhinde terk-i hayât-ı müste’âr eylemiş olduğu, bârika-i belâ gibi telgrafla sâmi’a-hırâş-ı kâ’inât oldu. Edîb-i müşârunileyhin nâ-kühhân şu vukû’âtı üzerine hâsıl olan te’sîrât durumumuzu teskîn

etmek maksadıyla şurada birkaç söz ‘arz etmek istiyor isek de ma’mâfiye ‘arîz ve ‘amîk-i terceme-i hâli gibi âhvâl-i zâtiyesinden bahş ile bir mutâla’a kaydında bulunmasak da olabilir. Zîrâ: Müteveffânın terceme-i hâl-i esef-bahşı vazîfesi kârîn-i kirâm hazerâtına gerek ‘Osmânî ve gerek karşı gazeteleri tarafından pek mükemmel sûrette îfâ edilmiştir. Bizim bu bâbda yalnız bir muhâkememiz vardır: O da Viktor Hugo’nun âfâk-ı matbû’âtında ta’yîn etmiş olduğu edep ‘âle’l’âlî ve kelâm-ı hikmet-i nisâbının bir nüsha-i mukaddese gibi her lisânda dâ’ir olmasını şerh etmektir. Viktor Hugo’nun yazdığı tiyatro ve roman ve söylediği ebyât gibi âsâr-ı ‘âlempesendânesini mensûp olduğu Fransız milletinden mâ’adâ bil’cümle milletin mutemedine halkının mazhar-ı takdîr ve rağbeti olmuştur. Şimdi: cem’iyet tarafından işbu hürmet-i fevk’âl’âde ‘acabâ edîpin yalnız âsârında her lahza müsâdif-i nazar olan belâgat, fesâhat, selâset, hikmet mezîyetlerine midir? Yoksa âsârındaki letâfet hârikasından ziyâde sâ’ir evsâf-ı insâniyesine mi ediyordu? Vâkı’â bâdi-i nazarda lâiyh-i hâtır olabilir ki Viktor Hugo’nun edebiyât ‘âleminde ihrâz etmiş olduğu şöhet mu’âli bahşı âsârı sâyesinde hâsıl olmuştur.

Evet! Âsârı sâyesinde hâsıl oldu. Ama âsârının letâfetini terkîp eden daha sâ’ir icrâ-yı mühime vardır. Meselâ: Milletinin refâh ve âsâyîşte bulunması için mesâ’i-i vatanperverânede bulunup dâ’imâ hemcinsine ri’âyet ve birkaç def’alar kantura-i siyâsetten geçirilecek mücriminin ‘afvına dâ’ir hükümdârâne istirhâm ve niyâznâmeler yazmak ve tuğyan-ı enhâr ve zelzele gibi âfet-i tabî’iyeden mütezarrir olmuş zarar-ı dîdegâna mu’âvenette bulunmak, yetîmânı tesâhib, cevher-i hürriyeti iltizâm etmek gibi hesâ’il-i ‘âlfenâbânedan ‘ibârettir. Çünkü Viktor Hugo, âsârıyla ebkâ-yı nâm etmek emelinde bulundu değil âvân-ı şebâbiyesinden beri fezâ’il-i âhlâka hürmet-i mahsûsada bulunduğu medâr-ı iftihâr tanımıştır.

Her milletin müntesibîn-i ma’ârifî tarafından edilen ri’âyet bil’hâssa Viktor Hugo’nun âsârına mahsûs olduğunu bugün Fransa müşâhîrinden ba’zılarının “Viktor Hugo, büyük bir zâttır lakin sâhte bir fikre mâliktir.” gibi muharrir-i ta’rîzât ile isbât eyleyebiliriz. Fakat kendisinin dahi mütehallî bulunduğu evsâf-ı halkiyesine yukarıda mezkûr mutâla’a-i garaziyeye mukâbil hezâr-bâr: “Viktor Hugo, her sınıfta şanlı bir

mevkî’-i infirâd kazanmıştır.” takdîrâtına tesâdüf olunur. Gıpta olunur o ‘ulüvv-i tab’a ki her dimâğda bir hâtıra-i hazîn ve her vîcdân-ı edebte bir nişâne-i muhabbet bırakarak terk-i enfâs-ı hayât eylemiştir. Hele kendisine muhabbet-i hâlisânede bulunanların hukûkuna ri’âyet-i kemâliyesi her zevk-ı selîmin fikrine hayret verebilecek bir mertebe-i kemâle varmıştır. Hatta müteveffânın bu sene tebrîk-i sâl-i cedîd için konağına tecemmû’ eden mekâtib-i ‘âliye, Dâr’ül-fünûn şâkirdânî zâdkân ve vikâliye bir lisân ile: “Ben insâniyetin güzere eylediği şehrah-ı ‘umûmiyenin bir seng-i muhakkirim” ‘ibâresiyle mukâbeledede bulunup bi’l-cümle zevârı rikkat-âmîz bir hâle götürmüştü. Şâ’irin bu sözünü tefâhirden evvel biz “insâniyet ve vatan uğrunda efnâyı vücûd edebileceklerdenim.” ma’nâ-yı hakîkiyesini istihrâc etmek isteriz Viktor Hugo’nun gıpta-âver-i âlem-i ‘irfân olacak bir sûrette ikmâl-i insâniyet ederek hayât-ı müste’ârına ettiği vedâ’-i cedîdesini munsîfâne mülâhaza eylemede ‘ibret alalım. Zîrâ: Edîp ‘unvânını takınacak zevâtâ şî’ir söyleyip ve menişiyâne yazı yazmaktan makdem fezâ’il-i âhlâkın elzem olduğu beyândan biridir.

Târîhini bilemiyorum edîp lafzını kim îcâd etmiş? Elinde öyle bir tercüme ile boy gösterenleri edîp-i ‘âlî menkabet filân gibi meddâh-nigârâne ta’bîrât ile nazlanmak lazım gelecek olursa nezd-i udebâda zâten su’isti’ mâl olunan edîp lafzının mâ’il-i hakîkiyesi büsbütün unutulur. (Mâb’adı var.)

Mehmed Zîver (Berk, 1887: 156-159)

İhzâr-ı Mahsûs

Berk’in fûnûn kısmını der-‘uhde buyuran refîkimiz Bafralı Doktor Yanko Efendi’nin bugünlerde ba’zı mesâ’il-i zâtiyeleriyle meşgûl bulunmalarından Fa’âliyet-i Dimâğ bendinin mâ’bad ve ikmâline gelecek nüshadan i’tibâren beda edeceklerdir.

Hey’et-i Tahrîriye (Berk, 1887: 160)

İ'tizâr

Berk'ımız her on beş günde bir neşredildiği hâlde bu defaki cüz'ünün üç dört gün tehîre uğraması –memleketimizde sebât ve devâm gösterilemeyecek diye- 'ulviyenizde bir hâtıra-i müte'essife-tahaddüsüne meydân verdirmemelidir. Zîrâ: meslek-i sâbiteye ri'âyetimiz bulunduğu –Berk'in devâm-ı neşri- medâr-ı delîl-i isbât olunabilecektir.

Bir de i'tirâza hâcet kalmamak üzere şimdiden 'arz olunur ki Berk'in ba'zı sahîfelerinde matba'a sehvlerimiz vukû' buluyor. Bu ciheti i'tirâf ile beraber on ikinci nüshanın hîn-i hitâmında sehviyât-ı mezkûrenin bir cedvel-i mahsûs-ı derûnunda gösterilmesi iltizâm olunacaktır.

Hey'et-i Tahrîriye (Berk, 1887: 160)

6. Sayı

Gazel

Ol mâh görünmezse nola semt-i vefâda

Ser hücâdır elbet akdemi-yâ-yı cefâda

Sâkî bir ayağ üzre eder bin hüner-i icrâ

Hükmün yürütür meclis-i rindân-ı safâda

‘Aklın alır aşüftedir ama zürefânın

Temkînle durur gûşe-i humhânedede bâde

‘Allamedir âzede-i esbâb olan ancak

Müftü ne satar medrese çün vecrâda

Garet zâde-i cennet iken cehver-i ‘aklî

Tedbîr u tasarruf aranır mı bedlâda

Eşref ne kazâdan ne belâdan hazır eyler

Dervîş kemer-i bestedir ol bâb-ı rızâda

Mensûb-ı Hüdâ müntesib-i al ‘abâyım

Besdir bana sermâye-i hüsn ⁴⁹

Eşref Paşa (Berk, 1887: 161-162)

Şekspir’in Bir Sonesi

Dâ’imâ sevgilimin tevsîf-ı mehâmedine muhtas olan negâmet-i yek âhenk-i şâ’irânemde ondan başka bir güzele dâ’ir hiçbir söz bulunmamasına ve bu nağmelerin merci’-i mezâmîn cihetiyle yekdiğerden fark olunmasına bakılıp da hâ’iz bulunduğum ‘aşk-ı sevdâ-yı ‘abede-i esnâma ‘âşığı olduğum dilbere dahi bir sanem-i hôş-endâma kıyâs edilmemelidir.

İntihâp eylediğim yegâne habîp dünkü kadar bu gün dahi dilferîptir. Ondaki mehâsin-i ‘icâznümâ hâiz-i pîrâye-i bekâdır. Onun gibi il’elebed âzâde-i âsîb-fenâ bulunacak olan şi’irim yine onun vâsf-ı kemâline ihtisâs ile müte’âlî ve ğayrın evsâf-ı zâidesinden hâlîdir.

Mebnâ-yı ma’nâ-yı şi’irim melâhat, mekrûmet, fazîletdir. Îrâd etmekte olduğum kemâlât-ı mütenevvi’e zımnında hep bunları tekrâr eylerim. Âsâr-ı kuvve-i şâ’iremdeki tenevvu’ yalnız bir me’îli türlü türlü mekâl ile ifâde etmekten ileri gelir. Şu üç saffet-i fâzılânın şahs-ı vâhidte ictimâ’î ne büyük me’cazedir.

Melâhat, mekrûmet, fazîlet bundan evvel pek çok mezâhirde tecellî etmişlerse de bunlardan biri yalnız bir mazhara mahsûs olmak üzere ayrı ayrı tecellî etmişlerdir. Üçünün birden mazhar-ı vâhidte tecellîsi birinci defa olarak cânânımda görülmektedir.

Muallim Nâcî (Berk, 1887: 162-163)

⁴⁹ Mecmuada gazelin bu bölümü sansür sebebiyle verilmemiştir.

Berk Sâhib-i İmtiyâzı Mehmed Remzî Beyefendi'ye

Kardeşim!

Tezkirenizi aldım. Hakkımdaki teveccühünüze teşekkür ederim. Zamân-ı ta'tilden istifâde yoluna gidilerek geçen bir seyâhat ya'ni vatana ihtiyâr-ı 'azîmet buyurulacağı anlaşılmakla âyâm-ı müfârakatın uzamayacağı me'mûldur. Berk'e eser oluşturulması arada buyuruluyor. O bârika-i edebî tenvîr edecek bir eser sâhibi olamadığım hâlde arada sırada takdîm-i âsâra cürrât edişim enkâz îrâdeleri husûsundaki mecbûriyet-i uhuvvet-perveri eseridir. Şâ'irlerden ba'zen bir garîbeye tesâdüf edenler hâl ve mevkı'a münâsib bi'l-bedâhe birer kıt'a yahûd beyit söylerler ki bu yolda söylenen eş'âr tabî'î ve sünûhî olduğundan tabî'î latîf olur. İşte bu sefer ki göndermekte olduğum eser öyle bir kıt'adan 'ibâret olup dün Boğaziçi'nden vapurla gelinirken rûzgârın şiddeti vapurun sür'at hareketiyle emvâc-ı deryâdan bize vârid olan bir dalga üzerine bi'l-bedâhe söylenmiştir:

Kıt'â

Bu gün vapurda ıslandık denizden

Bize yağmurdan olmaz gayri pervâ

Yine sâhildedir Nâci selâmet

Bilindi mâcerâ-yı zevk-ı deryâ

Alaybeyizâde Nâcî (Berk, 1887: 163-164)

Bülbülün Zemzemesi

Her kesin tabî'i bir değil ma'lûm

Mütehâlif-i tabâ'î-i beşerin

Bilemem herkesi fakat gönlüm

‘Âşık zevkidir dem-i seherin

Severim ben seherde zemzemeyi

Şarkısın ‘andelîb-i nağmelerin

En güzel şi’ir bî-teklîftir

En tabî’î lisânıdır kederin

Mümkün olmaz nazîresini ityân

Şâ’irâne o dilber-i bâ eserin

Sevmiyor ba’zılsa eğraktır

Kadrini bilmiyor o şi’ir-i terin

Ağlatır hüsn-i ‘aşkı elhânî

O tabî’î edîp-i nükteverin

Üzerinde terennüm ettikçe

Goncanın gâh gâh berk ü berin

Mest olur dil te'sîrâtından

Budur en tatlı neşesi seherin

Sevmeyen sevmesin ey bülbül

Kesme Allah için o nevhaların

Menemenlizâde Tâhir (Berk, 1887: 165-166)

Arabadaki

Şu gerdûn refâtârı gerdûne-i haşmet hangi vücûd-ı muhteremi taşıyor? Ah meğer bir timsâl-i sevdâvînin mahmil-i i'zâz ve iclâli imiş. Dil-i üftâdkân kadar hassâs yayılır. Üzerinde nâzân nâzân deverân eden tekerleklerin taşlarla temâsından çıkan hafîf bir enîn muztaribâne hüzn-i hicrâna mübtelâ gönüllerin nevha-i istimdâdını andırıyor.

Şîr-i jiyân vafına şâyân bir çift küheylân ise nice bîçârelere tâc-ı zerrîn kadar kıymetdâr gelen o parlak nallarıyla (na'l) sâhiplerinin nüzzâra dil-i efrûzuna rekâbet gösterir gibi granitler üzerinde şerâre-pâş-ı necdet oluyor.

Eğer iltifât-ı 'avâlimbehâsına nâ'iliyet mutlakâ fedâ-yı hayâta mütevakkıf ise hemen gurrende rahşının pâymâlî ve bu vesîle ile mazhar-ı feyz-i cemâli olayım.

Nâbîzâde Nâzım (Berk, 1887: 166-167)

Şeyh Vasfî Efendi Hazretlerinin Gazel-i ‘Âliyelerine Nazîre

Zülf-i perçemin nasıl tutmuş yedd-i pür-nûra bak

Kabza-i beyzâya düşmüş ejder-i mağrûra bak

Aktaran etmiş güneşle sanki bir ay parlıyor

Dest-i dildâr üzere yâhû sâğır-i billûra bak

Mest olursa böyle cânân biz harâb olmaz mıyız?

Gamze-i fettânı seyret dîde-i mahmûra bak

Şimdi olmuş her taraf bir gülşen-i hüsn ü cemâl

Gûyâ cennetteyiz ğılmâne ister hûra bak

Girdin hûbâna te'alîk etseler şâyestedir

Rişte-i nazm üzere Hayrî güher-i menşûra bak

Harputlu Hayrî (Berk, 1887: 167-168)

Dîvân

-Geçen nüshamızdan mâba'd-

Evlâd-ı 'Arab'ın tâcları, sarıkları, dîvârları, kalkanları, siperleri, kılıçları olduğu gibi dîvânları dahi şi'irleridir. Dîvân, hâfız-ı âdâb ve ma'asdan ihbâr ve hâkî-i terâcim-i âhvâl olduğundan dolayı kendine şi'ir-i tesmiye kılınmıyor. Çünkü 'Arap harpleriyle nesillerinde ihtilâf eylediklerinde eş'âra mürâca'at edebiliyorlar. Dîvân mecmû'a-i manzûmât ma'nâsına da geliyor. Hutab ve mevâ'iz ve resâ'il gibi olan mensûrâtın mütezammin olduğu ma'nâya dahi dîvân itlâk olunuyor. Me'ânî-i müte'addidesini bitamâmhâ beyân etmezden mukaddim buracıkta keteb-i 'Arabın en ziyâde şöhrat bulan fakat âyâdî-i nâsda mevcûd olmayan dîvânları ta'dâd edelim: İbni Sehl, Elgazî, Gulâm'el-sûrî, Elmısırî, Âlâyet'el-bağdâdî, İbni Elâbâr, İbni Ebu Hicet'üt-telmânî, İbni Ebu Hasîdante, İbni Ebu Selimî, İbni Elfelec, İbni Bâbek, İbnül'ta'vîzî, İbnül'hâcib, İbni Mucet'ül-cümdî, İbni Mecâc'ül-bağdâdî, İbni Mecar'ül-'isaklânî, İbni Hîves, İbni Hâzin, İbni Hafâyat'ül-endülüsî, İbni Hulûf, İbn'ül-hayâlî, İbn'ül-dehân, İbn'ül-rûhî, İbn'ül-sâ'âtî, İbni Seke, İbni Senâd'ül-mâlik, İbni Şems'ül-hallâfe, İbni Hurûr, İbn'ül-zahîr, Elerbilî, İbn'ül'rebî, İbn'ül-'affî, Eltelmesânî, İbni 'Anîn, İbni Fâriz, İbn'ül Kurbân, İbn'ül Karnâs, İbn'ül Katân, İbni Kalâkas, İbni Gülşûm, İbni Bahîr, İbn'ül-mestûfî, İbni Misk, İbni Mesher, İbni Mutâ'i, İbni Matrûh, İbni Mu'tevvîk, İbn'ül-mu'allim, İbni Makbel, İbni Münîr, İbni Binâtet'üs-sa'dî, İbni Binâtet'ül-mısırî, İbn'ül-nebiye, İbn'ül-hâs, İbni Nevbaht, İbni Hânî, İbn'ül-hebâriye, Ebu Bekir Elhavârezmî, Ebu Tamâm'ül-tâ'î, Ebu Elhasan'ül-tehâmmî, Ebu Delâme, Ebu Zevâ'ib'ül-hendâ'î, Ebu El-'atâhiye, Ebu'l'âlâ'elmu'ârî, Ebu'lfez'ül-bestî, Ebu'lfez'ül-demyâtî, Ebu Ferâs'ül-hemdânî, Ebu Elferrec'ül-bîzâvî, Ebu Elferrec'ül-seccezi, Ebu'l-vahâb'ül-bekrî, Ebu Nevâs, El Ebuverdî, Âlâhtal, Âlâhavz, Eledeb, Fî'l-mülğat'ül-sehhâk el-fârâbî, Ebu'l-sa'îd Muhammed Bin Ca'fer, Elercânî, Elsettar'ül Ebu, Es'ad Bin Elhatîr, El'aşî, El'ilm, Elfevh'ül-vedî, Emir'ül-kays Eyder'ül-cenûbî, Elbâhrazî, Elbenâbî, Elcetterî, Elbahâ'i Zehîr, Eltel'aferî, Elkâzî, Eltenûhî, Eltevbe Bin Elhumeyr, Ebu Hatt, Mücazet'ür-remkî, Elkâzî'ül-cürcânî, Elhâcrî, Hasan Bin Sâbit, Elhasrî, Elhutbe', Elhallî, Elhabârazî,

Eldervîş, Elhafâhî, Halef'ül-âhmer, Elhansâ'id 'Abdül-hezâ'î, Zeyâlerme, Elrâ'î, Ru'bet Bin El'acâc'ül-zemahşerî, Ziyâd'ül-'acem, Elsühâvî, Elsû'âl, Elsoyûtî, Elşerîf, Elrazî, Elşerîf'ül-murtazî. (Mâba'dı var.)

Nâdirî Fevzî (Berk, 1887: 168-170)

'Aşk

Sâye-i feyzinde ey müştâk-ı cân

Bir gülistândır bana her dem cihân

Cân alır derler hücum-ı vüsûletin

Hânümânsız oldu gitti şöhretin

Hiç bilmezler ki senin bahş eden

Cisme cân, bu 'âleme ziynet veren

Gerçi pek nâzende ü fettânsın

Bâ'is-i ârâm u şevk-ı cânsın

Olmasın ey 'aşk-ı menbâ-yı zafer

Kim görürdü feyz ü 'ümrândan eser

Görmeyen ezvâkını, 'ümrânını

Etmeyen takdîs 'alev-i şânını

Varsa bir bî-fikr, bî-iz'ândır

İ'timâd etmem ki ol insândır

Varsın anlar âfet-i cânsız desin
 Birtakım hakkında sözler söylesin
 Söylemem vasfında nâ-bercâ sühan
 Gönlümü lebrîz-i şevk ettikçe sen
 Herkesin bir başka re'y ü fikri var
 Küft-kû-yı bî-me'ale kim bakar
 Eylemek lâzımsa ta'yîn-i sıfât
 İşte re'yim: Senin ey 'aşk-ı kâ'inât
 Müncelî her zerrede mihrin senin
 Parlıyor her yerde vech-i ahsenin
 Ki edersen 'ûd u neyde ihtifâ
 Gâh olursun zulmet içre rû-nümâ
 Nağmen ehl-i kalbi eyler bî-sükûn
 Zimmetindir rev-i senâ-sâz-ı 'uyûn
 Sensin ey revnakda fasl-ı bahâr
 Bahr u berde hâkem-i ziyy-i iştiâr
 Bulmada âsâr-ı feyzinle kelâm
 Dâ'imâ tarz-ı latîf u insicâm
 Ol kadar 'âlî ki kudretin şâ'irân
 Eyliyor tasvîrde 'aczin beyân

Vasfina dâ'ir görür de ihtilâf

‘Ârif etmez mi bu hâli i’tirâf

Sen bu hüsn, revnak, te’sîr ile

Vasfindan âzâde sen her vecihle

İstemem ben başka bir yâr-ı şeffîk

Sen bana oldukça demsâz u refîk

Behzâd (Berk, 1887: 170-172)

Berk Hey’et-i Tahrîriyesine

Dersa’âdet’te Berk nâm-ı münevverî ile bir risâle-i mevkutenin cihân-efrûz-ı matbû’ât olduğunu işitmiştim. Bulunduğum mahal mahrûm-ı nûr-ı ma’ârif bir zulmetgâh-ı cehl idi. Bu gibi edebî, fennî resâ’il-i hüküm-şâmil değil âdetâ ‘âşık-ı ömr saçmaları bile kimyâ hükmündedir.

Efkâr-ı âhâlîde te’assub-ı âlûd bir ğarâbet-i rû-nümûdudur. Resâil ve cerâyid-i ‘asra varak-pâre-i cehîm-i itlâk-ı mahsûsunu birinci def’a olmak üzere burada işittim. Acınmaz mı? İşte bir müddet böyle bir zulmetgâh-ı cehâlette bulunduğum için mütâla’a-i Berk ile tenvîr-i çeşmân edememişim. Zamân-ı ikâmet-i mahrûmiyet daha bir az mümted olmuş olsa idi mutlakâ dû-çâr-ı hengâme-i şevk-ı şedîd olur kalırdım.

Nâr-ı dûzahtan belâdır iştiyâk

Vaktâ ki tekmîl-i çile ederek İstanbul’a geldim. Hemen tevzî’gâh-ı Berk’e şitâb eyledim. İftirâk-ı devr-i edvârdan sonra nâ’il-i kâm olmuş gür ses-nikân-ı visâl gibi bir şevk- âram-rabbâyâne ile mütâl’a-i Berk’e koyuldum.

Sermest-i meserret olduğum halde âsâr-ı Berk’i baştan aşağıya doğru süzmeye başladım. Hâlimi duyar mı temâşâ etseydiniz mutlakâ mecnûn edâlığım hükmeylerdiniz. Tecrübeme i’timâden şiddet-i meserret hemrenk-i cennettir diyebilirim.

Fart-ı inbisâtın bu kadar tahammûlbeyr ve nânesinde hiç tesâdüf etmemiştim. Âsâr-ı Berk’i çektiğim ıztırâb-ı iştîyâka tekâbül edecek dereceden daha ‘âlî buldum. Hazret-i Allah heyet-i Berk gibi zevât-ı ‘îrfân-ı iktinâhî-i nâ’il-i dilhevâ eylesin.

Tuhaf değil mi? Mündericât-ı ‘âlempesendâne-i Berk’i o kadar iken bendede bir ârzû-yı gazel-perdâzı hâsıl olmasın mı? Fi-seccânallah! Zâten hicvim guvâ’il ile mâ’il-i zevâl olmaya yüz tutmuş kuvve-i fikriyem böyle bir heves-i şedide karşı tâb-ı âver-i mukâvemet olmasın.

Zavâllı yine redd-i ârzû husûsunda şiddetle mukâbeleden çekinmedi. Ne çâre ki şevk-i tâkat-şiken gâlib-i fîkr ü tasavvur oldu. Binâ’aleyh bir mecbûriyet-i mağdûrâne sâ’ikasıyla karaladığım bir iki kıt’â, gazel hattâ mâ’ilimi huzûr-ı Berk’e takdîm eylerim.

Âsârımın sezâvâr-ı ‘arz ve intişâr bir hâlde olduğunu fark etmeyecek derecede gâfil değilim ne yapayım ki mağlûb-ı hükm-i dilim.

Bununla beraber ‘âtîfet-ı Berk bî-çârken nev-hevâsını mahzun-ı reddedecek kadar müsâ’desiz olmadığını pek güzel bilirim. Yalnız bildiğim gibi bir şey var ise o da bizim gibi efsürde dolan dolaptan kabûl-ı âsâr-ı iştibâhîdir. İnşâallah yakında bu cihetinden âzâde-i ıztırâp olunur. Bâkî devâm-ı Berk.

Ebu El-hazîn Hicranî (Berk, 1887: 173-175)

Gazel

Meclis-i cühhâle tercîh eylerim zindânı ben

Sevmedim ‘âlemde gitti muhabbet-i nâdânı ben

Mâye-i payâne eyler adamı cennetkarîn

Ârzû eyler miyim hiç ülfet-i rindânı ben

Fikrimi serşâr-ı feyz eyler kelâm-ı kamilûn

Bezm-i cemşîde değışmem meclis-i ‘irfânı ben

Rehberân-ı tîre dilden etmedim ümîd-i feyz

Kendime mürşid edindim hazret-i Kur’ânı ben

Neşredildin böyle âsâr-ı hikmetsiz kalem

Oldum erbâb-ı dilin şâyân-ı istihsânı ben

Ebu El-hazîn Hicranî (Berk, 1887:175-176)

Bir Mektûp

Geçen hafta bir mektûbunuzu aldım. Ne güzel yazmışsınız. Hissiyât-ı kalbîyenizi tasvîr ve ifâde husûsunda mektubunuzdan güzel bir tercümân-ı tasvîr edeyim. Aferîn Behîce! Terakkiyât-ı âhîreniz, hândânınız için pek büyük bir şeref, âkrânınız için de cibilli bir ‘ibretidir. Tebrîk ederim. Memleketce esbâb ve vesâit-i tahsîlin fıkdanından şikâyet ediyorsunuz. Bu sözünüzü teslîm ederim. Fakat sâye-i

ma'ârif-vâye-i cenâb-pâdişâhı da karîban-ı iktisâb-ı fazıl ve kemâl emrindeki özünüzden istifâdeye muvaffak olacağınıza da şüphe etmem. Şevketli pâdişâhımız, efendimiz hazretlerinin nuhbe-i âmâl-i şâhâneleri envâr-ı 'ulûm ve ma'ârifin bilâd-ı şerefiyenin her cihetine münteşir ve evlâd-ı vatanın 'umûmen na'am-ı celîle-i ma'ârifle dil-seyir olmaları kaziyesinde ma'tûftur.

Mütesellî olmalısınız. Mütesarraf merhûm Ali Rıza Bey'in himmet-i ma'ârif-perverâne ve cem'iyeti mündânesiyle Isparta'da bir inâs mektebi tesîs ve küşâd edilmemiş olsa idi mukaddimât-ı 'ulûm ve ma'ârifden iktisâbât-ı hâzırınız derecesinde de istifâde edemeyecek idiniz. Dğil mi? Me'yûs olmayınız. Sa'iniz, sebâtınız, isti'dâdınız sâyesinde ileride kemâlât-ı müktesebenizin daha parlak âsârını ibrâz ile hem kendiniz iktisâb-ı semerret eder hem de terekkiyâtınızı ârzû edenleri karîr'ül 'ayn-i mefharet eylersiniz.

Düşününüz. Be-hâl-i 'ömrünüzün esmâr-ı latîfesi olan mini mini yavrucaklar 'irfân ve terbiyeniz sâyesinde perver-şebâb-ı kemâl olarak ne kadar mes'ûd olacaklardır.

Sizin şu hâlinize, şu fikrinize, şu terakkiyâtınıza vâkıf olduğumdan dolayı bilseniz ne kadar memnûn oldum. Pederinizi bile yüz defa rahmetle yâd ettim. Merhûm, dakika-beyn bir zât olduğu için vâlidenizin sedd-i mümâne'at olmak istemesine bakmadı. Tahsîlinize, terbiyenize pek çok çalıştı. Şevk ve ârzûnuzun kemâlini görür idi de vâlidenizin tehdîdâtına, mümâne'atına hafif bir tebessümle mukâbele ederek dâ'imâ izdiyâd-ı şevkınıza hizmet eyler idi. Fenâ mı yaptı? Sağlığında pederlik nâm ve sıfatını ihraza kesb-i istikâk etti. 'âlem-i fenâyâ vedâ' edip gittikten sonra da her cihetle nâmını ebkâya vesîle olacak bir eser bıraktı. Elden bir şey gelmedi ki cihetle "kızım okursa sihirbâz olur." gibi efkâr-ı bâtıla esîr olarak semere-i hayâtını zulmet-i cehl ve nâdâmı içinde bırakan vâlidenizin hâllerine ne kadar acır, ne kadar te'sûf ederdim. Bilmezler ki dünyâda cehâlet gibi devâ-nâ pezîr bir maraz yoktur. Emrâz-ı rûhâniyenin en şedîdi cehâlettir. Renk-i latîf-i 'ismet, hilye-i 'irfân ve fazîletle tezyîn-i zât ve sebât etmiş bir vâlidenin hâliyle bu sıfatlardan mahrûm, câhil

bir kâddiyenin âhvâli göz önüne getirilir, muhâkeme olunursa aralarında ne büyük bir fark görüleceğini bilâ-terden siz de i'tirâf edersiniz.

İstediğiniz kitâpları gönderiyorum. Bunlar meyânında bir de “bir mektûp paketi” nâmında küçük bir eser görürseniz mütâ'laya şâyân âsârdan değilse de mahzâ birâderimin tercüme ettiği bir eser diyerek kitâplarınız meyânında bulundurmaya tenezzül edersiniz sanırım. Zevceniz Tevfik Efendi birâderime birkaç defa mektûp yazdım. Gâlibâ size göstermemiş. Henüz o mektûpların cevâbını alamadığımı yalnız te'süf değil, bir merâk hâsıl etmiş idim. Mektûbunuz beni bu te'süften, bu merâktan kurtardıktan başka hakkınızda gönlümün ârzû ettiği emellerin husûlunu tebeşşir ettiği için ne derece teşekkür etsem azdır. Bi-'idâme ara sıra mektûplarınızı beklerim. Kitâp için sıkılmayın, hangi kitâbı isterseniz derhâl alır gönderirim. Mektûplarınızı okurken vâlidemin ne kadar ağladığını görürseniz mutlakâ hemşîremin vefât ettiği yevm-i mâtem anınız hâtırınıza gelirdi. O facî'a-i nâ-kehânîden sonra bîçârenin hande-i inbisâtı da giryeye-i te'essürle memzûctur.

Hakîkiyet, mektûplarınız pek ziyâde gecikiyor. Yoksa bizi unutmuyordunuz. Bilirsiniz ki zâten hândânınıza olan münâsebetimiz merhûmenin vefâtını müte'âkip hakîkî bir irtibât ve muhabbete tehavvül etti. Vâlideniz hânımefendi hemşîrezâdemi irzâ' etmek gibi pek büyük bir eser-i insâniyet izhâr etti. Ondan sonra vâlidem sizi kerîmesi makâmında sevmeye başladı. Beni de hemşîresiz bırakmadınız. Bu lütufların bu garîb nevâzlıkların ber-hayât oldukça unutulması mümkün müdür? Hemşîremin yâdigâr-ı hayâtı olarak bırakıp gittiği 'Âyşe'yi ne kadar sever iseniz hakkınızdaki muhabbetimizin de o nisbette o derece olduğundan emîn olunuz.

Şimdi 'Âyşe'yi görerseniz bi't-tâb' tanıyamazsınız. Hîn-i mefârikımızda üç yaşında oldu. Şimdi on yaşındadır. Mektebe devam ediyor. İşte sizin için karaladığı varakpâre de melfûftur. Vâlideniz hânımefendinin ellerini 'iffet-ben ile Münîre'nin gözlerini öperim. Peder ve vâlidem de gözlerinizden öperler. Bâkî kemâl-i 'âfiyetle server'ül-fevâid olmanızı cenâb-ı Haktan temennî eylemekteyim hemşîreciğim.

Kardeşin.

Halil Edîp (Berk, 1887: 176-180)

Şevk-ı Şükrân

Düştü gönlüm bir cihân-ârâ mülk-i rev-i dîlbere

Dil müsehhir oldu şimdi evvelime nâz getire

Gelse hûbân eyleyim ‘atf-ı nazar hep bir yere

Münhasır gönlüm, gözüm şevk ile ol sîmînbere

Eylemem gayrı tenezzül ‘âlemin cânânına

Mübtelâyım ol mahın etvâr u hüsn ü ânına

Ben isterdim yârîmin çeşm-i füsûn-ı efşânına

Münhasır gönlüm, gözüm şevk ile ol sîmînbere

Mültefî-i ehl-i nezâket-i mislî yok bir mahlikâ

Sâhib-i lütuf u mürüvvet-i me’adan sıdk u vefâ

Olsa bin cânım ederdim şevk-i ‘aşk ile fedâ

Münhasır gönlüm, gözüm şevk ile ol sîmînbere

Her zamân eyler beni vech-i münîri müstefîd

Vasl için çeşmim mürüvvetkârı bir sâhib-i nevîd

Zerrece etmez beni ibrâz-ı ğamla nâ-ümîd

Münhasır gönlüm, gözüm şevk ile ol sîmînbere

Fatma Nerîme Hanım (Berk, 1887: 180-182)

Hüsnüne Mağrûr Bir Cüvâna Hitâb-ı Nasîhat-âmîz

Ey anlı dilber! Birçok sîne-çâk-i ‘aşk olanları icmâ’i ettiren Ka’be-i hüsnünü zirve-i Kühsâr’dan bidâyet-i tulû’ ile gelişi güzel çekilmeye başlayan şu sehâba teşbiye etmek isterim. Bilmem şu beyhûde kibrin ve vazî’yet-i ‘azamet-i fer u şanın ‘acabâ hüsnü cemâl olduğundan mı ileri geliyor? Öyle ise hayfâ ki gaflet ediyorsun, hatâ ediyorsun yalancı yıldız kabîlinden olan âlâyîş-i hüsnüne aldanıyorsun fakat bilmiyorsun ki bu âlâyîşteki melâhat pek serî’ geçer. Yazık biliyorsun ki hüsn mevsîm-i bahârın bir gülüne benzer bugün açılıyorsa yarın solar öbür gün hâk-i mezellele düşer fenâ olur gider.

Ey hûb-ı gurûr ve gaflete dalan genc-i bî-bâk! Artık uyan yeter, sözlerimi munsıfâne gûş et. Tahtında ârâmsâz-ı ‘azamet olduğun sâye-i sabâhat dâ’imî değil o bir zıll-i muktedir. Âġâh-ı evvel insân için hüsn-i hakîkî ‘ilm ve kemâlden ‘ibârettir. Ey gâfil-i genc! ‘Âlemince dâ’î hüsrân olan kisve-i kibir ve gurûru üzerinden çıkar, bir gûşe-i ‘ademe atıyor: Zîrâ câme-i denâ’et adamı mertebe-i insâniyetten iskât ile vazî’ ve sefil eder libâs-ı tevâz’u ile vücûduna ziynet ver: Zîrâ o câme-i fazîlet insânı refî’ ve ‘azîz eyler. Bununla beraber cenâb-ı feyyâz-ı celîlin sana ihsân-ı kerîmi olan hüсне mukâbil teşekkürâtını unutma ki zimmet-i ‘ubûdiyettir.

Ey cüvân! Eğer merâmın ebedî bir hüsne ‘âlî bir şana mazhariyet ise orada beyhûde oturup da evkât-ı kıymetdârını efnâ etmeyerek iktisâb-ı ‘ilm ve ma’arifete çalış: Âsâr-ı sa’âdet-i disârını göster, göster ki dünyâyâ geldiğini isbât etmiş ve ‘âleme şanlı ve şerefli bir nâm bırakmış olsun.

Mehmed Necîp (Berk, 1887: 182-184)

Mevlânâ

-Medreseden Müdür-i Berk’e-

İstesin Allah sa’ini meşkûr

‘Âtîfet kıldın ey edîp-i ğayyûr

Az mürüvvet mi? Neşr-i Berk ettik

‘Âlemi nûr-ı feyze gark ettik

Hep de rengîn-nüvîs heyet-i Berk

Şükre şâyestedir bu himmet-i Berk

Berk, nûr-ı kemâl-i neşr ediyor

Şeb-pare dîdegânı kahr ediyor

Doğrusu bir kitâb-ı kâfildir

Gıpta-i efzâ-yı her resâ'ildir

Böyle parlak kitâba tab'-ı eser

‘Âcizâne ne fahr-ı bâlâ-ter

İşte bu lütfa nâ'iliyet için

‘Arz-ı nevzâde-i tabî’at için

Bir iki saçma eyledim takdîm

Eylerim her hatâsını teslîm

Neşr-i âsâr etmeye her bâr

Ne kadar ârzû-yı tab’ım vâr

Bileyim iltidâr-ı hâmem az

Nerde ben nerde nazm-ı pür-‘icâz

Her zamân i’tirâf-ı ‘acz ederim

‘Arz eder ol hakîkati eserim

Ne ise intişâra lâıık ise

Meslek-i Berke de muvâffak ise

Tab’-ı âsârıma ‘inâyet edin

Gösterin ‘aybını mürüvvet edin

Böyle bir ‘aciz-i edeb-i hevesim

Budur ancak bu gün de mültemisim

Berk olsun cihânda lem’a-figen

Eylesin çeşm-i ‘âlemi rûşen

Müstecâp eylesin du’âmızı Hakk

Dâ’im’ül intişâr olsun Berk

Hasan Vasfı (Berk, 1887: 184-186)

Gazel

Evc-i istiğnâdan etti lâneme cânân nüzûl

Sanma ki bir bî-rûha etmiştir hümâ-yı cân nüzûl

Gördüğümde ebruvân-ı dilberi zannettim

Başım üzere etti birkaç hançer bir an nüzûl

Cânib-i dilberden olmaz her zamân âhz-i peyâm

Eylemezdi hazret-i Cibrîlde her an nüzûl

Gülistâna döndü dağ-ı sîne eşk-i dîden

Feyzâb olmaz mı bir yer eylese bârân nüzûl

Tab'i-i kudsî pâye oldu mürd-i ilhâm-ı âşk

Lahza lahza kalbe eyler âyet-i 'irfân nüzûl

Hasan Vasfî (Berk, 1887: 186)

Nazmân

İltifât et bana ah için artık câna

Beni rüsvâ-yı cihân eyleyecektir sevdâ

Dil-hırâş olma olur pek müte'essir gönlüm

Yâreyi kurcalamak lââyık-ı insâf mı ya?

Hasan Vasfî (Berk, 1887: 187)

Bir Gözyaşı

-Lamartin'den-

Düş ey meskût-ı eşk-i dîdem, düş fakat ne eyâdî diyânete ve ne de sîne-i muhabbete ancak hâk-i hasrete düş! Düş ey sirişk-i melâlim, bârân-ı belâ gibi düş ki nokta-i sükûtun ‘add olunacak hâk-i melâmet üzerinden seni câzibe-i âsumân çekemesin dâ’imâ âhzân-ı vicdâna hâtıra kalasın. Dökül ey kanlı katre, dökül ki rûzgâr seni kurutamasın kıyâmete değin te’sîrât-ı kalbiyeye bir tuğrâ-yı belâ gibi nişân veresin.

Beşeriyetten kim ister ise olsun muhsinâta bedel si’âtı ve felâ gitmek fevkında bir âfete mübtelâ olmuş bir bîçârenin münkesir-i kalp bulunduğunu hisseder etmez benim de o sâ’atten i’tibâren te’sîrâtına iştirâk edeceğim şüpheden âzâdedir. Lakin sâ’irleri ufk-ı ikbâllerinde bir velvele-i zarûret işitmediklerinden bîçâre nâmını alanların almalarına tesellîye havân olmaları şöyle dursun bir sükût-ı fasîh ile güzer eyleyen cenâzelerinden bile inkisâr almayı istemezler. Hele mütemâdiyen önümden gelip geçenlerin hiçbirinden işitmedim. Söylesin ki: “şu bîçârenin ma’nîdâr vefâtından ben de sizin gibi gözyaşı serperdim.” hâl böyle görülünce artık beşeriyet içinde bir insân-ı kâmil bulmaklığımız emr-i mahâldir. Fakat ben yine elimi alnım üzerine götürüp (mülâhaza-i rûhî ve hâtıra hazînini) muhâfazaya çalışacağım.

O vakt-i rû-yı zemîni bir sükûnet kaplar ve cân elemperver ise siyâb-ı mâteme bürünerek bilâher âmâl-i nevmîdânesiyle müvanesete başlar. Ve kattâ ki genc-i nisyâna atılan uhuvvet seferinden ‘avdet eder istinâd-ı âhîr-i ittihâz etmek istenilen ‘imâd-ı muhabbet sâhe-i tecellîde nûrânî bir levha teşkîl eder. Tabî’î olarak bir belâdan muhteriz olacak bir adam, sâ’irlerinde felâket câddelerinde tek ve tenhâ kalmasına bâ’is olur.

Sa’âdet-i istikbâlin mefkûd bulunması bugünden ferdâyı ârzû ettireceği gibi eşk-i çeşmin şiddet hasreti de gıdaya bir neşve-i telâfî verir. Ma’mâfiye ne vakit olursa olsun senin nevâ-yı me’yûsâneni gönlüm bana işittirecek ve diğer taraftan sâni’ ve

hekîm-i mutlakadan dest-i güşâ-yı ‘ibâdet olacak olursak evcâ’i kalbin inkirâz-ı ‘arsalarına rücû’a başladığı görülecektir.

Yârab! Senin bir ilhâm-ı mukaddesin şeref-vârid olsa her sâ’at verilecek teslîyelere nihâyet verdirir. Yâ ilâhî! Senin yedd-i semâvîn bizi bir muhib-i sâdık gibi âğûşuna cezbetse bu lütfun ba’zı bed-kârlara hasret-güşâne gözler yumdurup zihinlerini de “bu ikbâl onlara nerden bahş olundu?” ‘ibâresiyle tehîrde bıraktırır o zamân gönül ‘imâd-ı ‘ibâdetini rekz eyleyerek şanlı ve ‘ulvî ‘âlemleri seyretmek için müjgân arasında dolaşan yaş tanelerini dağıtmaya çalışır. Fakat bit’tabi’ gönlümün hüznü bir mevsiminde hûrşîd-i ‘av’el-tâbın sönük sönük neşr-i ziyâ etmesiyle bârân-ı dîdemin son katresi olan şu eşk-i hasret koruyamayacaktır.

Mehmed Remzî (Berk, 1887: 187-190)

Nazîre

-Bir zât-ı ‘âlıkadr tarafından-

Ol şûh ile ünsiyetim olsaydı benim de

Âğyâr kadar fırsatım olsaydı benim de

Peymâne sıfat-ı bûs-leb yâre dönerdim

Ol keyf ile keyfiyetim olsaydı benim de

Çarhın yine bir nâ’il-i ihsânı olurum

Her düne eğer minnetim olsaydı benim de

Dest-res edem dâmen-i vaslına o mihrin

Bir zerre kadar raf'etim olsaydı benim de

Meyleyler idim saltanat-ı nazma hasîbâ

Eş'âr ile fahriyatım olsaydı benim de

İmzasız (Berk, 1887: 190-191)

Viktor Hugo'ya Dâ'ir Bir Mülâhaza

(Mâb'ad)

Edîp nâmını ihrâz etmek ârzûsunda bulunanların nâsiyye-i 'iffet ve 'irfânını mezâyâ-yı âhlâk ile tezyîn eylemeleri lâzımdır. Kânûna misâl bulamayacak bir hâl-i müte'essûfe gelindi. Edîplik ne kadar ucuzladı. Heyhât! Kendilerine edîp nâmını veren mahlûklar arasında ba'zıları var ki nekâyis halkaları her türlü terakkîlerine mân'i olduğunu ve hele kendileriyle birkaç söz görüşülemeyecek bir hâlet-pesti-i bed-kârîde bulunduklarını inkâr etmekte lisân-ı ma'zûrdur. Bu yâdigârların harekât nâhemvâre ve o zâ'i hûd-pesendânelerini hiçbir tab'-ı selîm kabûl etmemekte ve buna binâendir ki birkaçı istisnâ edildiği hâlde kalan tasavvur yine gelişi güzel edepsiz 'unvân-ı nahvset-i îrâsını vermek be-hakk-ı münâsiptir. Zîrâ: Edîp kelimesi hiçbir zamân edepsiz diye tercüme olunamaz tekrâr edelim: Edepsize edîp denilemez Zîrâ: Lisân-ı edeb ile mütekellim bulunacak ashâb-ı edebî her türlü me'âyyib ve nevâ-kasdan beri bulunmaları iktizâ eyler.

Her ne hâl ise Viktor Hugo'ya dâ'ir olan mülâhazamızı biraz uzattık ise de ma'mâfih daha ilerisine bi'l-zarûr devâm olunamayacaktır. Olabilir ki 'arz etmek emelinde bulunduğumuz hayr-ı hevâhâne birkaç sözümüz âsâr-ı 'icâzkârânelerinin (bilmem bu ta'bîrler de kâfi mi?) ma'nâ-i belîğleriyle sâhe-i edebî bir hadîkat'ül-

belâgaye tahvîl eyleyen buleğâ-yı sahn-verândan birinin hoşuna gitmiyor. (Mâba'dı var.)⁵⁰

Mehmed Zîver (Berk, 1887: 191-192)

⁵⁰ Mâba'dı var ifadesi ile devamının olacağı belirtilmişse de mecmuanın ilerleyen sayılarında Mehmed Zîver'e ait bir eser yayımlanmamıştır.

7. Sayı

Gazel

Cân bende değil sende gönül zülfüne bende

Sevdâzede ‘aklım dolaşır çîn u hatinde

Ebrûların ey kaşî kemân Kavs-ı kazâdır

Gamzen nice büyük dağ-ı elîm açtı bedende

Pâmâl-ı teğâfûl eder iftâdelerin hep

Hiç meyl-i vefâ var mıdır ol serv-i semende

Hatt sanma şehâ-târ-ı şü’â’ nigehimdir

Evvel besmele-i nûrsiye gider dehende

Dendân ile la’li o mehin kande yetişmiş

Dürdâne ‘addinden bulunur la’l-i yemende

Bülbülleri dem-beste-i reşk eyledim Eşref

Bu nazm-ı bülendim ile gülzâr-ı sühânda

Eşref Paşa (Berk, 1887: 193-194)

Kıt'a

Hükm ederdim küfrine imâna gelmiş gönlümün

Ser ü hidâyet-i hüsnünden âgâh olmasa

Mislî yoktur hüsnünün ey kible-i erbâb-ı dil⁵¹

Muallim Nâcî (Berk, 1887: 194)

Diğer

‘Avnî tûyî çû-Fâtîha-i musahhaf-ı kemâl⁵²

Mâyîm u şevk-ı ‘avn-i tevâyâk-i nust’în

Nâcî çu yâftî eser-i kurb-i ma’nevî

Gamgîn meşev zi dûrî sûrî huve’l-mu’în

Muallim Nâcî (Berk, 1887: 194-195)

Kıt'a

Mutribâ ırlamağa kalkışma

Bülbül-i bağ-ı belâgat var iken

Müteşâ’irlere hoş gelse dahi

⁵¹ Mecmuada kıtanın son mısrası sansür sebebiyle verilmemiştir.

⁵² Mecmuada Muallim Nâcî’nin bu kıtası için dipnotta “Bu ‘Avnî buleğâ-yı şu’arâ-yı ‘Osmâniye’den geçenlerde irtihâl eden ‘Avnî Bey’dir. Müşârünileyh, Muallim ile birinci def’a olarak iki Şehr-i Fenâr’da görüşmüşler idi. ‘Avnî Bey, oradan der-sa’âdete ‘avdet edecek olunca Muallim tarafından kendisine bu kıt’a takdîm olunarak ‘arz-ı vedâ’ edilmiştir.” ifadelerine yer verilmiştir.

Dinlemez zemzeme-i ehl-i sahan

Cenâb Berkî (Berk, 1887: 195)

Alfred Demosa'nın Bir Sonesi

Nigâhı câzibe-i engîz, kelâmı letâfet-âmîz-i melek! Bir müddet nezdinde ârâm ve o sûretle nâ'il-i sa'âdet ve kâm olmak için gelmiş idim. Hafîf bir rûzgârın te'sîriyle ecniha-cünbân pervâz olan kuşçağızlar gibi sa'âdet ve ikbâlîm derhâl tebâ'ud etti. Bir akşam mümted olabildi.

Âfitâp ümîdimi bir sehâb-ı kûdûrat-ı ihâta eylediği cihetle âfâk-ı nazarımda hazîn ve zulmet-i âbâdtır. Böyle bir ye's ve hırmâna dû-çâr olduktan sonra beni kim müteselli edebilir? Gamım ve âlâm-ı hayâtta vâreste bulunduğuma hükmedivermeyiniz. Nâdireni şevk-yâb olabilsem de o şevk ve inbisât sizi gördüğüm zamân tahassül eden neşât ve servere mu'âdil mi olabiliyor?

Ah! Sizi rûyâda bile sevmeye cesâret edemezdim. Ne yapayım? Sevdim. Çünkü gayet vazî' bir mevk'idan size nazar-ı endâz-ı tahassür oldukça çeşmân-ı dil-i efrûzunuzu o derece 'âlî bir mevk'idan benden tarafa nasbeylediğinizi görüyor idim.

Meleğim, beni pek çabuk unuttunuz. Ârzû ettiğiniz mahalde ikâmetle kesb-i meserret ediniz. Siz sîrette meleksiniz. Nazar-keş hâkîlere in'itâf-ı tenezzül etmede ma'zûrdur. Heyhat! Kerûbiyân semevâtta su'ûdunu, güzârını görebilmek mümkün müdür?

Halîl Edîp (Berk, 1887: 195-196)

Gazel

-Hazret-i Fuzûlî'nin gazeline nazîre yolunda yazılmıştır.-

Berk-i âteş-meşreb-i 'aşkım civârımdan sakın

Ebr-i tufân-hîz-i derdim rûzigârımdan sakın

Şimdi bir müdhiş belâ vâdîsinin pûyânıyım

Olma hem-râhım gubâr-ı reh-güzârımdan sakın

Ben tutuşmuş âteşim âhım şerâr-ı şule-bâr

Âteşim dursun şerâr-ı şu'le-bârımdan sakın

Cûy-bâr-ı feyz-i 'aşk oldu dil ü hiddet-hurûş

Cûş u hiddet- hurûş-ı cûy-bârımdan sakın

Vardır istidâdı cân yakmada âteşler kadar

İntizâr ettirme nâr-ı intizârımdan sakın

Mevce-i hûn-ı hurûşânım tutar dâmenini

Geçme ey hûnî benim kurb-ı mezârımdan sakın

Hüsrev-i ‘aşkım habâb-ı eşke saldım leşkerim

Leşker-i hayret-nümâ-yı bî-karârımdan sakın

Kalb bir âyînedir dest-i kazâ âyine-dâr

Kalbimi kırma Fuzûlî inkisârımdan sakın

Alaybeyizâde Nâcî (Berk, 1887: 197-198)

Mâkabline Tâbi’dir

Evvel ki cüz’de dahi dîvândan bahsettiğimizi elbette der-hâtır edebiliriz. Gördünüz ya! Eslâf-ı ‘Arap’tan yazılıp ta’dâd olunan dîvânlar içinde bildiğiniz ne kadar dîvânlar var imiş. Hassî sadedinden bulunduğumuz dîvânın mukaddimesinde dîvânı ehemmiyetle telakkî etmez olduğumu onu tamâm-şükürden sanırım. Bu bâbda haklı bir hâlde bulunduğum vicdânım bana anlattığı söze tefhîm ederek pîrmân-gerd-i hâtırım olan diğer bir şeyi söyleyeceğim. Fakat onu dîvânın başka ma’nâlarıyla eskilerini ta’dâd ettikten sonra nakil ve hikâye edeceğim. Azıcık sabrediniz. İşte burada meşhûr olan dîvânlardan bâkî kalanları sayıyorum dinleyiniz: Elsenferî, Elşevâ’i, Elşehhâb’üldîn, Elsâhib İbni ‘Abâd, Elsabâbet’ül İbni Hacelet’üt-sûlî, Eltermâh, Elteğrâ’i, Zâfer’ül-haddâd, ‘Abd’ül-hamîd, ‘Abd’ül-ğânî Elnâbelsî, El’ercî, ‘Alî İbni Tâlib, ‘Ömer Bin Mu’addî Kereb, Elğâzâlî Elendülüsî, Elferz dak, Kays Bin Ellemûh’ülcünûn, Keşâcim, Ka’b Bin Zehîr, Elkemmiyyet, Lisân’ül-dîn Bin Hatîf, Elmüttenî, Melek’ülhatte’ül-nihengî, Âlûdâd’ül-demeşkî.

Bundan sonra da dîvânın diğer ma’nâlarını sem’i mesâ’ifeye alalım:

(Mâbâkîyesi gelecektir.)

Nâdirî Fevzî (Berk, 1887: 198-199)

Bî-iktidâr Bir Şâ'ir-i Mübâhi İçin Söylenmiştir

Gürleme berk gibi kendini bil ey şâ'ir

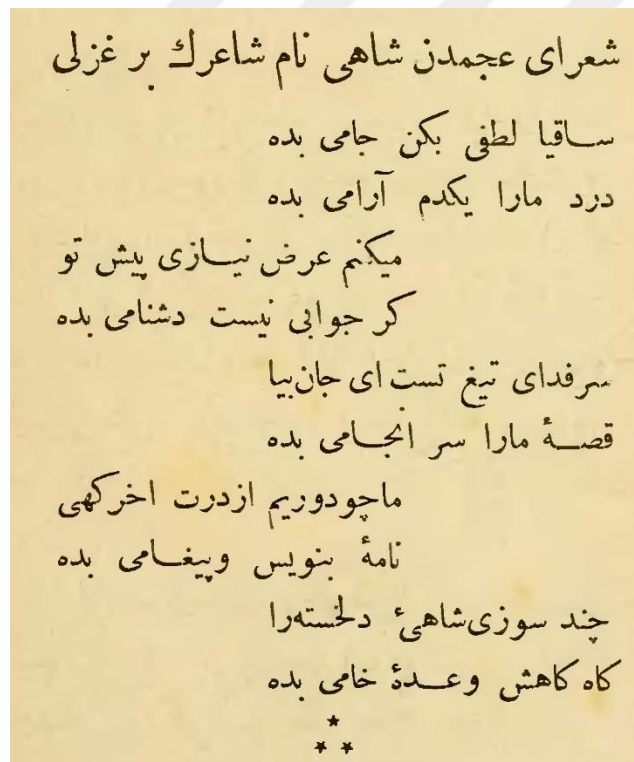
Kendi meddâhın olan hâmeni sanma kâdir

Medh ile kendini medh etme midir şî'ir 'aceb

Şî'ir eğer böyle ise la'net eder ehl-i edeb

Menemenlizâde Tâhir (Berk, 1887:199-200)

Şu'ârâ-yı 'Acemden Şâhî Nâm Şâ'irin Bir Gazeli

Hasan Vasfi (Berk, 1887: 200)

Tevsi'en Tercüme

Ey sâkî-i semyîn-sâk! Seyhec-hıtân-ı ‘uşşâk-ı dîde dûz-ı zuhûr-ı lütfunuzdur. ‘Âtıfet-fermâ olup da o dest-i nûr-ı peyvestiniz ile bize bir câm-ı safâ-bahşâ ihsân buyurmaz mısınız?

Belki bu dertsiz, şu belâ-yı humârındır neşve-i piyâle ve feyz-i iltifâtınız ile mahv ve izâle olur gider. Cevâp vermiyorsunuz? Yoksa şu niyâz-ı garîbânemiz efendimizi muztarib mi etti? Söyle Allah ‘aşkına bir lakırdı olsun söyle de ister ise o sözünüz bir düşnâm-ı sarftan ‘ibâret bulunsun. Of! Bu kadar nâz-ı cân-güdâzânemize tahammül edemeyeceğiz. Yüreğimiz pek çarpınıyor. ‘âşıkân gam-ı âvârenizi böyle her zamân cevri-i bî-pâyânınızla dûçâr-ı kahr-ı hırmân eylemek mi istiyorsunuz? Nûr-ı ‘aynımız! Biz zâten dûş-ı ‘aşk olmaya çoktan gözümüze aldırdık. Cânımız, başımız cânânımıza fedâ olsun.

Siz de bu nâz, bizde bu niyâz son nefesimize kadar mı sürüp gidecektir? Biz bu ıztırâb-ı dem-be-dem ile yaşamaktan sahîhen usandık. Gel şu hâle bir hâtme çekelim: Ya bizi nâ’il-i merâm ve kâm et, hâiz-i inbisât ve mesâr olalım ya hançer-i zehr-i âlûdunuz ile vücûdumuzu nâbûd ve kemnâm ile âzâde-i âlâm ve ikdâr olalım: Bu iki şıkkın hangisini ihtiyâr buyurursunuz?

Ah! Hâlâ mı o dehân-ı nûr-ı feşânınızdan bir harf alamayacağız? Anladık, nazarınızda ne kadar hakir olduğumuzu şimdi fark eyledik. Hâliniz, tavrınız eşrâb eder ki bizi pîş-gâh-ı nigâhınızda gördükçe keder-âlûd-ı ıztırâb oluyorsunuz. Değil mi? Bâri gidelim. Her birimiz birer ‘âlem ve heşt ihtiyâr edelim. İşte gidiyoruz. Müsterih olunuz! Son defa olmak üzere şöyle bir istirhâmda bulunacağız: Ara sıra:

Nâme-i lütfun ile şâd et bizi

Bir selâmınla hemen yâd et bizi

‘Acabâ bu ricâ-yı mest-mündânemizi redd, kalb-i vîrânımızı bu cihetle de dûçâr-ı derd eder misiniz? Etmeyiniz. Merhameten şöyle bir ‘inâyet-i ‘âlempesendânede bulunuveriniz.

Bilemeyiz, ‘âşıkân-ı nâ-besâmânınızdan bu derece diriğ-i ihsân buyuruşunuza ne ma’nâ verelim? Biz ne ise ne lakin o şâhı bî-günâhı bu kadar şâyân-ı tebâhî görmeniz, muvafık-ı rızâ-yı ilahî değildir. Kendisi Allah için şiddet-i sevdâ, fart-ı vefâ husûsunda cümlemize fâik bir ‘âşık-ı safâ-dildir. Hiç olmaz ise o zavâllıyı gâh gâh bir nîm-i nigâh bir va’de-i ümîd-penâh ile nâ’il-i dilhevâh eylemelisiniz. Zîrâ o mağbûn hepimizden ziyâde meftûnunuzdur. Bir vuslat-perest-i mahzûnunuzdur.

Sezâ-yı vuslatın olmazsa şâhı

Firâkın mahveder ol bî-günâhı

Hasan Vasfî (Berk, 1887: 201-203)

Bir De Gazel

Pûşîde hâr oldu gülistânım ağlarım

Bir bülbül fütâde-i hicrânım ağlarım

Ziynetfezâ-yı sîne-i âğyâr oldu ah

Gözden sakındığım gül-i handânım ağlarım

Olmaz mıyım sirişk-feşân elemine ben

Mahrûm-ı seyr-i ‘ârız cânânım ağlarım

Rûşendil-i sa’âdet edem pertev ile ben

Girdi sahâbe tîr-i rahşânım ağlarım
 Etrâfımı zelâm-ı keder sardı ser-te-ser
 Seyredildikçe şâm-ı garîbânım ağlarım

Hasan Vasfî (Berk, 1887: 203-204)

Kıt'â

-Gözlük takmaya heveskâr bir dilbere hitâp-
 O güzel gözlerinin hüsnüne vermez mi halel?
 Mâî gözlerin ne revâ 'ayn-ı kebûdunda senin?
 Şunu ver ben takayım ah! Kamaştırdı yine
 Çeşm-i pür-eşkimi mihr-i ruh-ı pertev-i figenin

Ali Ulvî (Berk, 1887: 204)

Müfredât

-Bir mektûbun Serlevhası-
 Nasıl etmem hased bu nâmeyle ben?
 Olacak bu saçın destinden
 -Bir Güzellik Resmi Hakkında-
 Bu kadar câzibeli resmi böyle
 Kim bilir kendi nasıl âfettir

Ali Ulvî (Berk, 1887: 204)

Bir Zât-ı ‘Âlîkadre Takdîm Ettiğim Tasvîrimin Arkasına Şu Beyti Yazmışım

Nezd-i ‘âlnizde tasvîrim bulunsun belki siz

Resme baktıkça ‘Ali ‘Ulviyi yâd eylersiniz

Ne kabâhat ne de bir cünha cinâyet işler

Hükm-i vicdâna muvâfık hareket etse kişi

Gark-ı nûr oldukça deryâ ‘aks-i tâb-ı mah ile

Âsumâna gıpta-bahşâdır şeb-i mehtâpta

Enîn ü nâlemi tezyîd için mi şelâle

Hurûş u cûşunu eyler hazîn hazîn teşdîd

Eyleyince sîne-i pâ-ken-i küşâd ol sîmber

Girdi şer-minden zavâllı âfitâp ebr altına

Ali Ulvî (Berk, 1887: 206)

Vicdân

-Şatobiryan’ın Âsârından Tercüme-

Vücûd-ı insâniyede bir muhakeme-i ‘idâle vardır o da “vicdân”dır. Bir insân teşebbüs edeceği her bir husûsta o muhakemenin ârâ-yı sâibesine intizâr eyler. ‘acabâ ıztırâbât-ı manevîye kadar müdhiş, dilsiz bir ıztırâb var mıdır? Sâhib-i vicdân olan bir

kimse faziletin her bir şiddet ve sefaletine uğrar da bir mâl-ı gayr-ı meşrû'ı yedd-i iğtisâbına almaktan hazreyler. Çünkü vicdân kâil olmaz.

İnsân gûş-ı insâfını bir kerede kalbe doğru çevirse oradan bir sadâ-yı ğaybın ‘aks-i endâz olduğunu işitir. Âyâ bu sadâ niçin mevcûttur? Kaplan şikârını sadpâre eyler uyur. İnsân ef’âl-i cenâiyeye tasdî eyler çeşm-i teyakkuzunu açar. Hâli, tenhâ mahaller arar. Lakin bu tenhâlık kendisine dehşet verir. Bu da sâ’ika-i vicdândır dense becâ değil midir?

Ahmed Râsim (Berk, 1887: 206-207)

Gazel

Şifâyâb olmama bir vecihle imkân yoktur yok

Dû-çâr-ı ‘âşk olan dil-hastaya dermân yoktur yok

Tabi’î âşinâ-yı ibtilâdır kalb-i nâsûtı

Belâ bigâne kalmış var mı bir vicdân yoktur yok

Tecellî-i muhabbet herkese bir başka yüzdendir

Cihânda mazhar-ı ‘âşk olmamış insân yoktur yok

Tefekkür eyleyip de hikmet-i îcâd-ı ekvânı

Vile dûş olmadık ‘âlemde bir iz’ân yoktur yok

Kimi zevk-ı âşinâ-yı hikmet etti bûlbûl pür-gû

Yine hâmem gibi bir tûtî-i ‘irfân yoktur yok

Abdülhekim Hikmet (Berk, 1887: 207-208)

Bir Terekede Îrâd Olunur Yolla Tertîp Edilen Nutuktur

Sevgili kardeşlerim, ‘akıllı dostlarım!

Şübhe yoktur ki buraya cümlelerinizi sevk eden bir büyük istifâde ümîdidir. Lakin istifâde edeceğiniz eşyânın bir kerede sâhib-i evvelini düşünürseniz ümîdinizin pek boş olduğunu kestirirsiniz. Bâdhevâ ‘add ettiğiniz eşyânın mâlî size ne kadar pahalı olacağını şimdi değil sonra anlarsınız. Gelin nasîhat dinleyiniz de kelepircilik deliliğinden vaz geçin. Zîrâ sa’âdet bedelinde nedâmet almak humekânın kârıdır. Burada nice en kıymetdâr olarak anacak bir şey var ise o da ‘ibrettir. Bilmem ki buna da ne kadar ‘irfânınız müsâ’id olacak mı?

Şu sandalye takmalarının yıldızları vâkı’â gözü şa’şa’alandırır. Lakin: Târikinin pek kısa bir zamândan ‘ibâret olan müddet ikâmeti hâtıra geldikçe görünüyor, şu kadar ki hayât-ı beşerden daha bahtiyâr olduğu için burada kelepircilik hayâliyle güzerân eden zamânı işinizde san’atınızda geçiriverirseniz hem müstefîd olur hem de istifâdenizde hayır ve bereket bulursunuz. Bu kadar eşyâ içinde bim-i nazar-ı ‘itibârıma çarpan bir şey var ki o da şu karşı ki levhadır. Bize sa’âdet dersi veren mündericâtı bakınız ne diyor:

İbzâl-i mesâ’ide kusûr etme ki olmuş:

Vâbeste bu ‘âlemde sükûnun harekâta

Mevtâ yakışmıyor var ise râhat düşkünde:

İkdâm ve tahammül gerek erbâb-ı hayâta!

Bu tavsiyeden intibâh edenler ucuz eşyâdan ziyâde menfe'at kazanırlar çünkü erbâb-ı ikdâm-ı sa'âdetini, istifâdesini mesâ'isi içinde mevcûd bulacağından cihet-i âhirde menâfi' kaydında bulunmaz. Şu yaldızlı karyola ağaçtan masnû' bir destgâh yanında ziynet ve intizâmca fevk'al'alâde bir rûchâniyeti hâ'iz ise de biri lahd-ı memât, diğeri ise mehd-i hayât olduğu için diri gözüyle görenler elbette birinin sâdelikle olan fazîletini öbürkünden intizâm ve ziynetce olan meziyetine tercîh edilir.

(Mâba'dı var.)

İbnu's-Su'edâ Saffet (Berk, 1887: 208-210)

Pek Severiz

-Müşterek Manzûme-

Tûtî ne kadar zarîfsin sen

Esrâr-ı dile 'arîfsin sen

Sanki nefhât-ı dilşikârın

Bir nâlesidir dem-i bahârın

Şâ'irleri lâl eder beyânın

Büyükler yaşasın seng-i lisânın

Kudret sana başka hâl vermiş

Cevelân ki hoş cemâl vermiş

Tayerân ile ‘arşı seyredersek

Seyrân ile ‘arşadan gidersek

İnsânlar için olan meziyet

Hikmet ile bir de nâ-takiyet

Vermiş sana haslet beyânı

Bereket ile halk eden cihânı

Sen mazharısın bu imtiyâzın

İnsân çekerse çok mu nâzın

Nâr eyle ki sen nedîm-i dilsin

Tebyîn-i hükümle müşteğilsin

Lütfunda helâvet-i diğەر var

Hâlinde letâfet-i diğەر var

Hayrân ediyor cihânı vaza'ın

Meftûn ediyor cihânı vasfın

Ey tâir-i kuds ü murg-ı tınâz

Gel 'âlem-i dilde eyle pervâz

Cezb-âver-i 'âşıksın sen

Hayretde 'âkilânsın sen

Kudsîyetini yeşil libâsın

Tesellîne bir delîl-i nâsın

Âzâdesin ey edîp-i mürgân

Kalsan dahi sen kafeste her an

Pek ötme cihân 'add u cândır

Burhânı sözün bu âşiyândır

Çok sen gibiler terennüm etti

Hayfa ki! Bütün tok oldu gitti

Sabr et bu kafes devâm etmez

Zîra ki nefes devâm etmez

Hakkı Nevzâd Lem'î (Berk, 1887: 210-212)

Sinek⁵³ İle Örümcek Yâhûd İntibâh

Kudret-i bâliğe-i Samedâniyeden bîhaber ve âsâr-ı gayr-ı mütenâhiye-i ilâhiyeyi kec-nazar olan gaflet-i istînâs ve hikmet-i nâşinâs bir beyzâde (‘acabâ ne hikmete mebnî olarak cenâb-ı fâtır’üs-semevât ve ale’l’arz dünyâ yüzünde ebnâ-yı beşere îrâs-ı gaddar ve mazarrat etmekten başka hiçbir fâ’ideleri olmayan hayvânâtı ve ‘ale’l-husûs sinek ve örümcek gibi birtakım haşerâtı halk ve îcâd eyledi. Eğer mümkün olsa ve icrâ-yı mâfî’el-zamîre iktidârım bulunsaydı bu misillî hevâm-ı vâcib’ül-‘idâmı imhâ eder ve bunların vücûd-ı haserât-ı âlûdlarını şu bedâî’-i hâne-i tehîr-i fermâdan kaldırır da müreffehâne yaşar gezerim) der idi.

Ey perde-i gafleti gözlerine çekip her şeyine ‘ayn-ı ‘ibretle ihâle-i medd-i basar eyleyip de mâ- halk-ı ilâhî ‘abbas ve bî-fâ’ide gören basîretsiz gâfil insânlar! Öylece bilin ki kâfe-i eşyâ ve bi’l-cümle mükevvenât-ı hayretbahşâ muhterem, mu’azzam, mükerrerem olan insân için yaratılmış ve her birinin sûretinde zulüm ve te’adî ve hakîkatte lütf-ı hafî demek olan birer hizmetleri vardır ki onu her zâhieperestin ve hele evlâda te’akkul ve tederruk eylemesi ‘adîm’ul-ihtimâl bulunmuştur. İşte bu hakâyık-ı ma’neviye-i seccâniyeden henüz âgâh olamayan beyzâde de mürûr-ı zamân ile hasb’el-me’mûriye meydân-ı âteşfeşân-ı ma’erekede bulunmaklığa mecbûr oldu. Fakat işbu kârzâr-ı dehşetbârda sâ’ika-i ikbâl ve kaderle a’dâsına mağlûb olmakla kararî firâra bi’t-tebdîl bir ormana duhûl ve mezkûr ormanın vasatında bulunan bir

⁵³ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’ımızın Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

dirahte-i ‘azîmin sâye-i latîfî altına vüsûl eyledi. Bir muktezâ-yı beşeriyet-i â’âde-i âsâyîş ve istirahat zımmında bir mikdâr hûb-ı rahâta ihtiyâcî derkâr idi. Çok vakit geçmeden şehzâde kendisini ‘âlem-i ma’nâda buldu. Lakin öteden beri kendisi dahi bir düşmen ‘askeri tarafından ta’kîp olageldiğibden şecer-i mezkûrun altında müşâhede olundu. Hemân fırsatı gınayet sayarak ve tîğ-ı hûn-ı âşâmını benâmından sıyırarak yavaş yavaş yanına yaklaştı. Hemân ser-gafletme’nûs-ı ta’me-i şîr-şimşîr-i tedmîr ve cism-i menhûs-ı vâsıl-ı dereke-i nâr-ı sa’yd olmak üzere iken menâfî’-i hikemiye-i hafiyesini inkâr ile eltâf-ı ma’neviyesini bildiği ve fikr-i kâsrânesince hakîr ve nâçîz ‘add eylediği bir sinek yanağını öyle bir ısırdı ki cân acısı onu uykusundan bîdâr ve mâvaka’î anlayınca hancer-i be-kef olarak düşmenini firâra icbâr eyledi. Artık orada durması câ’iz olamayacağını istidrâk etmesiyle yine ormanın dâhilinde ve fakat oldukça muhafazalı bir mahalde tesâdüf eylediği bir gara girdi ve kattâ ki rûz-ı rûşen-i perde-i siyâha büründü, şeb-i deycûr hulûl ve zuhûr eyledi be-kudret Allah te’âlâ o garın perdevârı demek olan ve kendi tasavvur-ı bâtilânesine nazaran hiç lüzûm ve ehemmiyeti olmayan ‘ankebût mağaranın kapısına şebeke-i sanî’asını gerdi. Ertesi gün ‘ale’l-sabâh idi ki leşker-i â’dâdan iki kişi mûmâileyhi bulmak husûsunda tekâpû ve ormanın her cihetinde vücûduna tevessut eder bir eser-i delâlet-i kist-i cescû ediyorlar idi. O esnâda biri diğerine “birâder ihtimâl ki dünden beri aradığımız adam bu kehfîn derûnunda gizlenmiştir.” kelâmına mukâbil diğerinin verdiği cevâp şu idi: “be hey âhmâk eğer buraya insân girseydi evvelâ kapının ağzında olan örümcek ağı bozulur idi. Bunun için beyhûde yere durup da âzâ’a vakit etmeye gelmez haydi gidelim de kismetimizi başka mahallerde aramak için şitâp edelim.” diye birbirleriyle mükâleme ettiklerini kendi kulağıyla işitti evvel vakit beyzâde bir na’ra urup ve iki ellerini dergâh-ı ilâhiye doğru kaldırıp bülend-i âvâz ve bir sadâ-yı rikkat-i endâz ile:

Ey kudretine olmayan âğâz u tenâhî!

Her zerre eder varlığa ‘arz-ı güvâhî⁵⁴

⁵⁴ Metinde geçen beyitin Ziya Paşa’ya ait olduğu mecmuada dipnot olarak verilmiştir.

Senin bunca âsâr-ı bedî’ a-i dilharâsânın fitrat ve hilkatindeki hüküm ve hafâyâyı teyakkun ve teferrus husûsunda en ‘âkil-i kemâl bile izhâr-ı ‘acz ve hayret eylemiştir. Yârabbî! Sana ne vecihle teşekkür edeceğimi bilemem. Benim için ne lûtf-ı cemîl ve ne intibâh-ı bî-‘adîldir ki dünkü gün beni bir sinek delâlet ile vâsıl-ı şeh râh-ı fevz ve bugün dahi bir örümcek vâsıtasıyla bana i’âde-i hayât eyledin.

Subhâne men tahayyare fî sun’ih’il-ukûl

Sunhâne men bikudretihi ya’cüz’ül- fuhûl⁵⁵

Recep Vahyî (Berk, 1887: 213-217)

Gazel

Kıvılcımlar semâ-peymâdır ah âteşinimden

Felek lerziş-nümâdır sayha-i ra’d-ı âferinimden

Nevâ-yı cânı bir âvâz bî-tâbâna zannetme

Zemîn inler figân-perdâzı kalb-i eninimden

Ne hâcet ‘arza şâhım! Hâl-i hüzn-engîz-i vicdânı

Melâlim gam-nümûn olmakta sîmâ-yı hazînimden

Bırakmam dîde bîrûn olsun eşk-i mihnetim yoksa

Ne tûfânlar kopardı dîde-i hengâme beynimden

⁵⁵ Metinde geçen beyitin Ziya Paşa’ya ait olduğu mecmuada dipnot olarak verilmiştir.

Nasıl bir tab'i 'âl'el-'âla mazhar olduğum elbet

Tanır her ehl-i dil âsâr-ı gülün berterînimden

Mahmud Kemalettin (Berk, 1887: 217-218)

İştikâ

Bî vefâ zaneyleyip yârim beni fettân sanır

Ol sebepten çeşmimi ağyârdan pek kıskanır

Ta'n bed-hevâhâneme beyhûde her dem aldanır

Ol sebepten sevdiğim elden beni pek kıskanır

Her zamân eyler ta'arruz mihrime vicdânıma

İ'timâd etmez benim hiç 'ahdime peyânıma

Ben (pârvel) bilmem ki i'tâ eyleyim cânânıma

Ol sebepten sevdiğim elden beni pek kıskanır

Fatma Nerîme Hanım (Berk, 1887: 218)

Nazîre

Cihânda râhat u ikbâl için imkân yoktur yok

Kederden ye'sten âzâde bir insân yoktur yok

Sanır gâfil bu mihnethâneye bir cây-ı pür-eşvâk

Yazık çok kimselerde dîde-i im'ân yoktur yok

Verir zehr-âb-ı gam câm-ı safâ nâmıyla sâkîsi

Bu 'işret-gehte bak keyfince bir handân yoktur yok

Olur hûn-âb çeşmim hayret-i efzâ-yı evlâ âl'el-basâr

Hücûm-ı derd ile göz açmaya meydân yoktur yok

Hakîkattir teraşşüh eyleyin mîzâb-ı hâmemden

Acınsa çok mu küncler mebhas-ı cânân yoktur yok

Halîl Edîp (Berk, 1887: 219)

Lehistan Edebiyâtından Bir Numûne

-Lehistan şu'ârâsından Teofil Lenartoviç'in Âsârından Meyûse-

Kimsezi bir genç kız gâyetle mağmûm ve gözleri girye-i hüzünle nemnâk olduğu hâlde tenhâ bir mev'kide yalnızca dolaşıyor. Kuşlar, yâsemin ağaçlarının güzel

kokulu yaprakları arasında teğanni⁵⁶ ediyorlar. Bu kuşcağızlar râyiha-i bahârın tesîriyle mest-i müteheyyiç olmuşlar.

Garîp değil mi? zavâllı kızcağızın kalbine gönülleri tenvîr-i tesrîr eden şu'â'ât-ı şems bile zulmet-bahş-i ye's ve küdüret oluyor. Çayırın ba'zı mahalleri zümrüd gibi yeşillenmiş ba'zı tarafları altın renginde sarı her yerde sular çağlıyor. Sanki kızın hâline kâ'inât ağlıyor. Karanfiller beyhûde yere çiçek açıyorlar. Güyâ bağçede zemzem-perdâz olan 'andelîbân-ı hôş-âvâz kızın idbârını mu'lin-i negameti vird-zebân etmişler de hazîn hazîn feryâd ve daldan dala pervâz ediyorlar.

Şiddetli bir hüznün taht-ı te'sîrinde bulunan bu kızcağızın kalbinde şöyle bir hiss-i rikkat-engîz peydâ oluyor: “raks cem'iyetlerinde herkes istihsâl-i neşât ve server ediyor. Kalbim ise inkisâr-pezîr oluyor. Bir gece baloda bulunsam gönlüm nağmesenc-i ıztırâb olarak mahzûzâne temâşâ ettiğim o sahne-i ziyâfet bana bir kabristân-ı pür-zulmet gibi görünüyor. Kemândan hâsıl olan ihtizârlı sadâyı hafif rüzgâr ile beraber bir mezâr üzerinden iniltiye müşâbih-i 'aks eden sese benziyordum.

Bakiye-i leyâl-i hayâtımda cihânın velvele-i inbisât ile memlû bulunduğu vakitlerde ben âlâm ve ıztırâbın dünyâ yüzünde uzanıp uyku uyuyabilecek bir yer bırakmadığı yatağım içinde hayâtımla pençeleşiyor.

İhtiyâr büyük vâlide bahârın revnak ve letâfetinden mütehassıs ve münşerih olarak, ya rabbi! Ümîdimi mahvetme. İmânımı kat' eyleme! Dediği zamânlar böyle ben daha pek genç olduğum ve lezzet-i hayâtı hissedemediğim hâlde gamla tahmîr edilmiş olan bu cesedimi toprak altına gömmek istiyorum.

Ah! Ben bu meşâki, vücûdumun muhafaza-i fenâsı olan hufre-i helâke kadar götürceğim. Güller, nesîm-i rebi'inin sâye-i rûh-bahşâsında lâ-yenkati' küşâyış-pezîr-i letâfet oluyor. Heyhat! Dil bunlarda da hüzn buluyor. Ben 'atâyâ-yı tabî' atı ekdârım ile biraz destgâhım üzerine bırakıp gidiyorum: Emsâlim olan genç çocuklar

⁵⁶ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra “Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvelerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

başladığımız ve henüz ikmâline muvaffak olamadığımız işin başında hepsi birden şaşırdılar. O derece ağlıyordum ki destgâh üzerine seyl-i ser-şikem-i tûfân-ı belâ gibi okuyordu. Sanki bunları gark edecekmişim gibi her kes öteye beriye koşuşup bir takım kargaşalıklar ederek hayretle yüzüme bakıyorlardı.

Rûhum nâfile yere bir mev'idin sâ'at-i mu'inini bekliyor. Kapılarının sürmeleri henüz kapalı olan meskenini terk etmeye muktedir olamıyor.

Bağçedeki ırmağın başında bulunduğum zamân mevcelerinin sâhile çarptığını temâşâyâ dalıyorum. Burada da zihnime ba'zı hâtıralar vürûd ederek o temâşâdan te'essür-yâb oluyorum. An be an beni ta'kîb eden âlâmın te'sîriyle gözlerimden revân olan hûnâbe-i eşkim ırmağa karışıp gidiyor. Artık gözlerim perde-i eşkle istitâr etti. Semâyı göremez oldu. İhtâr-ı 'ömrümün gönlüme incilâ-bahş olduğu bir vakitte burûdet-i mevtâ hissediyorum.

Mazhar (Berk, 1887: 219-222)

Viktor Hugo'ya Dâ'ir Mülâhaza⁵⁷

(Mâba'd)

Hâsılı te'lif âsârdan evvel ya'nî hüsn-i âhlâk sâhibi olmak lâyuddur tabî'î âhlâk sâhibi bir zâtın nasıl bir mevkî'-i me'âlî mecma'ide bulunacağı müteveffânın⁵⁸ terâcim-i âhvâlini güzelce mütâla'a buyuranlar bilâ ta'b-ı te'mîn edebilirler. Dikkat buyurulsun şurada bir nâzım'ül-hikem ne söylüyor:

Âhlâk iledir kemâl-i âdem

⁵⁷ Bu kelime grubu, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'imizin Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvelerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

⁵⁸ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'imizin Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvelerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Âhlâk iledir nizâm-ı ‘âlem

Âhlâka nazar edilmeyince

Semt⁵⁹-i edebe gidilmeyince

‘Âlemde nice ma’ârif ehli

Tercîh ediyor ‘ulemâ cehli

Bundan istidlâl olunmaktadır ki âhlâk ‘âlem-i temeddünde her husûsun sertâcı hele ‘ömr-i insâniyenin âhlâka şiddetle ihtiyâcı var olduğunu isbât cihetine gidilse zahmet çekilir ma’mâfih edîpliğe yakışacak bir uslûb-ı edeble muhâttaba i’tiyâd olursa tabî’i nûr-ı seyyidkân-ı ma’ârifeye de bir misâl-i ‘ibret verilmiş olur. Şurada ‘arza lüzûm görülen bir ihtârımız daha var: Viktor Hugo gibi hakîkaten kâmilâne hareket ederek bârika-i gülün ma’rifetiyle müştâkân-ı ziyâ-yı ma’ârifî tenvîr etmek emeliyle sırf envâr-ı efkâr edecekler ba’d’el-memât ihlâfına yâdigâr bırakacakları te’sîrâta ‘âlem-i insâniyet iştirâk eder. Müteveffânın lisânımıza naklolunmuş birçok âsârı vardır fakat âsârının ekser⁶⁰ parçaları gençlerimiz⁶¹ tarafından yanlış bir sûrette tercüme edilmiştir.

Nev-heveskârân-ı vatan zanneyliyor ki âsâr-ı â’âzim-i ecnebiyeye mütercimlikte bulunmak teşhîr-i sıyt ve şöhreti mucib olur. Heyhât! Fünûna dâ’ir ba’zı keteb-i fenniyeyi müstesnâ görebilir isek de ihtiyâcımız tesviye olunduktan sonra

⁵⁹ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

⁶⁰ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

⁶¹ Bu kelime, Berk’in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

ma'mâfih hekîm-i mutlakın eş'âl buyurmuş olduğu bedraka-i zekâyı bir meş'al⁶²-i idrâk-ı ittihâd ederek mezra'a-i zâtiyemizden mahsûl⁶³-ı efkâr-ı iktitâfına çalışmak evlâdır. Elsine-i ecnebiyede lâyıkıyla meleke kesbeyleyemenlerin tarîk-i tercümeğe düşmeleri sıtt ve şöhrete bedel nâmlarının kütübhâne-i edep içre kemnâm olmalarından emîn olsunlar.

Hâsılı mütevefânın lisânımıza⁶⁴ mütercim-i âsâr-ı bir güzîdesinden 'add olunabilecek meşhûr Sefiller nâm romanıyla hoca-i 'irfân sahnverân Mu'allim Nâcî Efendi hazretlerinin nazman tercüme buyurdıkları birkaç parça ebyâtı vardır.

Mehmed Remzî (Berk, 1887: 222-224)

⁶² Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

⁶³ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

⁶⁴ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

8. Sayı

Gazel

Hadîs-i kâkülün encâmı kîl u kâle çıkar

Meyân-ı muhabbetin gâyeti hayâle çıkar

Kıran nahs ile her sâ'ati kurun şu'ûn

Görür şâm-ı gamım sadd-ı hezâr-ı sâle çıkar

Bahâr-ı hüsne o goncam 'abes-i şukûfe arar

Ki bağ-ı sîne-i zârımdan türlü lâle çıkar

Kitâb-ı âşkta çıkmaz taransa harf-i visâl

Firâka dâ'ir aransa nice makâle çıkar

Gınâ-yı kalb-i tevekkülde der ki dervîşe

Hemîşe bâb-ı zuhûrâtan nevâle çıkar

Cihânı nezr için enzâr eder zebân ile

Bakılsa her mislî vâ'izin sû'âle çıkar

Sıkılmasa leb-i la'linden ol gül-i endâmın

‘Akîke dükter-i âyîn-i cemde hâle çıkar

Ne bâr hisset sâkî ne minnet-i rindân

Dû-çeşmimin mey-i la’li nice piyâle çıkar

Dağıttı turaların süzdü fitne çeşmin o şûh

Fütâdelerine ‘ayyûk-ı ihtilâle çıkar

Hatîb-i câmi’ ‘îrfândır Eşrefâ tabi’im

Ki seyf-i hâme ile minber-i kemâle çıkar

Necefte bay u gedâ pâ-bürehne ser-i bezmin

Huzûr-ı haydara takdîm-i ‘arzhâle çıkar

Eşref Paşa (Berk, 1887: 224-226)

Floriyân’dan

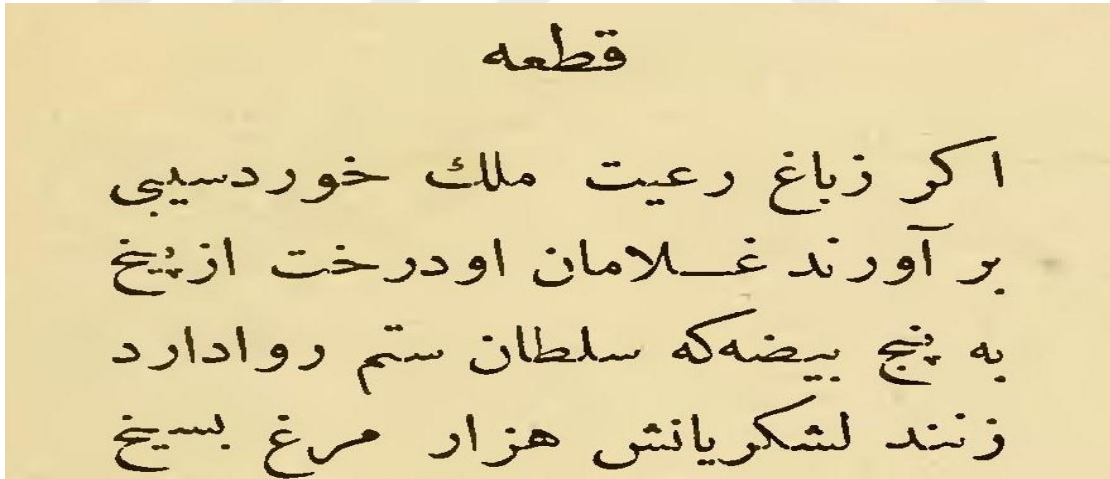
‘Acem şâhlarından birisi erkân-ı devletiyle beraber bir gün sayd ve şikâr maksadıyla sahrâda kişt ü güzâr eylediği esnâda susar, etrâf ve civâr dolaşılır, bir çeşme bulunamaz. Nihâyet hîn-i teharriyâtta ağaç kavunu, portakal, üzüm ile mâlî ve müzeyyen bir bâğzâr-ı letâfet-neşâra tesâdüf olunur. Nezdinde bulunan vüzûra ve

ümerâ keyfiyeti derhâl şâha ‘arz ve tebeşşîr ederler. Şâh da şu cevâb-ı hikmet-i nisâb ile mukâbele eder: Cenâb-ı Hakkın rızâsına muvâffak değildir ki ben bu meyvelere dest-zen-i cür’et olarak tenâvül edeyim. Bu hareketim pek çok hasâr-i irâs eder: Ben bir portakal koparacak olur isem sonra vüzerâ ve erkân-ı sâirem bağçede meyve nâmına hiçbir şey bırakmazlar.

Mütâla’a

Floriyan’ın tercüme edilen şu manzûmesiyle hikmet-perverân eslâf-ı kirâmdan cenâb-ı Sa’dî’nin Gülistân nâmıyla me’nûn o eser-i güzîninden munderic bir hikâyeye beyinde esâsen bir fark yoktur.

O hikâyede nûşrevânın şikârgâhda bulunduğu sırada tertîp ve ihzâr edilecek kebâp için tuza lâzım görünmesiyle muktezi olan tuzun ‘âdet-i hükmüne girmemek üzere pârası mukâbilinde mübaye’a olunmasının hükümdâr Müşârünileyh tarafından gönderilen hademeye emir ve tenbîh edildiğini musavverdir.

Halîl Edîp (Berk, 1887: 226-228)

Esîr-i Gurbet Bir Mihnetzâde Lisânından

Yoktur hazarda bence ferağ u sükûn hayf

Oldum seferde vâkıf-ı renc-i füzûn hayf

Sevk etti bir belâya beni dîn hayf

Düştüm diyâr-ı gurbete zâr u zebûn hayf

Yoktur bilindi çâre-i derd-i derûn hayf

Ah u figân ki âh u figâna mecâl yok

Kesb-i mecâl u sıhhâte hiç ihtimâl yok

‘Arz u beyân-ı hâle makâl yok

Eyzân

Çoktan derûn-ı sînede bir ıztırâb var

Gûya terâne-hâne-i dilde rebâb var

Her bir eserde bin eser-i ıztırâb var

Eyzân

Bildim ki âh eylemez etıbbâ devâ bana

İllet nedir ki satmada hâlâ belâ bana

Derd u belâya bak ki bu da bir belâ bana

Eyzân

Fikrim hayâl-i zülf ile bir pîç u tâb idi

Gönlüm hevâ-yı ‘aşk ile vakf- şitâb idi

Çeşmim ümid-i vasl ile mehcûr-ı hâb idi

Eyzân

Hem-dest yok mu? Var kalem-i ter-zebândır

Hem-bezm yok mu? Var kütüb-ı nüktedândır

Hem-hâl yok mu? Vardır enîn u figândır

Eyzân

Olsam karîn-i hicr- i bekâ ‘âzîm-i sefer

Cân versem eylemem melekü’l-mevtten hazer

Mehcûr-ı hidmet-i vatanım eylerim keder

Eyzân

Ansın cihân bu hâl-i perişânım ağlasın

Görsün sirişk-i dîde-i giryânım ağlasın

Yansın hemîşe düşmen-i handânım ağlasın

Eyzân

Âlaybeyizade Nâcî (Berk, 1887: 228-230)

Ters’î-i Hayâl

Ceberrûtîleri tehâşâda,

Bırakan nazarımın celâli midir?

Melekûtîleri temâşada,

Vakf eden hüsnünün kemâli midir?

Oldu meclûb-ı hüsnün ‘arşyûn

Nûr-ı feyyâzı hâlik-ı ezelin

Böyle nûr-ı zemîn feyz-nümûn

Olmamak câzibi mahâl-i dilin

Şeb-i kadre tesâdüf eyledi bak

Yere gökten hubûtun ey dilber

Mevkibinle terâdüf eyledi bak

Olarak hep şehâb-ı âhterler

Cilvegâhın iken behişt-i berîn

Var hubûtunda mutlakâ ma’nî

Seni indirmiş ârza zât-ı emîn

Âyet’ül-nûr olmuş değil mi sezâ?

Mahfel-i eşref serv-i şâna

Hüsnünüz iken çerâğ-ı rahmânî

Oldu mihmânserâ-yı devrâna

Tâb-ı vechin fûrûğ-ı rabbânî

Âsumân-ı sabâhatin ‘acabâ

Bârgâhın mı beyt-i me’mûru

Lami’anız zâ’irâne nûr-ı Hüdâ

Ref’ olunmuş o hâl-i mestûru

Sana hâkîlerin gülistânı

Olamaz şevk-ı şâdîyi bâdı

Sendeki feyz-i pâk-i seccânı

Oldu kalbin medâr-ı is’âdı

Müncelî vecihinizde reng-i hicâb

Muktebestir o renkten güller

Kaplamış bak hevâyı ince sehâb

Şimdi hembezminiz mi sünbüller?

Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi Besîm (Berk, 1887: 231-233)

Tahattur

Kalbimi istilâ eden hissiyât-ı me'yûsâne, gözlerimden sirişk-i nevmîdâne sûretinde çıkıyor. Ağlıyorum. Zulmet-i leyl, envâr-ı semâviye ile imtizâc etmiş, nazarımı işgâl eyleyen ağaçlara garîp bir hâl vermiş! Düşünüyorum. Tahattur ediyorum.

O gece semâda bu ravnek mefkûd idi. Ecrâm-ı semâviyenin nisâr ettikleri şu hazîn ziyâlara bedel, âfâkı muhît olan suhub-ı kesife ârza kar parçaları saçıyordu.

Hâk-i süflâyı hafif bir temâs ile âsumâna su'ûd eden melekler gibi nûrânî bir şekil alan şu ağaçlar, o gece beyâz kefenlere bürünmüş mevtâları andırıyordu. Âh sevgilim, ârzı setr eden karlara rekâbet edecek kadar beyâz olan omuzlarından sâtireni atıp da beyâz gömlekle 'arz-ı endâm ettiğin zamân sen de onlara benziyordun. Şu müşâbehet bize acı bir hakîkati ihtâr ediyordu.

Beden-i semîyene düşen kar parçalarından ihtirâz etmeyerek boynunu uzattın. Dudaklarımız temâs etti. Âteşin bir buse her ikimizi de ürküttü. Şiddetle geriye atıldın. Seni bürûdetten muhâfaza edecek olan sâtireni karların üzerinde unutarak ağaçların arasından çılgıncasına firâr ettin.

Âh o gece bir dakikalık sa'âdete, ebedî bir felâket bıraktı. Bana enfâs-ı rûh eden dudakların hayâtta kaldı, tebessüm etmez oldu. Lakin emîn ol sevgilim, senin tebessümlerini icrâm-ı semâviyede müşâhide ediyorum.

Bulutların hevâ-yı nesîminin daha üstünde vücûdumun ihtizâzâtını hisseyliyorum. Beynimizde garîp bir mevâsıl var.

Ben sana sirişk-i hûn-âlûdumu bahâr sûretinde 'arz ediyorum. Sen de bana tebessümlerini ziyâ şeklinde isâl ediyorsun.

Halîd Ziyâ (Berk, 1887: 233-235)

Şerâre'den Hazret-i Mu'allimin Bir Gazeline Nazîre

Bir meleksin sen! Bu süflâ yer değil me'men sana

İ'tilâ et i'tilâ! 'Arş-ı hüdâ mesken sana

Hûbgâhından çıkıp gir kûyuna! Çaylak mısın?

Açtım âğûş u sâli işte pîrâhen sana

Düşmüyor kardan beyâz destinde ah âyîne hiç

Ben nasıl sabreleyim hayrân olunca sen sana

Dilnevâz olsan ne tâkatsiz olursun kim bilir

Böyle dilberlik gelince cilve etmenden sana

Nâmı sâdik olsa da hâ'inlik etmektir işi

Hiç mümkün mü sadâkat eylesin düşmen sana

Ali Ulvî (Berk, 1887: 235-236)

Fünûn

Bu ma'lûmdur ki erbâb-ı merâk bir fenne intisâbı olanlara mükâleme esnâsında bile o fennin mübâhis-i muhtelifesine dâ'ir birçok şeyler sorarlar. Bu sorulan şeyleri

herkes vas'î nisbetinde hâl u fazıl nisbeti ile uğraştığı sırada mesele içinde diğer bir mesele tahaddüs eder ki bit'tabi' o da ayrıca muhtâc-ı hâl olur. Bu kabîlden olarak geçenlerde meclisleri ile dâ'imâ müstefîd olduğum zevâtın birisi bi'lmünâsebe etibbânın kuvve-i müfekkire hakkındaki re'yelerinin ne olduğunu ve tabî'iyûndan Vagat nâmında bir zâtın bu maddeye dâ'ir olan ta'rîfi manzûru olup fakat tıbbâ âşına olmadığından bundan bir şey istihrâc edemediğini ve hakikatinden 'ibâret bulunduğunu makâm-ı sû'âlde îrâd eyledi. Biz bu gibi mesâilde tanı lâzım geldiğini bildiğimizden meseleyi yevm-i âhire ta'lîk ettik. Öyle 'indî sözlerle kâni' olmayan bu zâta cevâb-ı makbûl vermek için her hâlde ba'zı mü'ellifâta mürâca'ata mecbûriyet hâsıl olmuş olduğundan evvel vecihle "kuvve-i müfekkire" üzerine teşkil ettiğimiz efkârın nefîcesini unutmamak için kâğıt üzerine koymuş bulunduk. Oldukça nâfi' ve müfîd zannettiğimiz böyle bir mesele hakkında elbette birkaç merâklılar daha bulunacağı mülâhazasıyla mesele-i mezkûreyi biraz daha tefsîl ederek ve bit'tercüme ba'zı şeyler dahi 'ilâve eyleyerek sahne-i neşriyâta vaz' etmeyi münâsib gördük.

Kuvve-i Müfekkire

Mesâ'il-i 'akliyenin ekseriyesini telakkî ve tefehhüm-i idrâk-i beşerin fevkında olduğundan mıdır nedir bir mesele-i 'âliyeyi herkes bir türlü ta'rîf eder herkes kendi ta'rîfini mantığa daha muvâffak ve daha münâsib görür. Hiç şübhe yoktur ki ta'rîflerdeki bu ihtilâf, mecûs'âne olan mesâ'ilin hakîkati bilmediğindendir. İşte bizi işğâl eden şu meseleyi de mü'elliflerden birçokları ta'rîf etmişler ise de bunlardan fenin hâl-i hâzırına en ziyâde mutâbık olanları âtîdekilerdir:

"Kuvve-i müfekkire maddenin bir hareketidir." Moleskut

"Esîrin levni ile ihtizâzâtı beyinde ne nisbet varsa kuvve-i müfekkire ile de ihyât-ı dimâğiyenin ihzâzât-ı elektirikiyesi beyinde o nisbette vardır." Hosek

Ta'rîfât-ı mezkûrenin ciddiyeti ileride bast ve temhîd kılınacak tafsîlâtta dahi anlaşılacak ise de Vagat, bu bâbdaki ta'rîfiyle meslek-i madiyûnda ta'assubun nihâyet derecesini bulmuş olduğundan evvel vecihle mûmâileyhin ta'rîfini dahi 'aynen derc ile nefis-i âlamerde ta'assubtan 'ibâret olduğunu ve mesâ'ilin âğrâz-ı nefsâniyeye

kapılmış olmamak şartıyla olan ta'rîfinden muhsinât-ı 'adîde ve aksi takdîrinde ya'nî ta'rîfât-ı ğarazkârâne ve hâdîpesendâneneden ve hatta âhlâk bozukluğu gibi netâyic eylemeye meydân vermediğinden o mislî ta'rîfâtı etrâflıca mütâla'a etmedikçe kabûl etmemek meslek-i dûr endişânesine ri'âyet olunması o vecihten bulunduğunu 'arz edeceğiz. Vogat'ın ta'rîfî şudur: "Karaciğerle safrâ ve böbreklerle bvl beyninde ne nisbet var ise kuvve-i müfekkire ile de dimâğ beyninde o nisbet vardır." Bu ta'rîfinden anlaşılıyor ki Vogat'ın gözlerini bir perde-i ta'assub-ı setr etmiş olduğundan meselede daha ileriye varmaya hâcet görmeksizin bununla iktifâ etmiştir.

Biz bu ta'rîften fenâ hâlde dilgîz olan âshâb-ı kelâm ve erbâb-ı fen ile gazetecilerin Vogat hakkında kullandıkları şedîd lisânlara iştirâk etmeyecek isek de mûmâileyhin kuvve-i müfekkire hakkındaki fikrinin batıl olduğunu ve teşbîhinde ise hiç isâbet-i fikriyesi bulunmadığını isbât edeceğiz. Şöyle ki 'ilm-i menâfi'el-'âzâ ve elhayâtın hangi bahsinde 'atf-ı nazar olursa karaciğerde safrânın ve böbreklerde bevlîn infirâzıyla dimâğda kuvve-i müfekkirenin teşekkül ve tahassülû beyninde bir vech-i şebih bulmanın imkânı olamıyor. Evvelâ şurası bilinmelidir ki bevl ve safrâ kâbil-i cess kâbil-i vezin ve kâbil-i rû'iyet maddeler olup 'âle'lhusûs idâre-i bedeninin kullanıp da artık kendisine yaramadığı tard ve def' ettiği mevâd-ı mefrağadır. Hâlbuki zihin yâhûd 'akıl denilen kuvve-i müfekkirede maddeden eser olmadığı gibi bu bir cevher de değildir. Kuvve-i müfekkire ancak vahdet teşkîl eden muhtelif kuvvetlerin bir silsilesi ve kuvvâ ve vâsfât ile mütehallî birçok cevherlerin â'ânesi eseridir.

İnsân eliyle yapılmış bir makine bir eser hâsıl eder, 'aynı zamânda da kendini veyâhûd sâ'ir cisimleri harekete kor, meselâ bir darbe vurur, sağına veyâhûd buna mûmâsil bir şeye işâret eder, makine fa'âliyeti hengâmında birtakım mevâd-ı mefrağa dahi husûla getirir, şimdi eser-i mezkûrun hadd-i zâtında mûta'âlasından bit'tab'i mevâd-ı mefrağaya 'arz-ı müşâbehet ettiği gibi esâsen de mevâd-ı mesrûdenin gayrı bir şey olduğunu tahakkuk etmez mi?

Buhâr makinesinde nev'ummâ hayât vardır denilebilir. Mezkûr makine kuvvetle muttasıf olan cevherlerin bir imtizâc mahsûsundan mütehasıl bir fi'l

mümteziç-i tevlîd eder ki fi'l-i mezkûr görölmediği hiss olunamadığı lems edilemediği hâlde kendisinden istifâde olunur.

Makinenin ifrâğ ettiği buhar, lâhak bir şey olup buhâr-ı mezkûr makinenin maksadıyla kat'iyen 'alâkadâr olmadığı gibi hem de maddî olduğundan görülebiliyor ve hiss olunabiliyor. Ma'hüzzâfın âşinâyân içinde buhâr makinesinin tab'i'at ve maksadı buhâr hâsıl etmektir diyecek bir ferd tasavvur olunmaz. Şimdi da'vâmıza nakl-i kelâm olunmak lâzım gelince şu yolda istinbât-ı keyfiyet eder de deriz ki buhâr makinesi nasıl hareket hâsıl ediyorsa öylece de kuvvâ ile mütehallî cevherlerden tereküb etmiş olan 'uzviyet-i hayvâniye bir mecmû'a-i âsâr hâsıl ediyor ki âsâr-ı mezkûreye bir kelime ile zihn-i 'akıl yâhûd kuvve-i müfekkire nâmı veriliyor.

Kuvvetlerin bu yoldaki ictimâ' ve iştirâklerinde maddeden eser olmadığı gibi ictimâ'-i mezkûr tıpkı mıknatıs ve elektrik kuvvetleri gibi bilâ vâsıta olarak havâs ile de hiss olunamaz ve bu mislî bir kuvveti mütâla'aya ancak zâhirdeki 'âlâmât-ı mahsûsesiyle olabilir.

Tabî'yûn-ı müte'harrîn tarafından vâk'â kuvvet-i maddenin bir hâssası gibi ta'rîf olunmuş ve kuvvetle maddenin yekdiğerinden mümkün'ül infikâk olmadıkları 'umûmen kabûl edilmiştir. Ma'mâfiye bunlardan her birerleri hakkında teşkîl olunan fikir birbirine ziyâdesiyle gayr-ı müşâbih ve hemân mütekâbilen müttezâd gider. Öyle olunca zihin, kuvvet denildiği vakitte birtakım 'âlâyim-i gayr-ı maddiye yâhûd maddenin evsâfından hiçbirisiyle muttasıf olmayan ve her ne kadar maddeden mütevellid iseler de her hâlde onun hâricinde bulunan bir şeyler anlaşılmak lâzım gelir. Hâl buna safrâ ve bevl-i 'âlâyim-i gayr-ı maddiye gibi telakkî olunmayıp belkş kuvvâ ile mütehallî cevherlerden tereküb etmiş ecsâm gibi telakkî olunurlar ki cevâhir-i mezkûre dahi kendilerine müşâbih cevherlerden mütehasıldır. Safrâ ve bevl efrâz olunmuş demek için lâzımdır ki karaciğerle böbrek tarafından bir madde terkedilmiş bulunsun bil'âkis beyin kuvve-i müfekkire hâsıl ediyor denirse bundan beynin cevâhirden mürekkeb bir madde efrâz ettiği anlaşılamaz.

Vâk'â beyin bir cevher-i maddî efrâz ve cehver-i mezkûr gayet az mikdârda bir madde-i mâyi'adan 'ibâret olup beynin ecvâl-i dâhiliyesi cidârlarını bulaştırır bir hâlde bulunuyor ki hâl-i merzâda mikdârı pek ziyâdesiyle tekessür edebiliyor. Fakat bu suyn fa'aliyet-i 'akliyeğe doğrudan doğruya cihet-i telakkî olmadığı müsbet olup elyevm kuvve-i müfekkire zuhûruna sebep olduğuna kâ'il olacak ve kuvve-i mezkûre ile müşâbeheti olduğunu teslim edecek kimse yoktur.

İşte Almanya felsefe-i meşhûresinden Kant'ın⁶⁵ "Rûhun meclisi dimâğın batıniyâtı içindeki sudadır." dediği su bu sudur.

(Mâba'dı gelecek nüshada biter.)

Doktor Bafralı Yanko (Berk, 1887: 236-243)

Nazîre-i Gazel-i Şeyh Vasfî

Duysa etmez nağmeni murğ hoş-elhân iftîhâr

'Azm-i gülşen ile etsin gül gülistân iftîhâr

İni'kâs-ı hüsn-i yârimle münevver kâ'inât

Etmesin nâ-hak yere şems-i dırâhşân iftîhâr

Sevmeyim mi ben seni hüsnünle dilseyr eyliyor

Yerde insân 'arş-ı âlâda servşân iftîhâr

'İşve perver cilveger der 'âşîka cânbahş eder

Böyle bir cânânı sûdun ile ey cân iftîhâr

⁶⁵ Immanuel Kant

Müstefîd oldu kemâlınden bütün nûr-ı set-gân

Hakkı yok mu etse Vasfî sühandan iftihâr

Ali Kemâl (Berk, 1887: 244)

İşkodra'dan Mektûp

El-ma'rûz

Berk'iniz İşkodra'da da parladı hatta İşkodra'nın meşhûr-ı â'lim ve belki 'âlimyân olan ra'd ve berki gürültüsünü hîn kırâ'atında –mûcib olduğunu lezâiz ile-unutturarak onlara galebe çaldı binâen'aleyh Berk'inizin devâmını ârzû eder ve âra sıra ufuklarda görünen (belkislara) benzemesini temennî eylerim. Berk'in ikinci cüz'ündeki İbn'ussuud imzâlı (Seyh Edebâlî) hazretlerinin tercüme hâlindeki rûyâyı İbn'ussuud Bey pek kısa yazmış. Bu bâbda meşhûr (envâr-ı maşrık) nâm risâle-i hikmet-i isâleye mürâca'at buyurması lüzûmunu 'âcizâne tefhim ve envâ'i fezâ'iliyle refikâsına takdîm eden Erkân-ı Harbiye Mîralaylarından Bedrî Beyefendi hakkında şikeste beste söylemiş olduğum şi'ir taklîdini takdîm ederim bâkî muhâlesat:

Hazret-i Bedîyi tecîle hemân sen şitân et

Var anın beşuşunda hakîkat başka tâb

Ya'nî envâr-ı ma'ârif anda eyler lem'a yâb

Bedre nispet pek soluk bî-şek helâl mâ-hitâp

Nûra karşı çok donuk elbet ziyâ-yı afitâp

M. Zac (Berk, 1887: 244-245)

Mu'allim Şehseyr ve Fâzıl-ı Bî-Nâzır Nâdirî Fevzî Efendi Hazretleri Edirne'ye Giderken Âşinâ-yı Rahda Ezkiyâ-yı Zamânımızdan Mü'essisîn-i Fünûn Muharrîri Edîb-i Necîp 'Ömer Sacî Beyefendiye Yazdıkları Mektûptur

Mîr Nebîlim, Nıhrîr-i Hekîm Efendim!

İftirâk ve iğtirâbın bir belâ-yı cângüdâz olduğunu bilip dururken tâlî-i nâmüsâ'idim beni yine mahal-i feyz ve ref'etim olan İstanbul'dan taşraya sevk eyliyor. Gönlüm bir ıztırâb-ı elîm içinde olduğu hâlde bende nevâle-i rûzî tedârik ederek katârın vürûdunu bedbaht yolcularla beraber intizâm etmekteyim.

'Ulvîlerin cemâllerinin parlaklığından nişân veren sabâh-ı letefâtneşârı te'âkkub eden hengâmda güneşin tulû' etmesi kavânîn-i tabî'ye mukteziyâtından iken o âfîtâb-ı cihântâb-ı jâle-i be-yuvaların mahv-âbâd-ı fenâyâ gitmemeleri esbâbına mebnâ değil belki derinlerinde te'ayyüş eyleyen mikropların bu hâkdan hayretfezâda feleğin kerem ve serdini tabî'atın lütuf ve kahrını velev bir an olsun ezvâk içinde 'arz-ı cemâl etmiyordu. İşte bu anda idi ki Sirkeci iskelesinde süvâr aldığımız tren 'arus-ı hezâr-ı işvebâr gibi yavaş yavaş harekete başladı. Artık inşirâhımız bize bir yevm-i mâtem tevlîd ediyor. Sacî, ne garîb yolculuk! İki elim dolu fakat sîm u zerle değil ab-ı hayât ve zehr-i memâtla. Birisinde cânânımın la'l-i lebini taklîd etmekten çekinmeyen eşk-i dîde-i pür-hûnum olan câm-ı şarâb, diğesinde ikbâlîmin zevâlinden müte'essir olarak kan kesilmiş ciğerimden bir parça kebâp olduğu hâlde mahzûnâne bir ahkâm sürüyorum. Seyâhate devâm ediyorum.

Ey 'ulûm-ı fûnûnla müştâğıl edîp-i fâzıl! Seyir ve temâşâsına doyamadığım etrafımdaki çemenler, çiçekler, yaseminler gözüme o kadar mahzûn görünüyorlar ki gûyâ hâlîk-ı kâ'inât sûzişli hâlimi acımış da zemîn-i güzergâh-ı âh ve vâhimde cebhesâ-yı te'essür olmalarına emir vermiş zannolunur. Evet, mahzûndurlar fakat hüznleri bir derece rikkat-engîzdir ki erbâb-ı vicdân-ı ezhârın bu hâllerine çeşm-i 'ibretle baktıkça ağlamaktan bir türlü kendini men' edemiyor. Ben de ağlıyorum, gözyaşı döküyorum. Dîde-i hûnfeşânıma hayâl meyâl görünen cibâl-i şâhika-i

dehşetnümâ benimle eğleniyor, hâlîme gülüyor sanıyorum da ba'zen gözümün yaşını kesiyorum. Sakın zannetme ki bu hâlde kalbim yine hâl-i sükûnette bulunuyor. Heyhât!

Fezâ-yı nâmütenâhî içinde yuvarlanıp giden top yerin 'âdetâ bir pîresi olduğumu teferrüs ve te'akkul eylediğim zamândan beri gönlüm mahzûn dîdelerim giryândır Sacî!

Oh! Burada sararıp solmaya yüz tutmuş ne kadar sevimli sevimli ezhâr-ı 'arz-ı dîdâr ediyor. Bu sevimlilerim de ileride bir sa'âdet-i ebediyeye nâ'il olmak emniyesiyle hayâtlarından bîzâr olmuşlar. Hayâtları dahi 'âlem-i belâ-yı 'ulviyete pervâz için bâd-ı sarsar-ı hazâna müntezir bulunuyor. Ey hayât-ı müste'âr! Ey ezhâr-ı şemîm-neşâr, siz kitâb-ı tabî'atın mücessem birer harfî birer ma'nevî nûru sizinle hikmet-i âşinâyân-ı zamân sizden ders-i 'ibret alır da fâtır-ı tabî'atın kudret ve 'azametini derk ve ez'âdan eyler. Siz vazîfe-i mukaddesenizi îfâdan ne çabuk usandınız? Yoksa 'âlem-i âbâd-ı 'ademde, hûb-ı gaflet sürmedi de sizi başka vazîfe ile şâdân edecek diğer bir kuvvetimi tasavvur eyliyorsunuz ki rıhlete 'acele ediyorsunuz. Heyhât!

(Mâba'dı var.)

Nâdirî Fevzî (Berk, 1887: 246-248)

Şarkı

Pek perîşân etti fırkat hâlimi

Sevdiğim mahveyledin âmâlimi

Rûşenâ kıl vasleyle ikbâlimi

Sevdiğim mahveyledin âmâlimi

Hasret çekmekle gerçi hastayım

Izdırârı zülfüne dilbesteyim

Cestcû-yı çâreden vâresteyim

Sevdiğim mahveyledin âmâlimi

Fatma Nerîme Hanım (Berk, 1887: 249)

Âlaybeyizade Nâcî Beyefendi Hazretlerine

Nüktedân-ı Kâmil!

Takdîmiyle kesb-i şeref eylediğim tezkireme ihsân buyurulan lütfnâme-i edîpânenizi bir neşve-i kâmile ile okudum. Arada sırada tesrîb-i âsâr buyurmanız için tezkiremde vâk'a olan istirhâmımın, mazhar-ı hüsn-i kabûl buyurulmasından fevk'al-hadd memnûn oldum.

Fakat nezâket-i kâmilenize delâlet eyleyen (Enfâz-i İrâde) terkîbini sevdim. Zîrâ devâmında emîn olduğum Berk'in her nüshasında tenvîr-i sahâyife medâr olacak, âsâr-ı münevverenizin bulunması için minnetdârâne yüzlerce niyâznâmeler yazabiliriz.

Hatta rağbet-i karîni isticlâb etmek için sûret-i kâtbede olarak ihsân-ı eser buyurmalarını –Berk'in bedâyet-i neşri esnâsında- bâ'el-lezzet üstâd-ı muhterem Nâcî Beyefendi hazretlerinden de ricâ eylemiştim.

Teşekkür olunur ki bu güne değin âsâr-ı i'câzkârânelerinden Berk'ımızı mahrûm bırakmayarak te'mîn-i intişârına 'inâyet, tenvîr-i istikbâlinde bir meş'al-i himmet oldular. Sanırım ki eshâb-ı iktidârın, mâdûnunda olanlara mu'âvenet kılmada bulunmaları tetimme-i kânun-ı insâniyettir.

Eğerce her nüshamızda bir eserinizin isbât-ı vücûd eylemesi öyle birkaç tezkirenin takdîmine tevekkuf etse, nezd-i dânişverânenizde sözümün nâfiz-i irâde olmasından gurûb hâsıl ederek her de'fa eser aramaya kalkışıyorum.

Ma'mâfih bendenizce bu hâl-i nezâketiniz, bir makâm-ı imtiyâz hükmüne geçti. Bundan böyle eser hâzırlamaya çalışınız ki şabân-ı vatan dâ'imâ müstefîz-i âsârınız olsunlar. Emvâc-i bahrin, zâten tabî'î bulunmasından talâtım deryâyı temâşâyâ dolan bir şâ'ir-i hikmetperverin her mekâl-i perişânîsi de tabî'î olur.

Binâ'âleyh kıt'a-i rengîninizi ziyâdesiyle beğendim. Beğendim değil 'âdetâ o gün ki mevcenin vapura hücûmundan meydâna gelen o gün ki letâfet-i şâ'irâneyi görmek bile istedim. Ne çâre ki vücûdca mübtelâ olduğum ıztırâbın hâlâ devâm etmesinden bir tedbîr-i rehâ-âmîzin ithâzıyla uğraşmaktadır.

Eğer teskîn-i ıztırâba şu günlerde muvaffak olunursa efendimize 'arz-ı 'ubûdiyet eylemekten başka bir emelim yoktur.

Mehmed Remzî (Berk, 1887: 249-251)

Hazret-i Mu'allim Nâdîrî Fevzî Efendinin Karîn-âbâd Hânedânından Hasan Tahsîn Bey'e Yazdıkları Cevâpnâmedir

Mîrim Tahsînim!

Fezâ'il-i 'ilmîye ve kemâlât-ı edebiyemi taktîr ettikten sonra şöyle "senin gibi nevbelâ-yı 'asırdan ve udebâ-yı dehrden bulunların mezâyıkâ hâlde yaşamalarına hiçbir vakit vicdânım kâ'il olmadığından ve buna te'âlî bu gün ki günde epeyce bir servete mâlik bulunduğumdan bir muktezâ-yı uhûvvet-i nakden mu'âvenette bulunmaktan çekinmem" diyorsun, beni kızdırıyorsun!

Tahsîn sen çıldırdın mı? Senin medhettiğin kadar benim fazıl ve kemâlim, ‘ilim ve ‘irfânım olduğu gibi sâ’illîğe de asla hevesim yoktur. Zillet-i sû’âl nazarımda o kadar çirkindir ki mevt-i hâil yanında bir şey değildir!

Ama e’âna teklîf ediyorum diyeceksen, bilmiş ol ki nezdimde tese’ül ile e’âna ikisi tev’emdir. Gerçi ketb-i semâviyede o emr-i celîle-i rebâniye mukteziyâtından olarak misâkine e’âne ferîze-i zimmet-i diyânet ise de ben o gürûhtan olmadığım gibi olmaklığı dahi asla istemem. Ben kalemiyle geçinen ve ferîh fahûr yaşayan erbâb-ı kalemdenim. Tahsîn! Yine zevzekliğe başladın! Her vakit beni ta’cîz eyliyorsun. Heyulâ, esîr nedir soruyorsun. Güyâ bunlar da kifâyet etmiyor da şimdi “ra’d” ile berkin beynindeki farkı sû’âl ediyorsun.

Mîrim, sen sarrâfsın bu kabîl-i mesâil-i hikemiyenin sana ne lüzûmu var? Yoksa berk gibi çakıp çakıp da ra’d gibi gürleyecek misin? Bu kere de sana insâf ediyorum. Bu meseleyi de öğrenmen için çakıp gürlemeden ‘ilm-i hikmet-i tabî’îyeden berk ile ra’dın ne ma’nâya geldiklerini söylüyorum dikkat et.

(Mâ’badı var.)

Nâdiri Fevzî (Berk, 1887: 202-203)

Fırât Nehrinde Bir Kız

İnsân, bir şeyden müte’essir olunca –vahdeti sevmeye başlar. Cihânın her türlü âlâyîşine, nazar-ı hakâretle bakarak letâfet ara ve ya nüzhet-i efzâ olsun olmasın. Dâ’imâ kendini sükûtun fermânber olduğu vahdetnümâ mahâllere atar.

O rütbe ki her nazaresi, intikâm cüyâne ma’nâlara işâret verir çünkü: Muhafaza-i vicdânı birtakım tesîrât-ı müelleme ile mâlîdir.

Müte'essir'el-hâl olan o bîçâreden mu'âşeret, müsâhebat gibi mezâyâ-yı medeniye kalkar, git gide hemcinslerine bile nefret-endâz olur.

Zihninin incilâsına medâr olacak, 'ibretnümâ risâleleri okumak rûha safâ verecek levhaları seyr ü temâşâ eylemek gibi külfetlerden ser-âzâd bulunmayı ister. Hatta dildeki âlâmın mühâcâtıyla münkesirâne raşhalar saçan vücûd-ı gam bir dostunun rûhperver bir hevâ ile tasfiye-i dem eylemesine bile meydân vermez. Zîrâ: hazîne-i vicdânı her türlü belâyânın defter-i felâket iştimâlidir.

Evet, gönlü birçok fâci'ât-ı vâkı'âta sahn-ı mevzû'dur: Biraz endişe-i sükûte varsa derhâl nedîm-i hâsî olan hissiyâtı elvâh almasını- hazîn hazîn tenkîş eyler. Artık bu hengâme-i hüzn-âverde ne kadar hâtîrât var ise hepsi yekten me'ânî-i fâci'a engîzlerini ihtâr ve teblîğe başlar.

Hâtîrâtın, lâyihi-i zihn olan ma'nîdâr nüktelerine sebât-ı hasreti tükenerek kendi kendine mülâhazaya varır ve sirişk-i melâmeti teşrîhât-ı hâtîrasına vüs'at-ı hüzn verdikçe çeşmân-ı belâ beyni 'arz-ı binâ eylemekten kendisini alamaz.

Hakâyık-ı pürsitân-ı beşere, hayli hikemyâne, şâ'irâne bedî'alar izhâr eden kâinât bile o anda bîçârenin dîde-i ramedine, garîb bir yetîm mezârı gibi harâbât kesilir.

Her ne cânaba emele-i nigâh eylese bir merd-i sefâlet-perverin sinesindeki mütehessir şerhler gibi görünür. Daha doğrusu her taraftan bir nidâ-yı yetîmâne sâmi'a-hırâş gûş esefi olur.

Ma'mâfih bu ciheti terk ile asıl mevzû'-bahsimiz olan "Fırat Nehrinde Bir Kız" 'unvânlı levhamızı tasvîre rücû' edelim.

Fakat sergüzeşt-i garîbânesini yazmak istediğimiz bu dilber kızcağızın her hâl mahzûnânesini cümlemiz ma'zûr görecektir.

(Mâba'dı Var.)

9. Sayı

Mesned-i Celîl-i Sadâretin Fehâmetli, Devletli Kâmil Paşa Hazretlerine Tevcîhine Dâ'ir Zât-ı 'Âlîkadr Tarafından Tanzîm Olunan Kıt'a-i Târîhiyedir

Serâser halk-ı 'âlem şâdmân sett ü emel-i handân

Ze tevcîh-i vecîhe hazret-i sultân 'âdil râ

Vezîr-i Kâmilî râ mesned ârâ-yı sadâret-i Kürd

Ki re'y-i revîş-neş helâl şedd-i harâm müşkil râ

Du'â-güftum bi-tevfîk! Şedde târîh-i revnakdâr

Muvaffak iken bâ mâliş ilâhi sadr-ı Kâmil râ

(İmzasız) (Berk, 1887: 257)

Gazel

Sanma gül seyri temâşâ-yı gülistândır garaz

İctinâ-yı meyve-i dîlcû-yı 'îrfândır garaz

Şehr-i hüsne girmedir hep nakl-i gülşendir murâd

Gonca vâsfından senâ-yı la'l-i cânândır garaz

Bâdenin sâkî kalır mı hürmeti andan velîk

İktidâf-ı neşe-i gülbûs-ı hûbândır garaz

Serv-i nâzım her seher kûyun taraf eyler sabâ

Korkarım tarîkin keysû-yı perîşândır garaz

Sarma zülfün döktü sâ'id-i sîneden

Herkese ilkâ-yı sevdâ-yı lehistândır garaz

Devirden â'yânı fark etsin sor bî-nân-ı çe-sûd

Hurda beyinden incilâ-yı çeşm-i im'ândır garaz

Yâre Eşref hâlimi eş'âr eyle eş'ârdan

Vârid et 'aşk ile tertîb-i dîvândır garaz

Eşref Paşa (Berk, 1887: 258-259)

İncizâp

Bazen nâ-kâbil-i mukâvemet bir kudretin taht-ı teshîrinde kalırız. Mâhiyeti gayr-ı mu'în bir kuvve-i mıkânâtısyâ nazarımızı celbeder. Şu'le-i nazarımız, pîşgâhımızda açılan bir 'âlem-i lâyetnâhîde gark olur gider.

Mensıb-ı nigâhımız olan gözler o derece bârkafeşândır ki nazarımızı mütevâz'âne, mağlûbâne indirmeye mecbûr oluruz.

Ey kudre-i kahlârânesini anlayamadığım gözler! El-âmân! Rûhum ve vücûdumdan süzölüp süzölüp de fezâ-yı bî-kerângizde mas oluyor. Vücûdum dû-çâr-ı lerze-i hassiyet oldu. Tâkatim, neyyir-i ‘âleme düşüp de teheccür eden bir necm-i sâkıt gibi, iktidâr-ı gâlebânenize mukâbil mahvoldu.

Meshûrunuzum! Ey garîb-i bir kuvve-i câzbâne ile eşi’a-nisâr olan gözler! Seyyâle-i hissiyâtım ne için size doğru meyledip gidiyor? Bir an zarfında üzerimde kesbettiğiniz iktidâr nereden geliyor? Halledemediğim bu mesâ’il-i ‘âcîbe nedir? Bir sadâ-yı hâtifi şu cevâbı veriyor: Bir rûhun bir rûh ile ma’ârifesi.

Halîd Ziyâ (Berk, 1887: 259-260)

Birâderim Mehmed Ali Bey Ki (Henüz On Yaşına Varmamıştır) Bir Sene Evvel Memûriyet-i El-’azîzde İken Kendisine Gönderdiğim Nesâyih-âmîz Bir Manzûmedir

Kardeşim! Boş durma: ber-dem-i ‘ilm ile et iştigâl

Âdemi âdem eden dünyâda ancak ber-kemâl

Bir düşün bak câhilin ‘âlemdeki hüsrânını

Bir de ber-sâhib-i kemâlin gör ‘alev- şânını

Olma tenperver çalış insânlığı icâl için

Hâlik gül verdi ‘aklı hüsn-i isti’mâl için

Sa'y ve ikdâm et müsâ'idtir şimdi zamân

İftihâr etsin seninle hem vatan hem hândân

Hüsn-i hulk u 'ilm ile tehzîp edip vicdânını

İsterim âtîde görmek şanlı bir 'unvânını

İktisâb-ı fazl için vakf et zamân hâlini

Tâ ki görsün kardeşin şöretli istikbâlini

Gözlerinden parlıyor görmekteyim 'irfânını

Cehle rağmen eyle i'lâ 'ilm ü fazl u şânını

Sev ahlâk u cehâletten teveffî eyleyen

Sa'y eden ey nev-civânân sez terkî eyleyen

Abdülkerim Sâbit (Berk, 1887: 260-262)

Kıt'a

Rüyâda seni görür de ey mâh

Oldukça gönül bulur tesellî

Rûyâda da etmesek tecellî

Bilmem ne olurdu hâlim eyvâh!

Abdülkerim Sâbit (Berk, 1887: 260)

Jan Jack Rosso’nun Bir Genc Adama Yazdığı Mektûptur

Mösyö, gâfil bulunuyorsunuz, ‘acz u mesâvi ile muttasıf bir adamın re’yine mürâca’at ediyorsunuz ki o adam fart-ı iştigâlden bi-tâb olarak size cevâp verebilecek bir hâlde bulunmuyor, iştigâlât-ı mütevâliyeden vâreste bulunmuş olsa idim teklîf ettiğiniz cem’iyette de beraber bulunur idim. Ma’mâfih benden bir fâ’ide ümîdinde bulunmak, re’yime mürâca’at etmek gibi bir şerefe mazhar buyurduğunuzdan dolayı teşekkür ederim, beyân buyrulan tasavvurât ve âmâliniz şâyân-ı takdîs ve tebcîldir fakat bir hizmetle istihdâm olunmak için Montmoransi’ye⁶⁶ kadar ihtiyâr-ı sefer eylemeniz husûsunda bir fâ’ide göremiyorum. Yakın meslek, iktisâb-ı kemâlat maksadıyla böyle ba’îd bir mahale ‘azîmete o sûretle cüstcû-yı âmâle ihtiyacınız yoktur. Kalbinize mürâca’at ediniz. Aradığınız şeyleri orada bulursunuz: Vicdânınıza mürâca’at eylediğiniz sûrette hakîkatini- bu bâbda benim size söyleyebileceğim sözlerden daha iyi anlamış olursunuz. Fazîlet, mekârim-i ahlâk – esbâbına teşebbüsle tahsîl edilebilen- bir ‘â’leme kıyas olunamaz. Fezâ’il-i insâniye ve mehâsin-i hisâl ile ittisâf olmak için kalben meyil ve ârzû hâsıl etmek kâfidir, eğer böyle bir meyil ve ârzûya mâlikseniz maksad-ı husûle gelmiş, mes’ûdiyetiniz tahkîk olmuş demek olur. Size nasîhat vermek bana ‘â’id olmuş olsa idi en evvel böyle bir meyl-i vicdâniye, bu türlü tahayyülâta tabî’iyetten tevakkî eylemenizi tavsiye eyler idim ki bu hâller rûha sıklet bahşetmekten herkes, ba-husûs sizin gibi gençleri taht-ı esârete almaktan başka bir kâ’ide bahşetmez. İnsân evhâm ve tahayyülât için değil, çalışmak için halk olunmuştur. Vedî’a-i kudret olan hayât öyle bir isti’dâd-ı inbisâtı hâ’izdir ki vazîfesini hüsn-i ifâya çalışan adam hayâtın lezâ’iz ve eşvâkından her zaman müstefid olur, ‘ahd-ı cüvânîde hâ’iz olduğumuz kuvvet ve iktidâr bize – atâlet ile tahayyülât ile mahvedilmek için ihsân buyrulmamıştır.

⁶⁶ Montmorency

Mösyö, cenâb-ı Hakkın ihsân buyurduğu, akrabalarınızın nasîb ve ta'yîn eyledikleri hizmete müdavemetle çalışınız: İşte iktisâb-ı fazıl u kemâl için en ziyâde ri'âyet olunacak hüküm ve kâ'ide budur. Pariste ikâmeti ihtiyâr ederek bir hizmetle muvazzaf bulunsanız müşkilâtı artırmış olursunuz daha iyi hareket etmiş olmak için vatanınıza 'avdet ediniz. Fâmiyânızın âgûş-ı şefkatinde yaşayınız. Akrabanızın hizmetinde bulunarak fezâ'il-i insâniyeyi muhâfazaya gayret ediniz. Fazîlet-i zâtiyenizi bu sûretle hüsn-i muhâfaza ve ibrâz edebilirsiniz. Evkât-ı hayâtı elviye ve mülhakâtta emrâr etmek Paris'te servet-i sa'âdete nâ'il olmak emeliyle ızdırâbât-ı ebediyeye tahammül etmekten her hâlde hayırlıdır. Herkes de bilir ve sizin de bilmeniz lâzım gelir ki Paris'te zengin ve mütehavvil görünen zevâtın ekserisi birtakım esbâb-ı gayr-i lâıykaya teşebbüsle tedvîr-i dolab-ı ihtiyâl ile iştigâl eden erbâb-ı mefâsidden, edânîden ibârettir.

Pederiniz gibi bed-bahtâne sûrette yaşamayı iltizâm ederseniz celb-i intizâr-ı ihtirâm demezsiniz. 'Âlemde mes'ûdâne yaşamak için - sa'y, dikkat, 'iffet, kanâ'at gibi sıfatlarla ittisâf ederek hüsn-ü îfâ-yı vazîfeye çalışmaktan başka çare yoktur. Mösyö, İşte Montmorans da bulunduğunuz zaman işiteceğiniz sözler, alacağınız nasihatler bundan başka bir şey değildir. Korkarım ki bu sözleri ârzûnuza, tab'inize muvâffak göremeyerek yine re'y-i hûd-serânenize ittibâ' etmek isteyeceksiniz fakat eminim ki harekât-ı vâkı'anız bir gün sizi nedâmete mecbûr edecektir: Sizi öyle bir mesleğe sevk etmek 'arzûsunda bulunuyorum ki bu yüzden mütevellid birtakım ızdırâbât-ı elîme ile müte'ezzi olmanıza mecbûriyet görülmesin. Bâkî muhâlasat-ı kalbiyemin hüsn-ü kabûlünü ricâ ederim.

Halîl Edîp (Berk, 1887: 262-265)

Sevdiğim

Bir türlü safâ aldı ki dil-i ülfetinizden

Tahsîline imkân olamaz vuslatınızdan

Âfet diye sevdânız olunmakta telakki

Korkmasam eğer kahrolayım âfedinizden

Var mı kerem-i tab'ınızı hâcet-i izhâr

Zâhir mi değil sîretiniz sûretinizden

En başlıca bir zîynetiniz hüsn-i dâd

Mümkün müte'arrî size bu zînetinizden

Dünyâyı bağışlar bana bir nîm-i besîm

Kim zâhir olur gâh fem-i devletinizden

Bilmem ne görürüm düşer elbet helecâna

Hasîretzede gönlüm nazar-ı hasîretinizden

Bir lahza-i vuslat bana ettirdi ferâmuş

Birkaç senedir çektiğimi firkatinizden

Ben görmüyorum kuvve-i fikriyemi kâfi

Bahsetmek için doğrusu mahiyetinizden

Gerçi ederim vaslınıza rağbetim izhâr

Ama düşerim korkusu var raĖbetinizden

Kimdi güzelim! Neydi sebebi dünki hâle

Dönmüşünüz âteşlere hep hiddetinizden

Râgıb değilim muhabbetine dersiniz ama

Ma'lûm oluyor raĖbetiniz da'vetinizden

Bîcârenizi boĖdu yine zulmet-i âlâm

Fırsat bularak dün gece gaybûbetinizden

Mehmed Tefîk (Berk, 1887: 266-267)

Bir Kıt'a

Âfitâb-ı tal'atınla biz mi ettik müstenîr?

Her kadeh oldu birer necm-i münevver sâkîyâ!

Rû-yı pertev-i yârın eyler nâr-ı kalbi nûra kalp

Ey, güneş 'aks-i cibîn u 'ârzın dersem sezâ

Ali Ulvî (Berk, 1887: 267)

Lamartin'in Maskat-ı Re'se 'avdet Serlevhalı Manzûmesinden Bir Parça

Evet, ey mehd-i sebâvetim olan maskat-ı re'se mukaddesim. Seni ebediyen der-âğûş etmekle bahtiyâr olmak için be-tekrâr-ı dergâh-ı himâyetine ilticâya karâr verdim. Ben çobanlar içinde doğdum. Şehirler ve onların servet-i gayr-ı müfîdi benden be'îd olsun.

Çocuk iken etrâf-ı sahrâya dağılan kuzuları akşama kadar çobanlar gibi adım adım ta'kîb ve 'avdette beyâz yapraklarını yalaktaki mâ'cârî ile tertîp etmeyi ârzû ederdim.

Kezalik ormanlarda sıkletlerinin te'sîriyle gıcırdayan 'urbaların ve keçilerin boynuna mu'lak çâklerin uzaktan gelen sesleri gibi hevâ-yı münteşir içine yayılan akşam sadâlarını dinlemeyi severdim.

Ey mevâk'-ı latîfe! Beni mübârek sâyelerinizin altına kabûl ediniz. Ey mahzûn-ı âğsânıyla setr-i âsitân eden hemsinnim sükûtlar! Uzun dallarınızı dert hasretiyle nâlân olduğumuz birâderinizin üzerine eğiniz!

Ali Ulvî (Berk, 1887: 268-269)

Fünûn

-Kuvve-i müfekkirenin mâba'd ve nihâyeti-

Bil'akis efrâz-ı mezkûr ziyâde mikdârda hâsıl olduğunda kuvve-i müfekkirenin fa'âliyetine halil îrâs eder. İşte bu nokta-i nazarda beyin, zihnin yâhûd kuvve-i müfekkirenin menba'î ve daha doğrusu sebep-i vâhidi olup yoksa kuvve-i mezkûrenin 'uzv-ı müfrezi değildir.

Beyin öyle bir şey tevlîd eder ki o şey ifrâğ olunamaz, madden dâ'im olmaz. Bil'akis husûla geldiği dakıkada kendi kendine istilâk eder. Karaciğerle böbreğin efrâzı duyulmadık bir tarzda ve â'sâbın fa'âliyet-i âliyesine gayr-ı tâb'i oldukları hâlde vukû' bulur ki madde-i müfreze kâbil-i hisdir. Hâlbuki dimâğın fa'âliyeti bütün bütüne bilâ ihtiyâr vâki' olamaz. Bununla beraber cevâhir-i maddeye efrâz etmeyip kuvvâ-yı 'âliye hâsıl eder.

Fi'l-i teneffüs, deverân-ı dem, fi'l-i hazm ve â'zâ-yı mefrağanın efrâzı gibi bil'cümle vezâ'if-i hayâtiye hâl-i yakazada nasıl ise hâl-i nevmde de öyle vukû' bulur. Bil'akis dimâğın müstağrik-i nevm olduğu bir zamânda mezâhir-i rûh mu'allakta kalır ki bu hâlinde, deverân-ı demin betâ'it kesb etmesiyle dimâğa 'âdetinden daha az kan vârid olmasından münbe'is ettiğinde 'ukalâ müttefik-i 'aliyedir. İşte Vogat'ın ta'rîfindeki teşbîhin şâyân-ı kabûl olmadığını bu husûs dahi isbât eder.

Hiçbir 'uzv yoktur ki fa'âliyetinden dolayı beyin kadar yorulsun. Nevm veistirâhata muhtâç bulunsun. Bu hâl bir ihtilâf-ı esâsinin yalnız mecûs'âne olan â'zâ meyânında değil belki fa'âliyet-i rûhiye ile fa'âliyet-i mekânikiyede de mevcûd olduğunu eş'âr eyler.

Kalp, dem ile temâsta bulunduğunu müddetce darb eder. Makine kurulmuş bulunduğu müddetce işler. Bunlardan hiçbirisi de yorulmaz. Hâlbuki vazîfe-i dimâğiye bir müddet-i mû'îne de fa'âliyetini temdîd edebilip 'akabinde yorulur veistirâhat etmediğinde harâba yüz tutar.

Hayât-ı hayvâniyeyi mü'kil olan cümle-i 'asabiye vâsıtasıyla dimâğın harekete koyduğu â'zânın kâfesi de bu kabîlden olup dimâğ gibi icrâ-yı âheng ederler. Âhîren icrâ olunan tedkîkâta nazaran cümle-i 'asabiye'nin mu'âmelât-ı fiziolojiyesinde esâsî bir rol icrâ etmekte bulunan kuvvet, şimdiye kadar âsâr-ı 'aleniyesi yalnız kâ'inât-ı gayr-ı 'uzviyede müşâhide olunan elektrik kuvvetidir. Tetkîkât-i mezkûrenin netîcesi şudur ki hâl-iistirâhata olan 'asabın muhîtinde 'aleldevâm elektrik cereyânları deverân eder. Berhâlde ki her hangi bir tarz ile olursa olsunistirâhata olan 'asab-ı tahrîk olundukta yâhûd harekete ilkâ edildiğinde mezkûr cereyânların 'akabinde

inkıtâ' ettikleri yâhûd kuvvetlerinin tenâkıs eylediği müşâhide olunur. Binâen'aleyh â'sâb, kuvve-i elektrikiyenin nâkilleri olmayıp bil'akis kuvve-i mezkûrenin mahsûlleridir.

Tevellüd-i kuvve-i elektrikiye, â'sâbın fa'âliyetinde ya'nî bir ihtisâs veyâ bir fî'l-i ihtiyârı vukû'unda munkâtî' olur. Zîrâ her bir ihtisâs veyâ ihtiyârın, hâricden â'sâb üzerine icrâ olunan tahrîkâtı veyâ tahrîşâtın vukû'a getirdiği âsârı husûla getirebilmesi kuvvânîn-i fizyolocisiye icâbâtındandır.

Binâberîn bu âsâr ve bu 'alâmâte ibtinâ kuvve-i müfekkireyi â'sâbın bir kuvve-i elektrikiye-i hafîyesi bu nevmi dahi â'sâb-ı mezkûrenin kuvve-i elektrikiyesinden mühric bir vazîfe-i hayâtiye gibi ta'rîf etmek lâzım gelmiştir.

İhtimâl ki usûl-i tecerrübî vesâtitle şu'le-feşân olmaya başlayan şem'-i terakkî birgün olup da vezâ'if-i rûhiyenin tabî'atına itlâ' hâsıl etmek için erbâb-ı fenne rehnümâ-yı envâr-ı hakikat olacaktır. Ma'hezâ Vogat'ın füsûlundaki daha hakîkî ve daha 'amîk fikri mütâla'a edecek olur isek bâlâda 'arz ettiğimiz tedkîkâtın bir renk-i diğerkesb ettiğini görürüz. Makâlemizin bedâyetinden beri der-meyân edegeldiğimiz vekâyi'-i mûte'addide ile tenvîr edebildik zannettiğimiz fikir bu olduğu gibi kuvve-i müfekkire ile beynin tarz-ı vücûbda ve sûret-i lâyinkıt'ânede yekdiğerine merbût oldukları ve lâzım-ı gayr-ı müneffik hükmünde bulundukları hakkındaki kânûnun hudûd-ı sitte sebep olan fikir yine budur.

Karaciğersiz safrâ, böbreksiz bevl olamayacağı gibi beyinsiz de kuvve-i müfekkirenin vücûdu müstehyıldır. Rûhun fa'âliyeti cevher-i muhînin bir vazîfesidir. İşbu hakîka sade ve saf olduğu kadar vekâyi' ile süheyl'ül-isbât ve gayr-ı kâbil âlângârdır. 'Âdîm'ül-re'is ta'bîr olunan eşhâsın hâlet-i mebnâda bir beyin ile doğdukları ma'lûmdur. Esbâb-ı lâyetenâhîye nazariyesine karşı tabî'atın bir nevi' protestosu demek olan bu gadr-i dîdgân-i hilkat, hiçbir nevi' fa'âliyet hiçbir nevi' neşve ve nümâ-yı 'akliyeve isti'dâd ve kâbiliyetleri olmadığı hâlde mevcûdiyet ve kuvve-i müfekkire-i insânın mâbe'l-ihtiyâcı olan 'uzv-ı âsliyeden mahrûm bulunduklarından çok seneler mu'ammer olamayıp terk-i hayât ederler. Levç

nâmındaki hekîm der ki “anâsır-ı cismâniyenin hâl-i tabî’iyesi bir mecmû’a-i servet halk edebilir ki hayât-ı rûhâniyemizin şekil ve mevcûdiyeti sûret-i mutlakada olarak servet-i mezkûreye tâbi’ ve merbûttur.”

İşte kuvve-i müfekkire hakkında fenin hâl-i hâzırı îcâbınca serd ve beyân olunabilecek vekâyî’ ve nazariyât bunlardan ‘ibâret olup yoksa Vogat’ın meslek-i maddeyûnda sâ’ika-i ta’assubla ihrâz etmiş olduğu mevkî’den ‘âlem-i hakîkate karşı îrâd ve i’lân ettiği ta’rîf fî elvâki’ fennî ise de gayr-ı kâfi ve nisbeten sathîdir.

Doktor Bafra Yanko (Berk, 1887: 269-274)

Viktor Hugo’dan

Sevdiğim kadına ziynet verecek yeşil yapraklardan mahrûm bulunan şu şâh-ı nihâle bak ki şebnem bile üzerinde tevkif edemeyerek hâk-i hasrete düşüyor. Lakin kıştan sonra da bahâr gelir, şimdi beğenmek istemediğin o nârîn-i fedânın hâlkına karşı istihzâr edeceği evrâk-ı zümrüd-i fâmını gördükde (tabî’î olan o manzara-i ferah-ı efzâdan) zihnî hayrette kalmamalıdır.

Ey benim sevgili ‘azîzem! Senin enfâs-ı rûh-perverin mesâmât-ı bedenimden marûr ettikçe hissiyâtım, istikbâle dâ’ir hayli ‘ulvî hayâller tebeşşîrine başlıyor.

Gönlüm, sanki bir şükûfezâr ise de çiçekler açarak bû-yı mu’attarını eş’âr-ı latifesini pîş-i kuddûmune saçıyor. Bu ‘âlemde her şey bir kânûn-ı mahsûsa tab’idir. Leyâlî mezâlîme bir şeb-i mehtâpa resîde olur. Bil-cümle ecsâm gâh-ı munkabız ve gâh-ı münbesittir.

Bu gün perîşân bir hâlde bulunur iken nazara-i hazîninden ibtisâm-ı dilde sa’âdet, şiddet-i şitâdan almış olduğum ıztırâba devâ olacak nev-bahâr-ı ‘ömrümde bir letâfet görüyorum.

M. Veysî (Berk, 1887: 274-275)

Şarkı

‘Âşığa olmakta çeşmin cilvegâh

Kimden ettin sevdiğim meşk-i nigâh

Âhuvân gamzenden eyler intibâh

Kimden ettin sevdiğim meşk-i nigâh

Gözlerinde başka hâlet-i rûnümûn

Her bakışta bin dili eyler zebûn

Görmeden dünyâda bu rûtbe füsûn

Kimden ettin sevdiğim meşk-i nigâh

Fatma Nerîme Hanım (Berk, 1887: 275-276)

Mu’allim Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Edirne Mektûbunu Mâba’dıdır.

Ey ezhâr-ı hüzn-âver! Sakın sakın sâ’iğ efkâr-ı nedâmet-i disâra kapılıp da istifâdegâh-ı ‘umûmî olan mesken-i latîfinize vedâ’i te’cîl etmeyiniz. Gerçi meskenimiz olan bu hâlden gam-ı vehim-feşân, ‘avâlim-i âsumâniye nisbeten dinâyetle tevsîfe şâyân ise de mezra’a-i bekâ olduğu için yine pek sevimli bir küre-i ‘âlîşândır. Nûrlarım taze, cüvânlarım! Sabredin sabredin. Hallâk-ı kerîm lem-yezel hazretleri (fasl-ı rebî’de) feyznümûn olan bârân kudretiyle vücûdunuzu ihyâ, ser-sa’âdet-i me’esserinize tac-ı şükûfezârı iksâ ederek cümlelerinizi gıbtakeş-i cihân eylecektir. Evvel zamân siz de vazîfe-i necîbenizi ikfâ ile kılıp hikmetşinâsânı şâyân edeceksiniz.

Ey edîb-i kerîm ey nebîl-i hikmetfehîm! Hayretbahş-i ‘ukûl-i beşer olan dağların, vâdîlerin, sahrâların manzara-i dilferîbânelerine ‘atf-ı nigâh-ı ‘itibâr ve ibtisâr eyledikce hissiyât ve te’sîrât-ı vicdâniyem arttıkça artıyor. Efkârım teceddüd ve telakkî eyliyor. Kudret ve tabî’atın bedâyi’-i âsâr-ı celîlesinden bîhaber haşerâtın istimâ’a gayr-ı hâ’iz câhilâne şamataları ‘aks-i endâz-ı semâhım olmuştu. Kitâb-ı tabî’attan şimdi ta’lim edebildiğim ders-i ‘ibrete dâ’ir mufasssıl bir makâlecik tahrîr etmek husûsunda tahrîk ve temzîz-i hâmeden asla çekinmezdim. Ne bileyim. Bedbahtım her yerde tâlî’-i nâmüsâ’id bulunuyor.

Mîrim Sacî! Şimendifer Uzunköprü İstasyonu’nda meks ve ârâm ediyor. Soluk alıyor. Önümüzde garîp garîp bittîh-i fer u şân ile yolcuları istikbâle çekmiş bir cem’-i gafîr görünüyor. Bunlar âsâr-ı medeniyetle bahtiyâr olmuş zengîn adamlardır. Bu da mahzâ velîni’met-i bintemiz pâdişâh-ı ‘âlempenâh efendimizin emr-i ma’ârif husûsunda şehûd-ı dîde-i iftihârımız olan yegâne mesâ’i-i mülûkâneleriyle sâha-i husûla gelen terkiyât-ı ma’ârif, âsâr-ı cemîlesinden neşât ediyor. Oh! Medeniyet ne büyük sa’âdet. O ne mukaddes lakırdı.

Cem’iyet-i beşeriye arasında mes’ûdâne yaşamak medeniyete mi vâbeste imiş? Evet öyle ya! ‘Âlem-i medeniyette görülen âsâr-ı terkiyât, hâl-i istirahat, bedevî kulubelerinde görülebiliyor mu? Medenîler ‘âlem-i fâzılkâmil-i zû-fünûn olurlar. Bu sâyede şehirler, cisirler, vapurlar, telgraflar, şimendiferler ve hakezâ âsâr-ı nefîse-i cîretfezâyı inşâ ederler. Safha-i vücûda getirirler. ‘Acabâ bedevîler de bu âsâr-ı latâfet-nişârın hiçbirisi müşâhede olunabilir mi? Heyhât!

Mîrim, biz genciz. Medenîler eserine tabî’ olalım. Tahsîl-i ‘ulûm ve fûnûn ile iştiğâl edelim. Çünkü medeniyet ile cehâlet ictimâ’ etmez.

Te’allim yâ fettâ fil’cehl-i ‘âr

Velâ yerzî bihâ âle’l-hâr

Artık şems-i tâbân dildâdesinin etvâr-ı dilşikânesinden biraz olmuş hûbân gibi âfak ihtifâya, gûşe-i istiğnâya çekildi. Bizim gibi garîbân dahi Edirne İstasyonu’na

müvâsalet eyledi. Yorgunum! Cümle müşâhedâtımı yazmadığımdan ma'zûrum. İleride bir tefsîl yazar hukûk-ı uhuvveti muhâfaza ederim. Bâkî devlet-i mukaddesimize sadâkat. Kardeşin.

Eb'ûl-garîp Vicdânî (Berk, 1887: 276-279)

Mâkabline Tâbi'dir

Dîvân cinnet ma'nâsına da gelir imiş! Dîvânın bu ma'nâya geldiğinden sebep kitâp yazı ile meşğûl oldukları hâlde mükâleme-i garîbânede bulunduklarını kesrî müşâhede eylediğinde ketebeğe karşı dîvâna kelime-i istihzâ-âmîzini îrâd buyurmaları keyfiyeti imiş. Ba'dehu bu ism-i mezkûr mahal-i mezkûra naklolunmuştur. Kesret-i isti'mâlınden nâşî âhirindeki ha hazf olunarak muhaffâ hesâbât ve kuvvânîn ve nizâmât-ı mücellidâtına itlâk olunuyor.

Dîvân, zebân-ı 'azb'ül-beyân-ı Fârisîde şiyâtîn ma'nâsına da geliyor. Kitâp! Umûr devleti sür'at-ı kâmile ile fehmiylediklerine, hafî ve cellî husûsâne kesb-i vukûf ettiklerine mebnâ kendilerine dîvân tesmiye kılınır. Ba'dehu bu ism-i bâb-ı sultânîde ketebeğin mekân-ı cülûsları ile tahrîr buyurdıkları defâtire menkûl olduğu mürevvîdir. Bu me'ânîye nazaran dîvân kelimesinin Fârisî olduğu anlaşılıyor. Dîvânın Fârisîden 'Arabîye nakil olduğuna dâ'ir delâ'i-i 'adîde mevcûddur. Evvelâ dîv yâhûd dîva lafzı hakîkatte cin ma'nâsınadır efrec dîka yâhûd dîkâs yazılıyor. Sâniyâ bu lafzın ma'nâsının merci'î olmak üzere lûgat-ı 'Arabîyede bir madde mevcûd değildir. Sâlisâ lûgat-ı 'Arabda fa'âl yâhûd fî'âl vezni üzere bir kelime bulunmadığı gibi dîvân, dînâr, kîsâr, gîvân, îvân, nîşân mislî kelimât dahi vârid olmamıştır. Binâberîn dîvânın mu'arreb olması iktizâ ediyor. Râbi'en târîhşinâsânın ma'lûmları olduğu vecihle evvelleri 'arabda şevket ve saltanat olmadığı cihetle â'mâl-ı dîvân mevcûd değildi. 'Ömer Bin Elhattâb razî Allah 'ana hazretlerinin zamân-ı hilâfetlerinde Fars'dan iktibâs ile dîvân ihdâs buyurulmuştur. Dûn lafzı dâ'n dan müştak olmayıp dîvândan müştaktır. Zîrâ dan'da bu ma'nâya delâlet edecek hiçbir şey görülemiyor.

Dîvân, d-v-n'den bir kâ'ide müştak olamayacağı gibi d-v-n gelmesi dahi 'Arabî'ül-âsl olan d-a-n'ın mezîdi olamaz. Lügat-ı 'Arap ile me'ânî-i mevâd beyninde irtibât lâzımdır. Benn'elkerîm ileride tefsîlât verilir.

Hâtırınızdadır yâ! Mühim şeyler söyleyecek ve evvel bâbda beyân-ı efkâr edecek idim. *Tercümân-ı Hakikat* gazetesi ser-muharrîri sa'âdetli Ahmed Midhat Efendi hazretleri bu vazîfeyi îfâ eylediği cihetle ben fikrimi yazmaktan fâriğ oldum. Mûmâileyh makâlesini Nâcî, Vasfî, Sâbit beyler 'aleyhinde yazdığından kendisine teşekkür ederim.

Nâdirî Fevzî (Berk, 1887: 279-281)

Gazel

Cihânda sanma efendim misâliniz vardır

Duyunca lâl olurum hoş mekâliniz vardır

Ne rütbe nâz eyleseniz sezâ vü âhrâdır

Zevâle ermeyecek bir cemâliniz vardır

Cemâlinizle gehi teşerrûf eyliyoruz

Ne lütf-ı 'âtıfet-i 'âl'el-'âliniz vardır

Fevâd-ı zârıma dâ'im-i neşât-bahşeyler

Safâ-yı cânımı bâ'is-i visâliniz vardır

Tenezzül eyleyip ülfet ederdiniz ba'zı

Unutmayın meleşim ber-kemâliniz vardır

Nigâh-ı rahm ile⁶⁷ bakmazsınız şu hâlimize

Güzelsiniz! Güzel ama bu hâliniz vardır

Ali Kemâl (Berk, 1887: 282)

Nıfs'ul Leyl

Yakınımda bulunan Sn. Filip Kilisesi'nin sâ'ati yavaşça nıfs'ul leyli çaldı. Çanın her bir tanîni birbiri ardınca saydım. Son tanîni 'aks-i endâz olunca derûnumdan cânhırâşâne bir ah çekti. Kendi kendine "işte âyâm-ı hayâtımdan bir gün daha zevâl-pezîr oldu. Mâzî denilen bu girdâb-ı müdhiş içinde onlarla 'asırların uzunluğu birdir. 'Acabâ istikbâlin hakîkati var mı? Ah! Mâzî ile istikbâl iki 'adeldir ben onların arasında keskin bir bıçağın keskin ağzında bulunur gibi muvâzenette bulunuyorum hakîkaten zamân bana anlaşılmaz bir şeyi misilli görünüyor. Kalbim mevcûdiyetine inanmıyor bu zamân denilen şeyin 'azâb-ı fikirden başka bir şey olmadığına i'tikâd ediyor." dedi.

⁶⁷ Bu kelime grubu, Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'imızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvelerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Zamân kadar mezallim olan tarîf-i zamânı bulduğum için seviniyordum derken diğer bir sâ'at dahi nıfs'ul leyli vurdu artık kalbime bir hiss-i elem-engîz-i müstevli oldu. Boş yere ber-mesele-i sa'b'ül-hal ile uğraştığım vakit esîr-i gam olurum ve benim gibi bir feylesofa çâkin sür'at-i güzerân-ı 'ömrü ikinci defa ihbâr edişini pek büyük bir beşârat-ı elem bulurum bu aralık benim efkârıma işar-ı perîşânî eden tanînlerden bir üçüncüsü dahi 'aks-i endâz-ı nühûset oldu. Bu da nıfs'ul leyli çalıyordu.

Ahmed Râsim (Berk, 1887: 283-284)

Şarkı

Bir haylî demdir anmadın ey şûh adımı

Rencîde eyledin bu sebepten fû'adımı

Ferdâlara bırakma da sen dil-nihâdımı

Rencîde eyledin bu sebepten fû'adımı

Cevrinle mülk-i cismimi berbâd eyledin

Kühensâr-ı derd ü mihnete ferhâd eyledin

Âğyârı şâd u bendeni nâşâd eyledin

Rencîde eyledin bu sebepten fû'adımı

Mustafa Cemîl (Berk, 1887: 284-285)

Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Tahsin Bey'e Yazdıkları Cevâbnâmenin Mâ'badıdır

Mîr necîbim Tahsînîm! Berk ile ra'dın ma'nâsını söylemekten hiçbir vakit çekinmem. Fakat hayretbahş-i 'ukûl olan o iki kuvvetten evvel bilinmesi lâzım gelen mesâil-i hikemiye'yi 'arz edeceğim. Gerçi bu husûsta bir az cânın sıkılır ise de yine sabret bilmez misin ki hocasına kör diyenin sözüne bakmaz bildiğini okur.

Bak mîrim! Bu mektûpla beyân ettiğim (Havâs-ı ecsâm) bahsini okurken ne kadar mütelezziz olacaksın! Emîn ol ki o anda cân sıkıntısı dahi def' olacaktır. Bunu 'Arapçadan tercüme tarîkiyle dilimin döndüğü kadar anlatmaya çalışıyorum güzelce dinle: Hukemâ-yı müteharîn (Havâs-ı Cismî) 'âmm ve hâs kısımlarına taksîm ediyorlar. Onlar da şunlardır. İmtidâd, kabûl, inkisâm, teşekkül, 'adem-i tedâhul, zû-mesâm, tefrika-i kâbiliyet, tekâsûf ve tecemmu'î kabûl, zıft ve inhisârî kabûl, tehavvül ile lineti kabûl, mat ve inbisâtı kabûl, bi'l-enfes yahûd bilvâsita hareket ve sükûnu kabûl.

Cismin evvelki hâsası olan imtidâda 'atf-ı nigâh-ı dikkat edelim: İmtidâd-ı ib'âd-ı selâseyi ya'ni dul ve 'ârz ve 'umkî müştemil olmaktan 'ibârettir. Dikkat et! 'umk, irtifâ' ile de ta'bîr olunuyor.

İşte bu hâsa-i cism, sağır olsun kibir olsun civânî olsun gayrî olsun cümlesinde bulunuyor. Nasıl zevkine gidiyor mu? Mesâil-i hikemiye kılıp insâna dâ'imâ inbisât vermekten geri duruyor mu? Elbette durmaz. Olsun tecezziyeye kabiliyeti olmasından 'ibârettir.

Evet, cism-i kâbil inkisâmdır. Çünkü zerrâttan teşekkül etmiştir. Zerrât dahi cismiyyet ile tevsîf edebildiğine nazaran mürekkeptir. Mürekkep olmak keyfiyeti de tefrîk ve tecziyeyi iktizâ ediyor. Mâdemki cisim mürekkeptir bu hâlde kâbil-i taksimdir.

Tahsînîm! Bu mesele, hikmet-i tabî'iyede böylece yazılıdır. Ben nâkalem bu cihetten bana hiçbir sû'âl terattüp etmez. 'ûlemâ-yı (kelâm) cevher-i ferd, vehmin

dününde bi'fi'il tecziyeyi kabûl etmez. Buyurmuşlar. Nazma göre bu rey-i seyyid şerefindir. Rahmetullah.

(Mâba'dı var.)

Nâdirî Fevzî (Berk, 1887: 285-287)

Kıt'a

Ey çocuklar olunuz hâtır-şinâs u hôş-hisâl

Her zamân insân olanlar olmalı hôş tabî'at

Sevgili olmak için kâfi değil yalnız fûnûn

Zihne zamm etmek gerektir fikr-i latîf u merhamet

Muallim Feyzî (Berk, 1887: 287)

Fırat Nehrinde Bir Kız

Mevzû'muza, 'ulviyet vermek emelinde bulunmadığımızdan bil'ihtisâr ta'yîn-i mebhasa geçilir. Şöyle ki: Hândân-ı şeref-i ittisâmından ve cemiyet-i milliye ile müştehir bir silsile-i necâbet nişân ki birkaç sene zarfında tezelzüle uğrayıp mahvolmuş... Ve en sonra o hey'et-i asîlânenin necm-i şefkati denecek (Nuriye)miz de tâli'-i idbâriyenin ilcâ âtında olarak nûrbesarın cereyân veyâ zîret edemeyeceği zevâyâ-yı 'âlemin 'adem (!) denilen mezâlim bir köşesine düşmüş. Mücerrebâtımca insân, her istediğine nâ'il olamıyor. Bu da bir cilve-i tabî'at olmalıdır ki (Nuriye) de 'ibret ile selâmet-i gayret ile sa'âdet kesbini ârzû eyleyerek sebât ile dahi, zemîn-i

‘âliyâtda bir mevki’-i dilgüşâ edinmeyi istemiş, yâhûd dîde-i hilkat-i bîçârenin (Fırat Nehrinde) bî-zârâne mahv ve tebâh olmasını görmek istemiş.

(Mâba’dı var.)

Mehmed Remzî (Berk, 1887: 288)

10. Sayı

Gazel

Cilve-i kudsiyedir ikrârımız âyînimiz

Câyınız gûş-ı cândır nağme-i telkînimiz

Bârin Allah vâsıl-ı ‘arş-ı icâbettir müdâm

Dest-i berdâr-ı niyâz başkadır âmînimiz

Gerdiş-i mînâ-yı ahkardan bozulmaz neş’esi

Feyz-i iksîr-i sa’âdettir temkînimiz

Etmeyiz meydân tahkîki mühendisten sû’âl

Muşikâf-ı ‘aşktır siyâbe-i tahmînimiz

‘Aks-i mir’ât hakîkattir nükûş-ı kâ’inât

Hûb u zîştî bir görür hep dîde-i hakbînimiz

‘Ahd-i evvelde bize mürevvestir beyt’ül-hüzn

Hâk-i mihnet-i seng-i gamdır pister ü bâlînimiz

Hûn-ı yağma-yı keremdir Eşref bî-imtinân

Dâ'imâ bâb-ı kanâ'atten çıkar ta'yînimiz

Eşref Paşa (Berk, 1887: 289-290)

Kıt'a

-Takrîben üç beş yaşlarında bulunan bir sabîyenin seleserpe minder üzerinde uykuya yatması üzerine söylenmiş bir kıt'a-i selîsedir.-

Hadîce, zâde-i behcet ki nezd-i 'âcizânemde

Semâdan nâzil olmuş bir melek şeklinde insândır

Serilmiş hâba varmış minder üzere nâzenînâne

Sanırsın Feyzî'nin kalbinde yatmış⁶⁸ nûr-ı imândır

Muallim Feyzî (Berk, 1887: 290)

Müteverrim

Üniformasının koluna vakit be vakit nazar ederdi de kalbi hissiyât-ı ma'rûrâne eyler mâlî olurdu. Biri beyâz diğeri sarı gümüş şeritlerin latîf bir surette fes rengi kadifenin yanında parlayışı mektepte sarf ettiği emekleri, doktorların “göğsünüz zayıf! Bu kadar çalışmayınız.” yollu nasihatlerine ehemmiyet vermeyip de fikrinin olanca kuvvetini derslerine hâsıl eylediğini ihtâr ederdi. ‘âkıbet nice şedîd-i intizârlarla beklediği zamân sa'âdet gelmişti. Bir aydan beri (doktorum) gelmesi dudaklarını bahtiyârâne bir tebessümle tezyîn ediyordu.

⁶⁸ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra “Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

Madden çektiği zarûretler mahvolmuş, ebeveyninin ettikleri fedâkârlıklar mükâfât müstehakalarını bulmuş idi. Lakin genç, güzel, müste'id doktor bunları o kadar düşünmüyordu. Kendisine mev'ûd başka bir sa'âdet başka bir bahtiyarlık var idi.

Sevgilisinin dest-i izdivâcına nâ'iliyet kendisinin doktor olmasıyla meşrût idi. İşte şimdi doktor oldu. Biraz zamân sonra nâ'il-i mükâfât olacağında, ümîd-i yegânesinin husûl bulacağında şüphe mi var?

Aldığı haber-i cigerendûz-ı şu'le-i ümîd ile pertev-efşân olan gözlerini bir perde-i ye's-âmîz ile setr etti. Kalbini 'azîm bir kasvet, müdhiş bir ıztırâp istilâ etti. Ma'sûkasının başka birisini zevceliğe kabûl edebileceğini asla tahayyül etmeyen kuvve-i müfekkiresine büyük bir perîşânî çöktü. Bî tâb kalan vücûdu iskemlenin üzerine yıkıldı, ağlamak istedi, ağlayamadı, bağırarak istedi, boğazını tıkayan bir hıçkırık mâni' oldu.

Gözlerini kapadı, hayâtını sarfettiği mesâ'î, şâbanın sâ'ât-i mâziyesi, mâtemi bir hayâl sûretinde âsumâna su'ûd ediyordu. Hayâtın vahşî bir nefret yüreğini kabarttı.

Yatağında idi. Nabzını mu'âyene ediyordu. Hayâtından pek az bir zamân kaldığından kesb-i emniyet etmişti. Kendisini ıztırâbât-ı hayâtîden halâs edecek olan mev'ti takdis ediyordu. Semâ bulutlarla mestûr, kasvet-fezâ bir hâlde idi. Birkaç dakîka pencereden havâyı seyretti. Yüzünde âsâr-ı rikkat zâhir oldu. Vücûdunda kalan son yaşlar kirpiklerinin ucuna kadar geldi, genç doktor nefesine büyük bir icbâr etti. Yaşlar tevekkuf ettiler, başı yastıkların üzerine düştü. Hazîn bir tebessüm reksiz dudaklarını açtı. Rûhu bir hande sûretinde âsumâna pervâz eyledi.

Bu esnâda bulutların bir kısmı açılmıştı. Ziyâ-yı şems-i 'ârza mâ'ilen 'aks ederek bir selem-i nûrânî 'arz ediyordu.

Halîd Ziyâ (Berk, 1887: 291-293)

Şarkı

Nazırın yok efendim! Pek güzelsin

Güzellerden güzelsin, bîbedelsin

Tecellî eyle! Gönlüm ‘aşka gelsin

Güzellerden güzelsin, bîbedelsin

Niçin indin bu süflâ hâkdâna?

Meleksin! i’tilâ et âsumâna

...⁶⁹

Güzellerden güzelsin, bîbedelsin

Ali Ulvî (Berk, 1887: 293-294)

Bir ‘Ayyâşın Tesellîsi

Ber muzır niyetimi fâş ederim havf ile

Zâhid safsata-gû eylemez nûş-ı şarâb

Hamdullah benim gizleyecek fikrim yok

Söyleyin ben ne için içmeyeyim bâde-i nâb?

Ali Ulvî (Berk, 1887: 294)

⁶⁹ Şarkının bu mısrasına mecmuada sansür sebebiyle yer verilmemiştir.

Gazel

Kâ'be-i hüsnün dilârâmım neden pinhândır

Firkatınla beyt-i me'mûr-ı dilim vîrândır

Oldu tûfân bâr 'aşk-ı bâ'is-i 'âlâ-yı kaderime

Tâb-ı enzâr-ı melâ'ikden basar-ı hayrândır

Çeşm-i hâb-ı âlûdunun yâdıyla bî-hâb oldu dil

Bak hayâl-i gül-rûhunla gözlerim giryândır

Nûr-ı rahmânî sirişk-i cezbeler ilhâm eder

Eylemiş elhâf-ı lami'an ah dil sûzândır

Masdar-ı elhân-ı hüzn olmuş lisânın ey Besîm

Bâdî-i feryâd u nevhan dâ'imâ hicrândır

Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi Besîm (Berk, 1887: 294-295)

Cenâb Mu'allimin Şerâre'de Münderic Bir Gazeline Nazîredir

Dil hiç lûtfâ olmadı nâ'il garîptir

Rahm ile ey ferîşte hasâ'il garîptir

Sevdânız etti fikrimi seyyâr-ı âsumân

Yok cezb ü def'adan ana hâ'il garîptir

Tabi'im değil mi müste'id âl'el-işti'âl bak

Oldum şerâr-ı 'aşk ile şâ'il garîptir

Bir feyz-i lâ-yezâl ile 'aşkım şerer-efşân

Olmaz devâm-ı hicr ile âfil garîptir

Hemrah-ı kârvân-ı muhabbet olup gönül

Ahvâl-ı gamdan olmadı hâ'il garîptir

Vahdet-i güzîn-i 'âlem 'uzlet iken Besîm

Ekdâr-ı dehrin olması sâ'il garîptir

Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi Besîm (Berk, 1887: 295-296)

İstiğrâk

-Kudret-i İlâhiye şâ'ir-i cezbedâr-ı tevhîd-

Bir tabîb-i kudret ve san'at-ı zû'lcelâli bir levha-i 'icâz-nümâda mümteziç olarak görür: O levha vücûd-ı beşerdir.

Bir hey'et-i şînâs-ı kudret-perverdigârı vâs'î bir levha-i kebûd-i renge müstağrâk olarak rû'yâ eyler: O levha semâdır.

Bir hikmet-i istinâs kudret-i ma'bûdu kâ'inâtta münteşir olan ecsâmın imtizâcında kuvva ve harekâtında mütâla'a eyler.

Bir kimyâger kuvvet-i rahmâniyeyi ecsâmı terkîp eden 'anâsırın levha-i imtizâcında müctemi' bulur.

Bir mühendis ma'arifet-i sübhâniyeye intizâm-ı eşkâl-i 'avâlimde tesâdüf eyler.

Bir ressâm mahâret-i sâna'iyi elvân-ı tesâvîr-i cihânda görür: Mu'terif-i 'acz olur.

Bir şâ'ir de cemâl-i İlâhının in'ikâsını tabî'atın çehre-i be-misâlinde müşâhade eder: Meftûn-ı hüsn olur.

Cenâb-ı Hallâk, 'âlemin kudret ve kuvvet-i Rabbânîyesi her ne tarafa bakılsa çehre-i bürûz-ı kemâl oluverir. Bir kere cihâna atf-ı nazar edelim: Gökteki güneşle kamerin 'azameti, zîr-i pâyımızdaki turâbın hey'eti, deryâların cesâmeti el-hâsıl bârika-i kudretin 'azameti bizi secde-berr-i ta'zîm olmaklığa da'vet ediyor. Kudretin büyüklüğünü, iktidâr-ı beşerin küçüklüğü anlaşılıyor da lisân-ı beşer:

“Âllah ki mûcid-i cihândır

Her türlü nikâptan 'ayândır” diyor.

İnsân feyz-i infilâkın akşama tавvulünü, şa'sa'alı tulû'un hazîn-i gurûbe-i tebeddülünü, tebeddül-i mevâsimi, tebeddül-i âhkâmı, tahavvül-i zamânı inkılâb-ı deverânı gözümün önüne alıp cihâna hükmeden, cihânı bâzîçe-i irâdâtı eyleyen kuvve-i mü'essireyi bir kere pîş-ı nazar-ı tefekkürü alıyorum:

“Bulmaz o tecelliyât gâyet

İ’ dâd nasıl bulunur nihâyet” beyitiyle tesellî buluyor.

İnsân nasıl olur da mu’terif-i ‘acz olmaz? Milyonlarca büyük bir hey’et-i göz denilen bir bedî’ada in’ikâs ettiren kudret düşünölsün, mu’inde cihândan vâsi’ görönen mağazın âsâr-ı tehaffüziyesi te’emmöl olunsun. Yumruk kadar cesâmet de bir kalbin vezâ’ifi mühîmmesi mîzanı tedkîke vurulsun.

Kalb-i beşerde bile dâ’iyye-i tefavvuk varken bizi, cihânı yaratan o Hallâk’ta ‘azamet-i kâdirâne bulunmasın mı?

“Tevhîdi sor o Hâliku’r-rûh

Birdir bir o bî-niyâz-ı sebûh

Yok şirke egerçi i’tibârı

Tevhîde de yoktur iftikârı”

Vücûd-ı bârîyi tahayyöl etmek için bir zihne ‘avâlim-i sâ’ire ile cihân birlikte sığdırılabilir ise belki küçücük bir enmûzec ‘azameti görölebiliyor. Allah nasıl tarîf edilir? Sükût? İşte bu sû’âl ‘akıllara aktarsânâne bir sû’âldir. Bir nâ-mütenâhînin nihâyetini bulacağım diğeyirten bir bir fikr-i bâlâ-pervâz mutlaka beyhûde yere zahmet çekmiş olacaktır.

Allah kimdir? Hâlık-ı ‘avâlim’ Hâmem bu satırları yazarken lisânım:

Ta’rîfine gitmemektir evvelâ

Ta’rîfe gelir mi hiç Mevlâ?

Allah nedir deyince ğâfil

Allah deyip hamûş olur dil

‘Âkil biliyor ki var bir Allah

Mâhiyeti anlaşılmıyor ah!

Olmaz mı hıred-i güdâz-ı ümmet

Peygâmbéri lâl eden hakîkat? beyitlerini okurdu.

Kudret-i İlâhîye ile iştigâl eden fikrim birden hamûş oldu. Şâ'ir-i cezbedâr kim? 'Azimet-i İlâhîyeyi görüp de o şevk-i câvîdin verdiği hissiyât-ı müheyyeceyi zabt edemeyerek tahrîr-i tevhîde muvaffak olan şâ'ir! İşte o şâ'ir fikren te'âlî, kalben te'âlî ettiği vakit

Ölsem de muhît-i âsumânın

Elbette muhâtıyım Hudâ'nın! beytini kemâl-i 'aciz ile î'tirâf ediyorum.

Şâ'ir nedir? Tecellîyât-ı 'avâlimi kisve-i zerrîn içinde gösteren mahlûk! Şâ'ir nedir? İnkılâbât-ı hüsn-i efzûnu kemâl-i şetâretle tasvîr eden mahlûk!

Ahmed Râsim (Berk, 1887: 296-300)

Gazel

1

Yâr her sudan hüveydâdır şeb-i mehtâpta

Nûr-ı mevlâ âşikârdır şeb-i mehtâpta

2

Kesb-i feyz-i intibâh eyler gönüller dem-be-dem

Dîdeler mest-i temâşâdır şeb-i mehtâpta

3

Cezbedârân-ı cünun ‘aşka karşı berk urur

Mâh-ı enver cevâh-ı leylâdır şeb-i mehtâpta

4

Çehre-i i’câz gûyâ rûnümâ-yı şevkdır

Hep münâzır-ı hayret-i efâdır şeb-i mehtâpta

5

Pertev-i Hakk’la münevverdir serâ-pâ hâlesi

...⁷⁰

6

Nûr-ı encümle şu’â’i mâh gûyâ cenk eder

Âsumân meydân-ı heycâdır şeb-i mehtâpta

7

Berk-i gülde in’ikâs-ı nûr-ı mehle jâleler

Gıptafermâ-yı süreyyâdır şeb-i mehtâpta

8

Her gönül lebrîz-i şâdı her zebân-ı gam-beyân

Târik-i hayf u dirîğâdır şeb-i mehtâpta

⁷⁰ Gazelin bu mısrasına mecmuda sansür sebebiyle yer verilmemiştir.

9

Gark-ı envâr-ı cemâl'ullahtır Mûsâ-yı dil

Manzaram Tûr-ı tecellâdır şeb-i mehtâpta

10

‘Âlemin vakf-ı hicâp eyler kamer-i tal’atların

Tal’atın kim ‘âlem-ârâdır şeb-i mehtâpta

11

Böyle mehtâbâne seyrettikçe evc-i bağı sen

Bâğ-ı reşk-i evc â’lâdır şeb-i mehtâpta

12

Sâye-i vech-i münîrinde hayâl u hâtıram

Zulmet-i gamdan müberrâdır şeb-i mehtâpta

Mehmed Tefîk (Berk, 1887: 301-302)

Bir Mektûp

Vefâsi’ârân Hazerâtı!

İrsâline ‘inâyet buyurduğunuz 24 Recep 1302 tarîhli tahrîrât-ı müştereke-i ‘alîyeniz şeref-bahşâ-yı dest-i ihtirâm olmuştur. Ferdan ferdan muhabbet mahsûsalarını kazanmış olmakla müftehir bulunduğum efde-i tâbnâkınızın hakk-ı ‘âcizânemde böyle müttehiden ve def’aten neşr-i envâr-ı teveccühât olmasından nâşî

füşat-âbâd-ı vicdânımda mevvâc olan pertev-i şâdmânını tasvîr hakîkaten en parlak kalemlerin bile iktidârı fevkındadır.

Takdîm-i cevâbnâmemde vuku'a gelen tehîrin ise müctemi'a-i mübeccelenize dehâlet şerefine nâ'il olmaklığım için mukteza olan esbâba edilen teşebbüsâtın tevîd edildiği meşâğıldan ileri gelmiş olduğunu beyân ile 'alî'el-infirâd-ı du'â-yı devâm-ı 'ömr ve 'âfiyetinizi tezkâr ve tilâvet eder ve ba'adezzîn dahi ibrâz-ı mü'esir-i vefâkârîye bezl-i himmetle karîr'ül-'ayn buyurulmaklığımı niyâz ve ricâyâ ibtidâr eylerim. Bâkî-lütf ve irâde efendilerimindir.

Abdullah Enver (Berk, 1887: 303)

Gazel

Saçasın pertev-i şâdı yüzünden şivekârım gül

Civânım, şevk-ı cânım, dilistânım, gül'izârım gül

Tebessüm etmeyi ârzû ederse çok mudur gönlüm?

Perîşânım! Mürüvvet ile 'afvet ictisârım gül

Safâ-yı ibtisâmın def' eder dilden mâlî âh

Bu ihsânı sezâ gör bendeki ey dilşikârım gül

Revâ mı zâr zâr olsun zavâllı 'âşığın böyle?

'Înâyet kıl, safâ süresin, açılsın kalbzârım gül

Verse bir başka rû-yı pertev-i bârını gülmek

Ricâ mı gül kabûl eyle nigârım, şanlı yârim gül!

Ali Kemâl (Berk, 1887: 304)

7. Cüzdeki Nutuktan Mâba'd

Bakınız! Zavâllı fânî! O da bizim gibi medâr-ı feyz-i ihlâf olacak bir iki parça ıtır bırakacağına me'esser-i eslâf ile oyalanmış gitmiş. Yazık ki me'esser ve mefharetin kazananlara 'â'id bir şeref ve meziyet olduğunu anlayacak kadar fikirden berehne imiş. Zîrâ kütüphâne dolusu âsâr içinde müteveffânın nâmını pâyidâr edecek hiçbir esere mesâdif olamıyorum.

Bîcâre fânî! Âsâr-ı mevcûdesinin böyle âyâdi hırs ve tam'anıza geçtiğini mezârdan başını kaldırıp görecektir olsa bunlara mâlik olduğuna değil, şu sahâbet damgalarını beyhûde vurduğuna da pişmân olurdu. Vâk'â menâdînin teşvîki gibi şu biri ile üzerindeki âyîne de pek ehven gidiyor. Lakin içinizde parasıyla dolaba girecek kadar sâde dil göremediğim için böyle imlâ kaydında bulundurmaktan başka işe yaramayan bir şeye nazar-ı rağbet-i me'mûl etmem. 'Akıllı kardeşlerim! Sandık, sepetinizden ziyâde kesenizi imlâyâ çalışınız ki dünyâda her eşyâ ona revnümâdır. Şu âyîne gerçi evzâ'-i zâhiresini rû'iyetle mübâhî olan hamâkatperverânenin işine yarar. Lakin âhvâl-i bâtineyi ârâ'ye muktedir olamadığı için erbâb-ı hakikat elbette ondan da istikât-i nazar-i rağbet eyler.

Âhvâl-i bâtinenin merâtı ukûl ve mu'âmelâtıdır. Hakâyık-ı beynân-ı mâhiyet-i efrâdı o vâsıta ile seyir ve temâşâ eylerler. Ehl-i 'irfân ise hâline nîgeh-endâz-ı dikkat olunca mikdârını derhâl fehim ve eykân eyler. Bu hâlde âyînenin lüzûm ve ehemmiyeti yalnız ziynet-i peristân veyâhûd hûdnümâyâne muhassır kalır ki onlar da zâten teveccüsiye hatâ-bezme şâyân olamayan birtakım belâhat-ı fer u şân-ı zamândır.

Şu asma sâ'ate bu kadar meylân neden îcâb ediyor bilmem? Vâkı'â mevkı'nda zîb ve ârâyış-i ârâ'i edecek kadar meziyeti, salt o kadar da değil, güzerân-ı 'ömrüyle meşğûl olanlara evân-ı güzîştenin dakîka ve sâniyesiyle mikdârını haber vermek gibi bir himmeti de vardır. Şu kadar ki çarh-ı gerdûnun zencîr-i irtibâtı kesân-ı dakîka denen hakikat her bir sâ'ateki vuruşunu tas-ı serhâtı için bir mest-i hakâret 'add edeceğinden bunun ne manzarasıyla gözünü ve ne de sadâ ve hareketle gönlünü hoşnûd edebiliyor.

“Yâr müştefiktir çalar sâ'at beni âgâh eder

‘Ömrümün her sâ'ati geçtikce bir kez âh eder.’”

Neşîdesinin kâ'ili bulunan kudsî mekân Ziyâ Paşa gibi 'ömr-i yek-dûrûzesinin kıymeyini bilen ve hakkıyla müstefîd olduğu hâlde yine sür'at-i güzerânına hayf ve esef edip duran erbâb-ı hakâyık için gerçi sâ'at bir yâr-ı müşfik 'add olunabiliyor. Eğer siz de böyle cemâdâtın, eşyânın âhvâline bile istinbât-ı hikmet, istihrâc-ı hakikat eder erbâb-ı ma'rifetten iseniz iştirânıza mesâğ olunabiliyor. Hele işgüzâr adamlar için sâ'ate hiç de lüzûm görülmez. Çünkü onlar on iki sâ'atten 'ibâret olan epeyce bir zamânı iş içinde bir dakîka gibi güzerân etmiş bulurlar. Lakin sizin gibi böyle boş yerlerde beyhûde yere vakit geçiren erbâb-ı 'atâlet öyle kısa bir zamânı ğâyet uzun müddetlerle ve hem de cân sıkıntısı, gönül 'azâbı gibi birtakım mihnetlerle geçireceklerinden ihtimâl ki zamânın mikdâr-ı güzerânını anlamak için sâ'ate lüzûm görünsün.

Me'mûldür ki içinizde şu malların ba'zılarını ve belki hepsi kapatmak gibi fesâd-ı âhlâk şâ'ibesinde bulunanlar da vardır. Lakin yetîmin gömleğini çarpık kabîlinden olan böyle bir alçaklığı irtikâb edenlere en 'âdil hâkim, perîşânî! Ve en muhik-i münekkim felâkettir. Bunların hüküm ve îcrâ edeceği mecâzâtın nevi' ve derecesini anlarsınız sanırım.

‘Akıllı dostlarım! Size son söyleyebileceğim üç söz vardır. Hem kıymetli hem bedelden ‘ârî olduğu için âhz u kabûlde tereddütünüzü me’mûl etmem. Sâ’det isterseniz çalışınız. Matlûb-ı servet ise ikdâm edin. Râhat ârzû olunuyorsa tahammüş eyleyin. Zîrâ mesâ’înin kuvve-i gâlebesine ikdâmın kudret-i hârikasına tahammülün metânet-i fevkâl’gâyesine dünyâda hiç bir şey mukâvemet edemez. Sa’âdet-i hâlin esâsı ise bu üç hükümrânın âhkâm-i müteğalebesine tebe’iyetten hiçbir zamân kurtulamaz.

3 Şevvâl Sene 301

İbnus’suud Safvet (Berk, 1887: 305-308)

‘Arz-ı Hâl

1

Bilmem ki nedir merâmın ey dil

Şeb-i tâb-seher fîğân edersen

‘Aşk ile anın yaşlar gidersen

Oldun yine bir civâna mâ’il

2

Seyret ne güzel yaratmış Allah

Cisminde safâ temkin etmiş

‘Aşk ile cihânı tahsin etmiş

Yandım bu melek-cemâle billah

3

Gördükçe seni desem de câ'iz

Hüsnün ediyor vücûdu tehzîz

Vechin ne güzel ne behcet-engîz

Tesayyüfte anı hâme 'âciz

4

Bir yan bakışın âkil-i cemâlim

Her gönlü eder esîr-i sevdâ

Ol tatlı tebessümün serâ-pâ

Mahveyledi tâkat u mecâlim

5

Sevdim seni ey mah-ı cefâkâr

Âğûşuma gel tevkîf etme

Gel 'âşığının uzağa gitme

Mes'ûd olayım ne var dildâr

6

Aramam alır firâk-ı vaslın

Râhat ne gezer zavâllı dilde

Bunlar da nedir? Cefâ değil de

Rahm et yeter! İftirâk-ı vaslın

7

Sensiz bulamaz safâyı gönlüm

Kasdım bu ki ey mücessem-i nûr

Rabbim beni senden etmesin dûr

Sensiz çekiyor cefâyı gönlüm

8

Ey kalb-i hazîn nâle havâhım

Derdin çekilir belâ değildir

‘Âlemde bu i’tilâ değildir

Âteşim mi? Nedir? Fiğân u âhım

Ali Kemâl (Berk, 1887: 309-311)

Şarkı

Hâl-i zârı kimselere şerh eylemem

Sevdiğim sensiz cihânı neyleyim

Bir söz anlar yok ki derdim söyleyim

Sevdiğim sensiz cihânı neyleyim

Terk edip gittin beni ey mahlikâ

Etmedin feryâdıma rahm u vefâ

Hasretinle ağlarım subh u mesâ

Sevdiğim sensiz cihânı neyleyim

Fatma Nerîme Hanım (Berk, 1887: 311-312)

Fırat Nehrinde Bir Kız

-Mâ'bad-

Nuriye on üç yaşlarında yetim kalıp beş sene kadar bir mürebbiyenin elinde büyümüş. Daha doğrusu mürebbiyesi sefâlet idi. Sefâlet hoş bir hâldir. Sefâletin terbiye gerdesi olan bîcâregân hâdim-i insâniyet olur.

Fakat Nuriye mücâhidîn gazâ gibi ebeveyninin sâhe-i tecellîye düşmelerinden fevk'el-hadd müte'essir bulunuyordu. Hele bir gün hissiyât-ı mâderânesine mağlûb olan Nuriye'nin gözleri yaşararak lisân-ı hüzünden şu birkaç sözler dökülmekte idi. “Ey kerîm-i zevâlcélâl! Cem'iyet-i beşeriye ‘idâdında bir sınıf-ı halk görülür ki ziyâdesiyle câlib-i merhametdirler o bîcâreler de yetimler itlâk olunur uluhiyet-i rubâyinende ma'lûm değil midir ki bugün⁷¹ bende o yetimler efrâdından biri bulunuyorum. Kudret-i ilâhiyenin hakkımda bir ihsân-ı lütfu mefkûd mu kalacaktır? İşte ben temîn-i sa'âdetimi kâfil olabilecek bir tedbire mürâca'at edebilmek kudretini hâiz bulunuyorum değil, hâmil olduğum âsâr-ı mükedderimi bile bir müddet teskîne muvaffak olamıyorum.

Nuriye bu vecihle teferru'âtına nihâyet vererek hüzne ziyâdesiyle müste'id bir köşeye çekilerek hayâl-i hasretnişânesiyle görüşmeye başladı. Rûzgâr ki ekser tervîc-i merâm eyler, hakîkaten insân bir şeyden inkisâr alınca haylî müdhiş ve menhûs hayâllerin işgâlât-ı müşeddesine mağlûb olur.

⁷¹ Bu kelime, Berk'in ciltlendikten sonra “Berk’imizin Cild Olana Kadar Vuku’ Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir” başlığıyla on ikinci sayının sonuna eklenen yazım yanlışları cetvelinde yer alan ve matbaa hatası yapılan kelimelerdendir. Metinde düzeltilmiş şekli verilmiştir.

‘Ömr-i insânîde aranılacak bir cihet var ise o da zihnî dâ’imâ şâibe elemenden beri bulundurmaya çalışmaktır. Müsbet bir hakîkattir ki rafâh âmîz bir sûrette yaşamayı ârzû eyleyenler da’ul-merâk gibi vehimleri dimağlarından ihrâca sa’y eylemelidirler zîrâ dimâğ-ı tesîrât vâhme ile ezilir ise bu tarafına da geçecek günlerden istifâde edebilmesi şöyle dursun, mi’deye girecek her et’imeden bir fesâd, nazra müsâdif olacak her eşyanın bırakacağı tesîri bile def’a kâdir olamaz.

İşte Nuriye infi’âlâtın ileri bir derecesine vardığından her neye teşebbüs eylemiş ise maksadından bir semere intâcına nâ’il olamadı. Bu me’yûsetinden ‘ibret alan o kudsî dîdeleri ise bir an olsun ‘arz-ı binâ eylemekten geri durmuyordu. Sanki âyet-i İncilden şu söz “bu kasvet-serâ-yı ‘âlemde ağlayacaklara ne sa’âdet ki bir gün erike-i semâvât onlara küşâde bulunacaktır.” Kendisine ilhâm ve tebeşşir olmuş gibi behcet-i ârâ-yı kulûb olan o gözler sabâhın tabî’î şebnemleri kadar latîf ve ma’nîdâr katreler saçıyordu.

Heyhat! Heyhât ki o yaşlar bîçârenin âzâ’a-i vücûduna hizmet eyliyordu çünkü semâsı acınacak bir vazî’yet almış ve heyet-i memû’ası ise şü’â’ ma’rifinden mehcûr olarak keşîf bir sâyede büyüyen çiçekler kadar kesb-i isfîrâr eylemişti.

(Mâba’dı var.)

Mehmed Remzî (Berk, 1887: 312-314)

Mezâristân

-Üstâd-ı muhteremim şâ’ir-i mu’ciz-dem-i edîp-i vâlâ-himem sa’âdetli Ekrem Beyefendi hazretlerinin bir gazel-i hakîmânelerini tahmisidir-

1

Hayâl u hissa feyz-efzâ-yı safvetdir mezâristân

Dil-i hassâsa heyecânsâz-ı rikkatdir mezâristân

Bakın! Hakkıyla şâyân-ı ziyârettir mezâristân

“Hikem-bînâne bu divân-ı ‘ibrettir mezâristân

Büyük bir mektûb-ı ‘irfân ve hikmettir mezâristân”

2

Bulur sûret sanırsın ıztırâb-ı mahşer-i emvât

‘Adem gûyâ eder peşinde insânın vücûd-ı isbât

Lisân-ı rûhu eyler bir mehâbet baġteten iskât

“Eder pür sem’-i cânı güftgû-yı hâdim’ul lezzât

Ne müdhîş mahzen-i samt u sükûnettir mezâristân”

3

Olur nûr-ı hidâyet-i müncelî Tûr-ı tecellî var

Gelir bir ses derînden ki şebîh-i bânk-ı yâ kakhâr

Gehi tevhîde başlar müttehid bir savt ile eşcâr

“Olur lebrîz fikr ü zikr Hakla hâtır-ı züvvâr

‘Âlâ’ıktan müberrâ dâr-ı vahdettir mezâristân”

4

Gezindikçe Hüdâyı fikr eyle etrâf-ı makberde

Çeker âlâm-ı cismânîye rûhânî safâ perde

Eser kalmaz melâletten dil-i âlâm-perverde

“Ferâġ-ı hâtırı boştur taharrii başka yerlerde

Gidersen işte bak câ-yı selâmettir mezâristân”

5

Alıp etrâf-ı kalbi bir takım âlâyîş-i vâhî

Hemen yâd etmez olduk şiddet-i gafletle Allah’ı

Hayâl u fikrimiz ol rütbe oldu vakf-ı gümrâhî

“Gidip bizden birin terk etmedikçe bilmeyiz gâhı

Nasıl hengâme-i rûz-ı kıyâmettir mezâristân”

6

Bu mihnetgehde kalsın bin sene farz eyle bir âdem

Yaşar mı haşre dek olmaz mı âhir târik-i ‘âlem

Şu beyti pek mükemmel söylemiştir şâ’ir-i â’zam:

“Tarîk-i zindegânî çoksa da fânîlere Ekrem

Yolunda her kesin hadd u nihâyettir mezâristân”

Mehmed Tevfik (Berk, 1887: 315-317)

Gazel

Çaldın dil-i mağrûru, çal ‘udunu gâlibsın

Ârâma mahal var mı? ârâmımı sâlibsın

Şâmımı, sabâhımı bilmem ne belâsın ah

Şâm u seher ah eyler ‘aşkınla ‘ibâd-Allah

Sevdâ oluyor raksân ey Yûsuf-ı hôş elhân

Lâyıktır eğer olsa Yûsuf da sana hayrân

Göz nûru gibi mahbûbsun, nûr-ı ‘uyûn ara

Sen gitme ki biz â’mâ kalırız zîrâ

Yûsuf! Bizi ağlatma, mağrûr-ı cemâl olma

Lütf eyle Zelihâ’ya mahrûm-ı kemâl olma

Nâbîzâde Nazım (Berk, 1887: 317-318)

Meşâhîr-i Meyhôrân

Sâgar-ı bedestî safânın tarîhi insânı serhîş eden meşrubâtın târîh-i keşfinden ibtidâ eder sahâ’îf-i tevârîhe bir nazar-ı tedkîk fırlatsak meşâhîr-i beşer içinde epeyce meynûş görülür. Meşhûr İskender-i Yunanîye cem’iyet-i meyhôrânın re’is-i evvel dense sezâdır. Bu cihânengîz Kalanos’tan ‘avdetinde başına erkân-ı devlet ve emrâ-yı saltanatı celb edip her kim çok içerse taltîf edeceğini va’d eder. İçenlerden yalnız Peromakus nâmında bir zât 13 litre şarâb nûş eyler lakin üç gün geçer geçmez o kadar serhîşluğun humârı denilmeye lâayık olan ecel-i sernümâ-yı zuhûr olur. İskender’in

cem'iyet-i nûşânûşunu teşkîl eden fark kadar 'ayyaşın birer birer 'adem-âbâda çekildiler. Nihâyet İskender dahi mey yolunda teslîm-i cân eyler.

Eski Ispartalılar tuttukları esrâyı serhûş edip genç Ispartalıların önüne geçirirler ve bu vecihle o gençlere bir ders-i 'ibret verirlerdi. Şâ'ir-i meşhûr Homer⁷² dahi meyperest idi. Şark imparatorlarından Zenon dahi 'ayyaşın-i meşhûreden olup zevcesi imparatoriçe Ârâyân meşârunileyh keyf olduğu vakit 'avanesini bir yer toplayarak Zenon'u bir tâbûtun içine koydurur ve tâbûtu iyiden iyiye perçinlettirdikten sonra mezâra defin ettirir. Bizim serhûşların en birincisi Bekrî Mustafa deniliyor merkûmun ba'zı letâ'if-i âhvâli söylenmekte ise de cümlesi bir esâsa müstenid olmadığından inanmamakta kendimizi ma'zûr görürüz.

Ahmed Râsim (Berk, 1887: 318-320)

⁷² Homeros

11. Sayı

Gazel

Ma'nevî âdem olan resm-i semâdan geçer

Fark-ı mâhiyet edip tesbîh-i esmâdan geçer

Mesleğinde devre-i 'arşiyenin tekmîl eden

Mâye-i terkîbden reng-i heyûlâdan geçer

Şâhid-i maksûdu re'y'ül-'ayn-ı rû'iyet eyleyen

Hal'-i na'leyn etmeden Tûr-ı tecellâdan geçer

Secde-i ehl-i hakikat kible-i ma'nâyadır

'Ârifân taklîd-i mihrâb u musallâdan geçer

Der ki şâh-ı necefte bende-i nâçiz olan

Eşrefâ âlâyîş-i ikbâl-i dünyâdan geçer

Eşref Paşa (Berk, 1887: 321)

Bir ‘Âşığın Sevdüğinden Ayrılması

- Bâlâdaki manzûme Tâhir Beyefendi birâderimizin bir ‘âşığın sevdiğinden ayrılması üzerine söylenmiş ve henüz tab’ olunmayıp derdest tebyîz bulunan bir tiyatrosunda mûnderic bulunmuş olan bir manzûme-i dilpesendânedir.-

Elvedâ’ ey nûr-ı çeşm-i ‘âşıkân

Elvedâ’ ey menba’-ı zevk-ı cânân

Gönlüme sendin medâr-ı teselliyet

Sen verirdin fikre nûr-ı mesa’det

Kalbimi farz eylesen bir âsumân

Mihr idin sen ol semâya bî-kemâl

Şimdi oldun mâ’il-i semt-i ufûl

Şâma kalp oldu sabâh geç husûl

Perdedâr etti safâ-yı hâtır

Çeşmime geldikçe ol şîrîn hayâl

Ah kim bir âha olmaz ihtimâl

Tarz u tavrın ‘işve-i dil-perverin

İbtisâm-ı neşve-i nâzen-terin

Yâda geldikçe eder mahzûn beni

Kâbil olmaz hâlbûki nisyân seni

Ya’nî oldukça devâmı firkatın

Eksik olmaz derd u hüznü hasretin

Ah bilsem sen de ah eyler misin?

Nâmımı bir kerecik söyler misin?

Matlebim renginse de bir boş hayâl

Hayf-ı ümîdim mahâl-i ender mahâl

Menemenlizâde Tâhir (Berk, 1887: 322-323)

Hazân

-Bu kere şehrimizi teşrîf buyuran Midillili Mehmed Necîp Beyefendinin Hazân ‘unvânlı makâle-i ‘ibretnümâlarıdır.-

Hazân, mâder-i hüzündür. Kılıp beşerde dâ’imâ hissiyât-ı mahzûnâne tevlîd eder. Hazân, fenâ-yı ‘âlemde bir numûnedir bütün âsârı fenâyâ delâlet eder. Hazân, bir müteverrimin misâl-i hazînidir göründükçe gözleri girye-i te’sîrle dolar. Hazân, bir mazlûmun tecessüm etmiş ah âteşine gider ki dokunduğu her şeyi yakar. Hazân, bir sâhe-i ‘ibrettir ki bir ferd-i ğâfil bile temâşâsından mahzar-ı intibâh olabilir. Hazân, hâsılı bir sahîfe-i hikmettir ki bir ferd-i kâmil her şeyde fenâyâ olan meylinin sevr-i hakîkiyesinden bir nebze görebilir: Soyunur, makedder olur, güler, ağlar bîhûş olur, titrer nihâyet vücûdu sâhil-i hâk-i fenâyâ atılmış bir balığa benzer.

Hazân, bir dehr-i inkılâbtır. Her şeyde bir tebeddül ve her tebeddülde bir hüznün bir mazlûmiyet gösterir gören mahzûnâne mülâhâzaya dalar şu sûretle hiss-câle başlar: Hani iki, üç ey evvelki letâfet nereye gitti? Şu çayırlar, şu ovalar neden bir ölü benize döndü? ‘Arûslar gibi müzeyyen ve mücehhiz şu ağaçlar şimdi niçin ‘aryân na’âslara benzedi?

Hâk-i fenâ-yı mezellette mahv ve nâbûd olacaklarını bildikleri hâlde şu sararmış yapraklar dökülse neden şitâb ediyor kuşlardaki şevk ve şetârdan ne oldu? Neden o nağamât-ı dilnevâzâneleri işitilmiyor? Kâlice zümrüdîn ile düşünmüş iken o meftûn-ı safâhat o mağlûb-ı safâ ve zerafât olan insânların izdihâmından bir kadem-i hâlî yeri bulunmayan şu sahrâda beşer dem şimdi ne için bir vücûd görülmüyor? Dedikten sonra tevakkuf eder sû'âllerine cevâp bekler, verilmez nihâyet düşünür, düşünür: “Zamân harîftir harîf bir âyîne-i kasvetnümâ bir işâretnâme-i inkılâb ve fenâdır eşyâda görülen tehevvlât hep onun eser-i dahîlidir. Hazân, terâvetin ölümü ve letâfetin bir zamân mâtemidir.” der. Daha sevilme yi ârzû eder hayfâ ki te'sîr-i hüzn ve rikkatle lertzân olan elleri idâre-i kalemden 'âciz olur.

Mehmed Necîp (Berk, 1887: 324-326)

Ağlarım

Sahrâ-nişîn olsam:

Tulû'un, hazîn bir gurûbun temâşâsı beni müte'essir eder: Ağlarım! Münevver bir gecede küre-i semîni, semânın ârza karşı bir hande-i istihzâsı olan yıldızları seyredirim, nazarım â'mâk-ı gayrı mütenâhiyede mütehassirâne dolaşır ağlarım. Zelâmın hükümfermâ olduğu bir şeb-i deycürde mevcûdâtın heyet-i müdhişesi nazarımı celb eder, kalbim hissiyât-ı vehmiye ile mâlî olur: Ağlarım!

Çemenzârda müsâdif-i nazarım olan bir çiçek, sâmi'amı el-hân-ı hüznâveriyle tehzîz eden bir bülbül, hafîf âhenklerle çağlayan bir şelale, derenin kenârında hazîn hazîn kaval çalan bir râ'î müteharrik-i âlâm olur: Ağlarım!

Şehir-nişîn olsam:

Tâb-ı sefâletin hâl-i dûtâiye ilkâ eylediği bir ihtiyâr, bir gülşâne-i 'âlîyenin pencerelerini ta'dâd ile emrâr-ı vakt eden melcesiz bir çocuk hâmîsiz bir kız müsâdif-i nazarım olur: Ağlarım. Kuvve-i ma'neviyesi mahvolmuş bir meyhâr, sâika-i mezellet ve felâketle ihtiyâr-ı cinâyet etmiş bir sefil-i rikkat kalbimi, bedbahtların gözyaşlarıyla,

ah edenleriyle vücûda gelen esbâb-ı âlâyîş ve hışm-ı nefret kalbimi mûcib olur:
Ağlarım!

Hayâtın güzerânından mütehâşî, zamânın imtidâdından mütezî, hayâta münhemin, müsemâta mütehâliğim, şu tereddüd-i vehîmi düşünüyor: Ağlarım!

Iztırâptan muztarip, gözyaşlarımdan müte'ellim, cennetimi mütâla'a ederim, ıztırâbım artar. Nûrsuz, kuvvetsiz gözlerimden seyelân eden gözyaşlarını mülâhaza ederim: Ağlarım dâ'imâ ağlarım!

Halîd Ziyâ (Berk, 1887: 326-327)

Üstâd-ı Sühan-verân Muallim Nâcî Efendi Hazretlerinin Bir Gazel-i Meşhûrlarını Tahmîstir.

1

Rûz-ı mâtem mi bugün bilmem neden her yer hazîn

Her cihet mahzûn, mükedder, her taraf muğber, hazîn

İnfîlâk etmiş gibi subh-ı safâ-perver hazîn

“Muhteceb hurşîd-i mağrib, mâtemî hâver hazîn”

“Sû-be-sû giryân sehâb âfâk ser-tâ-ser hazîn”

2

Etme ahz-ı sâre pek te'sîr-i hiddetle kıyâm

Müntakim kâbil mi bulsun istirâhat inrizâm?

İntikâmı şöyle tasvîr etti bir sâhip-keâm:

“Bak ne müdhiş levha teşkîl eylemiştir intikâm”

“Gark-ı hûn maktûl katil muztarîp hançer hazîn”

3

Anlaşıldı... Dehr-i cem’iyet ber-endâz öyle pek

İstemezmiş meclis-i rindâne teşkîl eylemek!

Sâkîyâ tanzîmine beyhûde vermişsin emek

“Bezm-i nûşânûşu mâtemgâha döndürmüş felek”

“Meykeşân medhûş ney hâmûş râmisger hazîn”

4

Yâd olunsun ol zamân kim neşve-i ikbâl ile

Garra-mest-i şevk idim dâ’im ferâğ-ı bâl ile

Şimdi y’es ü kasvetim eksilmiyor bir hâl ile

“Artıyor içtikçe hüznüm fikr-i istikbâl ile”

“Neşvesiz meyhâne sâkî bî-safâ sâgar hazîn”

5

Düşmüyor bir türlü gönlüm fikr-i istib’âddan

Gitmek üzre geldiğim şu kasr-ı gam-bünyâddan

Gitmiyor bir dem hayâlin hâtır-ı nâ-şâddan

“Ben gideydim keşke evvel şu hüznâbâddan”

“Âh sen gittin gelir sensiz bana her yer hazîn”

6

Seyredip pejmürde olmuş gülsitân hâlini

Dûd-ı buhân içre fikr ettikçe istikbâlini

Selb eder her dem gam u kasvet ferâğ-ı bâlini

“Devr-i idbârın görün mes’ûd-ı bî-ilbâlini”

“İbtîlâ hâmem hazîn gönlüm hazîn ender hazîn”

Mehmed Tevfik (Berk, 1887: 328-330)

Sâmi’a-i Elvânnümûn

-Doktor H. H. Beyefendi’nin bir makâle-i ‘âliyeleridir-

Fransızca Ansafal nâm risâle-i mevkûte-i fenniyeden mütercimdir: Ba’zı zevâtın âzânın bir sadâ geldiği vakit kendilerinde ihtisâs-ı sema’î ile beraber bir ihtisâs-ı levnî hâsıl olmaktan ‘ibâret bulunan nîm-i fizyolojiği ve nîm-i marazî bir ‘alâmet-i hayâtîyeden birkaç senelerden beri husûs ile Almanya ile İtalya’da iştiğâl olunmaktadır. Bu ‘alâmet-i garîbiyeye Fransızlar audition colorec ve İngilizler colour hearing nâmını vermişlerdir. (Ki biz dahi sâmi’a-i elvânnümûn ‘unvânıyla lisânımıza naklini münâsib gördük.) Mu’allim Losana⁷³ daha 1820 senesinde mukaddimâ

⁷³ Filippo Lussana

Kâbâliye tarafından müşahade olunup Varga tarafından hikâye olunan bir hasta zikretmekte idi ki merkûmda “a” harf-i savtını hissetmek dâ’imâ siyâh renk hissiyle müterâfık bulunup (i) kırmızı ve (o) beyâz ve (e) secâbî elvânî ihtisâsâtını îkâz edermiş Losana, bu vaka’aya biri tıbbiye talebesinden olan iki birâderlerde dahi müşâhade gerdesi olan hâlât-ı marazîyeyi ‘ilâve eder idi. Mûmâileyh o vaktinden beri bu meseleyi birkaç def’alar gerek müşâhedât-ı zâtiyesinin karîn-i sıhhat ve hakikat olduğunu ed’â ve gerek sâmi’a-i elvânnümûn hakkında başlıca bir nazariye te’sîs etmek üzere mevki’-i bahse koymuş idi.

İbtidâ-yı meselede âyet’ül-yâlî fiyolojistin bir hademekâr tarafından ferîfte olduğundan müşâhedâtını hâvî olan lâyühsâsı evvel emirde en mükemmel ve en muhikk bir i’timâdsızlıkla karşılandığını kabûl eylemiştir. Losana’nın lâyühsâsından ma’lûmâtı olmayan Nusbaumer 1873 sâlinde ba’zı sadâların te’sîrât-ı maddiyelerinden zât-ı muhısın kendinde hâsıl olan irtisâmât mülevvene hakkında bir bend-i neşr ederek sâmi’a-i elvânnümûna dâ’ir birçok hâlât-ı merziye tezkâr eyledi. ‘Aynı o vakitlerde Zürih’te bir tıbbiye talebesi ihbâsına ba’zı sadâların kendinde birtakım ihtisâsât-ı mülevvene hâsıl eylemekte olduğunu hikâye eylemekte idi. O zamândan beri müşâhedât çoğalmaktadır Almanya’da Leman buna şebiye ba’zı vekâyî’ zikrettiler. İtalya’da Velardi, Antonyo, Bareci, Kuvagliano, Gararzi, Evgetti taraflarından mesele mütâla’a olundu.

İngiltere’de London Medical Record ceride-i tıbbiyesi 1881 kânûn-i evvelinde colour hearing ‘unvanıyla medicinishe Nenigketien ve Lancet Cincinnati nâm olarak tıbbiyeden me’hûz bir bend-i neşr eyledi. Ve’l-hâsıl Fransa’da Mösyö Pevşe ve Tverno taraflarından sâmi’a-i elvânnümûn için kendi mecelle-i ‘ilm-i ensicelerinde ‘arz ve teklîf olunan tezkireyeden sonra bu vaka’a muhtelif olarak mevkûtede neşr edilmekle iktifâ olundu. Ma’hazâ 1882 teşrîn-i evvelinde Mösyö Bedrevno Garb-ı Cerîde-i Tıbbiye’sinde ve Mösyö Roşas dahi 1880 nîsânında tabî’at nâm varakpâre-i fenniyesinde memâlik-i ecnebiyede neşr olunan müşâhedâta müşâbih birer müşâhade neşr eylediler ki biz dahi neşriyât-ı mezkûreye ibtinâen Almanya ve İtalya’da sâmi’a-

i elvânnümûn hâletine ne yolda kabûl edilegelmekte bulunduğuna dâ'ir bir fikir vermek teşebbüsünde bulunacağız.

Yekdiğerine en muhtelif bulunan sadâlar ve hatta daha doğrusu demek istenenler ise isti'dâd-ı marazîsi bulunan bir şahısta 'aynı zamânda bir ihtisâs-ı samî'â ile bir ihtisâs-ı ziyâ'î tevlîd edebilirler ise de esvâtın kâfesi bu hâssaya derece-i mütesâviyede mâlik olmadıklarından sadâ-yı nağmezen ile vâsıta-i sadâ'iyeleri gerek dil ve gerek havâ olan âlât-ı mevsîfenin sesleri sâmi'a-i elvânnümûn 'alâmetini mütâla'a etmek için lâzım olan vesâ'itin en â'lâlarındandır. İnsân sesi dahi mütâla'aya elverişli ise de elfezânın yavaş yavaş ve sertce söylenmeleri şarttır. Bil'akis top sadâsı gibi notası alınmak mümkün olmayan gamgameli sesler karışık birtakım ihtisâsât-ı mülevveneden ya'ni ne renk olduğunu fark etmek mümkünsüz olan bir nevi' hiss-i inhitâftan başka bir ihtisâsa mahal vermezler.

Mürâca'at olunan usûl-ı tecrübe her ne olursa olsun 'umûmiyet üzere tiz perde olan esvât parlak ve pes perdeden olanlar muzlim-i ihtisâsât-ı mülevvene hâsıl ediyor denilebilir. Bu sebepten Mösyö Bedrevno'nun hastasında alçak ve yüksek perde sadâları için pek mahsûs bir ihtilâf var idi ise de perdeleri yekdiğere karîb bulunan esvâtı mukâyese ettiği vakit hâsıl eylediği ihtisâsât-ı levniye hemân yekdiğere müşâbih gibi idi.

Esvât-ı muhtelifenin bir âheng hâsıl etmek üzere imtizâc eylediği esnâda hâsıl ettiği hiss-i levnî muhtelif perdelerden hâsıl olan esvâtın te'sîrât-ı muhassılası gibi 'itibâr olunabiliyor. Lakin esvâtın imtizâcları bir âheng hâsıl edecek derecede olamayıp da her bir sesi ayrı ayrı temyîz olunabilecek derecede ittirâdsız bir sûrette bulunur ise hiss olunan dahi müte'addid olup gûyâ her bir perdenin sadâsı ayrı ayrı vârid oluyormuş gibi elvân-ı mezkûr yegân yegân nümâyış-pezîrâ-yı husûl oluyor. Kâfe-i ehl-i müşâhidenin müttefik-i 'aliye bulunduğu bir nokta vardır ki o da sâde hurûf-ı gayr-ı savtiyenin telaffuzu hiçbir te'sîr-i levnîye bâdî olmayıp bil'akis hurûf-ı savtiye dâ'imâ istisâsât-ı ziyâ'iyeye sebep olmakta ve hurûf-ı mezkûrenin lahnı ne derece yüksek olur ise o mertebede parlak bir levn hâsıl eylemekte olmuştur. Hülâsa-

i kelâm hurûf-ı savtiyeyi bu husûsta şiddet-i elvânnümûnânesi sırasıyla olmak üzere (o), (a), (e), (i), (u) sûretinde terkîb etmek mümkündür.

Hurûf-ı savtiye-i mürekkebiyenin te'sîrâtı mürekkep bulundukları hurûf-ı savtiyenin elvânı arasında bir renkten 'ibâret olacak imiş hâsılı kelîmâtın levvince te'sîri müşekkil bulunduğu hurûfâtın te'sîrât-ı müşterekelerinin hülâsasından 'ibâret imiş. Hastanın birisinde her bir cümle hurûf-ı savtiyeden hâsıl-ı evlâd olan arasında hurûf-ı gayr-ı savtiyenin mahsûlü olan hutût-ı sehcâbiye bulunan bir levha-i mülevveneye kıyâs edebiliyor idi diğer birisinde şerîd-i mülevven yalnız bir reng-i hâvî ise de hurûf-ı savtiyeye mükâbil olmak üzere hutût-ı mezalimeden müşekkil birtakım sūfūf 'arz etmekte idi.

Bir cümlelerin elsene-i muhtelifeye tercümesiyle olunan muhtelif ahz edebileceğini cümle-i mezkûreye dâhil olan hurûf-ı gayr-ı savtiyenin 'adedi ve hurûf-ı savtiyenin killet veya kesret tekerrürü ile ta'rîf ve izâh edebilirler. Hissiyât-ı dakîka-i ânefenin kâfesi men cihete i'câzperestlikten müşâhedâtta pek nâdir bir dikkat-i nekkâdâne ibrâz etmekte olduğundan hissiyât-ı zâtiyelerini tahlîl edebilmekte bu mertebeye vâsıl olmak isti'dâdını pek çok kişinin hâ'iz olabilmesini kabûl etmekte tevakkuf ve tereddüd ederiz.

Sâmi'a-i elvânnümûn hastasını hâ'iz olmakta ihrâz-ı mertebe-i kemâl imiş zevâtın hezâsında dâ'imâ ba'zı esvâtın yalnız bir türlü reng-i ru'iyet eden zevât dahi bulunup ve bunlar 'adedce ötekilerden daha ziyâdedir. Evvelkilerde her bir nota her bir harf sadâ'î bir nevi' rengin derek olunmasına sebep olup lakin bu rengin cinsinin iştihâsa göre tebeddül etmesi mevzû'bahsimiz olan meselenin mütâla'asını teshîl edecek husûstan değildir.

Sadânın evsâf-ı selase-i esâsiyesinden olan şiddet-i tizi ve lahndan şiddet-i sadâ reng-i mahsûsun parlak ve saf görünmesine bâdî olduğundan sadâ ne kadar şiddetli olursa ihtisâs-ı mülevven dahi o mertebe şedîd olur. Bâkî kalan ve ehemmiyetce daha ziyâde şâyân-ı takdîr olan ili saft ise ihtisâs-ı ziyâ'ının tabî'atını ta'yîn eder.

Sâmi'a-i elvânnümûnu tevsîf ile iştiğâl eden mü'ellifler tarafından sadânın muhtelif perdelerine ve hurûf-ı savtiyenin tizliklerine verdikleri ehemmiyet bâlâda manzûrumuz olmuş idi. Savtın ve âlât-ı muhtelif-i mûsikîyenin lahnlarından hâsıl olan te'sîr dahi az ehemmiyetli olmamak lâzım gelir çünkü falan makâm-ı mûsikî teganni eden zâtın sesi ile tahavvül edecek bir ihtisâs-ı ziyâ'î husûla getirir ve falan nasıl telli veyâhûd körüklü bir âlet-i mûsikîye ile icrâ edildiğine göre tabî'atı tegayyür eyleyecek bir reng-i mefhûmun vârid-i müdürüne sebep olur. Ekser-i âhvâlde hayâl-i mülevven-i hârihde te'eyyün ve tecessüm ediyor ya'ni menşe'i sadâ olan zât veyâhûd âletinin hezâsında meşhûr olduğundan sâmi'a-i renknümûn-ı sâhabî olan bir şahıs yanında teğanni olduğunu vakt-i hayâl-i mülevven-i muğanînin bâlâ-yı re'is taraflarında tekarrur edebilir gibi manzûr olur. Eğer sadâ telli bir âlet-i mûsikîyeden hâsıl olmakta ise hayâl-i mezkûr tellerin etrâfında meşhûd olur. Taht-ı tecrübede bulunan esvâton merkezi muhassılını gerek görsün, gerek görmesin 'aynı ihtisâs husûla gelir meselâ şahısın arka tarafında bir âlet-i mûsikîye çalındığı vakit hayâl-i mülevven-i sadânın vârid olduğunu mevkî'in mukâbilinde tekarrur eder gibi görünür.

(Mâba'dı var.)

Doktor H. H. (Berk, 1887: 330-338)

Nazîre

-Üstâd-ı muhterem sa'âdetli Ekrem Beyefendi hazretlerinin bir gazel-i dilpesendânelerini tebzîredir.-

-Ali Kemâl Beyefendi'nin zîrdest-i iftihârımız olan âsâr-ı selîseleri ileride ciddî bir şâ'ir olacaklarına şehâdet ediyor.-

Vech-i cânân pertev-i efzâdır şeb-i mehtâpta

Mâhtâba gıpta bahşâdır şeb-i mehtâpta

Bir tarafta mâh-rûlar bir tarafta nây u mey

Sâhil-i deryâ ne zîbâdır şeb-i mehtâpta

Âsumân üzere nücûm-ı dil-sitânı andırır

Seyr-i hûbân hoş temâşâdır şeb-i mehtâpta

Sevk-i istiğrâk ile ‘âlî gönüller fevc fevc

Mâil-i zevk mu’allâdır şeb-i mehtâpta

Zannedersin nûrdan berabere girmiş âfitâb

Yar böyle âşikârâdır şeb-i mehtâpta

Dikildikçe vecde gelmez mi dil-i sevdâzede

Nağmeler ki sâhe-peymâdır şeb-i mehtâpta

Ali Kemâl (Berk, 1887: 338-339)

Terâcim-i Âhvâl (Cenâb-ı Ekmel)

İsmi Ekmeleddîn Muhammed Bin Mahmûd Rûmî-i Çarperdî’dir. Hicret-i nebeviyenin yedi yüz onuncu sâlinde kademzen-i kehvâreh-i fazîlet oldu. Daha zamân-

ı sabâbî edene bulunmadığı mevkı'-i 'ulemâsından mukaddemât-ı 'ulûmı tamâmıyla tahsîl ederek tezeyyüd-i muktesebât ve tevsî'-i dâire-i ma'lûmât zımmında Halep'e 'azîmet ve orada vâki' Nâhiye nâmındaki medresede ihtiyâr-ı ikâmet eyledi.

Bir müddet medrese-i mezkûrede sarf-ı mesâ'î ederek iktizâ eden 'ulûm ve fûnûnî iktisâp ile mü'ehhiren Mısır'a tahvîl-i 'azîmet eylemişti. Evvel zamân Kâhire'de ikâmet etmekte bulunan Kutb'uddîn Râzî gibi mücessem-i fettânın bir zâta şerîk olup birlikte 'alâme-i Beydânî Şems'eddîn Isfahânî'den ahz-ı 'ulûm ve fûnûn ve İbni Hayân ve 'Abdelhâdî hazreti gibi iki büyük fezâ'il-i düsârdan istihsâl-i hadîs-i nebevî eylediler. Sonraları 'ulûm-ı zâhireden istiğnâ gelmekle iktisâb-ı feyz-i hakikat ârzûsuna düşerek Mısır'da zühd ve takvâ ile ma'rûf, vilâyet ve kerâmetle mevsûf olan Şeyhûn hazretlerine intisâb ederek o sâyede tahsîl-i tasavvufat kesb-i feyz-i ma'nevî eyledi. Cenâb-ı Şeyhûn'un o kadar nazar-ı teveccüh-i 'ârifânelerini celb etmişti ki müşârunileyh daha hayâtında be-nâ-kerdesi olan Hânkâh'ın şemîhetini bil'fî'l ifâ ve sûrî ve ma'nevî bil'cümle husûsât-ı lâzımayı bi'zzât îcrâ ederek her bir âhvâl ve kârda müstakil bir're'î olmuştu. Hânkâh ise mücerred-i himmet-i feyzkârâneleriyle bir hâle geldiği hemân gece gündüz Mısır'ın 'ulemâ ve fazılâ ve meşâhîr-i kübrâ ve 'azamâsiyle mâl-â-mâl olurdu. Hatta evvel zamân Mısır hükümdârı bulunan Mâlik'ül Zâhir bile kendi müntesibinden olup çok def'alar Hânkâh-ı feyz-i iktinâha gider ve ba'zen esb-i süvâr oldukları hâlde lâ-cellel-teşrîf-i Cenâb-ı Ekmeli Hânkâh'ın kapısında sâ'atlerce beklerdi. Mülk-i meşârunileyh hazretleri tarafından haklarında pek büyük iltifâtlar, 'âtıfetler ibrâz ve ibzâl olunduğu ve hatta Mısır'a kâdî'el-kazâ olmaklık çok kereler kendisine teklîf kılındığı hâlde her def'asında bir türlü mâni'a ve ma'zeret-i serd ile kabûlden istinkâf ettiler.

Yedi yüz seksen târîhi idi ki irci'â emr-i celîline teb'aen dâr-ı bekâyâ 'azîmet ve irtihâl buyurdular. Mülk-i meşârunileyh bil'cümle vüzerâ ve emrâsiyla cenâzede hâzır bulunup evvel na'aş-ı mağrifet-i naksî mahaline kadar biz'zât omuzlarında götürmek murâd eyledikde vüzerâ ve emrâsı tarafından bu sûrete muvâffakat gösterilmeyip kemâl-i ta'zîm ve ihtirâm ile kendileri tarafından kaldırılıp müddefin-i mahsûs-ı ittihâz kılınmış olan sâlef'ül-zikir-i Hânkâh'a nakil ve defin ettiler.

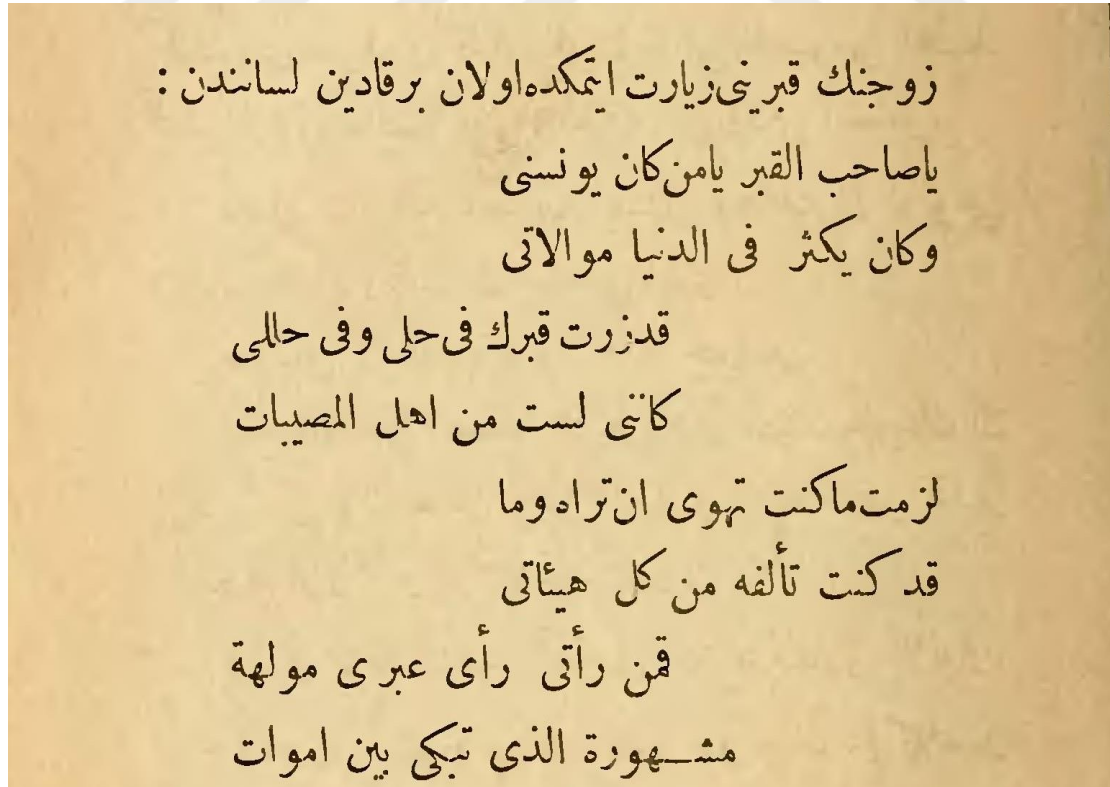
Fâzıl-ı müşârunileyh ‘asrında yetişen dehhâtın en ulusu ve erbâb-ı fazl u kemâlin en büyüğü idi. Musannifâtı lâyü’ d denilecek kadar çoktur. ‘Înâye nâmındaki Hüdâ’ya şerh-i âsâr-ı musanifalarının en güzîdesinden bulunduğundan beyn’el-‘ulemâ fevk’el-gaye mazhar-ı takdîr ve ihtirâm olan bir eser-i belâgat-nümâdır.

Bundan başka meşhûr olarak Şerh-i meşârik’ül-envâr, Şerh-i Serdevî, Şerh-i Menâr, Nasîr Tosunî’nin ‘ilm-i kelâmdan tecrîdiye şerhi, İbni Ma’tî’nin El-feyesine şerhi, ferâ’izden meşhûr Serâciyeye şerhi, sure-i zamerin evveline dek güşâf-ı hâşîyesi kendi te’lîfâtı cümlesinden olup bunların her birerleri ‘ind’ül-fazılâ, derece-i nihâyede makbûl ve bîbahâdır.

İbnu’s-Su‘edâ Saffet (Berk, 1887: 339-342)

Meşâhîr’ün Nisâ’dan

Zevcinin kabrini ziyâret etmekte olan bir kadın lisânından:

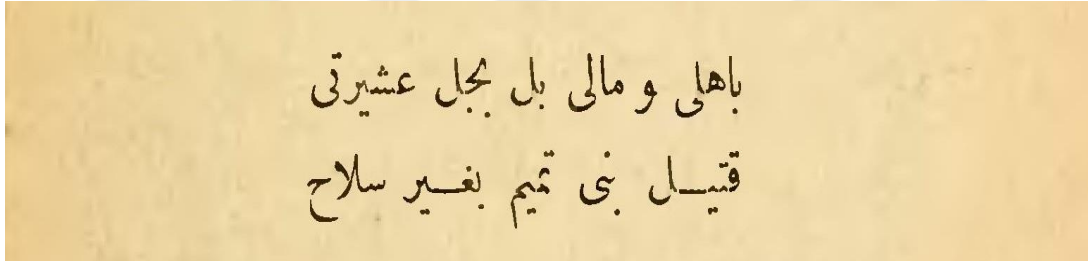

Me'âlen Tercümesi

Ey sâhib-i kabir! Dünyâda ve müvelâtını bana bezl ü îşâr etmiş bir mû'nis-i hayâtım idin. Dul olduğum hâlde birtakım hâlel-i fâhire ile süslenerek şimdi kabrini ziyâret ediyorum. Gûyâ ki ehl-i mesâ'ibden değilmişim. Benim bu zîb u ziynetime te'eccüb olunmasın. Hâl-i hayâtında nasıl ülfet etmiş ve beni ne hey'ette bulundurmak ister idi isen ben hâlâ o ârzû ki mütâbe'at ve mülâzemat ediyorum. Benim gibi dul süslenmiş açık saçık bir kadının böyle mekâbir-i emvât arasında ağlamakta olduğunu görenler velh-bahş bir 'ibret-i müşâhide ederler.

Diğer

Hasgam 'aşîretinden Ümm Âbân nâm şâ'ire-i belîge oğlunun Beni Tamîm 'aşîretinden birisi tarafından dâ'ib-i Merdângî 'Arab'a muhâlif olarak silâhsız katledilmiş olduğunu görünce şu beyti söylemiştir:

Tercümesi

'A'ileme ve muktedir olduğum şeylerin cümlesine ve belki 'umûm-ı 'aşîretim halkına kısım ederim ki ey Beni Tamîm, benim oğlum silâhsız öldürülmüştür.

Mülâhaza

Bir kadın lisânından sâdır olan şu beyt-i belâgat-ı 'Arabîye misâl olunabilecek derecelerden aşağı olmamakla beraber ri'âyet-i hakk nokta-i nazarınca dahi bu meziyeti hâ'izdir. Maktûlün vâlidesi o hâlet-i gaza iken evlâ: Oğlunun silâhsız olarak haddi'en maktûliyeti râbîta-i kavmiyet hükmünce en 'azîz olmak lâzım gelen 'â'ile ve

‘aşîretine ma’el-kısm-ı ed’â ile Beni Tamîm ‘aşîretine hitâben ahz-ı sârda haklı olacağını göstermiş. Sâniyen ahz-ı sâra ibtidâ, ehli vâkâr bile mübâşeret edip îcâb eder ise elinden gelen her kudreti dahi isti’mâl edeceğini ve bu da kâfi olmazsa işi evvel vakit ‘umûm-ı ‘aşîret halkına havâle eyleyeceğini tertîb-i ifâde delâletiyle îmâ ederek Beni Tamîm ‘aşîretine karşı ehl-i vâkâribinin ahz-ı sâr husûsunda kudret ve kifâyetini dahi bilâ serâb ibrâz-ı şecâ’atle eğer bu husûsta onların kudreti kifâyet etmez ise imiş sonra ‘umûm-ı ‘aşîreti halkının müdâhelesine muhtâc olunabileceğini ‘alî tarîk’ül-ihitiyât “bal” kaydıyla ifâde eylemiş. Sâlisen ‘aşîreti nâmına kısm etmiş olmakla ‘umûm-ı ‘aşîret halkını ahz-ı sâr husûsuna da’vet ve tehrîs ederek min ciheten bu sûretle hasmını dahi tehdîd eylemiştir.

Şu kadıncağızın şu beyitcikde gösterdiği ri’âyet-i hak, metânet-i kalp, şecâ’at, ta’zîm-i kavmiyet, teheyycü gibi her biri fezâ’il-i mümtâzaden ma’dûd olan meziyât-ı husûsayi fesâhat-ı kâfiye ile berabet böyle bir beytin dâ’ire-i ifâdesine yerleştirmiş olan belâgat! Edebiyât-ı Garbîyeye hasr-ı meftûn edenlerin nazar-ı dikkatini da’vet etse gerektir.

Hasan Vasfî (Berk, 1887: 343-346)

Gecelerim

-Yâhûd Mâder-i bihatâ-

Fıkrimin bir hayâl-i nâmhudûd içinde cevelân ettiği bir dem gecedir. Ba’zı geceler, öyle hayâlât-ı meserret-bahşânın kucağına atılırım ki neşâtımdan, inşirâhımdan tâb-sabâh gözüme uyku girmez. Güzelim gecenin perde-i zulmetini çâk ederek bir meserret-i âbâda doğru medd-i nazar eyler.

Öyle bir meserret-i âbâd ki derûnunda perî çehre kızlar yerine, terakkî bikerleri görülür nağmân-ı zevk-âmîzâne yerine terennümât-ı hüzn-engîz işitiliyor. Öyle bir meserret-i âbâd ki der ve duvarı tesâvîr-i şehût-ı pür-sitâne, münekkaşât-ı safâhat-âlûd ile mülevves değil, sanâyi’ levhaları, ma’rifet manzaraları şehrah-ı kemâlât

haritalarıyla müzeyyen. Fikrim o terakkî bikerlerini der-âğûş ederek mahzûz ve gûşum o şevk-âver-i terennümâtı işiterek pür-neşât gözüm o bedai'-i kemâlâtın elvâh-ı hayâliyesini olsun görerek münevver olur.

Elhâsıl hayâlim, bir cihân-ı mes'ûdiyet kesilir. Ben de gûyâ o cihân-ı mes'ûdet-i mekânın içinde perveriş bulmuşum gibi nâ'il-i ârâm olurum. Ba'zı gecelerde öyle hayâlât-ı kasvet-i efzâya esîr olurum ki melâlimden sabâha kadar uyuyamam. Artık şü'a'-i basrım zulmet içinde söner pişegâhımda bir zulmet-âbâd peydâ olur. Her bakışında o zulmet menhûs menhûs hayâller 'arz eder. Kendimi rehrev-i bekâ olmadan cehnime atılmış sanırım. Sâ'atin taninini dört göz ile gözlerim. Ekseriyâ kalbim:

“Şeb-i yeldâyı müneccimle muvakkit ne bilir

Mübtelâ-yı gama sor ki geceler kaç sâ'at” beytini okuyor.

Bir akşam... Rum ili sâhiline nâzır bir bucakta oturdum. Teşrif-i mâha muntazır oldum. Mekânım bir kayalığın içerisi idi. Nazarım dalgaların mu'ânikasıyla ikliminde, fikrim deryâlar kadar vâs'i bir hayâl-i latifin içerisinde senâverlik etmekte olduğundan kalbimde zerre kadar eser-i melâl görünmüyordu. Zulmet, çehre-i 'ubuvvesi rakîb gibi mağribe kadar dest-zen-i istilâ oldu. Karşı yakada ikâd olunan birkaç kandîlin ziyâsı, gözlerime kadar isâl-i nûr ediyordu. Bilmem, gecenin sükûnetinden mi nedir? Mevcelerin tesâdımı şemâtet-engîze başladı. Her dalga yükseldikçe bana: “Hoş âmedî” ediyor zannederdim. Sağ tarafımda dağların üstüvânesinde bir kızılık peydâ oldu. Kızılık gittikçe kesb-i zi'af etti. Artık gözlerim dalgaları bıraktı. O manzara-i hiredefrûzu temâşâyâ daldı. Nihâyet pîş-i çeşmimde nûrânî müdevver bir levha göründü. Mecme'i âlânevârdan bir rûzen-i kemâl açıldı sandım. Meğer ay doğmuş.

Denizde yakamozlar görünmeye ve bir hatt-ı nûrânî gibi ka'r-i deryaya inmeye elhâsıl nazar-ı ribâlîğa başladı. Nazarım, o hatt-ı nûrânîyeyi ta'kîb ede ede ka'r-i

deryaya doğru gitti. Kamerin ‘aks-i ziyâsı karşı tarafımı hafif nûrlara gark eylediğinden o sâhili seçebildim.

Simâh-ı tekayyüdüm, her ne tarafa açıldı ise hiçbir şamatayı gûş edemedi. Gûyâ lisân-ı ‘âlem lâl olmuştu. Fikir, ne kadar hercâî mekkâre! Büyük bir hayâlin âğuşuna atıldı hiçbirinde ârâm edemedi. Kalbimin darabâtı bana güzerân-ı ‘ömrümü göğsüme ura ura ihbâr ediyordu. Nihâyet bir hayâl-i ‘amîke daldım. Hayâlim, bana bû-yı mes’adet neşr eden demetler takdîm ediyordu. Ben de mes’ûdâne kokluyordum. Daldığım hayâl âsâr-ı kâderâne-i helâk idi. Ah! Ne kadar vâs’i hayâl! İşte bu hayâle nâmütenâhî denir. Fikir ne kadar tizrevân olursa olsun isterse hümâ-yı tedkîkin sipher-i iclâline binsin yine o gayeti bulamaz. Mu’terif-i ‘acz olur.

Kendimi kürenin hârcında farz ettim. Küre-i ârz denilen küre-i cismiyemizin fezâda nasıl bir sür’at-i ‘azîme ile tay-i mesâfe ettiğini farz olarak gözümün önüne getirdim. Hayâli bile fikrime dehşet verdi. Ber-kuvve-i müveserenin daha iyisi dest-i kudretin çizdiği bir muharrikten zerrece ‘udûl etmeyerek ve fermân-ı celîl’ül-şitân-ı secânîye imtisâl ederek döndüğünü tefekkür eyledim. Bu devrânın hâvî olduğunu ser-‘azîm ‘akla hayret verdi. Bir hâlde ki hayretimden korkmadan titredim. Kalbim yükseldikçe yükseldi. ‘adem-i tenâhî içine karıştı gitti. Lakin gözlerim rû-yı hâki perestîşkârâne bir suretle seyr eyliyordu.

Gecenin letâfeti, civarımdaki âşiyânın sükûneti vücuduma gittikçe bir rehâvet verdi. Birdenbire uyumuşum. Rûyâlarım da hemen hemen hayâlâtıma şebbiye idi.

Sâ’at beşe gelmiş, mehtâp seyrine çıkanlar âşiyânlarına çekilmiş, ben o zaman uyanışımdan fakat bu uyanış gûşzed-i te’essürüm olan bir iniltiyi ta’kîb etti. Başımı kaldırdım sağ tarafımda benden otuz adım ileride iki kişi gördüm ayın nuru ikisini de tenvîr ediyordu. Biri orta boylu ve büyük siyâh bir mantoya bürünmüş bir erkek diğeri uzun boylu nahif bir kadın idi.

Erkek etrâfına bakındı ise de beni göremedi. Kadın denizin kenarına doğru çömelerek elinde bulunan boğçasını sattı-ı deryâyâ bıraktı ve bir lisân-ı te’essürle “mahsul-i muhabbetim olan yavrum! Bu gün doğdun gecesinde geldiğin ‘adem-i

âbâda rihlet ettik seni deryâların dalgalarına emânet ettim.” Dedi ve ağlayarak geriye çekildi.

Ben bu manzara-i dehşânenin te’sîriyle müt’essir olurken lisânım: nâmûs-ı belâsı! Bir sadâ çıkardı bu iki kişi hızlı yürümeye başladılar. Arası biraz geçer geçmez çocuğun deryâya karıştığı yere gittim. Zavâllı ma’sûm! Çoktan şikâr-ı emvâc olmuştu

Artık hissiyâtım galeyâna geldi. Bu gibi mâder-i bihatâların vücûduna la’net okudum. Evvel ki şetâretim şimdi bir küdürete münkalib oldu. Her hatvımda insânların ef’âl-i cenâiyelerini düşünerek külbe-i âhzânıma doğru yürüdüm o veled-i garibin uğuruna bir hayli gözyaşı döktüm.

Ahmed Râsim (Berk, 1887: 346-351)

Fırat Nehrinde Bir Kız

-Mâba’d-

Bundan evvel Nuriye’nin bir münâcâtını dinlemiştik. Bu defa da nevâ-yı tahassürü vardır.

Nuriye, gâlib-i hissiyâtı oldukça vezâ’if-i rûhâniyesini de ifâya çalışırdı ki bu salâbet denesi tezkîr-i lisân-ı hürmete aldığımız fezâ’il halkîyesine başka bir âhenk vermekte idi. Nıfs’ul-leyllere kadar mümted olan meşâğıl-ı fikriyeden havsalası inhidâd ve zi’afa düştüğünden ağır ağır ıztırâplar bîçâreyi müşeddid-i tazyîklerde bulundurur ve diğer taraftan ihtilâlât-ı zihniyesi de ârâm-ı şebâbetini selb eyleyip dururdu. Lakin temâyülât kadar Nuriye’nin kalbini rikkatli inkisârlara düşürerek bir taraftan da ifâkat bulamamak ümîdleri dâr’ül-selâm-ı dilini şiddet-figen sadmelere uğratmakta idi. (Mâba’dı var)

Mehmed Remzî (Berk, 1887: 352)

12. Sayı

Gazel

-Edîb-i ‘âlıkadr üstâd-ı muhterem sa’âdetli Serî Paşa hazretlerinin bir gazel-i ‘âliyeleridir ki ezkiyâ-yı telâmîzinden Lütî Efendi tarafından teblîğ olunmuştur.-

Câm-ı cemi lebrîz-i neşât eyleyen âyâ?

Sehbâ mı ya ‘aks-i leb-i gülgûn mu nedir bu?

Ah eyliyor âheste işittim o perîyi

Kendi gibi bir âfete meftûn mu nedir bu?

Bir râst-ı rûşu erdemi yoktur diyeceksin

Hep halk-ı cihân pîr u gerdûn mu nedir bu?

Bir gün olur elbet yine sâhiller maksûd

Felek dalmaz ye’is ile meşhûn mu nedir bu?

Ah eylese ‘âlem yanar adını şererinden

Serînin sînesi kânûn mu nedir bu?

Bülbül gibi oldun ey hâme tarabzâ

Bilmem eser-i feyz trabzon mu nedir bu?

Serî Paşa (Berk, 1887: 353-354)

Şarkı

-Sühendân-ı şöhret-şi'âr Cenâb Feyzî'nin ara sıra eser-i iltifâta tenezzül
buyurmalarından mecmû'amızın istikbâlini emîn görüyoruz-

Vücûd iklîminin sultânı sensin

Efendim derdimin dermânı sensin

Bu cim-i nâtüvânın cânı sensin

Efendim derdimin dermânı sensin

Mariz-i 'aşkını ey başta tâcım

Heman darû-yı lütf-keder 'ilâcım

Tabîbe yoktur asla ihtiyâcım

Efendim derdimin dermânı sensin

Dil-i pürderde falza dert katma

Ricâmı dert edip ağyâr etme

Zehirden gül, bana dermân aratma

Efendim derdimin dermânı sensin

Muallim Feyzî (Berk, 1887: 354-355)

Fenâdan Bir Eser

Evet! Ne oluyorum ki zihnimde kara kara hûlyâlar zulmetnümâ-yı devrân, kalbimde acı acı helecânlar harâtet-bahşâ-yı cism ü cân oluyor? Neden fikrim düşünmek, gönlüm ağlamak, gözlerim yaşarmak istiyor? Ayâ vücûdiye bu ra'ş-e-i müdhişe müfekkireme bu hissiyât-ı mev'ale nereden geliyor?

Evet, te'essürâtım gittikçe neden kesb-i iştîdâd ediyor? Dur dur! Fikret-i ebediyeyi ihzâ eder gibi kulağıma cânhırâş bir sadâ bir nâle-i pür-âzâ 'aks-i endâz-ı dehşet oluyor. Ne ne! Bir tanecik evlâdım, hüsn ü şebâbetin bârka-i kemâli olan (Cevriyem) gitti mi diyor?

Eyvah eyvah! Sermâye-i muhabbeti olan kızı zâlim veremin tîr-i gaddarından kurtulamamış ölümün pâymâl-i kahrı olmuş gitmiş. Tâli'siz gonca! Letâfet-i bahârı, lezzet-i terâveti, sa'âdet-i inkişâfı göremeksizin hazânzede-i zevâl olmuş gitmiş!

Verem! Tatlı içimli süm, güler yüzlü cellâd, şebâbet düşmeni, sa'âdet muhribi maraz o güzelim nihâl-i 'ünfûvânı bütün bütün cihân baharından kaldırıp da 'adem-âbâd-ı hazâna saklamak istiyor. Ah işitiyor da nûr-ı mesa'detle tâbân olan çehrelere reng-i siyâh-ı mâtem, ziyâ-yı meserret saçan gözlere perde-i elem çekiyor.

Vah vah bîçâre vâlide! Kuzusunu ga'ib etmiş koyun gibi hâlâ feryâd ediyor. Nasıl etmesin vücûdundan ayrılan yavrusunun her açılışı kendisine ruhlar bahş eden o

güzel gözlerinin ebediyen kapandığını görüyor. Ah ne bilirsin! İhtimâl ki anıda görmeye muvaffak olamıyor.

Evet! İhtimal ki hem cinsleri bîcâreye evlâdının ölüsünü bile doya doya bakmaya müsâ'de etmiyorlar. Kim bilir belki mesture-i 'adem olan menhûs kefene sarmışlar son rükûbgâhımız olan tabuta koymuşlar da kaldıramıyorlar.

Evet, evet! O taraftan gelen kelime-i şehâdet şebâbet-i hareket onu ihtâr ediyor. İşte işte kabile-i fenâ göründü geliyor. Al yeşillere gark olmuş bir şehîd-i veremi nihânhâne-i 'adem olan kabristâna götürüyor.

Nefes-perver insânlar! Gûyâ dirilir de hayâtlarından bir şey eksilir diye hem cinslerini bir an evvel toprağın taht-ı kahr-benne gizlemek için bak ne kadar 'acele gidiyorlar. Of, bakamayacağım işte medhal-i fenaya girdiler gömüyorlar mâder-i mihribânı ağûş-ı şefkatde bin zahmetle beslediği ve incinir diye okşamaya kıyamadığı ciğer paresini kara topraklara gömüyorlar.

Bedbaht vâlide! Feryâd ede ede vücûda getirdği evlâdını şimdi de ağlaya ağlaya toprağa teslîm ediyor. Ne elemli firkat!

Zavâllı kadın! Topu bir tanecik olan semere-i muhabbetini resîde-i mertebe-i kemâl iken pejmürde-i bâd-ı zevâl görüyor. Ne acıklı ru'iyet! Burada "firkat'ul-evlâd muharrikat'ul ekbâd" hakikati zâhire çıkıyor.

Of! İnsân böyle bir hengâme-i dehişti vâkı'a musibeti gördükçe ne kadar mütevehhîş ne kadar müte'essir oluyor. Ne kadar ağlıyor.

Bak bak! Beyhûde değil imiş. Deminden beri kendimi istilâ eden âlâm-ı hüzn meğer fenâ-yı 'âlemden bir çehre-i musîbet bir cilve-i haşyet göreceğime delâlet imiş. Meğer kalb-i beşer mülheme-i hâl ü tabî'at imiş.

Mehmed Necîp (Berk, 1887: 355-358)

Kıt'a

Hâlîme 'atf-ı nigâh eyleyen erbâb-ı kerem

Merhametle beş pâre revâ görmez mi?

Sadakayla beni dilşâd eden ehl-i hayrî

Vâkı'â ben göremezsem de Hüdâ görmez mi?

Said Beyzade Cemil (Berk, 1887: 359)

'Âlem-i Sihar

Güneş mâ'il-i tulû'a hicret üzere mâh-ı kalp ara

Bulutlar almış ağûşa nücûmu mâdrân-ı asa

Hülâsa manzaramda oldu bir 'ulvî cihân peydâ

Hayâl ü hissi tahrîk eyliyor bu hâl-i hayretzâ

"Bütün eşyâ bana Allahı 'arz eyler o 'âlemde

Çemenler goncalar Allah derler kalbe her demde"⁷⁴

Nasıl müstağrik olmam meskenim gülben, gülstândır

Karanfiller safâ bahşâ çün lebrîz ü şâdândır

⁷⁴ Her dörtlükten sonra yinelenen vasıta beytinin Menemenlizâde Tahir'e ait olduğun mecmuada dipnot olarak verilmiştir.

Misâl matla' el-envâr-ı encâm-ı pertev-i efşandır

Nazarlarda gehi pinhân olur gâhî nümâyândır

“Bütün eşyâ bana Allahı ‘arz eyler o ‘âlemde

Çemenler goncalar Allah derler kalbe her demde”

On üç on dört yaşında mâh-ı semâya veririm ahter

Münâcât eyliyor Allaha dûr u hâlî hüznâver

Meleksin i'tilâ eyle meleklerdir sana hevâher

Tehîrle zebân-ı bî-ihitiyâr Allahı yâd eyler

“Bütün eşyâ bana Allahı ‘arz eyler o ‘âlemde

Çemenler goncalar Allah derler kalbe her demde”

Zemîn baştanbaşa ‘arî sadâ-yı hây u hûlardan

Dil-i bîdâreler âzadedirler güftegûlardan

Temâşâ-yı tabî’attır mekâsıd-ı cest-cûlardan

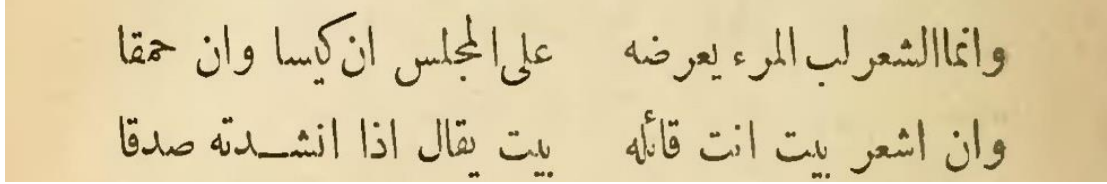
Biri şu beyti pek rengîn düşürmüş nüktegûlardan

“Bütün eşyâ bana Allahı ‘arz eyler o ‘âlemde

Çemenler goncalar Allah derler kalbe her demde”

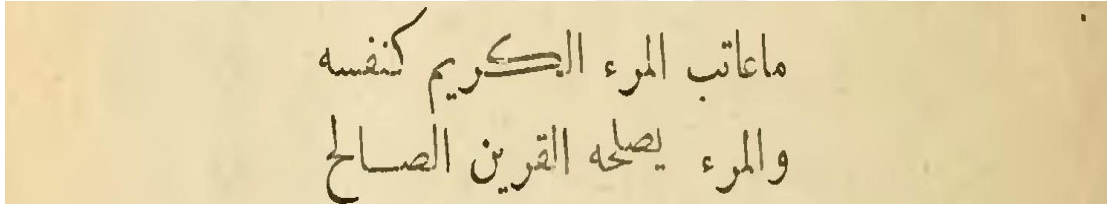
Şi'irde İltizâm-ı Sıdk

-Sadık'uş-şu'âra Cenâb Hasân'ındır-

Me'âlen Tercümesi

Mecâlise 'arz olunan şi'ir kişinin bâtın-ı hakîkatidir. Gerek öyle olsun gerek fenâ etti. Ey şâ'ir senin söylediğin beytin en şâ'irânesi o beyti okuduğun zamânda müstemi'în evet Sâdık'tır diyeler. Bu dahi mâdih-i hazret-i peygamber cenâb-ı lebîd-i hakîkat-perverindir.

Me'âlen Tercümesi

Kerîm'ül-zât olan kişiden sudûr edecek bir emr-i nâhemvâra kendi vicdânı gibi 'itâb eden olamaz. Kişiyi islâh eden karîn-i sâlihtir. Frenk şâ'irlerinden birinin:

Vicdândır esâ'it-i fi'linde adamın

Du'âcısı, şuhûdu, kuvvânîni hâkemi

Sûretinde Türkçeye tercüme olunan şi'iri bu mâ'ilden me'hûzdur.

Hasan Vasfî (Berk, 1887: 359-360)

Bir Mektûp

Haremserâ-yı ‘ismet onun izdivâcınıza sa’âdetyâb-ı duhûl olmuş bir meleğin sûrhâne-i mevcûdiyetten ‘âlem-i hakîkiye-i ebedîye pür-cünbân olduğu haber-i sâ’ika eseri sâmi’a der-telehhûf olmuştur.

Daha yeni işrâk etmiş olan bir kevkeb-i mes’ûdiyet-i zevceyetin serî’ul zevâl olmakta hayât-ı insâniyeyi tenzîr edercesine böyle pek az bir zamân içinde avf’ul-pezîr olmasından muhabbet-i sâfiyenizle mâlî olan kalplerimizde peydâ olan hiss-i te’essür ve tekeddür tasvîrinde kuvve-i kalemiyeyi hakîkaten ‘âciz bırakacak derecelerdir. Lakin ne yapabilir? Elden ne gelir?

Ah! Hikmet-i icâd, şu saydgâh-ı mükevvenât içinde hiçbir vücûd bizi hayâtın merk denilen o şikârger gibi aman pençesinden rehâyâb olamayacağını her dakîka inzâr-ı ibtisâra ‘arz ediyor.

Mu’ammer olması du’âsını tezkâr ile tercümân-ı te’essürümüz demek olan işbu mâtemnâme-yi kemâl-i sözümle takdîme şitâb eder ve kazandığımızdan emîn olduğumuz meveddetinizin devâmını tebeşşîr edecek mü’esser-i vefâdârının ibrâzına ‘inâyet buyurmanızı temennî eyleriz bâkî muhabbet, iştiyâk...

Abdullah Enver (Berk, 1887: 362-363)

Üç Dört Yaşlarında Bir Nev Hayâtın ‘Âlem-i Vücûda Vedâsında Vâlidesi Lisânından Söylenmiş Sûzişli Bir Târihtir

Bir melektin sen karıştın gerçi eflâkîlere

Hasretinle mâderin bîçâre ama ah eder

Cehverin târihini her an tekrâr eder

Tıfl iken uçtun kucağımdan ciğer-pârem ‘ömr (1301-1884)

Abdullah Enver (Berk, 1887: 363)

Bir Kıt'a

Hakk bilir şimdi bu mektûp müveddet-i âyât

Bâ'is-i mefhareti oldu dil-i gamgînin

Nasıl ifâ edeyim şükrünü bilmem kalbe

Pek safâ verdi şu eltâfi safıyy-i eldînin

Abdullah Enver (Berk, 1887: 363)

Hâne-i Pederi Ziyâret

-Şatobiryan'ın Âsârındandır-

‘Ömrümün en tatlı ve en ziyâde mes’ûdiyetli zamânlarını derinlerinde geçirdiğim ormanları gördüğüm anda gözlerimden akan yaşı teskîn mümkün olmayıp onlara bir son defa daha ‘atf-ı nazar-ı vedâ’ etmek ârzûsuna mukâvemet müstecîl idi. Büyük bir adam hânemizi satıp yeni sâhib-i hâne ise derûnkâşânede sâkin değil idi. İki tarafı çam ağaçlarıyla muhât yollardan ve inşandan hâlî bağçelerden geçer ve ba’zen dahi yarı kırık yarı sağlam pencereleri seyretmek için durur idim.

Basamaklar kâmilten yosun bağlamış ve lerzenâk-i harâb olan basamak taşlarının arasında türlü türlü nebâtât peydâ olmuş idi. Bildiğim bir peristâr-ı gılzat-ı etvâr ile kapıyı açtı ben hâneye kâdeme-i dühûl olur iken bu herîf tahakkîr-âmîz bir sûrette âtîdeki kelimâtı telaffuz etti: “Yâhû! Sen de birkaç gün evvel buraya vürûd ile hâneye girerken düşüp bayılan kadın gibi mi yapacaksın?” Herîfin kelâmından bu kadın hemşîrem olup benim gibi hengâm-ı şebâbî tahatturla eşkrîz olmak için buraya olduğunu anladım.

Her ne hâl ise biraz mendil ile gözyaşlarını silip ecdâdımın hânesine girdim. Ben dâ'ireleri gezerken attığım adımların sesinden mâ'adâ hiçbir ses işitilmez idi. Odalar dahi pencere kanatlarının aralarından giren ziyâ-yı şemsi ile münevver idi. Vâlidemin beni doğurur iken terk-i hayât ettiğin ve pederimin oturduğu ve benim beşikte yattığım odaları bir bir ziyâret ettim. Hânedan çıkarken sür'atle mâsî ve arkama bakmadan bile mütehâşî idim. Birâder ve hemşire vesâ'ir akrabanın yanlarında emrâr olunan evkât ve zamân ne kadar insâna safâbahş ise o kadar dahi seri''ül-cereyân olup az vakit içinde o heyet-i müctemi'a perîşân ve hâne-i âsûdeni bi't-temelinden virân ve gülşen-i 'ayş u tarab-ı mütesâdif riyâh-ı şedide-i hazân olur.

Büyük ağaçlar etrafındaki nihâlânın kendileriyle beraber neşv ü nümâ bulunmalarını görürler eyvâh ki büyük pederler için bu lezzet pek nâdiren müyesser olan bahtiyârlıklardandır.

Sa'id Beyzade Cemîl (Berk, 1887: 366-366)

Berk

Her zamân ihtimâl-i esâsı bedâyette aramalıdır. Nitekim evlâdının meziyât-ı halkiye ile mütehalli olmasını görmek isteyenler sermâye-i muhabbetlerinin tabî'atlarını tezkiye ve zihinlerini envâr-ı halkiye ile tenvire sa'y ve ihtimâm etmelidirler. Sezâ-yı te'essüfdür ki biz de bu cihet-i mu'tenâ bahaya tensîb-nigâh edenler hemen hiç hükmünde bulup meselâ kübrânın, edbânın bu vazîka-i muhtereme ile ma'mûlbe olmaları lâzım gelirken bir 'aks olarak nice âsîlzâdelerin... Zâdelerin nühûset ile sefâlet ile yaşadıkları görülmektedir. Bu gibi hâlât-ı müte'essifeyi görerek vicdân-ı selîm müte'essir oluyor. İşte mekâtib-i 'âliyemizin birkaçına tedris-i 'ilm buyurmakla ma'ârif-i 'Osmâniyemize bunca hizmetleri, ma'arifetleri sebkât edegelen mu'teber *Tarîk* gazetesi başmuharrir-i fazîlet-semâtı sa'âdetli Sa'id Beyefendi hazretleri, envâr-ı halkiyesinin efrâd-ı cem'iyete olan te'sîr-i zekâ ve teneşşânları Cemil Beyefendi'nin tahsil-i fazıl ve kemâl eylemelerini sonraya bırakmadıkları anlaşılıyor çünkü Cemîl Beyefendi'nin Berk'ımıza derc, neşriyle kesb-i mefaharet

eylediğimiz eser-i tercümeleri hadâsetseniyeleriyle mütenâsip olmayıp ileride pek büyük bir zât olacaklarını tebeşşir eyliyor. Ma'mâfih âhlâkın hüsn-i te'essürü itfâle 'âid olup devr-i şebâbını geçirmiş olanlara âhlâkın ne te'esîri olabiliyor.

Hey'et-i Tahrîriye (Berk, 1887: 366-367)

Sâmi'a-i Elvânnümûn

(Mâba'd ve hitâm)

Biri Mösyö Roşas ve diğeri Mösyö Evgetti taraflarından nakil ve rivâyet edilen müşehdâtta hastlar elvân-ı meşhûdeye hâricen mahal-i ta'yîn etmekte olup bil'akis mezkûr hayâlleri kendi nefislerinde ya'nî dimâğlarının içinde görmekte idiler. Bu 'alâmetin 'aksi ya'nî kuvv-i bâsireye şedîd bir reng-i te'sîrini mü'teâkib bir ihtisâs-ı sem'î duymaktan 'ibâret olan hâket-i maraziye daha ziyâde nâdir zannolunmakta ise de yemliler ile lemân-ı sükûnetle yağmakta olan bir gaz şu'lesinin kendisinde (w), (v) harfleri ihtisâsını ve ihtizâz etmekte bulunan şu'kenin ise (y) harf-i sadâsı hissini ikât eylemekte bulunan bir şahsı rivâyet ettiler. Mü'ellifin mûmâileyhe göre ses duyuran bâsıra 'alel'umûm zannolunageldiği dereceden daha ziyâde çoktur hattâ mûmâileyh 592 kişinin 72'sinde bu 'alâmeti müşâhede etmişler imiş.

Mösyö Roşas bi'zzât sû'âl eylediği elli kadar şahısta bil'akis evet cevâbı veren yalnız iki kişiye tesâdüf etmiş olup onlardan birisinde dahi ses duyuran kuvve bâsıra pek ziyâde hâlet-i mînâda imiş müşâhedâtı neşr edilenlerin pek çoğu erkek olup bunların ekserisi dahi kırk yaşı geçmiş ve aslâ ne zuhûrât-ı 'asabiyeden bir şeye ne de âfât-ı mufassaliye bile mübtelâ olmamışlar imiş. Bu meselede zikr olunacak bir cihet-i husûsiyet vardır ki o da bu yoldaki ihtilâl-i semi'ânın bir familyanın birkaç â'zâsında zâhir olması keyfiyetidir Losana ibtidâki muhtıra-i 'ilmîyesinde müstemi' olan iki birâder hakkındaki müşâhedesini zikreyliyor idi. Kezâ Nusbaumer dahi yine biri tabîb olan iki birâderlere 'â'id olmak üzere iki vak'a rivâyet ediyor idi. Târîh-i maraziyeleri neşr olunan zevâtın pek çoğunun tabîb ya'nî hasta zâtiyelerini tahlîl etmeye diğerlerinde ziyâde ülfet etmiş veyâ hiç değilse iktidâr kesb eylemiş eşhâs olması

sûret-i mahsûsede dikkat olunacak bir noktadır. Mösyö Yedrovno ile Mösyö Evgetti'nin dahi hastaları bu kabîlden idi.

Neşredilmiş olan vukû'âtın hiçbirisinde bu 'alâmet-i maraziyenin marîzinde târîh ya'nî ibtidâ-yı zuhûru hakkında bir ma'lûmât bulmak bizim için mümkün olmadı. Mübtelâ olanların hiçbiri bu hâle birinci def'a olarak ne vakit dûçâr olmadıklarını ta'yîn edememekte olduklarından bu meselede gâlibâ vezâ'if-i hayâtıyece evlâdı olarak bir ihtilâl-i mevzû'bahis ve mütâla'a olmuş idi.

Bundan sonra sıhhatleri yerinde olanlar da veyâ hiç değilse kuvve-i sâmi'aları hâl-i tabî'iyede renkhûn olmayan eşhâsta ba'zı şerâ'itin veyâ ba'zı vesâ'it-i devâ'iyenin veyâhûd diğer bir şeyin müvakkaten sâmi'a-i elvânnümûn hâletini husûla getirebilip getiremeyeceğini bilmek kalıyor.

Teofil Gautiye⁷⁵ bundan kırk sene mukaddim Pres'in⁷⁶ tefrikasında bir eşhâs-ı imtisâhından sonraki hissiyât-ı zâtiyesini tahlîl etmekte iken cemel-i âtiyeyi yazmakta idi: Kuvve-i sâmi'am fevk'lhadd güşâyış bulduydu ben elvânın gürültülerini işitmekte idim yeşil, kırmızı, mâvî, sarı sadâlar tamâmıyla belli emvâc sûretinde bana vârid olmaktaydılar.

Te'sîrât-ı semi'iyenin ne vecihle ihtisâsât-ı mülevvene hâsıl eylediğini ve şâyed bu meseleyi tefsîr husûsunda bir yanlışlık bulunup bulunmadığını birçok mü'ellifler tefehhus ve tedkîk eylediler. Mûmâileyh emvâc-ı sûretiyenin husûluna lâzım olan ihtirâzâtın yekten bir ihtisâs-ı semi'iyenin muhtelit-i netîcesinin vesâtıtına lüzûm kalmaksızın ihtisâsât-ı basariyeyi dahi tevlîd edebileceği fikrini elvânın nazariyesinde ibtinâen beyân eyliyor. Bu i'tirâza vekâyi'-i âtiye-i selase cevâp vermekte gibidir.

⁷⁵ Théophile Gautier

⁷⁶ La Presse. Fransızca yayımlanan bir gazetedir.

1. İhtisâs-ı semi'î uzakta atılan top patlamasından hâsıl olduğu vakit ihtisâs-ı mülevvenin zuhûru top dumanının görüldüğü anda olmayıp bil'akis te'sîr-i semi'iyenin derek olunduğu andadır.

2. Garazzi'nin rivâyet ettiği hasta bir â'mâ olduğundan burada te'sîr-ı basrî faraziyesini hesâba idhâl etmek mümkün olamaz.

3. Gamgame-i sadâ müstemi'-i levn olan şahısın halkında vekâyi' olduğu vakit bile ihtisâsât-ı levne hâsıl olmaktadır.

Kuvvâ-yı hissiyemizden yalnız birisine edilen îkâz sâyesinde muhtelif iki tane kuvve-i hissiyemizin an-ı vâhidde fi'liyet gelmeleri pek nâdir hâlâtta olmakla bu meselede biz ziyâdesiyle hiss-i tecessüsümüzü mûkiz olan bir 'alâmetin önünde bulunmuş oluyoruz. Bunun ta'rîf ve îzâhı için 'arz edilen nazariyeler çok olduğundan nazariyelerin bu kesreti kendilerinin noksânlarını isbât etmektedir. Ma'hezâ bunların kâfesi ehemmiyetce bir nisbette değildir. Meselâ Mösyö Broil, sâmi'a-i elvânnümûn keyfiyetini zihnin bir delâletine 'atf edip esâs tabî'atı hakkında başka bir yolda îzâhâte girişiyor. Sâ'ir ehl-i müşâhede ise müdrik-i elvân olan merâkiz-i dimâğiyenin ifrât-ı hissiyetlerinden dem vuruyor. Mösyö Pevşe ve Mösyö Tverno'ya göre müstemi'-i elvân olanlarda kulaktan muhassıran merâkiz-i müdrikeye müntehî olan elyâf-ı 'asabiye ile 'alel'âde 'asab-ı basariyenin elyâfı beyinde gayr-ı tabî'î birtakım iştirâkât var imiş. Eğer hakîkaten böyle bir galat-ı tabî'at mevcûd ise cihâz-ı semi'î ile echize-i sâ'ire-i hissiye beyinde bu yolda hiçbir iştirâk bulunmadığından ziyâdesiyle câlib-i garâbet bir keyfiyet olmuş olur. Husûs ile Mösyö Yedrovno'nun enzâr-ı dikkate 'arz ettiği vecih üzere bu iştirâkât-ı gayr-ı tabî'iyeye ba'zı eşhâsda her bir ses diğer bir notaya mukâbil gelmekte olduğundan pek kesîr'ül'aded olmak lâzım gelir.

Cihâz-ı basarî beyinde iştirâk denilecek mertebede bir irtibât teşrîhi olmaksızın bu keyfiyetin esâsı teşe'a's-ı 'asabî ve ihtisâsât-ı müştarekeden 'ibârettir fikrinde bulunuyor. Bedrevno, def'-i müşkilât için merâkiz-i semi'ie ve basariyenin derûn-ı dimâğda müfağamât-ı tabî'yede bulunduğu faraziyesini kabûl etmekte ise de nasıl oluyor da sâmi'a-i elvânnümûn hâlini yalnız 'adedleri mahdûd olan birkaç kişide

revnümün olup bu nazariyenin kabûlü takdîrinde lâzım geldiği üzere herkeste görülmüyor. Nasıl oluyor da bu hâl-i teşrîhce tabî'î olan bir meseleden 'ibâret iken fizyoloji bu meselenin îcâbâtından olan netâyici 'alâyim-i mu'tâda olmak üzere kaydetmekte bulunuyor.

Velhâsıl sâmi'a-i elvânnümün hâletinin târîhinde kesretle meşhûd olan hâlât-ı ırsiye'yi bu takdîrce nasıl ta'rîf ve îzâh etmeli? Binâen'alî zalik şimdilik netâyic-i müstehsalayı kayd ve zabt eyleyerek netâyic-i mezkûreyi vekâyî'-i mümkün ve lakin nâdire ki i'tibâr etmek ve bu mesele hakkında tefehhusât-ı cedîde icrâsını tevsiye eylemek ile iktifâ eyleyip tefsîr ve îzâh husûsunda vazgeçmek evlâdır çünkü 'i'tirâf-ı cehâlet zâten büyük bir meziyettir.

Doktor H. H. (Berk, 1887: 368-374)

Fırat Nehrinde Bir Kız

-Mâba'd ve hitâm-

Nuriye'nin ekser-i zamângüzâr olduğunu ve hiddetsezâ-yı nâzır'ül-bedâi' bir mevk'i-i ferahfezâ idi ise de ne çâre ki sahibesinin fenâ-yı vaktinden demsâz-ı 'ibret olan münâzır-ı beyt-i melâl-engîz kâbus-ı ye's ve sükûta istilâ olmuştu. Nuriye'nin ıztırâb-ı tecelli kârânesini teskîn etmek için hâne-i mâtemsarâyını ziyârete gelen erbâb-ı iltifâtın her biri müte'essir olarak 'avdet ediyordu. Hele kâfile-i ziyâret meyânında şu gibi sözler dahi işitilmekte idi: "zavâllı kızcağız, nâfile ikâmet edemeyecektir hakîkaten böyle gençlerin fenâ bulmalarına te'essüf etmemek elden gelmiyor. Yazık, yazık..." Hastalığı bir aydan ziyâde imtidâd etti. Fakat tâli'-i nâsâzînin emir ve icbârı üzerine o vücûd-ı nâzenter mahva yürüyen derdin o bîçâreye merhamet ettiğinden miydi ne idi? İyileşeceğini tebeşşîr eder reng-i muhabbet, veche pür-tûbârında nümâyân olmuş muydu?

Heyhât! Nuriye marazının bunamayışından pek o adar memnûn olmamıştı vâkı'â bedenine kuvvet gelmiş ise de bu tâb ve tûvânın bir müddet sonra zi'af ve zevâl bulacağını, bulunduğu hâlin âhenk-i hazînini işrâb eylemekte idi.

Tâli'-i idbârının settara çalıştığını esrâra bir derece Nuriye kesb-i itlâ' eylemiş ise de ihtizâzı lâzım gelen tedâbîr mü'essere-i favk'al'âledeyi isti'mâlde ileride intihâc edecek ahkâmın mes'ûliyetini düşünüyordu ki tedâf'ü bir har gibi ihtiyârda te'ennî gösterdi.

Nuriye'nin on üç yaşlarında bîkes kaldığını 'arz eylemiş idi isek de sâfilâne ve garîbîyâne geçen mü'eyindâr-ı âyâm-ı ma'sûmânesiyle şu vakı'a-i mu'limeyi tahdîd eder bir târîh yazamadık. Târîhin ne lüzûmu var ki peder ve mâderinin vefâtlarıyla mürûr eyleyen müddet-i lisân-ı tezkîre alınacak fâci'alardan değildir. Dikkat buyurulsun ki şu levha-i hüzn-âlûdu bedâyet-i tasvîrimizden beri kalemi hüznün, ye'sin ahvâline hizmetimden kurtarabildin mi? İnsânın ba'zı defalar 'arsa-i gaflete uğraması tabî'î gibi bir şeydir. Hakîkten beşeriyette eser-i gafletin mevcûdiyetini sâhe-i birûza çıkararak birçok emsâle-i müsebbette ta'dâd edebiliyor. Ba'zı mahlûklar vardır ki hadd-i zâtında vehâmeti derkâr-ı ihtâr edebiliyor da te'annüd gösterip hevâyı tehalikkârânelerine tâbi'îyetten baş olamazlar.

İşte Nuriye'miz de 'ayn-ı zemînde hareket ettiğinden bir iki sene sonra serzede-i zuhûr olan belâların infi'âlâtına katlanmaya bi'ttab'i mecbûr oldu eğerçe o ihtiyâr vâlide lisân-ı müşfikânesinden teseddür eden her kelâm-ı selâmetmedârı hüsn-i telakkî etmiş olsaydı bu gibi netâc ve himayenin âverde-i hüsûluna meydân kalıyor muydu? Buralarını Nuriye pek güzel anlamıştı ne çâre ki insân her istediğine nâ'il olamıyor. Her ne hâl ise sözüümüzü bitirelim: Nuriye o sonra ki müddet ifâkatından istifâde etmek istedi ise de edemedi. Şiddetli şiddetli ıztıraplar 'avdet ederek bîçâreyi acınacak bir hâl-i kedernümâyâ götürmüştü bu def'a yaşayabilmek ümîdleri büsbütün mahvolmuştu. Bir gün ihtiyâr vâlide ile bağçeye inerler biraz gezinerek mürtef'i bir mahale varıp tevkîf ederler pîş-i nazarlarında bir hoş ve iki boy kadar irtifâ' eden fiskıye şa'â'-ı tal'at-bârın envâr-ı feyzâfeYZe karışarak sükût ederken nûr-ı mu'cize gibi inzâr-ı nâzarını câzip bulunmakta idi. Şelâlenin yâhûd fiskıyenin manzarası bu

kadarla kalmıyor bu havzdan bağçenin vech-i sefliyesine akıp giden suların âhenk-i lisânı şu sözleri teşkil eder idi:

Beyhûde mi ettiğim bu efgân

Eyvâh cüdâ-yı mevlid oldum

Rahat kalayım vatanda derken

Serdâde-i rafet ü âmed oldum

O cûybâr-ı hoşceryâr ağlayıp dursun. Nuriye felekten müsâ'ibzede nâmını almazdan evvel her sabâh o mas'ûm elleriyle gözettği izhâra irâka eylemek vazîfesini bu kere gözleri ifâ eyliyordu. Nuriye'nin gönlünü me'yûsiyet ve si'maya sevk eden vâlidesinin sevegeldiği birkaç sünbül saksıları idi. Hatta kantura-i fenâdan gezer eyleyeceği sâ'atte bile o sünbüllerin mezârına nakl olunmasını sûret-i ciddiyede olarak vasiyet etmişti.

İhtiyâr vâlide rûzgârın hayli sademâtına göğüs germiş yerler sırasında bulunduğundan böyle mâtemlere iştirâk ederek sînezen-i te'essür olmayı şeyhûhat-ı 'ömriyene pek de müsâ'id göremiyordu.

Binâen'aleyh Nuriye'nin hüznü şübhesiz ziyâdeleşmekte bulunduğundan ta'dîl edecek bir vâsıta kalmamıştı. O sırada ihtiyâr vâlide merhûmenin sünbüller hakkında vesaîf etmiş olduğu hâtırayı dühter-i elemperverine nakl ve şerh etmek üzere ayağa kalkarak Nuriye'ye şu vecihle tevciye hitâbet eder: "Kızım! Dinle, sana hânım vâlidenin sünbül çiçeğine olan sevdâsını ta'bîr edeyim: Mâderinin bu latîf şükûfeye olan muhabbeti o rûtbe tezayyüd etmişti ki ba'zı def'alar bu bedî'a-i helâka hayretle nazar-endâz olarak gecenin iki üç sâ'atlerine kadar müşteğîl-ı letâfeti oluyordu. Nitekim vefâtında bilenlerin kabri ucuna nakl-i vaz'a olunmasını iltimâs istemişti. Yarın bana refâkat et de şu saksıları kabristâna götürüp mürşid-i rûh-ı mehcûru olalım olmaz mı kızım?"

Ertesi gün 'alel-sabâh her ikisi doğruca evvel semt kabristânına vâsıl olurlar. Nuriye kabristâna dâhil olur olmaz katarât-ı sirişkini bîihtiyâr kabirler üzerine

dağıtmaya başlar. Biraz sonra o lâhûtu gözlerin ta'tîl-i girye eylemesinden istifâdeye çalışan kalb-i nevmîdiyenin lisân-ı mahzûnânesi kerse-i istiğraka vararak nevâ-yı yetîmânesiyle endişe-i sükûtdaki irhâtebâtın bir kısmını mâder-i mihribânterîne 'âid bulundurdu ki evveliyât-ı hitâbeti şu zemîni tutmuştu: “ey sevgili mâderim! Sana olan muhabbet-i hâlisânemi isbâta lisânım kadar olamaz ise gözlerim şehâdet edebilir kalk da gör dâmen-i bed-bahtını lebrîz kılan yaşlar daha kurumadı. Niçin hicâp ediyorsun? Beni garîp bırakıp tekmîl-i sefer eylediğini mahcûb musun? Zîyânı yok iştiyâk-ı mâderâne diye benim bir ins ve gamhavârım vardır. Benim bir an yalnız kaldığımı olmadı. Birkaç güne kadar bana dahi ‘arsa-i vîrân kesilecek omuzun her hangi cihetine imâle-i nigâh eylemiş isem hayâlini görmekteyim. Fakat bilmem ettiğin vedâ’-ı cedîdeden beri bu bedbaht kızını derhâtır ettiğin var mıdır? Ervâhın dâ'im'ül-karâr-ı sakit bulunması bir kânûn-ı tabî'a ise de sen bu emre teb'eiyet ne olur bir sâ'attir iltifatına mazhar olmak emniye-i hâlisânesiyle söylenip yalvarıp duran o lâdînin nutk-ı niyâzgârânesi artık lâl olmak derecelerine geldi.

Şu mezâr-ı fenaya girmezden evvel ye's ve hasretimi teskîn ve istikbâlimi te'mîn için şu beyti virdzebân-ı hakikat kılıyordun:

An fark'ül-mevt icsâdnâ!

Lâ farka Allah ervâhnâ!

Sebzesini nâcâr şu vecihle tasdik etmek istiyordum işte yine tekrâr eder mi ki beni üzüldüğün vakit görmek için mezârından başını kaldırıp etrafına bakın her dâ'im beni istikâmet-i edeb ve hürmet üzere destzen-i tekrîm olmuş görürsün sağ kaldıkça seni ziyârete geleceğim, eğer mübtelâ olduğum belâdan hâlasyâb olamaz isem artık kabirde görüşürüz. Elvedâ' ey mâder-i müşfikim.”

Bu esnâda ihtiyâr vâlide müte'essir olmuş gibi kendisine bir dur vererek ‘avdet zamânı olduğunu Nuriye'ye ihtâr eder, kalkıp beraberce eve gelirler.

Nuriye'nin gayet mütehassıs bir hâle gelip ve daha sonra vücudunu efnâyâ çalıştığının nereden neş'et ettiği şimdi anlaşılacaktır. Bu iki mâtemzedelerin kabristânı

bad'el-ziyâre eve geldiklerini söylemiştik işte Nuriye eve gelip kapıdan girerken bir tatar vâsıtasıyla âtîdeki mektubu alır: “sana nûkteli ve ma'nidâr bir elkâb bulmaya vaktimi müsâ'id buldum. Çünkü tâlî'-i menhusum tecellî eyledi ben şu hâdisenin 'arz-ı çehre-i musibet eyleyeceğini evvelce keşfedebilmiştim. Fakat ne fâide ki felek ba'zı da küçüklük eder (sabr eden nâ'il-i emel olur) kânûnu şimdilik bence cârî olamayacaktır. Yazık! Bak hâme-i elemneşârımı burada idâre edememekteyim. Te'essûfüm senden dûr olacağıma değil bünyemi nîrân muhayyelesiyle şa'sa'alandıran tasavvurâtımın ve asıl hadd-i husûl olamayacağımadır. Evet, Nuriyecîğim! Sana olan muhabbetimin bekâsını te'mîn edemeyeceğimdir. Ya bilmem ki bulunduğum hâlin neşve-i ye'sini sana ne lisân ile ne merâm ile anlatayım.

‘Aşk derdi ey mu'alec kâbil-i dermân değil

Terk-i cân derler bu derdin mu'teber dermanına

Artık kasvet ve elemin ne sûzişli derecesinde bulunduğumu 'arza hacet yoktur. Sana bundan böyle mektûb takdîm etmek şerefine nâ'il olamayacağımdan şurada bir iki söz daha söyleyeyim. Senin ile yâhûd tâlî'ine gücenme biz birbirimizi yine sevmekte devâm edilmeye bakalım neticesinde ne olur bâkî selâmet, muhabbet selâmetle kâimdir.”

Nuriye mektûbu güzelce bıraktıktan sonra bir köşeye çekilip oturur o sırada simâsında hazîn bir renk peydâ olmuştu. Lisânı ise hafîf hafîf şu beyti tekrâr ediyordu:

Hep senin içindir benim dünyâ cefâsı çektiğim

Yoksa 'ömrüm varı sensiz neylerim dünyâyı ben

Bir hafta sonra mektûb-ı mezkûru yazan (ki öteden beri Nuriye'nin sevgilisi) ‘âşık-ı biyâr tekmîl-i enfâs-ı hayât eylemiş olduğundan haber-i pür-kederi sâ'ika-i belâ gibi kıza yetiştî. Bîçâre kızın olanca emelini mahveyledi nihâyet o vücûd-ı sîmînber de eriyip gitti.

Ne kadar müşebbit bir hakîkattir ki insân hâlet-i me'yûsiyete gelince her nev'i siyâtı icrâdan çekinmez. Nuriye de her türlü fenâlığı göze aldırmişti. Çarşamba günü öğleden bir sa'at sonra Nuriye'nin kalbine bir halecân gelir içine dehşet verir. Etrafına bakınır kimseyi göremeyince: “bekle ey güzelim bekle ne giden var ne gelen” diyerek ayağa kalkar ve ‘ale'l-â'cele kapıya iner. Nihâyet evden çıkar ve Fırât Nehri'nin ciheti cenûbiyesine doğru şitâp eder. Cârîyenin süründüğü ve nâzenîn ayaklarının bastığı yerler Nuriye'nin ateşli tasavvurlarına nihâyet vermek üzere ihtiyâr-ı sefer ettiğini işrâp eylerdi. Vekattâ ki sâhile yaklaşır sular râkid ve etrâf sâkit bir hâlde idi. Bu samt-ı fasîh içinde bir gönül ağlıyordu. Bu samt-ı fasîh içinde eşyâ hazîn bir levha teşkil eylemişti. Diğer taraftan Nuriye, nazarını nehrin meyâne-i girdabına tevciye ederek hascâle şu sözlerle başlar: “Ak durma a nehr-i şöhetşi'âr! Hoşuma gittin, ak bakayım ak! Hüznüm artıyor. Sirişk-i hasretim sana bakarak çoşageliyor. Ama diyeceksin ki ben tâ'ife-i nisâdan hazzetmem çünkü meşâhîr'ün nisâdan beri mecrâmı diğer mahallere tahvîl eyledi. Kendi kendime akıp gidiyorken beni o kadar belâlara uğratmak revâ mıydı? Hayır hayır, sen ak bakayım! Gözlerim, şevkım, rûhum, hep sana münhasır kaldı. Şu ma'îşetserâ-yı fenâda bundan böyle yaşamak bana harâm oldu. Nihânihâne-i edebiyete geçeceğim vâsıtam sensin.” Bu sözler söylenirken kıyâmete ‘alâmet verir mertebede âcâib bir tezelzüle uğradı müdhiş ve muhavvif sadâlar işitilmeye başladı.

Nehir birdenbire galeyana geldi nehirde ağır ağır gider bir ceset görüldü. Bu ceset Nuriye idi ki yaşadıkça çekeceği ıztırâbâtın tehsîrine tahammül götüremeyerek kendini nehre atmıştı.

Birkaç gün sonra cesedi sâhile çıkıp ba'zı erbâb-ı cemiyet tarafından kabristâna naklolunmuştur.

Mehmed Remzî (Berk, 1887: 374-384)

SONUÇ

Berk mecmuası, II. Tanzimat'ın sonu, Servet-i Fünûn'un hemen öncesinde yayımlanmış fiziki olarak hacimsiz ancak içerik olarak derin sayılabilecek bir edebiyat tarihi aynasıdır. Mecmuanın yayımlandığı döneme çeşitli isimler verilse de genel olarak Ara Nesil ifadesi kabul görmektedir. Ara Nesil sanatçılarının birçoğu Servet-i Fünûn dönemi içerisinde aktif rol almaktadır. Bu vesile ile *Berk* mecmuası bu sanatçıların kendilerini Servet-i Fünûn'a hazırlamalarına ev sahipliği yapmış dergilerden biri olmuştur.

Mukaddimesinde muasır medeniyet seviyesine ulaşabilmede fen ve edebiyatın büyük bir vasıta olduğu, bu durumda olan devletlerin sanayi ve aydınlara verdiği önem sayesinde bunu başardığını ve bu hususa hizmet etme amacıyla neşredilmeye başlandığı belirtilen mecmuanın, on beş günde bir neşredildiğini ve -beşinci sayıda yaşanan beş günlük gecikmeyi de hesaba katarak- altı ay beş gün gibi bir sürede, Tük edebiyatı hizmet ettiğini söyleyebiliriz. Gerek mecmuanın yazar kadrosundan, gerek yayına başlamasıyla dönemin muteber gazetelerinde yazılan tebrik mesajları gerekse başkent İstanbul dışından gelen mektuplardan *Berk*'in geniş bir kitleye ulaştığını belirtmeliyiz.

Mecmuada yayımlanan eserlerin çoğunluğu edebî türdedir. *Berk*'te yayımlanmış yüz elli altı telif, on altı tercüme eser yer almaktadır. Edebî eserler, mecmuada yayınlanan eserlerin yüzde seksen sekizini oluşturmaktadır. Telif eserler yüzde seksen; tercüme eserler ise yüzde sekiz oranında *Berk*'in içeriğini oluşturmaktadır.

Yayımlandığı dönemde gelişimini sürdürmekte olan roman türünün örneğine rastlanmamakta, hikâye türündeki eserlerin az oluşundan duyduğumuz üzüntüyü belirtmekle beraber mecmuada en çok örneği bulunan türün şiir olduğunu söyleyebiliriz. Bugün bile tartışma konusu olan kadın yazar/şairlerin durumu düşünüldüğünde *Berk* mecmuası, Fatma Nerîme Hanım'ın şiirlerini ihtiva etmesi açısından mühim bir görev üstlenmiştir.

Mukaddimede belirtilen amaç doğrultusunda edebî eserlerin yanında fen, din, musikî, edebiyat ve tarih alanlarında ilmî yazılar yayımlanmıştır. Yayımlanan bu yirmi dört ilmî yazı *Berk*'in içeriğinin yüzde on ikisine takabül etmektedir. 1880'li yıllarda Avrupa'da üzerinde çalışılan sinestezi (o dönemde dilimize sâmi'a-i elvânnümûn olarak yerleşmiştir.) hususunda yayımlanan ilmî yazılardan, milletimizin o dönem Batı'da gelişen fen konusundaki gelişmeleri takip ettiğini söyleyebiliriz.

Berk Mecmuası'nda dikkati çeken diğer bir husus biyografi (hâl tercümesi) yazılarıdır. Nef'i ve Victor Hugo gibi edebiyat sahasında; Şeyh Edebâlî gibi tarih ve Ekmeleddin Mehmed Bin Mehmed Bin Mahmud Rumi ve Seyyid-i Şerif-i Cürcani gibi İslam felsefesi alanında önem arz eden şahıslar ele alınmış ve çeşitli yönleri okuyucuya aktarılmıştır. Viktor Hugo üzerine yazılan hâl tercümelerinin ve eserlerinden yapılan tercümelerin fazla oluşunu, Viktor Hugo'nun, mecmuanın yayınlandığı tarihlerden hemen önce ölmesi (22 Mayıs 1885) ve usta yazarın o dönemde milletimiz tarafından da saygı görmesiyle ilişkilendirmemiz son derece isabetli olacaktır.

Yazar kadrosunu, dönem içerisinde yaşanan eski-yeni edebiyat tartışmasının çoğunlukla eski edebiyat cenahında olan sanatçıların oluşturduğu mecmuada geleneksel edebiyat anlayışının ürünlerinin yanı sıra edebiyatımızda yeni yer etmeye başlayan türlerin ve anlayışların örnekleri verilmeye başlanmıştır. Bugün mensur şiir olarak literatürde kendisine yer bulan tür, mecmuanın yayımlandığı dönemde henüz bu isimle anılmadan hem telif hem tercüme örnekleri ile kendisini göstermiştir.

Muallim Nâcî gibi edebiyatımız içerisinde yaşarken çokca tilmizi olmuş ve bu tilmizlerini çevresinde toplamış, yenileşme sürecindeki Türk edebiyatında gazeli tekrar ayağı kaldırmış bir şairin *Berk*'te eserlerinin yer alması, onun bütün tilmizlerinin de bu mecmuaya yönelmesine sebep olmuştur (Kolcu, 2018: 22). *Berk* mecmuasında eski tarza örnek oluşturacak şiirlerin çok sayıda yer almasını bu durum ile açıklamak son derece doğru olacaktır.

Berk'in dili, eser sahiplerinin sanat anlayışına göre değişiklik göstermektedir. Hâl tercümelerinde ve tarihi konulardaki ilmî yazılarda kullanılan anlatım dilinin ağır; fen konusunda yazılan ilmî yazılarda ve mektuplarda kullanılan dilin dönemin edebî ve ilmî yazın anlayışına nazaran daha sade olduğunu söyleyebiliriz.

Edebiyat tarihimiz içinde önemli bir yer edinmiş Tevfik Fikret ve Halîd Ziyâ (Uşaklıgil) gibi önemli isimler sanat eserlerinin ilk örnekleri sayılacak ve onların sanatlarının, sanat anlayışlarının gelişimi incelenirken rehberlik edecek eserleri ile *Berk* mecmuasında yer almışlardır. Bu isimlerin yirmili yaşlarının başında yayımladıkları bu eserler ile *Berk*'te yer almaları, incelediğimiz mecmuanın Türk Edebiyatına yapmış olduğu hizmetin en iyi göstergesidir.

Eşref Paşa'nın, 1861 yılında o zamana kadar yazdığı şiirlerini topladığı divanı *Eşrefü's-Şu'arâ* adıyla basılmıştır (Kahraman, 1995: 476). Bunula beraber “*divanının basıldığı tarihten sonra yazdığı otuz dört gazel ile diğer manzume ve tarihlerden meydana gelen şiirlerinin bulunduğu defter oğlu Rüşdü Bey tarafından İbnülemin Mahmud Kemal'e intikal ettirildiği*” bilinmektedir.” (Kahraman, 1995: 476). İbnülemin Mahmud Kemal'e intikal ettirilen bu defterin akıbeti hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Çalışmamızın konusunu teşkil eden *Berk*, şairin divanında bulunmayan dokuz şiirini ihtiva ettiği Eşref Paşa için yapılacak araştırmalarda bu sebeple önem arz etmektedir.

Recep Vahyî üzerine Doktora çalışması yapan Cafer Gariper, “Türk Edebiyatının Yenileşmesinde Çevirinin Rolü ve Recep Vahyî'nin Batı Dillerinden Yaptığı Çeviriler” isimli çalışmasında “*Recep Vahyî, Fransızcadan manzum ve düzyazı çevirilerde bulunmuştur. Onun ilk çevirisi Victor Hugo'dan 1887 yılında yapmış olduğu manzum bir çeviridir. Son çevirisi ise 1914 tarihini taşıyan yine manzum bir çeviridir. Araştırma sonucunda onun, Fransızcadan on dördü manzum, üçü düzyazı olmak üzere on yedi çevirisi tespit edilmiştir.*” (Gariper, 2018: 17) ifadelerine yer vermiştir. *Berk*'in yedinci sayısında Recep Vahyî'ye ait “Sinek İle Örümcek Yâhûd İntibâh” isimli Fransızcadan yapılmış tercüme eserinin yer alması bu alandaki bilgilere yenilerinin eklenmesine hizmet etmektedir.

Berk mecmuası, kendi topraklarında yetişen sanatçıların eserlerini sunmanın yanında Alphonse de Lamartine, Andre Chenier, Alfred Louis Charles de Musset, Sully Prudhomme, Jean-Pierre Claris de Florian, François Rene de Chateaubriand, Jean Jacques Rousseau, Madam Sevigne ve Victor Hugo William Shakespeare, Teofil Lenartoviç, Ahilleas Parashos, Şâhî, Ümm Âbân, Sıdk'uş-şuara Cenâb Hasan gibi Batı ve Doğu edebiyatına mensup yazar ve şairlerin eserlerini tercüme yoluyla okuyucuya aktarmıştır. Bu durum *Berk*'in, bünyesinde birçok Ara Nesil sanatçısı bulundurması ve Ara Nesil sanatçılarının çeviri konusundaki çalışkanlığından ileri gelmektedir.

Her ne kadar “*siyasiyattan ma'adâ her mesâilden bahseder.*”sloganı ile hareket etme arzusunda bulunsa da yayımlandığı dönemdeki edebî, toplumsal ve siyasi rüzgârdan etkilenmekten kurtulamamış, dönem içerisinde muntazam işleyen sansür mekanizmasından payını almıştır. Bu doğrultuda mecmuada yayımlanan eserler içinde eksiltili yayımlamalar gerçekleşmiştir.

Bununla beraber Recaizade Mahmut Ekrem ve Muallim Nâcî arasında yaşanan ve her iki cenahın kendisine azımsanmayacak derecede taraftar bulduğu eski-yeni edebiyat tartışmalarının yansımaları da *Berk* mecmuasında kendini göstermektedir. Bunun en belirgin örneği Menemenlizâde Tahîr, Şeyh Vasfî, Muallim Nâcî gibi sanatçıların birbirlerinin eserlerine ve anlayışlarına yönelttikleri tariz dolu şiirlerdir.

Edebiyat, fen ve musiki alanında ihtiva ettiği eserler ile sanat, kültür ve edebiyat dünyamıza kısa süreli de olsa hizmet eden *Berk* mecmuası Türk edebiyatı ve kültürüne büyük katkı sağlamıştır. Bugün edebiyat dergiciliğinde eriştiğimiz mertebenin basamaklarından birisi de kuşkusuz *Berk* mecmuasıdır.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Şerif, ÖZCAN, Nuri (1989). “*Ahmed Râsim*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2, 117-119. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

AKYÜZ, Kenan. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923 (17. Baskı)*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

ANDI, M. Fatih (1995). *Ara Nesil Şairi Mehmed Celâl*. İstanbul: Alfa Yayınları.

ANDI, M. Fatih (1997). “*Halîd Ziyâ’nın Mensur Şiirleri I.*”. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 7, 23-45.

ATALAY, Mehmet, KILIÇ, Müzahir (2011). “*Şeyh Vâsî ve Cezabat Adlı Eseri*”. Doğu Araştırmaları Dergisi, 2 (8), 63-92.

AYDOĞDU, Nergiz (2018). “*Türk Basın Tarihinde İlk Resimli Dergi: Mirat*”. Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu. 19-21 Ekim 2016. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 913-944.

BABACAN, Mahmut (1993). *Ara Nesil’de Tenkid*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BARIŞ, Tayfun (2010). *Resimli Kitap Dergisi’nin İncelenmesi (9-16. Sayılar)*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

BAYRAK, M. Orhan (1994) *Türkiye’de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü 1831-1993*. İstanbul: Küll Yayınları.

BAYRAM, Yavuz (2005). “*Türkiye’nin İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz 1869-1870*”. Hece Dergisi, 104-105 (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı), 484-500.

BENEK, M. Kazım (2016). “*Osmanlı’da Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadarki Gelişimi*”. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6-7, 28-39.

BİRİNCİ, Ali (2011). “*Müftüoğlu Ahmet Hikmet Bey’in Sicili*”. Türk Yurdu Dergisi, 291, 317-321.

BİRİNCİ, Ali (2013). “*Alaybeyizâde Nâcî Efendi*”. Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, 5 (10), 9-22.

BİRİNCİ, Necat (2000). *Edebiyat Üzerine İncelemeler*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

CANAN, Nevzat (1997). *Musavver Muhit Mecmuası İncelemesi Tahlili Fihrist ve Metin*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

ÇAKIR, Hamza (2006). “*Tarihimizin İlk Mizah Dergisi Diyojen’in Kapatma Cezalarına Yine Mizahi Yoldan Gösterdiği Tepkiler*”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15, 161-172.

ÇELİK, Ömer (2006). “*Muhbir*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 31, 32-34. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

ÇETİN, Nurullah (2012). *Takma İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Akçağ Yayınları.

DEMİR, Kenan (2014). “*Osmanlı’da Basının Doğuşu ve Gazeteler*”. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7, 57-88.

EMİL, Birol (1979). *Mizancı Murad Bey Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

ERMİŞ, Hamza (2006). “*Meşahiru’n-Nisa’nın Muhtevası, Kaynakları ve Arap Dili ve Edebiyatı Açısından Önemi*”. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13, 45-63.

GARİPER, Cafer (2006). “*Türk Edebiyatında Mensur Şiir Literatürü*”. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 7, 361-409.

GARİPER, Cafer. (2014). “*Ara Nesil*”. (Editör: Ramazan Korkmaz). Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000. Ankara: Grafiker Yayınları, 109-120.

GARİPER, Cafer (2018). “*Türk Edebiyatının Yenileşmesinde Çevirinin Rolü ve Recep Vahyî’nin Batı Dillerinden Yaptığı Çeviriler*”. Aydın Türklük Bilgisi Dergisi, 7, 11-28.

GİRGİN, Atilla (2001). *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

GÜNEŞ, Mehmet (2010). “*Mersiyeden Kitabe-i Seng-i Mezara İsmail Safa’nın Ölümle Bakışı ve Mersiye Türündeki Şiirleri*”. Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 19, 149-179.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal (1969). *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

İNUĞUR, M. Nuri (1995). *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları.

KAHRAMAN, Âlim (1995). “*Mustafa Eşref Paşa*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 11, 475-476. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

KALYON, Abuzer, KALYON, Filiz (2015). “*Adanalı Hayret Efendi’nin Şehrayin ve Sihr-i Beyan İsimli Eseri*”. Çukurova Araştırmaları Dergisi, 1, 125-141.

KAPLAN, Mehmet (1986). *Tevfik Fikret*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

KAPLAN, Mehmet (1887). *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

KARADAĞ, Ayşe Banu (2015). “*Türk Çeviri Tarihinde Mütercim Ahmed Râsim: Çeviri Odaklı Bir İnceleme İçin Ön Çalışma Notları*”. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28, 181-193.

KAYA, Ahmet İhsan (2013). “*Türk Edebiyatında Ara Nesil*”. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5, 148-159.

KERMAN, Zeynep (2012). “*Halîd Ziyâ Uşaklıgil*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 42, 227-229. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

KOLCU, Ali İhsan (2004). *Tanzimat Edebiyatı I Şiir*. Ankara: Salkımsöğüt Yayınları.

KOLCU, Ali İhsan (2018). *Ara Nesil Edebiyatı Tarihi*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.

KÖKSAL, Ahmet (2018). “*II. Abdülhamit Döneminde Gazetecilik Mesleğine İlişkin Muhtelif Görüşler*”. Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu. 19-21 Ekim 2016. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 815-850.

KUDRET, Cevdet (2000). *Abdülhamit Döneminde Sansür I*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

ÖZAKMAN, İbrahim (2018). “*Mehmed Zîver’in Mütâlaât-ı Edebiyye Adlı Kitabı Üzerine Bir İnceleme*”. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 69, 446-460.

ÖZARSLAN, Ersin (1996). “*Edebiyatta Nesil Meselesi ve Ara Nesil*”, Folkloristik Prof. Dr. Umay Günay Armağanı, Ankara: Feryal Matbaacılık.

ÖZKORKUT ÜNAL, Nevin (2002). “*Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devletindeki Görünümü*”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 51 (3), 65-83.

ÖZSARI, Mustafa (2010). “*Şeyh Vasefi*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 39, 71-72. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

ÖZTÜRK Selahattin, HACIİSMAİLOĞLU, Abdurrahman, HİZARCI, Muhammed (2006). *Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Kataloğu Süreli Yayınlar*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Müdürlüğü.

SAĞLAM, Nuri (2003). “*Servet-i Fünûn’a Kadar Teyfik Fikret ve Bilinmeyen Şiirleri*”. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 30, 403-444.

ŞEN, Nurcan (2009). “*Tanzimat Devri Periyodikleri ve Dergicilik*”. Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 5, 381-393.

ŞENDERİN, Zübeyde (2016). “*Nihâl (H. 1303-1305) Dergisi Üzerine Bir İnceleme*”. Dede Korkut Dergisi, 10, 80-95.

TANSEL, Fevziye Abdullah (1953). “*Muallim Nâcî İle Recaizade Ekrem Arasındaki Münakaşalar ve Bu Münakaşaların Sebep Olduğu Edebî Hadiseler*”. Türkiyat Mecmuası, 10 (10), 159-200.

UÇMAN, Abdullah (2003a). “*Menemenlizâde Mehmet Tâhir*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 28, 534-535. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

UÇMAN, Abdullah (2003b). “*Mecmua-i Fünûn*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 28, 270-271. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

UÇMAN, Abdullah (2005). “*Muallim Nâcî*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 30, 315-317. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

UÇMAN, Abdullah (2006). “*Nâbîzâde Nâzım*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 32, 264-265. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

UÇMAN, Abdullah (2012). “*Teyfik Fikret*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 41, 9-13. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

ULUTÜRK, Muammer (2013). “*Dr. Bafralı Yanko ve Yozgat Seyahatnamesi*”. Turkish Studies Dergisi, 8 (11), 349-371.

UZKUÇ, Süleyman (2005). *Büyük Mecmua-Tahlilî Fihrist-İnceleme-Metin*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

UZUN, Mustafa (1989). “*Ali Kemâl*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2, 405-408. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

ÜÇPINAR, Zehra (2012). *Sabah Gazetesi (1895-1898) İnceleme ve Seçme Metinler*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

YAPAR GÖNENÇ, Aşlı (2007). “*Türkiye’de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi*”. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 29, 63-78.

YAVUZ, A. Fikri, ÖZEN, İsmail (1972). *Bursalı Mehmed Tâhir Efendi Osmanlı Müellifleri II*. İstanbul: Meral Yayınevi.

YAZICI, Nesimi (2006a). “*İbret*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 21, 368-370. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

YAZICI, Nesimi (2006b). “*Hadîka*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 15, 18-19. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

DİZİN**1. Eser Adları Dizini****A**

‘Aşkî, 18, 42, 55, 67, 82, 204

A. Nâzım, 8, 9, 29

Abdülhak Mihrunnisa, 10

Abdulhalim Memduh, 8

Abdullah Enver, 15, 16, 38, 61, 63, 65, 87, 95, 312, 349, 350

Abdûlgani Seniy, 9, 10

Abdülhak Hâmid, 6, 26, 28, 29

Abdülhalim Memduh, 9

Abdülhekim Hikmet, 9

Abdülkerim Hâdi, 9

Abdülkerim Sabit, 8, 9, 10, 16, 65, 93, 284

Abdülrahim Rüşti, 9

Adanalı Ziyâ, 9

Agâh Efendi, 2

Ahilleas Parashos, 45, 363

Ahmed Râsim, 17, 44, 45, 48, 50, 58, 61, 62, 63, 66, 83, 84, 85, 96, 117, 247, 297, 309, 322, 340

Ahmet İhsan, 9, 10

Ahmet Vefa, 9, 10

Alaybeyizâde Nâcî, 9, 15, 16, 17, 34, 37, 50, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 65, 77, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 108, 154, 173, 216, 241

Aleksan Sarafyan, 2

Alfred Louis Charles de Musset, 45, 363

Ali Feyzî, 9

Ali Galip, 9

Ali Kemâl, 9, 10, 12, 15, 17, 18, 35, 37, 66, 273, 297, 312, 317, 333, 334, 347,

Ali Muzaffer, 9

Ali Nihad, 9

Ali Nizâmî, 9

Ali Nusret, 9, 10

Ali Suad, 10

Ali Suavi, 2

Ali Ulvî, 8, 9, 10, 15, 16, 18, 33, 37, 45, 57, 58, 59, 60, 61, 66, 92, 93, 94, 96, 245, 246, 269, 288, 289, 304

Alişanzade İsmail Hakkı, 10

Alphonse de Lamartine, 45, 362

Andelip Faik Esad, 8

Andelip Faik Reşad, 10

Andre Chenier, 45, 363

Âteşdil, 19, 52, 67, 89, 165

Âteşzebân Veysî Paşazâde Alî Rûhî, 19, 52, 89, 151

Avânzâde Mehmed Süleyman, 9

Aydın Nadir, 9

B

Bâkî, 9

Behzâd, 19, 56, 67, 91, 233

Bekri Mustafa, 44

Besîm Ömer, 9

Beşir Fuad, 9, 10

Büyük İskender, 44

C

Cenâb Berkî, 15, 19, 35, 50, 51, 52, 53, 57, 68, 88, 89, 92, 102, 104, 125, 152, 171, 238

Cenâb Vahî, 19, 38, 50, 67, 87, 111, 113

Cerrahizâde Ali Sacid, 9

D

Doktor Bafıalı Yanko, 16, 20, 47, 51, 52, 54, 59, 60, 68, 84, 85, 119, 133, 159, 186, 272, 291

Doktor H. H., 62, 63, 68, 85, 86, 329, 333, 355

E

Eb'ul-garîp Vicdânî (Nadîrî Fevzî), 15, 16, 20, 24, 41, 42, 42, 43, 44, 45, 51, 52, 54, 56, 57, 59, 60, 61, 69, 70, 71, 75, 82, 83, 85, 86, 87, 89, 134, 197, 221, 241, 274, 276, 278, 293, 295, 298, 299

Ebu Ziya Tevfik, 2

Ebubekir Hâzım, 9

Ekmeleddin Mehmed Bin Mahmud Rumi, 44

El Cenân, 45

Elhac İbrahim, 9

Emin Hümâyî, 10

Emine Semiye, 10

Ermenekli Hasan Rüştü, 10

Esad Efendi, 1

Eşref Paşa, 14, 15, 16, 21, 33, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 71, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 148, 149, 168, 191, 205, 215, 237, 262, 282,, 302, 323, 363

F

Faik Hilmi, 9

Faik Reşâd, 8

Fatma Aliye Hanım, 8, 10

Fatma Nerîme Hanım, 15, 21, 34, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 71, 86, 90, 91, 92, 93, 94, 183, 207, 208, 229, 255, 276, 293, 317, 361

Fazlı Nacîb, 9

Fehmi Efendi, 9

Feraizcizâde Osman Faiz, 9

Filip Efendi, 2

Filippo Lussana, 329

François Rene de Chateaubriand, 45, 46, 363

G

Galenos Klaudios, 140

H

H. Kemâl, 15, 21, 44, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 72, 83, 84, 85, 106, 121, 126, 145, 154, 178

Hakkı Nevzad Lem'i, 21, 55, 58, 72, 90, 92, 205

Halid Eyyup, 10

Halid Safâ, 9

Halîd Ziyâ, 22, 38, 39, 59, 60, 61, 62, 73, 87, 88, 268, 283, 303, 327, 363

Halîl Edîp, 8, 9, 12, 15, 16, 22, 37, 41, 42, 45, 46, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 60, 73, 82, 87, 89, 90, 92, 96, 145, 160, 161, 179, 200, 227, 239, 256, 263, 289

Harputlu Hayrî, 10, 16, 23, 37, 48, 52, 53, 56, 73, 85, 89, 90, 91, 155, 156, 176, 182, 219

Hasan Asaf, 9

Hasan Tahsin, 9, 43, 59, 70, 82

Hasan Vasfî, 15, 23, 37, 42, 56, 57, 63, 74, 82, 83, 91, 92, 232, 233, 242, 244, 445, 338, 348

Hayret Efendi, 9, 10, 16, 23, 50, 51, 74, 88, 101, 102, 123, 367

Hippocrates, 140

Hocazâde Ahmet Cevdet, 9

Homeros, 150, 322

Hüseyin Avnî, 9

Hüseyin Dâniş, 9

Hüseyin Fevzî, 24, 51, 75, 89, 134,

Hüseyin Haşim, 10

Hüseyin Rahmî, 9

I

Immanuel Kant, 272

Isaac Newton, 159

İ

İbn-i Rıfat Samih, 9, 10

İbnu's-Su'edâ Saffet, 15, 24, 44, 48, 50, 52, 53, 54, 58, 62, 75, 83, 85, 90, 116, 140, 167, 179, 181, 199, 249, 335

İbnü'r-Reşad Ali Ferruh, 10, 15, 24, 51, 75, 88, 130

İbnür-rifat Samih, 8

İmparator Zenon, 44

İsmail Safâ , 9, 29

J

Jean Jacques Rousseau, 45, 46, 363

Jean-Pierre Claris de Florian, 42, 45, 363

Justus von Liebig, 132

K

Kemalpaşazade Said, 10

Kürt Said Paşa, 27

M

M. Nuri, 9

M. Raşid, 9

- M. Veysî, 24, 60, 76, 96, 292
- M. Zac, 24, 59, 76, 87, 274
- Madam Sevigne, 45, 46, 50, 66, 96, 116, 363
- Mahmud Kemaleddin Fenarî, 10
- Mahmud Sadık, 10
- Manastırlı Mehmed Rıfat, 10
- Mazhar, 25, 46, 58, 76, 95, 258
- Mehmed Besim, 10
- Mehmed Celâl, 7, 9
- Mehmed Müncî, 9
- Mehmed Necîp, 25, 38, 54, 56, 62, 63, 76, 84, 86, 87, 88, 190, 229, 325, 326, 345
- Mehmed Remzî, 12, 13, 15, 25, 39, 44, 45, 54, 55, 56, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 77, 83, 84, 86, 87, 96, 97, 189, 209, 216, 235, 260, 277, 280, 300, 319, 341, 360
- Mehmed Salahî, 10
- Mehmed Tevfik, 15, 25, 34, 51, 52, 55, 60, 61, 62, 77, 89, 91, 93, 94, 95, 146, 210, 288, 311, 321, 329
- Mehmed Zihni Efendi, 42
- Mehmed Zîver, 9, 10, 12, 26, 44, 55, 57, 83, 212, 236
- Mehmet Ref'et, 9
- Menemenlizâde Tâhir, 8, 15, 18, 26, 33, 35, 36, 50, 53, 56, 57, 62, 78, 88, 90, 91, 92, 94, 110, 174, 218, 242, 325
- Mihrünnisâ Abdülhâk Hamid, 9
- Muallim Feyzî, 9, 10, 13, 25, 26, 27, 34, 54, 61, 63, 78, 90, 94, 95, 194, 300, 302, 344,
- Muallim Nâcî, 9, 12, 15, 17, 18, 19, 26, 27, 28, 29, 33, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 43, 45, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 62, 78, 82, 86, 88, 89, 90, 91, 95, 96, 100, 101, 124, 150, 169, 192, 196, 215, 238, 327, 362, 364
- Muhiddin Raif, 10
- Murad Emrî, 10
- Mustafa Cemîl, 28, 37, 55, 61, 79, 91, 93, 210, 298
- Mustafa Refik Bey, 4
- Mustafa Reşîd, 8, 9, 28, 40, 41, 53, 79, 86, 172

Münif Paşa, 3

Müstecabîzâde İsmet, 9

N

Nâbîzâde Nâzım, 9, 10, 12, 15, 29, 38, 44, 50, 51, 53, 56, 62, 79, 87, 88, 90, 94, 176, 195, 218,

Namık Kemal, 2, 3

Nigâr Bint Osman, 9

Nizamûlhikem Ahmet Hamdi, 10

Nureddin Ferruh, 9, 10

O

Osman Gazi, 44

P

Papadopulos, 2

Pisagor, 140

R

Ra'dî, 15, 30, 55, 80, 86, 90, 205, 207

Recâizâde Ekrem, 6, 25, 26, 27

Recep Vahyî, 8, 9, 10, 12, 30, 46

Rusûhî, 9

S

Sadî, 9, 42

Said Beyzade Cemil, 30, 46, 63, 80, 95, 346

Selanikli Fazlı Necib, 10

Selânikli Tevfîk, 10

Serî Paşa, 31, 63, 80, 95, 342, 343

Serveş, 31, 53, 80, 90, 171

Seyyid-i Şerif-i Cürcani, 44, 362
 Sıdk'uş-şuara Cenâb Hasan, 42, 383
 Sully Prudhomme, 45, 363
 Sultan Abdülaziz, 2
 Sultan Abdülhamit, 3
 Sultan II. Mahmut, 1
 Süleyman Tevfik, 10

Ş

Şâhî, 42, 57, 74, 92, 242, 363,
 Şemsettin Sami, 2
 Şeyh Vassî, 9, 10, 15, 16, 19, 25, 27, 34, 35, 36, 37, 56, 59, 66, 74, 91, 93, 99, 219, 273, 364
 Şinasi, 2

T

Teodor Kasap, 4
 Teofil Lenartoviç, 45, 46, 256, 363
 Tepedelenlizâde Hüseyin Kâmil, 9
 Tevfik Lamih, 8
 Tevfik Nevzad, 10
 Théophile Gautier, 353
 Trabzon Rüsumât Baş Kâtibi Besîm, 37, 58, 61, 80, 93, 94, 267, 305, 306,

Ü

Ümm Âbân, 336, 363
 Üsküdarlı Safî, 10
 Üsküdarlı Süleymân Sâlim, 37, 50, 53, 81, 88, 89, 170
 Üsküdarlı Tal'at, 10

V

Vecihî, 10

Victor Hugo, 44, 45, 362, 363

W

William Churchill, 1

William Shakespeare, 45, 363

Y

Yirmi Sekiz Mehmed Çelebi, 1

Z

Zaimzade Hasan Fehmi, 10

Ziya Paşa, 254

2. Şahıs İsimleri Dizini

Z

7. Cüzdeki Nutuktan Mâ'bad, 62, 75, 85, 313

A

Afitab-ı Maarif , 4

Ağlarım, 62, 73, 88, 326, 327

Alaybeyizâde Nâcî Beyefendi Hazretlerine, 59, 77, 87

‘Âlem-i Sihir, 35, 63, 66, 95

Alfred Demosa’nın Bir Sonesi, 45, 57, 73, 96, 239

Andre Şenye’nin Âsârından (Londra’da İken Yazmış), 55, 77, 96

Arabadaki, 56, 79, 87, 218,

Arkadaş, 4

Armağan, 4

‘Arz-ı Hâl, 66, 94, 314

Âsâr, 8

Âsâr-ı Perakende, 4

Âsarım, 24

‘Aşk, 91, 221,

Âyine-i Vatan, 4

B

Bağçe, 5

Bahâr Yâhûd Zevk-ı Temâşâ, 52, 73, 89, 141

Berk Hey’et-i Tahrîriye-i ‘Âliyesine, 54, 76, 86

Berk Hey’et-i Tahrîriyesine, 55, 56, 69, 80, 86, 87, 205, 223

Berk Heyet-i Muhteremesine, 55, 71

- Berk Mecmû'âsı Hey'et-i Tahrîriyesine, 69, 70, 86, 137
- Berk Sâhib-i İmtiyâzı Mehmed Remzî Beyefendi'ye, 55, 65, 86, 216
- Berk'imıza İleride Derc Olunacak Ba'zı Mübâhis-i Fenniyyeye Mukaddime İttihâz Kılındı, 51, 68, 84, 117
- Bî-İktidâr Bir Şâ'ir-i Mübâhi İçin Söylenmiştir, 57, 78, 92
- Bir 'Âşığın Sevdiginden Ayrılması, 62, 78, 94, 324
- Bir 'Ayyâşın Tesellîsi, 61, 67, 94, 304
- Bir De Gazel, 57, 74, 92, 244
- Bir Gözyaşı, 56, 77, 96, 233
- Bir Güzellik Resmi Hakkında, 57, 67, 92, 246
- Bir Kıt'a, 51, 60, 63, 67, 288
- Bir Makâle-i Tazarru'-nümâdır, 52, 69, 70, 85, 155,
- Bir Mektûp, 56, 61, 63, 73, 78, 86, 87, 149, 225, 311
- Bir Terekede Îrâd Olunur Yolla Tertîb Edilen Nutuktur, 58, 75, 85
- Bir Tezkire Cevâbı, 43, 51, 78, 82, 124
- Bir Yetîm Lisânından 45, 54, 77, 97, 186
- Bir Zât-ı 'Âlî-kadre Taktîm Ettiğim Tasvîrimin Arkasına Şu Beyti Yazmıştım, 58, 67, 96
- Birâderim Mehmed Ali Bey Ki (Henüz On Yaşına Varmamıştır) Bir Sene Evvel Memûriyet-i El-'Azîzde İken Kendisine Gönderdiğim Nesâyih-âmîz Bir Manzûmedir, 60, 65, 93
- Bu Ne Zulmet-i Tenhâ'yi, 52, 67, 89
- Bülbüle 'Îtâb, 54, 71, 90, 182
- Bülbülün Zenzemesi, 56, 78, 91, 216

C

- Cenâb Mu'allimin Şerârede Munderic Bir Gazeline Nazîre, 61, 80, 94
- Ceride-i Askeriye, 4
- Ceride-i Havâdis, 1

Ceride-i Mehâkim, 5
 Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye, 4
 Cezebât, 19
 Cihan, 4
 Cüzdan, 4
 Çanta, 4
 Çekmece, 4
 Çölde Bir Sergüzeşt, 18

D

Dağarcık, 4
 Derme Çatma, 5
 Diğer, 79, 82, 86, 91, 164, 238
 Dîvân, 86, 196, 220,
 Diyojen, 3, 4
 Dolap, 4

E

Edebiyat ve Siyâsiyat, 18
 Envâr-ı Şarkiye, 5
 Envâr-ı Zekâ, 5, 8, 40, 172
 Esîr-i Gurbet Bir Mihnetzede Lisânından, 58, 66, 92
 Eşrefü'ş-şuarâ, 21
 Ey Şeb-i Mehtâp, 3

F

Fâzıl Beydâni (Seyyid-i Şerîf-i Cürcânî), 54, 75, 83
 Fenâdan Bir Eser, 63, 76, 84, 344

Ferdâ-yı Visâlde Vefât Eden Zevcesi İçin Bir ‘Âşığın Yazdığı Kitâbe-i Seng-i Mezâr, 54, 79, 83, 194

Fevâid, 8

Fırat Nehrinde Bir Kız, 39, 59, 61, 62, 63, 64, 77, 84, 280, 300, 317, 340, 355

Florinyan’dan, 58, 73, 82

Fünûn, 59, 60, 68, 130,

Fünûn (Dimâğ ve Fa’âliyet-i Dimâğ (Tabîr-i Âhirle Beyin ve Meleke-i ‘Akliye) 54, 68, 85, 131

Fünûn (Dimâğ ve Fa’âliyet-i Dimâğ), 51, 52, 68, 84, 85,

G

Gayret, 8

Gecelerim, 63, 66, 84, 338

Gelişigüzel, 18

Gülşen, 5, 8

Güneş, 5, 8

Güzel Sözler, 26

H

Hadîka, 26

Hadikatü’l-Maârif, 5

Hafta, 5

Hak Yerini Bulur, 51, 75, 88, 128

Hâkim-i Kâi’nât Olsam, 45, 54, 79, 96

Hamiye, 5, 8

Hamiyet, 5, 8

Hâne-i Pederi Ziyâret, 31, 46, 63, 95, 350

Harâbâtname, 50, 68, 88

Harb-i Umûmî, 30

Hâver, 7, 8

Hayat, 4

Hazân, 25, 39, 62, 76, 88, 325

Hazine-i Evrak, 5, 8

Hazine-i Fünûn, 5, 8

Hazreti Muallim Nâdirî Fevzî Efendi'nin Karîn-i Âbâd Hânedânından Hasan Tahsin Bey'e Yazdıkları Cevâp-nâmedir, 59, 70

Hikmet-i Edebiyye, 26

Huşenk, 24

Hüsüne Mağrûr Bir Cûvâna Hitâb-ı Nasîhat-âmîz, 39, 56, 76, 87, 229

İ

İ'tizâr, 55, 75, 82, 213

İbni Sina, 5

İbret, 2, 3, 4

İhzâr-ı Mahsûs, 15, 55, 74, 82, 213

İkdam, 18

İki Hemşire, 18

İki Refika Yahud Bir Numune-i İzdivac, 18

İmdâd'ül Midâd, 16

İncizâp, 39, 60, 73, 87, 160, 282

İnsaniyet, 5

İrtika, 5

İstiğrak, 48, 61, 66, 85

İstikâ, 58, 72, 92

İşkodra'dan Mektûp, 24, 59, 76, 87, 273

İştiyâk, 18, 42, 55, 67, 82, 200

Jan Jak Rosso'nun Bir Genc Adama Yazdığı Mektûptur, 60, 73, 96

K

Kasa, 4

Keşköl, 4

Kırk Ambar, 4

Kur'an-ı Kerim Tercümesi, 30

L

Laklakiyât-ı Edebiye, 24

Lamartin'in Maskat-ı Re'se 'Avdet Serlevhalı Manzûmesinden Bir Parça, 60, 67, 96

Lehistan Edebiyâtından Bir Numûne, 46, 58, 76, 95, 256

Lisân-ı Kitâbet ve Serair-i Alüftegân, 17

M

Maarif, 4, 8

Maârifden Bir Sadâ, 5

Madam Sevigne'nin Kızına Bir Mektûbu, 50, 66, 96, 116

Mağrur-ı 'Aşk, 22

Mâhiyet-i 'Ömr-i İnsânî, 47, 50, 51, 53, 72, 84, 85, 105, 152, 177

Mâhiyet-i 'Ömr-i İnsânîye Dâ'ir İfâdeden Mâ'bad, 51, 72, 84

Mâkabline Tabi'dir, 57, 60, 69, 70, 71, 86,

Makâle-i Tazarru'-nümâ, 54, 69, 70, 85, 183

Malûmât, 8

Manzara, 5, 8

Manzara-yı İrfân, 5

Mazbûtetü'l-Fünûn, 4

Mâzî, 445, 52, 73, 96, 160, 297

Mebâhis-i Mütenevvîa, 5

Mecma-i Fünûn, 3

Mecmua, 5

Mecmua-i Âsâr, 5

Mecmua-i Ebûzziya, 5

- Mecmua-i İbretnüma, 5
- Mecmua-i Ulûm, 5
- Mecmua-yı Âsâr-ı Edebiye, 5
- Mecmua-yı Nevâdir-i Âsâr, 4
- Medeniyet, 4
- Medrese-i Edeb, 5
- Mekteb, 5
- Mersiye, 53, 75, 90, 179, 367
- Mesned-i Celîl-i Sadâretin Fehâmetli Devletli Kamil Paşa Hazretlerine Tevcihine Dâ'ir Bir Zât-ı 'Âlî-kadr Tarafından Tanzîm Olunan Kıt'a-i Târîhiyedir, 59, 76, 93
- Meşâhîr'ün-nisâ'dan, 63, 74, 83
- Meşâhîr-i Meyhorân, 62, 66, 83
- Mevlânâ, 74, 91, 107, 230
- Meyûs Bir Kız, 33, 50, 78, 88
- Mezâristân, 34, 62, 77, 94, 319
- Midilli'de Erbâb-ı Mâ'arifden Birâderimiz Hüseyin Fevzî Efendinin Risâlemiz Hakkında Bir Kıt'a-i Hikmet-âmîzdir, 51, 75
- Minhâcû'l Mirac, 30
- Mir'at-ı İber, 4
- Mir'at-ı Vatan, 4
- Mirat, 4, 8
- Mirat-ı Âlem, 8
- Misbah-ı Felah, 8
- Morning Herald, 1
- Muallim Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Edirne Mektûbunun Mâ'badıdır, 60, 70, 71, 87
- Muallim Şehseyr ve Fâzıl Bî-Nâzır Nâdirî Fevzî Efendi Hazretleri Edirne'ye Giderken Esnâ-yı Râhda Ezkiyâ-yı Zamânımızdan Müessisîn-i Fünûn Muharrîri Edîb-i Necîb 'Ömer Sacî Beyefendi'ye Yazdıkları Mektûptur, 59, 69, 70, 87
- Muharrir, 4
- Muhbir, 2, 3
- Mukaddime, 13, 50, 51, 74, 82, 84, 99

Musavver Meşâhir-i Âlem, 5

Musavver Türkistan, 5

Mûsikî-i Osmanî, 5

Mûsikîye Dâ'ir Birkaç Söz, 52, 53, 75, 85, 138, 165

Müfredât (Bir Mektûbun Serlevhası), 57, 62, 97

Mümeyyiz, 4

Mürüvvet, 19

Mütâlaât-ı Edebiyye, 26

Müteferrika, 4

Müteverrim, 39, 61, 73, 88, 302

N

Nâbîzâde Nâzım Bey'indir, 51, 79, 88

Nâdirî Fevzî Efendi Hazretlerinin Tahsin Bey'e Yazdıkları Cevâpnâmenin Mâba'dıdır, 61, 70, 71, 83

Nahl-ı Emel, 8

Nazîre, 57, 58, 62, 73, 74, 91, 92, 235, 236, 333

Nazîre-i Gazel-i Şeyh Vasfî, 59, 66, 93, 273

Nazman, 56, 74, 91

Nef'î, 51, 72, 119

Nef'î'den Mâ'bad, 52, 72, 83,

Neşîde, 17

Nısf'ul-Leyl (Musseter'in Âsârından Tercüme), 61, 66, 96

Nihâl, 8, 12, 13, 25, 31

Nilüfer, 5, 8

Nokta, 8

Ö

Ömrüm, 18, 314, 350

Öteberi, 4

P

Paris Muhâsebeleri, 18

Pek Severiz (Müşterek Manzume), 58, 72, 92, 249

Peyam, 18

R

Râşid Müverrih Mi Şâ'ir Mi?, 18

Ravzatü'lmaârif, 4

Rehber-i Fünûn, 5

Resimli Gazete, 5, 22

Revnak, 4

S

Sa'y, 8, 22, 23

Saadet, 18

Sabah, 2, 16

Sabah-ı İnşirâh, 16

Safâ-yı Çemen, 50, 67, 87, 111

Sâmi'a-i Elvânnümûn, 62, 63, 68, 85, 86, 329, 352

Sandık, 4

Servet-i Fünûn, 5, 6, 22, 26, 34, 38, 361

Sevdiğim, 60, 77, 93, 286

Sıhhatnümâ, 4

Sinek İle Örümcek Yâhûd İntibâh, 46, 58, 80, 95, 363

Sorbon Dârülfünûnunda Edebiyyât-ı Hakîkiye Dersleri, 18

Sû'âl, 53, 78, 90

Sümruh-ı Edeb, 5

Ş

Şafak, 5, 18, 22

Şark, 5

Şehrâşn ve Sihri Beyân, 23

Şekspir'in Bir Sonesi, 45, 55, 79, 96, 215

Şerâreden Hazret-i Muallimin Bir Gazeline Nazîre, 59, 93

Şevk-ı Şükrân, 56, 72, 91, 227

Şeyh Edebâlî Hazretleri, 50, 75, 83, 113

Şeyh Vasfî Efendi Hazretlerinin Gazel-i 'Âlîyelerine Nazîre, 56

Şi'irde İltizâm-ı Sıdk, 63, 74, 367

Şöyle Böyle, 19

Şu'arâ-yı 'Acemden Şâhî Nâm Şâ'irin Bir Gazeli, 57, 74, 92

Şua, 5

Şule, 8

Şükrân-ı Ni'met, 14, 51, 74, 82, 122,

T

Tahattur, 39, 59, 73, 87, 267

Tahayyür, 48, 53, 73, 85, 182,

Takvim-i Vekâyi, 1

Terâcim-i Âhvâl (Cenâb-ı Ekmel), 62, 75, 83, 334

Tercemelerim, 18

Terci-i Bend, 30

Tercümân-ı Ahvâl, 1, 2, 19

Tercüman-ı Hakikat, 16, 18, 31, 35, 40

Terkib-i Bend, 22, 30

Ters'î-i Hayâl, 58, 80, 93, 265

Tevsi'en Tercüme, 57, 74, 82, 243

Trabzon veya Tahassür, 17

Tuhfetü't-tıb, 4

Tunus, 18

U

Udebâ-yı Meşhûreden Bir Zât Tarafından İhdâ Olunmuş Bir Gazeldir, 51, 76, 89, 136

Ü

Üç Dört Yaşlarında Bir Nev-hayatın 'Âlem-i Vücûda Vedâ'sında Vâlikesi Lisânından
Söylenmiş Sûzîşli Bir Târîhtir, 63, 65, 95, 349

Üsküdar'dan Tebrîk, 55, 79, 91

Üstâd Fezâ'il-müneddim Tarîk Gazetesi Baş Muharrîri Sa'âdetli Sa'id Beyefendi
Hazretlerinin Mâhiyet-i 'Ömr-i İnsânîye Dâ'ir Olan İfâdelerinden Zabt Edebildiğim Ba'zı
Malûmat-ı Müffededir, 50, 72, 84, 105

Üstâd-ı Sühan-verân Muallim Nâcî Efendi Hazretlerinin Bir Gazel-i Meşhûrlarını Tahmîstir,
62, 78, 95

V

Vakit, 29

Vasıta-yı Terakki, 5

Vicdân, 58, 66, 247

Viktor Hugo'dan, 24, 58, 60, 76, 77, 83, 96, 292

Viktor Hugo'dan Mektûp, 58, 77, 93

Viktor Hugo'ya Dâ'ir Bir Mülâhaza, 55, 57, 78, 83, 236

Viktor Hugo'ya Dâ'ir Bir Mülâhazadır, 55, 78, 83, 211

Y

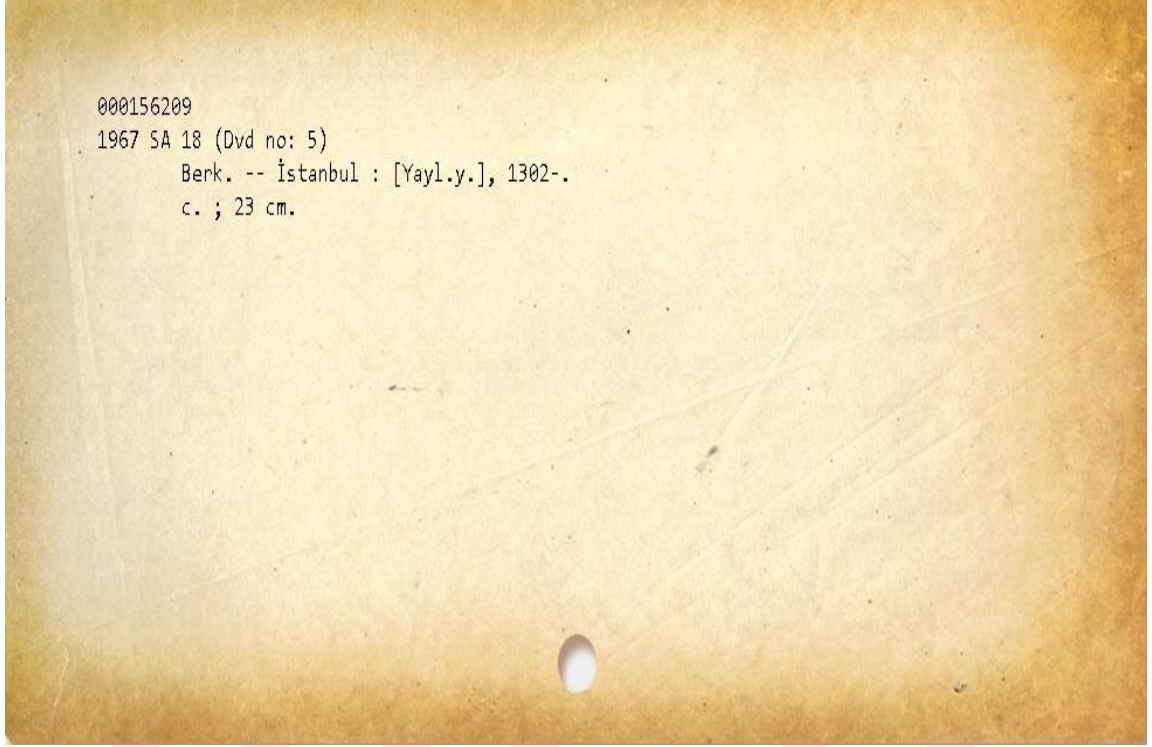
Yadigâr, 5

Yıldız Hatırât-ı Elîmesi, 18

Z

Zerrât, 5

Ziyâ Paşa Merhûmun Bir Gazeline Nazîredir, 54, 73, 90, 199

EKLER

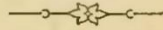
000156209
1967 SA 18 (Dvd no: 5)
Berk. -- İstanbul : [Yayl.y.], 1302-
c. ; 23 cm.

Ek 1: Berk'in Milli Kütüphane Yayın Kataloğu

Berk

برق

مشرق افکاردن برق معارف پارلیوب
ایلیور باشند باشه آفاق علمی نوره غرق
چشم عبرتله کتاب کائناته قیل نظر
پرتو فیض ترقیله منور غرب وشرق
(شیخ وصفی)

سیاسیاتدن ماعدا هر مسائلدن بحث ایدر

جزء ۱	صاحب امتیازی: محمد رمزی	جلد ۱

مقدمه

کلزار شرقز، خزان جهالتک ایراث ایده بیله جکی
خساراته مقابل تدافعی آثار مؤثره سنی احضاره باشلادی .
برملتک منهج مدنیتده تعیین ایتمش اوله جنی موقع
عرفانی هر آن و زمان اثباته مدار اوله جق آنجق آثار

برق

سیاسیاتدن ماعدا هر مسئلهدن بحث ایدر

جزء ۱ | صاحب امتیازی: محمد رمزی | جلد ۲

شکران نعمت

شهر مزك معتبر غزتهلری — رساله مزك نشری ایله
برابر بغایت معارف پرورانه صرف لسان توجه ایتدکرنندن
یو بایده بزده تشکراتمزی (شکران نعمت) سرلوحه سی
محتده تقدیم ایتمک استرز.

معتبر ترجمان حقیقت و خصوصیه محترم طریق
غزتهلرینک (برقز) حقنده ابراز بیوردقلری پارلق
ودکرلی ستایشلرینه مقابل نهوجهله عرض محمدته اجتسار
اولنسه ینه لایقیه ایفای تشکر ایدیه مز.

برقزك نشر اولنه جفی کون صاحب امتیازی رمزی

برق

سیاسیاتدن ماعدا هر مسئلهدن بحث ایدر

جزء ۳ | صاحب امتیازی: محمد رمزی | جلد ۱

افاضل شعرای عصردن مشیر حکمتسیر دولتلو
اشرف پاشا حضرتلرینک لطفاً برقمز حقنده شایان بیور.
دقلری توجهات عرفانپناهیلرینک بر نمونه عال العالی اولمق
اوزره اهدا بیوریلان بر اثر حکمتدثارلریدر:

غزل

دکل راز دلی اضمار دست اختیارمده
که رنگ عشق ظاهر در عذار اضطرارمده
ایدرسم ترک جان ای سرو قد سودای زلفکاه
قیام حشره دک سنبل بیتر خاک مزارمده

برق

سیاسیاتدن ماعدا هر مسئلهدن بحث ایدر

جزوء ۴ | صاحب امتیازی: محمد رمزی | جلد ۱

دولتلو اشرف پاشا حضرتلرینک زاده طبع دلارا.
لرینک دیکر بر اثر بلاغتثاریدرکه تزین صحیفه افتخارایتمکله
کسب مباحات ایلرز:

کولدیروب کللری زار ایتدی هزاری کلشن
حسن وعشق اوزره کوزل آچدی بهاری کلشن

صانه بیهوده کچر سروی صبا زمزمه سن
جولره مژده ایدر مقدم یاری کلشن

شرم اوراق کلستان ایله کلرویانک
کتورر خاطرینه کشت و کزاری کلشن

برق

سیاسیاتدن ماعداهر مسئلهدن بحث ایدر

جزوء ۵ | صاحب امتیازی: محمد رمزی | جلد ۱

« غزل »

غم ایام دلدن سورمش احبابی چیقارمشدر
 دکل احباب هپ اخقاد وانسابی چیقارمشدر
 امین اولسون بساط استراحت یار چشمندن
 سرشکم چشم تردن لکه خوانی چیقارمشدر
 عجب ساز اینم قننی استاد اختراعیدر
 زمین سوز دلدن سازی فارابی چیقارمشدر
 عذار آتشی پک عرقریز حجاب اولمش
 اول آفت آتش سوزاندن آبی چیقارمشدر

برق

جزء ۶ | صاحب امتیازی: محمد رمزی | جلد ۱

« غزل »

اول ماه کورنمزه نوله سمت وفاده
سرخواجه در البت آقدمیای جفاده

ساقی برایاغ اوزره ایدر بیک هنر اجرا
حکمن یوریدر مجلس رندان صفاده

عقلین آلور آشفته در اما ظرفانک
تمکینه طورر کوشه خمخانه ده باده

علامه در آزاده اسباب اولان انجق
مفتی نه صائر مدرسه چون وجراده

غارت زده جنت ایکن جوهر عقلی
تدبیر و تصرف آرانور می بدلاده

برق

جزء ۷ | صاحب امتیازی: محمد رمزی | جلد ۱

« غزل »

جان بنده دکل سنده کوکل زلفکه بنده
سودازده عقم طولاشیر چین وختده

ابرولرک ای قاشی کمان قوس قضادر
غمزهک نیجه بیک داغ الیم آچدی بدنده

پامال تغافل ایدر افتاده لرین هپ
هیچ میل وفا وارمیدر اول سروسمنده

خط صانمه شهاتار شعاع نکهمدر
اول بسمله نورسیه کرد دهنده

دندان ایله لعلی او مهک قنده یتشمش
دردانه عدننه بولنور لعل یمنده

برق

جزوء ۸ | صاحب امتیازی: محمد رمزی | جلد ۱

غزل

حدیث کا کلمہ انجامی قیل وقالہ چیقار
 میان صحبتک غایتی خیالہ چیقار
 قرآن نحس ایلہ ہر ساعتی قرون شئون
 کروور شام غم صد ہزار سالہ چیقار
 بہار حسنہ او غنچہم عبث شکوفہ آرار
 کہ باغ سینہ زارمدہ درلو لالہ چیقار
 کتاب عشقہ چیممازطرانسہ حرف وصال
 فراقہ دائر آرانسہ نیچہ مقالہ چیقار
 غنای قلب توکلده درکہ درویشہ
 ہمیشہ باب ظہوراتدن نوالہ چیقار

برق

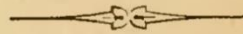
جزء يك | صاحب امتیازی: محمد رمزی | جلد ۱

مسند جلیل صدارتک فخرمتلو دولتلو کامل پاشا
حضرتلرینه توجیهنه دائر بر ذات عالیقدر طرفندن تنظیم
اولنان قطعه تاریخیه در:

«سراسر خلق عالم شادما نست وامل خندان»
«زتوجیه وجیه حضرت سلطان عادل را»

«وزیر کاملی را مسند آرای صدارت کرد»
«که رأی روشنش حلال شد هرامر مشکل را»

«دعا کفتم بتوفیقش! شده تاریخ رونق دار»
«موفق کن بآمالش الهی صدر کامل را»

برق

جزء ۱۰ | صاحب امتیازی: محمد رمزی | جلد ۱

غزل

جلوهٔ قدسیه در اقرار من آینه‌نم
جایگیر کوش جاندر نغمهٔ تلقینم

بارک الله واصل عرش اجابتدر مدام
دست بردار نیاز بشقه در آمینم

کردش مینای احقردن بوزلمز نشه‌سی
فیض اکسیر سعادتدر تمکینم

ایتمیز میدان تحقیق مهندسدن سؤال
موشکاف عشقدر سیاه تخمینم

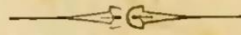
عکس مرآت حقیقتدر نقوش کائنات
خوب وزشتی برکور رهپ دیدهٔ حقیقتم

برق

جزء ۱۱ | صاحب امتیازی: محمد رمزی | جلد ۱

غزل

معنوی آدم اولان رسم مستادن کچر
 فرق ماهیت ایدوب تسبیح استادن کچر
 مسلککنده دورۀ عرشیه سن تکمیل ایدن
 مایه ترکییدن رنگ هیولادن کچر
 شاهد مقصودی رأی العین رؤیت ایلان
 خلع نعلین ایتمدن طور تجلادن کچر
 سجده اهل حقیقت قبله مغنیه در
 عارفان تقلید محراب و مصلادن کچر
 درکه شاه نجفده بنده ناچیز اولان
 (اشرفا) آرایش اقبال دنیادن کچر
 «اشرف»

برق

جزء ۱۲ | صاحب امتیازی: محمد رمزی | جلد ۱

ادیب عالیقدر استاد محترم سعادتلو سری پاشا حضر.
تارینک برغزل عالی‌لریدرکه اذکیای تلامیذندن برادرمن
لطفی افندی طرفندن تبلیغ اولنمشدر:

« غزل »

جام جی لبریز نشاط ایلان آیا؟
صهبامی یاعکس لب کلکونمی نه دربو؟
آه ایلور آهسته ایشتم اوپری بی
کندی کبی بر آفته مفتونمی نه دربو؟
براست روشی ارده می یوقدر دیه جکسک
هپ خلق جهان پیر و کردونمی نه دربو؟
برکون اولور البت ینه ساحلرس مقصود
فلک دلمز یاس ایله مشخونمی نه دربو؟

Ek 13: Berk'in on ikinci cüzünün kapak sayfası.

برقمزك جلد اولنه قدر وقوعبولان سهولرك
جدول مخصوصيدر

صواب	خطا	صفينه
احضاره	اخطاره	۱
صاوارسين	صوارسين	۴
صورتله	صورتله	۹
كربه	كربه	۹
طورا!	طورا	۱۰
پريشان	پريشان	۱۰
موروش	موروش	۱۱
علم فقهه	علم فقره	۱۹
راي مصينه	راي مصيته	۲۰
پادشاه قدسي مكان	پادشاه قدس مكان	۲۲
عقد رسيان	عقد ريسان	۲۲
فاطر السماوات	فاخر السماوات	۲۴
ابنا	انبا	۲۷
زير وزبر	زير وزير	۲۸

Ek 14: Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'imizin Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla eklenen yazım yanlışları cetvelinin birinci sayfası.

برق	۳۸۶
صواب	صحیفہ
مغالطاتی	۳۲
خدیو تیرانداز	۳۲
طوقن	۳۵
زورق	۴۳
تنزل ایتدکجه	۴۹
نوح ناجینک	۵۶
آویخته	۵۷
مشهوردر	۵۷
بالطبع	۶۳
آویزه	۷۲
اولدینی	۸۰
نجم فروغ	۸۷
(قالوبلی)	۹۱
پارلایور	۹۱
کوزم	۱۱۱
حبیه مالک	۱۲۳
سینک ایله اورومجک	۲۱۳
تغنی	۲۲۰

Ek 15: Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'imızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Shvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla eklenen yazım yanlışları cetvelinin ikinci sayfası.

صوب	خطا	صحیفه
۳۸۷	برق	
{ و یقتور هو غویه دائر ملاحظه }	{ و یقتور هو غودن مکتوب }	۲۲۲
متوفانک	قوفانک	۲۲۲
سمت ادبه	بخت ادبه	۲۲۳
اکثر	اکتر	۲۲۴
کنجلمز	کنجلمز	۲۲۴
مشعل ادراک	مشکل ادراک	۲۲۴
محصول	محلول	۲۲۴
لسانمزه	لسانمزه	۲۲۴
م. ز. ا. ج	م. زاج	۲۴۴
نکاه رحم ایله	نکاه روحم اتله	۲۸۲
خدیجه زاده	خدیجه زاده	۲۹۰
یائمش	یائمش	۲۹۰
علی کمال	علی کمالی	۳۱۱
بوکون	یوکون	۳۱۳

Ek 16: Berk'in ciltlendikten sonra "Berk'ımızın Cild Olana Kadar Vuku' Bulan Sehvlerin Cedvel-i Mahsûsidir" başlığıyla eklenen yazım yanlışları cetvelinin üçüncü sayfası.